

755

Petri Jussila

EDVARD GYLLING JA MAATALOUSKYSYMYS 1900-LUVUN ALUN SUOMESSA

Suomen historian liseniaatintyö Jyväskylän yliopistossa
keväällä 1998

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Historian laitos
Tekijä Petri Jussila	
Työn nimi Edvard Gylling ja maatalouskysymys 1900-luvun alun Suomessa	
Oppiaine Suomen historia	Työn laji lisansiaatintyö
Aika kevät 1998	Sivumäärä 199 tekstisivua
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Edvard Gyllingin pääaine yliopistossa oli maanviljelyksen kansantalous- ja tilastotiede. Maatalouskysymyksestä eli maanvuokraajien ja muun tilattoman väestön asemasta tuli Gyllingin tutkimustyön keskeinen kohde vuonna 1903, kun hän teki pro gradunsa maatyöväen asemasta Ikaalisissa. Vuonna 1909 Gylling väitteli torpparilaitoksen historiasta tarkoituksenaan ongelman valottaminen historiallisesta perspektiivistä käsin. Näiden töiden lisäksi hän kirjoitti maatalouskysymyksestä kymmeniä artikkeleita.</p> <p>Gylling liittyi - monen muun nuoren akateemisen henkilön tavoin - suurlakon aikoihin voimistuvaan työväenliikkeeseen. Hänestä tuli nopeasti SDP:n johtava maatalouskysymyksen asiantuntija.</p> <p>Gyllingin tieteellisenä taustana oli kansantaloustieteen historiallisen koulukunnan opit. Vähitellen marxilaiset piirteet lisääntyivät hänen ajattelussaan. Gylling ei kuitenkaan ollut varsinaisesti teoreetikko, vaan hänen tutkimusmetodilleen oli tyypillistä empiirinen, tilastollinen ja historiallinen ote.</p> <p>Gylling oli pitkään ensisijaisesti tiedemies, mutta vähitellen poliittinen toiminta mm. kansanedustajana tuli yhä keskeisemmäksi. Hän kannatti viljelyspakkoa, minkä SDP ottikin suurlakon jälkeen ohjelmaansa. Gyllingin johdolla puolue kuitenkin hylkäsi viljelyspakko vaatimuksen jo muutaman vuoden kuluttua ja pyrki - porvarillisten ryhmien tavoin - tekemään maanvuokraajista tilojensa omistajia. Puolueet olivat kuitenkin eri mieltä oikeista keinoista, eivätkä maaseudun ongelmat ratkenneet ennen ensimmäistä maailmansotaa.</p>	
Asiasanat	Gylling, torpparit, maatalouskysymys, sosialismi.
Säilytyspaikka	Historian laitos
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Kuka oli Edvard Gylling?.....	1
1.2. Katsaus aikaisempaan tutkimukseen.....	4
1.3. Tutkimustehtävä.....	7
1.4. Keskeiset alkuperäislähteet.....	13
1.5. Metodisia kysymyksiä.....	15
2. LAPSUUSAJAN KÄSITYKSET.....	23
2.1. Jyväskylän lyseon ilmapiiri.....	23
2.2. Luokan priimus.....	28
2.3. Aineet ajattelun kuvastajana.....	29
3. YLIOPISTOAIKA.....	35
3.1. Ihmistieteiden uudet tuulet.....	35
3.2. Yliopiston tieteellinen ilmapiiri.....	38
3.3. Valmistuminen maisteriksi.....	43
3.4. Sosiaalista kanssakäymistä.....	48
4. TIETEELLISEN JA POLIITTISEN LINJAN SELKIYTYMINEN.....	51
4.1. Saksan matka virikkeiden antajana.....	51
4.2. Tutkimusotteen vakiintuminen.....	52
4.3. Kohti sosialismia.....	57
4.4. Suurlakko.....	64
4.5. Ylioppilaiden Sosialidemokraattinen Yhdistys.....	70
5. MAATALOUSKYSYMYSTEN ASIANTUNTIJA.....	73
5.1. Sosialistinen Aikakauslehti.....	73
5.2. Kritiikkiä SDP:n maatalousohjelmaa kohtaan.....	75
5.3. Ensimmäinen maanvuokraajien edustajakokous.....	84
5.4. Oulun puoluekokous.....	90
5.5. Kirjoituksia maaseudun ongelmista.....	92
6. NUORI POLIITIKKO.....	99
6.1. Vuoden 1906 eduskuntaudistus.....	99
6.2. Suhtautuminen muihin maatalousohjelmiin.....	102
6.3. Vuoden 1907 vaalit.....	111
6.4. Arvioita eduskunnan työskentelystä.....	113
6.5. Toinen maanvuokraajien edustajakokous.....	116

7. MENNEISYYTTÄ HYÖDYNTÄVÄ YHTEISKUNTATETEILIJÄ.....	119
7.1. Väitöskirja torpparilaitoksen historiasta.....	119
7.2. Toiminta dosenttina.....	127
7.3. Monipuolista tutkimustoimintaa.....	132
8. TOIMINTA KANSANEDUSTAJANA.....	143
8.1. Uuden maanvuokralain hyväksyminen.....	143
8.2. Uusi laki - vanhat ongelmat.....	152
8.3. Viljelyspakkovaatimuksen hylkääminen.....	155
8.4. Maaseudun ongelmien uusia ratkaisuyrityksiä.....	163
8.5. Maanvuokrakomitean ehdotus.....	168
8.6. Vuoden 1914 valtiopäivät.....	172
9. PUOLUEOPISTON LUENNOITSIJANA.....	177
9.1. Opiston taustaa.....	177
9.2. Opiston toteutuminen.....	181
9.3. Gyllingin luennot.....	182
10. PÄÄTELMIÄ.....	192
10.1. Gyllingin tieteelliset lähtökohdat.....	192
10.2. Miksi Gyllingistä tuli sosialisti?.....	192
10.3. Yhteiskuntatieteilijä Edvard Gylling.....	195
10.4. Poliitikko Edvard Gylling.....	197

LÄHTEET

1. JOHDANTO

1.1. Kuka oli Edvard Gylling ?

Edvard Otto Wilhelm Gylling syntyi Kuopiossa 30.11.1881. Hänen vanhempansa olivat piiri-insinööri Uno Alexander Gylling ja Eugenie Viktoria Klotilda Henriette Helsingius. Edvard syntyi perheen kymmenestä lapsesta toisena. Kaksi lapsista kuoli kuitenkin varsin nuorena. Perheen isä oli insinööri ja äiti tunnettua kulttuurisukua, joten Edvard Gylling syntyi varsin sivistyneeseen kotiin.¹

Edvard Gylling aloitti oppikouluopinnot vuonna 1891 Viipurissa. Hän valmistui ylioppilaaksi Jyväskylän lyseosta keväällä 1900 ja aloitti seuraavana syksynä yliopisto-opinnot. Gylling valmistui vuonna 1903 filosofian kandidaatiksi pääaineenaan maanviljelyksen kansantalous- ja tilastotiede. Vuonna 1904 hän harjoitti jatko-opintoja Berliinissä.²

Gyllingin poliittiset näkemykset radikalisoituivat vuosisadan alun kuohuvassa ilmapiirissä, ja hän siirtyi sosiaalidemokraattien riveihin. Gylling oli mukana vuonna 1905 perustetussa Ylioppilaiden Sosialidemokraattista Yhdistyksessä. Suurlakon jälkeen muutamat akateemiset sosialistit perustivat Sosialistisen Aikakauslehden, jonka päätoimittajaksi Gylling tuli. Hänen yksityiselämässään tapahtui merkittävä muutos, kun hän vuonna 1906 avioitui Fanny Achrénin kanssa. Heille syntyi myöhemmin kolme lasta, Maija, Lena ja Walter.³

Gylling johti vuonna 1904 invalidivakuuskomitean tilastollista tutkimusta työväen vanhuus- ja invalidivakuutusta varten. Tutkimus ilmestyi kahtena vankkana niteenä vuosina 1906 ja 1907. Gylling väitteli torpparilaitoksen historiasta vuonna

---

¹Esim. Yläräkkölä, Arvo, Edvard Gylling, Keuruu 1976, s.14-15.

²Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Edvard Gylling. Tiede ja edistys 4/1981, s.52.

³Salomaa, Erkki, Edvard Gylling. Teoksessa Tiennäyttäjät 2. Toim. Hannu Soikkanen. Rauma 1967, s.167; Yläräkkölä 1976,

1909. Seuraavana vuonna hän sai tilastotieteen dosentuurin Helsingin yliopistosta. Gylling toimi myös eri tehtävissä tilastollisessa päätoimistossa ja tullihallituksen tilastokonttorissa. Vuonna 1912 hän sai vakinaisen aktuaarin viran Helsingin kaupungin tilastokonttorista. Gyllingin tieteellinen työ käsiteli väitöskirjan jälkeen lähinnä maatalous- ja väestökysymyksiä.⁴

Poliittinen toiminta vei jatkuvasti yhä enemmän Gyllingin aikaa. Hän toimi kansanedustajana vuodesta 1908 sisällissotaan⁵, lukuun ottamatta vuoden 1910 valtiopäiviä sekä sosiaalidemokraattien puolueoimikunnan jäsenenä vuodesta 1913 alkaen. Gyllingin akateemisella koulutuksella ja laajalla lukeneisuudella oli puolueessa runsaasti käyttöä. Hän kirjoitti ahkerasti työväenliikkeen lehtiin ja luennoi puolueopistossa.⁶

Gylling oli mukana neuvottelemassa Suomen itsenäisyydestä sekä Venäjän väliaikaisen hallituksen että V.I. Leninin (1870-1924) johtaman kansankomissaarien neuvoston kanssa. Gylling vastusti aseellista vallankumousta, eikä ensin mennyt mukaan punaisen kansanvaltuuskunnan toimintaan. Hän muutti kuitenkin mielensä ja siirtyi kansanvaltuuskunnan raha-asiaain valtuuteksi vedoten solidaarisuuteensa työväenliikettä kohtaan. Gylling toimi Viipurissa punakaartin viimeisenä esikuntapäällikkö-

---

⁴Kovero, Martti, Gylling, Edvard Otto Vilhelm. Teoksessa Kansallinen elämäkerrasto II. Porvoo 1929, s.302-303; Heikkinen - Mauranen 1981, s.53-55.

⁵Vuoden 1918 sodasta on käytetty monenlaisia nimityksiä, kuten vapaussota, punakapina, vallankumous ja luokkasota. Kaikki nämä kuvaavat kyseistä sotaa tietystä näkökulmasta, mutta jättävät tapahtumien moni-ilmeisestä luonteesta jotakin pois. Kokonaisuvaltaisempi nimitys on nykyään yleisimmin käytetty kansalaissoota. Se kuitenkin tekee tapahtumasta liian ainutkertaisen ja erottelee sen muualla käydyistä saman kaltaisista sodista. Sisällissota-nimitystä voidaan arvostella siitä, että sodassa oli mukana myös venäläisiä, saksalaisia ja ruotsalaisia joukkoja. Toisaalta ulkomaisia joukkoja oli runsaasti myös esimerkiksi Espanjan vuosien 1936-1939 sodassa, jota silti yleisesti kutsutaan Espanjan sisällissodaksi. Kun taistelut Suomessakin käytiin pääosin kotimaisin joukoin, paras nimitys vuoden 1918 sodalle on Suomen sisällissota.

⁶Salonen 1967, s. 172-175; Välikkala 1976, s.35-37.

nä.⁷

Sisällissodan jälkeen Gylling siirtyi maan alle piilotellen vallankumousyrityksestä sivussa pysyneiden sosiaalidemokraattien, kuten Miina Sillanpään (1866-1952) ja Väinö Tannerin (1881-1966) luona⁸. Gylling pakeni lopulta Tukholmaan, missä hän oli vajaan kaksi vuotta. Gylling siirtyi Ruotsista Leninin pyynnöstä Neuvosto-Venäjälle vuonna 1920.⁹

Gylling nousi Neuvostoliitossa varsin korkeaan asemaan. Lenin määräsi suomalaiset punapakolaiset luomaan Gyllingin johdolla Karjalaan suomalaisen ja suomenkielisen hallinnon. Myös Pohjois-Amerikasta tulleita suomalaissiirtolaisia nimitettiin korkeisiin virkoihin, mutta venäläiset pidettiin sivussa. Gylling toimi Karjalan autonomisen sosialistisen neuvostotasaval-
lan pääministerinä, Karjalan työkommuunin vallankumouskomitean puheenjohtajana ja Karjalan talousneuvoston puheenjohtajana. Hän vaikutti suomalaisen kulttuurin ja kielen pysymiseen elinvoimaisena alueella. Hallinnolliset toimet veivät pääosan Gyllingin ajasta, joskin hän toimi myös Karjalan tieteellisen tutkimuslaitoksen johtajana vuosina 1931-1935.¹⁰

Neuvostoliiton diktaattorin J.V. Stalinin (1879-1953) käynnistämät puhdistukset alkoivat 1930-luvulla. Edvard Gylling ja muut karjalansuomalaiset joutuivat myös niiden kohteeksi. Vuonna 1933 Neuvostoliiton kansallisuuskysymys tuli uuteen vaiheeseen; sekä venäläistä kansalliskiihkoilua että paikallista nationalismia vastaan kiristettiin otteita. Vuonna 1935 Gylling erotettiin tehtävistään syytettynä nationalistisesta toimin-

---

⁷Soikkanen, Hannu, Kohti kansanvaltaa 1, SDP:n historia 1, vuodet 1899-1937. Vaasa 1975, s.212-214,248-250,263-265,268,288-289; Heikkinen - Mauranen 1981, s.55-56. Nykyisessä termistössä raha-asiain valtuutettu vastaa lähinnä valtiovarainministeriä.

⁸Yläräkkölä 1976, s.87-88; Paavolainen, Jaakko, Väinö Tanner, senaattori ja rauhantekijä. Elämäkerta, osa 2. Helsinki 1979, s.216-217.

⁹Yläräkkölä 1976, s.93-97,110-11.

¹⁰Renvall, Pentti, Neuvosto-Karjalan suomalaisuuden kriisin alkuvaiheista. Historiallinen Aikakauskirja 1944, s.79-84; Heikkinen ja Mauranen 1981, s.56; Rautkallio, Hannu, Suuri viha. Stalinin suomalaiset uhrat 1930-luvulla. Juva 1995, s.31-41,

nasta. Hän työskenteli tämän jälkeen Moskovassa Maailmantalouden ja maailmanpolitiikan instituutin tutkijana.¹¹

Heinäkuussa 1937 Gylling vangittiin ja erotettiin Neuvostoliiton Kommunistisesta Puolueesta kansanvihollisena. Häntä syytettiin suomalaisesta nationalismista ja vastavallankumouksellisen kansallisen organisaation perustamisesta. Gylling tuomittiin kuolemaan 14.6.1938 ja teloitettiin samana päivänä. Muodollisesti hänen rikoksekseen katsottiin tuotanto- ja elintarvikevarojen väärinkäyttö eräässä metsäkollektiivissa.¹²

Monien muiden tavoin Edvard Gyllingin kunnia palautettiin 1950-luvulla Stalinin kuoleman jälkeen. Pidätys todettiin lainvastaiseksi, eikä häntä vastaan esitetyistä syytteistä löydetty todisteita.¹³

1.2. Katsaus aikaisempaan tutkimukseen

Hannu Soikkasen perusteelliset tutkimukset sosialismin alkutai-paleesta Suomessa antavat työväenliikkeen lisäksi laajemminkin

---

¹¹Renvall 1944, s.85-96; Rautkallio 1995, s.157,198-201.

¹²Tiedot Gyllingin viimeisistä vaiheista ovat olleet ristiriitaisia, koska Neuvostoliitosta on ollut vaikea saada luotettavaa tietoa. Tilanne on parantunut viime vuosina, ja tutkijat ovat saaneet käyttöönsä uutta aineistoa. Afenasjevan, Takalan ja Rautkallion tutkimukset pohjautuvat uuteen materiaaliin, joten niiden antama kuva lienee ainakin pääpiirteissään oikea. Afanasjeva, Aleksandra, Materiaalia Edvard Gyllingin viimeisistä elinkuukausista. Teoksessa Edvard Gylling 1881-1991. Ikaalinen 1991, s.40; Takala, Irina, Gyllingin - Rovion juttu. Carelia 9/1991, s.132-138; Rautkallio 1995, s.200-201. Edvard Gyllingin kuolinajankohdasta on esitetty monia - ilmeisesti siis virheellisiä - väitteitä. Salomaa 1961, s.161 tukeutuu viralliseen kuolintodistukseen, jonka mukaan Gylling kuoli 19.8.1944. Yläräkkölä 1976, s.324 katsoo, että Gylling kuoli Sahalinin saarella 13.2.1944. Hodgsonin mukaan hän kuoli vuonna 1942. Ks. Hodgson, John H., Edvard Gylling ja Otto Ville Kuusinen asiakirjojen valossa 1918-1929. Helsinki 1974, s.16. Fanny Gylling vangittiin vuonna 1938 ja tuomittiin kahdeksaksi vuodeksi vankeuteen yhteydestä "kansanviholliseen" mieheensä. Hänen kuolinajankohdastaan ei ole varmaa tietoa.

¹³Afanasjeva 1991, s.40.

tietoa aikakauden yhteiskunnallisesta ilmapiiristä ja tilanteesta. Erityisesti SDP:n historian ensimmäinen osa *Kohti kansanvaltaa 1* valaisee myös Gyllingin toiminnan ja ajattelun taustoja hyvin.

Sisällissotaa edeltänyt vanha työväenliike on ollut jatkuvasti tutkijoiden kiinnostuksen kohteena. Viime vuosien tutkimuksista on syytä mainita *Jari Ehrnroothin* laajaa polemiikkia aikaansaanut väitöskirja *Sanan vallassa, vihan voimalla. Sosialistiset vallankumousopit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905-1914*. Se sisältää kiinnostavan näkökulman ajan tapahtumiin, minkä lisäksi siinä käsitellään jonkin verran suoranaisesti Gyllingin ajattelua. Vanhasta työväenliikkeestä on lisäksi lukuisia tutkimuksia ja yleisesityksiä, jotka auttavat yleiskuvan hahmottamisessa. Erityisesti vanhemmista teoksista suuri osa on kuitenkin varsin epätieteellisiä.

Viljo Rasila on tutkinut vuosisadan alun maatalouskysymystä. Hänen tutkimuksensa *Suomen torpparikysymys vuoteen 1909 ja Torpparikysymyksen ratkaisuvaihe. Suomen torpparikysymys vuosina 1909-1918* ovat varsinaisia perusteoksia. Ne ilmestyivät jo useita vuosikymmeniä sitten, mutta eivät missään nimessä ole vanhentuneita. Uusimmista tutkimuksista *Matti Peltosen* teos *Talolliset ja torpparit. Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa* on myös varsin tasokas.

Viime aikoina myös tieteenhistoria on saanut kasvavaa huomiota osakseen. Gyllingin tieteellistä työtä ei voi yksiselitteisesti sijoittaa minkään tieteenalan alueelle, varsinkin kun käsitykset kunkin tieteenalan sisällöstä muuttuvat ajan kuluessa. Häntä käsitellään useassa tieteenhistoriallisessa yleisesityksessä. *Kari Pitkänen* analysoi Gyllingin väestötutkimuksia teoksessaan *Väestöntutkimus ja yhteiskunta. Suomalaisen väestötutkimuksen historia 1700-luvulta noin vuoteen 1950*. Gyllingiä käsitellään myös useiden kirjoittajien artikkeleita sisältävässä kirjassa *Suomalaisen sosiologian historia*. Gylling sivuutetaan nopeasti *Päiviö Tommilan* teoksessa *Suomen historiankirjoitus. Tutkimuksen historia*, mutta siitä löytyy paljon aineksia hänen ajattelunsa taustojen hahmottamiseen.

Tämän tutkimuksen aiheen kannalta ovat kiinnostavia sellaiset henkilöhistorialliset tutkimukset, joiden kohteena on sekä tiedemiehenä että poliitikkona toiminut ihminen. Snellmania ja Yrjö-Koskista koskenut laaja tutkimus on viime vuosina saanut rinnalleen modernimpia tiedemies - poliitikko - problematiikan sisältäneitä teoksia, jotka lisäksi käsittelevät myös 1900-luvun alkua. Tällaisia ovat muun muassa Jukka Tervosen väitöskirja *J.R. Danielson-Kalmari. Historiantutkija ja -opettaja* sekä Timo Soikkanen erinomainen teos *Yrjö Ruutu. Näkijä ja tekijä*. Hieman vanhemmista henkilöhistoriallisista tutkimuksista mainittakoon *Erkki Tuomiojan K. H. Wiik. Itsenäisyysmies ja nationalisti*. Wiik (1883-1946) oli monessa suhteessa poliittisesti lähellä Gyllingiä. *Tuomiojan* tuore väitöskirja *Pekka Kuusi: Alkoholipoliitikko, sosiaalipoliitikko, ihmiskuntapoliitikko* on myös lähestymistavaltaan kiinnostava. Eri kirjoittajien artikkeleista koostuva *Nuori Otto Ville Kuusinen, 1881-1920* tarjoaa myös vertailukelpoista aineistoa.

Arvo Yläräkkö on kirjoittanut Gyllingistä elämäkertateoksen *Edvard Gylling. Itä-Karjalan suomalainen rakentaja*. Hän on matkustellut kirjaa varten laajasti ja nojautuu vankkaan arkistomateriaaliin. Toisaalta teos ei täytä tieteellisyyden kriteereitä: faktatietoihin ei voi luottaa, lähdeviittaustekniikka on puutteellinen ja objektiivisuus vaihtuu välillä kohteen kritiikittömään ihailuun. Kirja muistuttaakin välillä enemmän mielipidekirjaa kuin tutkimusta. Lisäksi Gyllingin ajattelua käsitellään varsin pintapuolisesti ja painopiste on tästä tutkimuksesta poiketen sisällissodan jälkeisessä ajassa.¹⁴

---

¹⁴Yläräkkön teoksesta syntyi Historiallisessa Aikakauskirjassa voimakas keskustelu. Mikko Uola arvosteli sitä varsin kovin sanoin. Hän toi esiin kirjan kronikkamaisuuden ja kriittisyyden puutteen. Yläräkkö puolestaan syytti Uolaa patavanhollisesta asenteesta. Välittävän kannan otti Seppo Väisänen, joka myönsi tutkimusotteen amatöörimäisyyden, mutta löysi kirjasta myös ansioita ja penäsi Uolalta ymmärtävämpää suhtautumista. Ks. Uola, Mikko, *Gylling-kronikka. Historiallinen Aikakauskirja* (HAik) 1977, s.180-182; Yläräkkö, Arvo, *Gylling-kronikka*, HAik 1977, s.360-362; Uola, Mikko, *Se koira älähtää...*, HAik 1977, s.362-363; Väisänen, Seppo, *Gylling ja val-*

Erkki Salomaa on kirjoittanut Gyllingin elämästä artikkelin *Tiennäyttäjät 2* kokoelmateokseen. Sen tutkimuksellinen ote on *Ylärakkolan* teosta hieman ammattitaitoisempi, mutta Gyllingin ajattelua käsitellään siinäkin varsin pintapuolisesti. Lisäksi myös siinä suhtautumistapa on välillä enemmän ihannoiva kuin objektiivinen. *John H. Hodgson* on tehnyt kirjan *Edvard Gylling ja Otto Ville Kuusinen asiakirjojen valossa*, missä esitellään muutamia Gyllingin kirjoittamia keskeisiä tekstejä ja johdatellaan hänen elämänvaiheisiinsa. Kokoelmavihkoset *Edvard Gylling - työväenliikkeen tiedemies* ja *Edvard Gylling 1881-1991* sisältävät kiinnostavaa tietoa Gyllingin ajattelun ja toiminnan taustoista.

Sakari Heikkisen ja *Tapani Maurasen* artikkelit *Edvard Gylling, Edvard Gylling suomalaisen yhteiskunnan tutkijana, Edvard Gyllingin elämä ja tieteellinen ura* ja *Edvard Gylling, yhteiskuntatiede ja historia* sekä *Pekka Korpisen* kirjoitus *Edvard Gylling - sosialisti ja tiedemies* sisältävät asiantuntevia arvioita Gyllingin tutkimustoiminnasta. Tämänkaltaisissa lyhyehköissä artikkeleissa ei kuitenkaan päästä kovin syvälliseen analyysiin. Gyllingistä on kirjoitettu lisäksi joitakin lyhyitä ja pintapuolisia artikkeleita ja lehtikirjoituksia, joiden merkitys tämän tutkimuksen kannalta on kuitenkin vähäinen. Varsinaista tieteellistä tutkimusta hänestä ei ole tehty. *Sakari Heikkinen* ja *Tapani Mauranen* ovat tekemässä Gyllingistä elämäkertateosta. Se on kuitenkin sekä näkökulmaltaan että aikarajaukseltaan mahdollisimman laaja, eikä ilmeisesti sisällä varsinaista akateemista kysymyksenasettelua.

1.3. Tutkimustehtävä

Gyllingin tieteellisen ja poliittisen ajattelun asettaminen historialliseen kontekstiinsa on tutkimuksen lähtökohta. Eri-tyisesti on huomattava ympäröivät kulttuuriset ja yhteiskunnalliset yhteydet sekä suhde oppihistorialliseen traditioon.

1900-luvun kuluessa muotoutuneen tieteellisen jaottelun

pohjalta Gyllingiä voidaan nimittää tilastollisesti suuntautuneeksi yleiseksi yhteiskuntatieteilijäksi. Hänen kirjoituksissaan oli historiallisia, sosiologisia, väestötieteellisiä ja taloustieteellisiä elementtejä, joiden pohjana oli tilastollinen analyysi.¹⁵ Gyllingin tutkimustyön historiallinen ulottuvuus on toisaalta niin vahva, että hänet on usein luettu klassikoksi nimenomaan talous- ja sosiaalhistorian alalla¹⁶. Gyllingin ajattelussa yhdistyi historiallinen näkökulma pyrkimykseen etsiä välineitä ajankohtaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseen.

Merkittävin näistä ongelmista oli niin sanottu maatalouskysymys eli maanvuokraajien ja maatyöväen asema. 1900-luvun alussa puhuttiin yleensä torppareista kun tarkoitettiin kaikkia maanvuokraajia. Torpparit oli laajin maanvuokraajaryhmä mutta se ei ollut ainoa. Maaseudun maanvuokraajiin kuuluivat torpparit eli maatilana osa-alueen vuokranneet viljelijät, lampuotit eli päätilan alaisen koko tilan vuokranneet viljelijät sekä mäkitupalaiset eli pienen alueen vuokraajat, jotka viljelevät sitä sivuelinkeinona¹⁷.

Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä "maanvuokraajakysymys" usein käytetyn "torpparikysymyksen" sijasta, koska edellinen on kyseisen problematiikan kuvaajana täsmällisempi. Vastaavasti käytetään käsitteitä "maanvuokraajajärjestelmä", "maanvuokraajakokous", "maanvuokraajaliike", ja niin edelleen. Maatalouskysymys on käsitteenä maanvuokraajakysymystäkin laajempi, sillä siihen sisältyy myös varsinaisen maatyöväen ongelmat.

Vuonna 1910 vuokraviljelmiä oli Suomessa 96 167, joista noin 19% oli kooltaan 0,5 - 1,0 hehtaaria, noin 42% 1,0-3,0

---

¹⁵Heikkinen - Mauranen 1981, s.54.

¹⁶Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Edvard Gylling suomalaisen yhteiskunnan tutkijana. Teoksessa Edvard Gylling - työväenliikkeen tiedemies. Toim. Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Helsinki 1983 (A), s.19.

¹⁷Rasila, Viljo, Suomen torpparikysymys vuoteen 1909. Historiallisia Tutkimuksia LIX. Helsinki 1961, s.16; Peltonen, Matti, Talolliset ja torpparit. Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa. Historiallisia Tutkimuksia 164. Helsinki 1992, s.21.

hehtaaria ja noin 39 % yli kolme hehtaaria. Samana vuonna itsenäisiä viljelmiä oli 125 172. Niistäkin suurin osa oli alle kymmenen hehtaarin tiloja. Torppareita oli alle 60 000 perhettä ja noin 150 000 henkeä. Torpparin määrittely on kuitenkin vaikeaa; se tuotti jo aikalaisille hankaluuksia.¹⁸

Myöskään muun tilattoman väestön määrittely ei ollut yksiselitteistä, joten sen tarkkaa määrää on vaikea sanoa. Maa-seudun työväki oli kuitenkin lukumäärältään moninkertainen ryhmä esimerkiksi maanvuokraajiin verrattuna. Se oli selvästi suurin maatalousväestön ryhmä.¹⁹

Gyllingin tutkimustyö liittyi läheisesti tuolloin vallinneeseen kansantaloustieteen historiallisen koulukunnan ajatuksiin pohjautuvaan suuntaukseen, joka oli luonteeltaan soveltaa ja metodiltaan voimakkaasti tilastoja hyväksikäyttävää²⁰. Hänet voidaan liittää myös marxilaiseen tutkimustraditioon, kuten vuonna 1973 teoksessa *Suomalaisen sosiologian juuret* tehdään²¹. Toisaalta teoksen pohjalta vuonna 1991 tehdyssä uudessa versiossa *Suomalaisen sosiologian historia* hänet sijoitetaan konkreettisen sosiaalitutkimukseen²². Tämä muutos kuvaa hyvin Gyllingin asemaa näiden kahden suuntauksen risteyskohdassa, mikä tekee hänestä erityisen kiinnostavan tutkimuskohteen.

Sosialidemokraattisen Puolueen sisällä oli ennen ensimmäistä maailmansotaa tuntuvia näkemyseroja oikeista menettelytavoista. Puolueen vallitsevana linjana oli puhdas marxilainen luokkataisteluooppi, jonka aatteellisena oppi-isänä oli Karl Kautsky (1854-1938) ja suomalaisena päätulkitsijana "vanhan työväenliikkeen paavi" Edvard Valpas-Hänninen (1873-1937). Suuntausta alettiin kutsua "siltasaarelaisuudeksi", koska sen keskuksiksi muodostui Helsingin Siltasaarella sijaitseva työvä-

---

¹⁸Peltonen 1992, s.267-269, 368-369.

¹⁹Sama, s.267.

²⁰esim. Heikkinen - Mauranen 1981, s.54.

²¹Alapuro, Risto - Alestalo, Matti - Eskola, Antti - Toiviainen, Seppo, Marxilainen tutkimus. Teoksessa *Suomalaisen sosiologian juuret*. Toim. Alapuro, Risto et al. Porvoo 1973, s.197-202.

²²Alapuro, Risto - Alestalo, Matti, Konkreettinen sosiaalitutkimus. Teoksessa *Suomalaisen sosiologian historia*. Toim. Alapuro, Risto et al. Juva 1992, s.88-93.

entalo.²³

Kautskyn mukaan sosialismiin siirtyminen oli mahdollista vasta, kun olosuhteet olivat kehittyneet vallankumoukselliseksi. Tällöin vallankumous olisi ehkä mahdollista toteuttaa rauhanomaisesti. Siltasaarelaiset suhtautuivat - vallankumouksellista tilannetta odotellessaan - myönteisesti eduskuntatyöhön, mutta vieroksuivat yhteistyötä porvarien kanssa. Valtalinjan oikealla puolella oli kansallismielinen reformistisempi linja ja vasemmalla puolella suoraviivaisia vallankumouksellisia virtauksia, joiden asema kentällä oli välillä vahva.²⁴

Gylling sijoitetaan yleensä puolueen valtalinjaan²⁵. Toisaalta hänen on joskus katsottu kallistuneen puolueen oikean siiven suuntaan²⁶. Tätä on perusteltu muun muassa sillä, että kun puolueen johtajista useimmat ratkaisevalla hetkellä kannattivat aseellista vallanottoa, Gylling suhtautui siihen kielteisesti. Hän äänesti K.H. Wiikin kanssa vallanottoa vastaan puolue toimikunnan kokouksessa 25.1.1918. Gylling kieltäytyi ensin kansanvaltuuskunnan jäsenyydestä, mutta solidaarisuudesta meni kuitenkin lopulta mukaan.²⁷ Arviot Gyllingin sijoittumisesta puolueen oikeisto-vasemmisto-jaottelussa ovat ristiriitaisia ja kaipaavat täsmennystä, johon tässä tutkimuksessa pyritään.

Kansainvälisessä työväenliikkeessä oli suurta erimielisyyttä erityisesti maatalouden kehityssuunnasta. Kautsky puolusti näkemystä, jonka mukaan siirtyminen suurtuotantoon tapahtuisi vähitellen maataloudessakin. Vuosisadan alussa voimistui kuitenkin mielipide, jonka mukaan maatalouden kehityksestä tehdyt havainnot osoittivat pientuotannon voittavan alaa. Näkemys-

---

²³Soikkanen, Hannu, Edvard Valpas. Teoksessa Tiennäyttäjät 1. Toim. Soikkanen, Hannu. Rauma 1967, s.70.

²⁴Eri ryhmien eroista ja eri tutkijoiden erotteluista tarkemmin Ehrnrooth Jari, Sanan vallassa, vihan voimalla. Sosialistiset vallankumousopit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905-1914. Historiallisia Tutkimuksia 167. Helsinki 1992, s.94-105, 184-189.

²⁵Salomaa 1967, 168-169; Heikkinen ja Mauranen 1981, s.55-56; Ehrnrooth 1992, s.112,267.

²⁶Hodgson 1974, s.12.

²⁷Sama; Soikkanen, 1976 s.263-264.

tä edusti työväenliikkeen oikeiston johtaja, revisionismin isä Eduard Bernstein (1850-1932). Kysymys aiheutti kiistaa myös Suomessa ja teki sosiaalidemokraateille maatalousohjelman ratkaisemisen vaikeaksi. Kaiken lisäksi tilaton väestö itse halusi yleensä oman viljelyksen, mikä käytännössä olisi lisännyt pienviljelystä. Vuokraviljelijöiden eli torpparien, lampuotien ja mäkitupalaisten vapauttamistapa oli myös osa ongelmaa.²⁸

Gyllingin tieteellisen ajattelun ja poliittisen toiminnan vahvin yhdistävä tekijä oli maatalouskysymys, jonka sisältönä oli lähinnä tilattoman väestön ja vuokraviljelijöiden aseman parantaminen. Gyllingin käsitys näihin ongelmien synnystä ja seurauksista on tämän tutkimuksen keskeinen kohde. Hän hahmotti maaseudun ongelmia oman maailmankuvansa mukaisesti, jonka kehittyminen on tuotava esiin.

Gylling oli SDP:een johtava asiantuntija maatalouskysymyksessä, minkä takia hänen mielipiteillään oli erityistä painoarvoa. Hänen laajaa lukeneisuuttaan ja tieteellistä taustaansa käytettiin laajasti hyväksi eduskunta- ja komiteatyössä, maanvuokraajien liikkeessä ja muussa käytännön politiikassa.

Maatalouskysymys oli 1900-alun tärkein yhteiskunnallinen ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa. Sitä tutkimalla on mahdollista suhteuttaa Gyllingin tieteellinen ajattelu hänen poliittisiin näkemyksiinsä. Samalla se auttaa ymmärtämään laajemminkin tutkimusaikana ollutta tiedemaailman ja politiikan välistä suhdetta. Se oli tuolloin varsin tiivis, pelkästään josiksi, että useilla Suomen johtavista poliitikoista oli takanaan tieteellinen koulutus.

Niinpä Gyllingin ajattelu ja toiminta auttaa ymmärtämään laajemminkin 1900-luvun alun tieteellistä, aatteellista ja poliittista ilmapiiriä. Ne kertovat osaltaan, miten historiatieteet, filosofia ja nousevat yhteiskuntatieteet reagoivat uusiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, sekä niitä ratkaisemaan syntyneeseen sosialismiin.

---

²⁸Kysymys tiivistyi Helsingin puoluekokouksessa vuonna 1911, jolloin hyväksyttiin maatalousohjelma, jossa otettiin välittävä kanta ja vaadittiin lisätutkimuksia maanviljelyn kehittymisestä. ks. SDP:n VII Puoluekokous (PK). Helsinki, s.154-158.

Sosiaalidemokraatteihin liittyi 1900-luvun alussa useita akateemisesti sivistyneitä nuoria henkilöitä. Gyllingin lisäksi heistä merkittävimpiä olivat Väinö Tanner (1881-1966), Otto Ville Kuusinen (1881-1964), Yrjö Sirola (1876-1936), Kullervo Manner (1880-1936), K.H. Wiik (1883-1946), Sulo Wuolijoki (1881-1957) ja Väinö Wuolijoki (1872-1947). Tutkimus voi syventää olemassaolevaa kuvaa ryhmän motiiveista ja merkityksestä.

Tutkimuksessa pääongelmana on: 1. Miten Gylling tutkimuksessaan ja poliittisessa toiminnassaan suhtautui maatalouskysymykseen? Tämä edellyttää vastaamista seuraaviin kysymyksiin: 2. Mitkä olivat Gyllingin tieteelliset lähtökohdat?, 3. Miten ja mistä hän nämä omaksui?, 4. Minkälainen suhde Gyllingillä oli ympäröivään tiedeyhteisöön?, 5. Miten ja miksi Gyllingistä tuli sosialisti?, 6. Mikä oli Gyllingin suhtautuminen sosialismin johtaviin teoreetikoihin, Marxiin, Engelsiin, Kautskyyn ja Bernsteiniin? ja 7. Mikä oli hänen paikkansa puolueen sisäisellä oikeisto-vasemmisto-akselilla? Historiallisessa tutkimuksessa kohteen suhteuttaminen aikaan on välttämätöntä. Siksi Gyllingin ajattelun muutoksille ja murroskohdille etsitään selittäviä tekijöitä ympäröivästä yhteiskunnasta ja ajan tapahtumista.

Tutkimuksen alku sijoittuu vuoteen 1896, josta lähtien Gyllingin ajattelun kehittymistä voidaan viitteellisesti kartoittaa hänen kirjoittamiaan kouluaineita hyväksi käyttäen. Gyllingin vuonna 1903 valmistunut pro gradu on hänen ensimmäisen maatalouskysymystä käsittelevä kirjoituksensa. Siitä lähtien hänen näkemystensä analyttinen tarkastelu on mahdollista. Tutkimuksen takarajana on Suomen julistaminen sotatilaan heinäkuun viimeisenä päivänä vuonna 1914. Aikarajauksen ottaminen yleisestä poliittisesta historiasta on usein ongelmallista. Tässä sitä voidaan perustella viittaamalla alkaneeseen sotaan, joka toi mukanaan kansalaisvapauksien jyrkän rajoittamisen ja säännöllisen eduskuntatyön keskeytymisen. Ne muuttivat perusteellisesti sekä yhteiskunnallista tilannetta että Gyllingin - kuten muidenkin kirjoittajien ja poliitikkojen - toimintamahdollisuuksia.

1.4. Keskeiset alkuperäislähteet

Tutkimuksen keskeisimmät lähteet ovat Edvard Gyllingin maatalouden ongelmia koskevat tutkimukset ja kirjoitukset. Gyllingin ensimmäinen laajempi tutkimus oli *Maanviljelystyöväen taloudellisista oloista Ikaalisten pitäjässä vuonna 1902*. Se valmistui vuonna 1903 maanviljelyksen kansantalous- ja tilastotieteen pro gradu-työnä. Työ ilmestyi painettuna vuonna 1907 Kansantaloudellisen Yhdistyksen julkaisemassa Taloustieteellisiä tutkimuksia - sarjassa. Tutkimuksen pääosan muodostaa maatyöväen taloudellisten olojen tilastollinen kuvaaminen.

Selvästi sosiaalipoliittiseen toimintaan Gylling meni mukaan ryhtyessään Invaliditeettivakuutuskomitean tutkijaksi. Komitealle annettiin vuonna 1904 tehtäväksi selvittää työkyvyttömyys- ja vanhuusvakuutuksen järjestämistä. Gylling laati komitealle laajan tilastoihin perustuvan tutkimuksen *Väestö-, invaliditeetti ja tulosuhteet Tuusulan, Humppilan, Kymin, Räisälän ja Vihannin kunnissa vuonna 1903*. Tutkimus tehtiin kyselykaavakkeiden avulla ja siinä pyrittiin keräämään tiedot kuntien koko väestöstä. Yhteensä lähes 800-sivuinen tutkimus ilmestyi kahtena niteenä vuosina 1906-07. Metodiltaan varsin mekaanisena tutkimus ei kuitenkaan anna yhtä kiinnostavaa näkökulmaa Gyllingin ajatusmaailmaa kuin hänen pro gradunsa tai väitöskirjansa. Lisäksi sen suhde maaseudun ongelmiin on epäsuora.

Gyllingin vuonna 1909 ilmestynyt väitöskirja liittyi suoranaisesti maatalouskysymykseen. Selvästi historiaan suuntautuvan työn aiheena oli *Suomen torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet Ruotsinvallan aikana*. Tutkimuksen näkökulma oli osin taloushistoriallinen, osin oikeushistoriallinen ja paikoin sosiaalhistoriallinen. Gylling käytti myös tässä tutkimuksessa tilastoja laajasti hyväkseen.

Väitöskirjan jälkeen Gyllingiltä ei ilmestynyt yhtään laajempaa tutkimusta ennen huhtikuuta 1914. Koko elämänsä aikana hän ei tehnyt kuin muutaman laajan tieteellisen tutkimuksen. Toisaalta hän kirjoitti paljon artikkeleita, joissa on paikoin puhtaasti tieteellinen, mutta välistä selvästi poliittinen ote.

Gyllingin kirjallinen tuotanto vuoteen 1914 käsittää yli sata kirjoitusta²⁹. Niissä käsiteltiin monipuolisesti suomalaista yhteiskuntaa sekä historiallisesta lähtökohdista että ajankoh-
taisista näkökulmista käsin. Suurin osa artikkeleista ainakin sivusi maanvuokraajien ja maatyöväen ongelmia ja keinoja niiden ratkaisemiseen.

Gyllingin maailmankuvan kehitykselle kouluvuodet Jyväskylän Lyseossa olivat epäilemättä varsin tärkeät. Jyväskylän Lyseon arkistossa ja Edvard Gyllingin kokoelmassa onkin aineistoa, joka valaisee tätä kautta. E erityisen kiinnostavia ovat koulutodistukset ja säilyneet aineet, joista useassa Gylling käsitteli historiaa ja yhteiskuntaa.

Gylling kiinnostui maaseudun ongelmista yliopistovuosi-
naan, mutta aineistoa näiltä vuosilta on valitettavan vähän. Parhaiten tätä kautta, kuten myös tuntemuksia Berliinin opinto-
matkalla, valaisee Gyllingin kirjeenvaihto morsiamensa Fanny Achrénin kanssa. Gyllingin poliittinen toiminta alkoi Ylioppilaiden Sosialistisessa Yhdistyksessä, josta on säilynyt vain hajanaisia pöytäkirjoja.

Työväen Arkistossa on paljon materiaalia, joka valaisee Gyllingin toimintaa Sosialidemokraattisessa puolueessa. Näitä ovat muun muassa puolueen eduskuntaryhmän ja puoluetoimikunnan pöytäkirjat. Gyllingin historiankuvan ja yhteiskuntanäkemyksen selvittämisen kannalta erittäin keskeistä aineistoa on hänen puolueopistossa pitämänsä luennot. SDP:n puoluekokousten pöytäkirjat on painettu, kuten myös valtakunnallisten maanvuokraaja-
kokousten pöytäkirjat.

Gylling keskittyi eduskunnassa ensi sijaisesti maanvuokraajien ja tilattoman väestön asemaan, joten hänen toimintansa eduskunnassa on tutkimuksen kannalta erittäin tärkeää. Valtiopäivien pöytäkirjat ovat kattava aineisto, jota voi tukea

---

²⁹Sakari Heikkinen ja Tapani Mauranen mainitsevat tekemässään bibliografiassa 108 kirjoitusta ennen Suomen julistamista sota-tilaan heinäkuussa 1914. Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Edvard Gyllingin kirjallinen tuotanto 1904-1937. Teoksessa Edvard Gylling - työväenliikkeen tiedemies. Toim. Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani. Helsinki 1983 (B), s.73-80.

Sosialidemokraattisen Puolueen eduskuntaryhmän toimintakertomuksilla ja pöytäkirjoilla.

Gyllingin toiminnan ja ajattelun kannalta kiinnostavaa materiaalia on lisäksi Arvo Yläräkkolan kokoelmassa, vuonna 1991 pidetystä Gylling-seminaarista kootussa aineistossa ja Helsingin yliopiston keskusarkistossa.

1.5. Metodisia kysymyksiä

Tämä tutkimus ei ole aikarajauksen sisälläkään varsinainen elämäkertä, missä kohdehenkilön toiminta kaikilla elämän alueilla pyritään selvittämään mahdollisimman tyhjentävästi. Gyllingin toiminnan yksityiskohtainen käsittely ei kaikissa tapauksissa ole tarpeen. Toisaalta ihminen on kokonaisuus, jonka eri puolia ei voida täydellisesti erottaa toisistaan. Tutkimuksessa keskitytään kuitenkin Gyllingiin tiedemiehenä ja poliitikkona, erityisesti yhteydessä maaseudun ongelmiin. Yksityishenkilö Gyllingia käsitellään vain, jos sillä on selvä merkitys tutkimusongelman kannalta.

Henkilöhistoriallisen tutkimuksen luonteen vuoksi on kuitenkin pohdittava biografisen tutkimuksen klassista ongelmaa ympäristön ja yksilön suhteesta. Ongelmaan ei liene yksiselitteistä ratkaisua sen filosofisen perusluonteen takia. Käytännössä useimmat tutkijat pyrkivät noudattelemaan eräänlaista kultaista keskitietä, missä ihminen pyritään saattamaan mahdollisimman kiinteään vuorovaikutukseen ympäröivän maailman kanssa. Biografinen tutkimus voidaan yleisemminkin ajatella ennen kaikkea yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksen tutkimiseksi.³⁰

Ari Uino jaottelee lähestymistavan perusteella biografiat neljään seuraavaan päätyyppiin: 1. kohteeseen "ymmärtävästi" suhtautuvat, 2. myyttejä särkemään pyrkivät, 3. yksityisen ja julkisen roolin vuoropuhelijat ja 4. henkilön sijoittaminen tapahtumaketjun osaksi. Hän tosin huomauttaa, että näkökulmat

---

³⁰Tarkemmin esim. Uino, Ari, Biografisen tutkimuksen ääriiviivoja. Teoksessa Historia nyt. Historiallisen Yhdistyksen julkaisuja 5. Juva 1990, s.305.

lomittuvat monissa tutkimuksissa toisiinsa.³¹

Hermeneuttinen tieteen­traditio korostaa ihmistä käsittelevien tieteiden metodisena perustana kohteen ymmärtämistä. Tämä ei kuitenkaan saa muuttua kritiikittömäksi kohteen ihailuksi ja hänen merkityksensä yliarvioimiseksi. On ylipäättään vältettävä vahvoja arvoasetelmia ja pyrittävä objektiiviseen lähestymiseen.

Hannu Soikkanen katsoo, että Gyllingistä luodussa kuvassa on samantyyppisiä myyttisiä aineksia kuin N.R. af Ursinissa (1854-1936). Hän korostaa kuitenkin, ettei Gyllingiä voi missään tapauksessa kutsua keskinkertaisuudeksi.³² Gyllingistä ei kuitenkaan ole olemassa mitään laajamittaista myyttiä, jonka kaataminen voisi olla tutkimuksen tarkoitus. Joitain väärinkäsityksiä ja yksinkertaistuksia tutkimus voi tietenkin oikoa.

Gyllingin elämä­kaari sisälsi varsin dramaattisia ja traagisiakin kään­teitä. Joissakin Gyllingiä käsittelevissä kirjoituksissa esiintyy myös heroistisia aineksia, erityisesti kertomukset hänen uhrautuvaisuudestaan ja velvollisuudentunnostaan punakaartin esikuntapäällikkönä sisällissodan lopulla. Hänen elämästään on tehty myös dokumenttikuunnelma, missä hänet esitetään idealistisena älykkönä³³. *Pentti Saarikoski* (1937-1983) on vanginnut runossaan *Viimeiseen asti* Gyllingin elämän traagiset ja tapahtumarikkaat piirteet³⁴. Sisällissodan loppuvaiheesta

---

³¹Uino 1990, s.311-312.

³²Kansan Arkisto (KansA), Kokoelma Gylling-seminaarista (KGS), kansio 1, Hannu Soikkasen alustus aiheesta: Gyllingin aatteenlinen kehitys 1903-1918. Reformistista vallankumousmieheksi. Soikkanen viitanee tässä Marjatta Rahikaisen tutkimukseen, missä hän osoitti af Ursinista luodun kuvan myyttiseksi ja kestä­mättömäksi. Tutkimuksen lopussa todetaan seuraavasti "Sopivassa yhteiskunnallisessa tilanteessa af Ursinin kaltainen keskinkertaisuus pääsi historiaan". Ks. Rahikainen, Marjatta, N.R. af Ursin. Aatelismies Suomen työväen­liikkeessä. Historiallisia Tutkimuksia 135, Helsinki 1986, s.308.

³³Kalemaa, Kalevi, Edward Gylling, Karjalan kuningas. Dokumenttikuunnelma vuodelta 1987. Tämän­tyyppinen osittain fiktiivinen kuunnelma voi parhaimmillaankin toimia tutkimuksessa vain ajatusten herättäjänä. Tämä sinänsä kiinnostava kuunnelma keskittyy kuitenkin Gyllingin elämään Neuvostoliitossa, joten tässäkin mielessä sen arvo tutkimusaiheen kannalta on vähäinen.

³⁴Saarikoski, Pentti, Tanssiinkutsu. Keuruu 1980, s.59-61.

Saarikoski kirjoittaa seuraavasti:

Viipurin linnansalissa yksin
 kun neuvottelut valkoisten kanssa olivat päättyneet
 tuloksetta
 hän pysähtyi hetkeksi ikkunaan
 katsoi joukkojensa rippeitä
 lumi katoilta rojahtaa kohta
 hän ajatteli koivukujaa kotikartanossa Ikaalisissa
 armeija sortui

Keskittyminen yksityisen ja julkisen roolin vuorovaikutukseen ei ole tarkoituksenmukaista. Tällainen lähestymistapa sopii parhaiten taiteilijoiden, kirjailijoiden tai muusikoiden tutkimiseen. Tällöin sen tarkoitus on lähinnä osoittaa, miten henkilön yksityiselämä vaikuttaa hänen tuotoksiinsa.

Gyllingin asettaminen tapahtumaketjun osaksi on houkuttelevaa, koska hän oli keskellä sekä vuoden 1905 että vuosien 1917-1918 dramaattisia tapahtumia. Molemmilla kerroilla yhdistyivät kansallinen puolustustaistelu ja erimielisyydet suomalaisen yhteiskunnan suunnasta. Tärkeänä taustatekijänä olivat maaseudun kärjistyvät ongelmat. On kuitenkin varottava katso-
 masta Gyllingiä liikaa näistä tapahtumista käsin, jolloin yksilön oma kehitys jää toissijaiseksi.

Ankarin kritiikki henkilöhistoriallista tutkimusta vastaan on viime vuosikymmeninä lähtenyt ranskalaisilta strukturalisteilta ja poststrukturalisteilta, jotka ovat halunneet vapauttaa ihmistieteen ihmisestä ja tutkia vain subjektia ympäröiviä rakenteita³⁵. Strukturalismi voidaan ymmärtää myös maltillisemmin, jolloin sen katsotaan keskittyvän ihmisen eli subjektin ja yhteiskunnan eli struktuurin väliseen vuorovaikutukseen. Näin ahdas joko tai - asetelma muuttuu sekä että - asetelmaksi.³⁶

Yksilö on kiistatta ajattelussaan ja toiminnassaan riippu

---

³⁵Ks. esim. Manninen, Juha, Tiede, maailmankuva, kulttuuri. Teoksessa Maailmankuva kulttuurin kokonaisuudessa. Toim. Manninen, Juha et al., Jyväskylä 1989, s.94-95.

³⁶Ks. tarkemmin esim. Heikkinen, Antero, Ihminen historian rakenteissa. Mikrohistorian näkökulma menneisyyteen. Helsinki 1993, s.16-19.

vainen ympäröivistä olosuhteista, mutta on lähellä vaara korostaa liikaa ympäröiviä yhteiskunnallisia rakenteita. Olosuhteet määrittelevät kieltämättä tietyt rajat, joiden sisäpuolella yksilöillä on kuitenkin vaihtoehtoisia toimintamalleja. Välillä eri vaihtoehtoja on paljon, välillä vähän, mutta harvoin vain yksi.

Gyllingin tieteelliset ja poliittiset näkemykset kehittyivät yhteydessä yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja tieteelliseen kontekstiin, mutta ne edellyttivät myös subjektiivisia valintoja. Hänellä olisi ollut mahdollisuus toisenlaisiin ratkaisuihin, joskin vain tietyissä rajoissa. Gylling olisi voinut liittyä vanhasuomalaisiin tai keskittyä johonkin muuhun aiheeseen kuin maaseudun ongelmiin, mutta hän ei olisi kyennyt täysin vapautumaan ympäröivistä ajatusmalleista ja olosuhteista. Kyse on siis joko tai - asetelmasta, missä subjektin ja struktuurin välille ei voi tehdä jyrkkää rajaa.

Yksilö on siis aina jossakin määrin kulttuurinsa, yhteiskuntansa ja aikansa lapsi. Keskeistä onkin kuvata Gylling laajemmissa yhteyksissä, eli huomioida ajan tiedeyhteisö ja poliittiset toimijat. Gyllingiä voidaan verrata muihin tiedemiehiin, jotka pyrkivät tilastotieteen avulla suunnittelemaan yhteiskunnallisia reformeja. Erityisen kiinnostavaa on tarkastella häntä suhteessa 1900-luvun alun muihin akateemista sivistystä saaneisiin sosialisteihin. Heistä erityisesti yhteiskuntateoreetikko Otto Ville Kuusinen ja yhteiskuntahistorioitsija Väinö Voionmaa muodostavat kiinnostavat vertailukohtat Gyllingille.

Aatehistoria jaetaan yleensä kahteen alueeseen. Kun tutkitaan koko yhteiskunnan henkisiä virtauksia, aatehistoria lähestyy sosiaalishistoriaa. Tutkittaessa yhteiskunnan poliittisen eliitin ja tieteellisen sivistyneistön historiaa voidaan puhua oppihistoriasta. Tämän työn aihe on lähinnä jälkimmäistä laatua, joskin sosialismi massojen aatteena tuo mukaan myös sosiaalishistoriallisemmän lähestymistavan. Käsittelytapa lähestyy myös kulttuurihistoriaa, jos sen tehtäväksi katsotaan "sijoittaa ihminen siihen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, jossa tämä

elää³⁷.

Markku Hyrkkäsen mukaan aatehistoriallista tutkimusta ohjaa yleensä idea ajattelun ja toiminnan yhteydestä. Eri ihmiset voivat käsittää vallitsevat olosuhteet olennaisesti eri tavoin. Tästä syntyvät erilaiset ajatukset ja mielipiteet, mitkä ohjaavat toimintaa.³⁸ Gyllingin ajattelun ja toiminnan - eli tässä tapauksessa tieteen ja politiikan - yhdistävänä tekijänä oli ennen kaikkea maaseudun ongelmat, joita hän sekä tutki että yritti vaikuttaa niiden ratkaisemiseen käytännössä. Gylling tulkitsi olosuhteita tietyllä tavalla, jonka pohjalta hän valitsi omat toimintamallinsa. Hän sai tietenkin vaikutteita ympäristöstään. Tämän toteaminen ei kuitenkaan riitä, vaan on yritettävä selvittää, miksi hän hyväksyi jotkut vaikutteet ajattelunsa osaksi ja hylkäsi toiset.

Juha Manninen katsoo, että oppihistoriallisesta biografiasta tekee tarpeellisen yksilön elämän ja työn, kokemuksen ja sen tulkinnan yhteenkuuluvuus³⁹. Tämä lähtökohta sopii hyvin myös Gyllingiin, jonka ajattelun ja toiminnan eri puolet mitä ilmeisimmin olivat kiinteästi sidoksissa toisiinsa. Toimiessaan eduskunnan jäsenenä hän ei ollut pelkästään poliitikko, vaan myös tiedemies, joka hahmotti poliittisia tilanteita myös tieteellisen taustansa kautta. Onkin mahdollista etsiä hänen poliittisten ratkaisujensa ja tutkijan profiilinsa välistä yhteyttä.

Myös niin sanottu elämäshistoriallinen tutkimusote saattaa antaa välineitä Gyllingin tutkimiseen, vaikka se onkin lähinnä sosiologinen lähestymistapa. Elämäshistoriallista metodologiaa on vaikea määritellä täsmällisesti. Lähtökohtana pidetään kysymystä, mikä erottaa ihmisen eläimestä. Samalla korostetaan, että ihmistä tutkittaessa pitää huomioida inhimillinen subjektiivisuus, luovuus ja kokemukset. Ne ovat luonteeltaan osittain biologisia ja psyykkisiä, osittain sidoksissa ympäröivään yhteis-

---

³⁷Virtanen, Keijo, Kulttuurihistoria - tie kokonaisvaltaiseen historiaan. Turun yliopiston julkaisuja C60. Turku 1987, s.120.

³⁸Hyrkkänen, Markku, Aatehistorian mieli. Historiallinen Aikakauskirja 4/1989, s.325-327.

³⁹Manninen 1989, s.96.

kuntaan ja kulttuuriin. Viime kädessä on kysymys yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta, missä inhimillisten kokemusten merkitystä painotetaan.⁴⁰

Erittäin tärkeää oppihistoriallisessa tutkimuksessa on tekstintulkittamisen taito. Tutkittavan yksilön kirjoituksista pitää tekstianalyysin avulla pyrkiä löytämään olennaiset asiat ja mahdolliset piilomerkitykset. Onnistuneelle tulkinnalle on tärkeää keskeisten käsitteiden ymmärtäminen tutkimusajankohdasta käsin oikein. Erityisen suuri on vaara, että tämän päivän käsitteiden merkitykset siirretään tutkimusajankohtaan sellaisenaan, vaikka niiden merkityssisältö saattaa olla erilainen. Vaikka tämä vaara on erityisen suuri varhaisempien aikojen tutkijalle, saattavat käsitteiden merkityssisällöt muuttua suhteellisen lyhyessäkin ajassa.⁴¹

Jari Ehrnrooth on soveltanut ranskalaisen filosofin Michel Foucaultin (1926-1984) tulkintaa diskurssianalyysistä oppihistoriaan. *Ehrnrooth* korostaa Foucaultin menetelmien auttaneen luomaan historiantutkimukseen uusia kysymyksenasetteluita ja uudenlaisen tavan jäsentää opillisia tekstejä.⁴²

Foucaultin käyttämää käsitettä "diskurssi" on vaikea määrittellä täsmällisesti, mutta se liittyy todellisuuden ja siitä esitettyjen lausumien välisen suhteeseen. Hänen yhtenä keskeisenä pyrkimyksenään oli irrottaa lausumat niitä tuottavista yksilöistä, jolloin syntynyt diskurssi käsitetään enemmän tietyn historiallisen tilanteen kuin subjektien oivallusten tulokseksi.⁴³ Tämä näkökulma pakottaa pohtimaan, mikä osuus Gyllingin ajattelusta tuli suoraan tiedeyhteisön paradigmaista, sosiaali-

---

⁴⁰Heikkilä, Hannu, Elämähistoriallisen tutkimuksen lähtökohdistta. Historiallinen Arkisto 82. Helsinki 1974, s.51-56.

⁴¹Käsitehistoriallisesta keskustelusta aatehistorian piirissä tarkemmin esim. Mikkeli, Heikki, Aatehistoriasta käsitehistoriaan. Teoksessa *Historia Nyt. Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*. Juva 1990, s.260-263,276-277.

⁴²Ehrnrooth, Jari, Tuottaako uusi näkökulma "uutta historiaa" -esimerkkinä Foucaultin diskurssianalyysin sovellutus oppihistoriaan. *Historiallinen Arkisto 93. Toim. Enden, Rauno*. Helsinki 1989, s.100-103.

⁴³Foucault, Michel, *The Archeology of Knowledge*. London 1974 (1969), s.106-125,199-211.

poliittisesta keskustelusta tai sosialistisista perusväittämistä.

Diskurssianalyysi voidaan määritellä esimerkiksi seuraavasti: kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimista, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä⁴⁴. Diskurssianalyysi on kuitenkin vain väljä teoreettinen viitekehys, jonka soveltaminen riippuu paljon tutkimuskohteesta⁴⁵ Sen yksityiskohtainen soveltaminen Gyllingin lausumiin on vaikeaa. On kuitenkin hedelmällistä huomioida hänen kannanottonsa osana laajempaa diskurssia, millä on tiivis yhteys yhteiskunnalliseen todellisuuteen.

Karl-Erik Michelsen katsoo, että suomalaisessa historiankirjoituksen historiassa voidaan erottaa kolme keskeistä tutkimustehtävää: 1. tutkijan sidos aikaan ja paikkaan, 2. tutkijan sidos tiedeyhteisöön ja 3. tutkijan sidos yhteiskunnan poliittis-valtiolliseen rakenteeseen.⁴⁶ Vaikka tässä tutkimuksessa ei olekaan kysymys varsinaisesti historiankirjoituksen historiasta, kaikki nämä kolme sidonnaisuutta ovat huomionarvoisia.

Tutkimuksen teema täsmentyy lähinnä oppihistorialliseksi biografiaksi, jossa keskeisenä metodina on tutkimuskohteen luomien erilaisten tekstien ja lausumien tulkinta. Ensisijaisia ovat kannanotot, jotka käsittelevät suoranaisesti maatalouskysymystä. Muistakin kannanotoista voi kuitenkin löytyä ajattelumalleja, joilla on yhteys siihen.

Heikkinen ja *Mauranen* katsovat, että Gyllingin kirjoittamat artikkelit on jaettavissa kolmeen tyyppiin: käytännön po-

---

⁴⁴Johdanto, Teoksessa *Diskurssianalyysin aakkoset*, Toim. Jokinen, Arja et al., Tampere 1993, s.9.

⁴⁵Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suominen, Eero, *Diskursiivinen maailma. Teoreettisen lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Teoksessa *Diskurssianalyysin aakkoset*. Toim. Jokinen, Arja et al., Tampere 1993, s.17-18.

⁴⁶Michelsen, Karl-Erik, *Historiankirjoituksen historia ja itse-reflektion ongelma*. Teoksessa *Historia, sosiologia ja Suomi. Yhteiskuntatutkimus itseymmärryksen jäljillä*. Toim. Ahtiainen, Pekka et al., Helsinki 1994, s.71.

liittiset kirjoitukset, puhtaasti tieteelliset kirjoitukset sekä historiallisia rinnastuksia aikansa poliittiseen ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen sisältävät artikkelit⁴⁷. Luokittelu kuvaa kaiken kaikkiaan varsin hyvin Gyllingin tuotantoa, joskin se pakostakin on yksinkertaistus. Tärkeää on kuitenkin huomata, että erilaiset kirjoitukset vaativat vaihtelevia tarkastelu- ja tulkintatapoja.

---

⁴⁷Heikkinen - Mauranen 1983 A, s.22.

2. LAPSUUSAJAN KÄSITYKSET

2.1. Jyväskylän lyseon ilmapiiri

Piiri-insinööri Uno Gylling muutti perheineen usein. Edvard Gylling syntyi Kuopiossa ja vietti siellä varhaislapsuutensa. Hän vietti lomansa kuitenkin yleensä Kalmaan sukutilalla Ikaalisissa.¹

Gyllingin perhe oli ruotsinkielinen, mutta lapset laitettiin suomenkielisiin kouluihin, koska vanhemmat halusivat, että he oppisivat hyvin suomea. Edvard Gylling aloitti kouluopintonsa vuonna 1891 Viipurissa. Hänen lapsuusvuosistaan ennen Jyväskylään siirtymistä ei ole säilynyt kovin paljoa tietoja. Joitakin hänen äidilleen lähettämiä kirjeitä on kuitenkin säilynyt. Edvard tuntui viihtyvän koulussa alusta alkaen, sillä hän toteasi "meillä on lysti käydä koulua". Hän kirjoitti ilmeisesti suomeksi osoittaakseen, että sitä on opittu.²

Gyllingien muutettua Jyväskylään, perheen lapset siirtyivät sinne kouluun. Edvard Gylling kirjoittautui Jyväskylän lyseoon lukuvuonna 1892. Samana vuonna lyseoon tuli myös "Eettiä" vajaa kaksi vuotta vanhempi Axel. Vuonna 1894 lyseoon kirjoittautui Edvardia vajaan kaksi vuotta nuorempi Uno Ossian, ja kaksi vuotta myöhemmin oli Edvardia noin viisi vuotta nuoremman Richardin vuoro.³

Jyväskylän lyseota pidettiin 1800-luvun loppupuolella varsin korkeatasoisena kouluna. Sen oppilaista oli vuosisadan lopulla noin kolmannes virkamiesten ja muun sivistyneistön poikia. Myös oppilaita, joiden isä toimi kaupan, teollisuuden ja

---

¹Viitala, Heikki, Gylling - kuopiolainen 1881-1981. Kansan Sana 9.7.1981.

²Kansallisarkisto (KA), Edvard Gyllingin kokoelma (EGK), kansio 4; KansA, KGS, kansio 1, Pentti Papusen luentomuistiinpanot aiheesta: Kalmaan Gyllingin kirjekokoelma.

³Jyväskylän lyseon oppilasmatrikkeli. Teoksessa Jyväskylän lyseo 1858-1983. Toim. Mikkola, Eero. Jyväskylä 1983, s.123, 125, 129.

liikenteen piirissä oli runsaasti.⁴ Piiri-insinöörin poika Edvard Gylling sopi joukkoon mainiosti.

Vuonna 1883 annettiin asetus, missä luotiin klassillisten lyseoiden rinnalle reaalilyseot erityisesti suomenkielisiksi yliopistoon johtaviksi oppilaitoksiksi. Lyseoiden lukusuunnitelman ero oli seuraava. Klassillisissa lyseoissa opetettiin latinan kieltä, kreikan kieltä ja logiikkaa. Reaalilyseoissa opetettiin niiden sijasta englannin kieltä, kemiaa ja piirustusta.⁵

Jyväskylän lyseo kuului klassillisiin lyseoihin. Vuoden 1883 asetus myönsi kuitenkin klassillisten luokkien II-IV luokan oppilaille mahdollisuuden vaihtaa reaalilinjalle, jos paikkakunnalla ei ole reaalilyseota eikä neliluokkaista alkeiskoulua. Vuodesta 1887 alkaen Jyväskylän lyseossa alkoi ilmestyä reaalilinjallekin oppilaita, kuitenkin varsin vähäisessä määrin, koska heiltä puuttui mahdollisuus lukea lyseossa ylioppilaaksi.⁶ Valtaosa sisääntulijoista - kuten kaikki Gyllingit - sijoittui edelleen klassilliselle linjalle⁷.

Vuonna 1892 lyseoon kirjoittautui Edvard Gyllingin lisäksi 38 muuta oppilasta. Sisäänkirjoittaneiden keski-ikä oli elokuun puolessa välissä 1892 noin 11,5 vuotta, ja ikähaitari ulottui kahdeksasta kahteenkymmeneen vuoteen. Edvard oli noin kymmenen vuoden ja kahdeksan kuukauden ikäisenä hieman alle joukon

---

⁴Sinivaara, Eero, Jyväskylän lyseon opinkäynti vv.1858-1908. Teoksessa Jyväskylän lyseon satavuotishistoria 1858-1958. Toim. Oksala, Päiviö. Jyväskylä 1958, s.265-270.

⁵Kiuasmaa, Kyösti, Oppikoulu 1880-1980. Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun. Oulu 1982, s.25-26.

⁶Jalkanen, K.J., Jyväskylän lyseo 1858-1908. Teoksessa Jyväskylän lyseon satavuotishistoria 1858-1958. Toim. Oksala, Päiviö. Jyväskylä 1958, s.75.

⁷Merkittävimpiä poikkeuksia on vuonna 1891 reaalilinjalle kirjoittautunut Rudolf Holsti, joka maailmansotien välillä oli johtavia suomalaispoliitikoita. Suoritettuaan reaalilinjaa Holsti siirtyi Helsingin Suomalaiseen Reaalilyseoon ja valmistui sieltä ylioppilaaksi vuonna 1901. Pietiäinen Jukka-Pekka, Rudolf Holsti, Lehtimies, tiedemies, poliitikko 1881-1919. Espoo 1986, s.27-29,36.

keski-iän.⁸

Edvard Gylling, Otto Ville Kuusinen ja Martti Kovero (1882-1955) - joka toimi myöhemmin Tilastollisen Päätoimiston johtajana - kirjoittautuivat vuonna 1892 ja olivat siitä lähtien samalla luokalla. Sulo Wuolijoki tuli lyseoon kolme vuotta myöhemmin, mutta oli suorittanut Hämeenlinnassa aiemmin kolme luokkaa. Wuolijoki, Gylling ja Kuusinen olivat syntyneet vuonna 1881 kun taas Kovero oli syntynyt vuonna 1882. Wuolijoki kirjoitti muistelmissaan nelikon olleen hyviä ystäviä lyseoaikoina. Hän vertasi toveruksia Alexandre Dumasin teosten perusteella kolmeen muskettisoturiin ja d'Artagnaniin.⁹ Koveroa lukuun ottamatta muista tuli merkittäviä sosiaalidemokraattisia poliitikkoja.

Monissa arvioissa on korostettu Gyllingin läheistä suhdetta Kuusiseen¹⁰. Väitteen uskottavuutta heikentää, ettei Kuusista mainita lainkaan Edvard Gyllingin tai hänen veljiensä Jyväskylältä Ikaalisiin lähettämässä kirjeissä. Kovero sen sijaan mainitaan.¹¹ On mahdoton todentaa, missä vaiheessa Gylling ystävystyi Kuusisen, Koveron ja Wuolijoen kanssa ja olivatko he hänen parhaat ystävänsä lyseossa. Varsinkin Kuusisen merkitys saattaa korostua liikaa myöhempien tapahtumien vääristämänä.

Lyseon oppilaille oli oma toverikunta, jonka lehden nimi oli *Oras*¹². Vuodessa ilmestyi muutama numero, joissa oli oppi

⁸Jyväskylän lyseon oppilasmatrikkeli. Teoksessa Jyväskylän lyseo 1858-1983. Toim. Mikkola, Eero. Jyväskylä 1983, s. 123-127.

⁹Wuolijoki, Sulo, Vaari muistelee. Pori 1954, s.61,66.

¹⁰KA, Arvo Yläräkkolan kokoelma (AYK), kansio 2, Seija Mannisen tekemät haastattelut. Edvard Gyllingin sisar Margit Gylling ja Arvo "Poika" Tuominen väittävät, että Gylling ja Kuusinen olivat jo Jyväskylän lyseossa paljon yhdessä.

¹¹KansA, KGS, kansio 1, Pentti Papusen luentomuistiinpanot aiheesta: Kalmaan Gyllingin kirjekokoelma.

¹²Lyseossa perustettiin vuonna 1864 toverikunta eli konventti. Sen toiminta kuitenkin loppui 1870-luvun alussa opettajakunnan kanssa syntyneiden erimielisyyksien takia. Vuonna 1882 perustettiin jälleen toverikunta, jonka toiminta loppui jälleen muutaman vuoden kuluttua. Näiden konventtien lehtenä oli *Illatar*. Vuonna 1890 perustettiin uusi toverikunta, joka lakkautettiin vuonna 1904 venäläisvastaisten kirjoitusten takia. Sen lehtenä oli *Oras*, jonka motto oli aluksi "Orahasta touko kasvaa", mutta pian se sai muodon "Orahass' on oljen alku". Aalto, A., *Oras*

laiden kirjoituksia eri aiheista. Jutut olivat välillä hauskoja kertomuksia, välillä asiallisia selvityksiä. Muotona oli sekä proosa että runo. Lehden yleissävy oli varsin isänmaallinen, moralisoivan kielteinen muun muassa alkoholia kohtaan sekä usein lapsekkaan romantisoiva.

Suomessa kasvoi 1800-luvun lopulla tietoisuus sosiaalisista ongelmista, erityisesti maatalouskysymyksestä ja työväenkysymyksestä. Suomalaisen Puolueen johtaja Yrjö Koskisen (1830-1903) pyrki ajamaan sosiaalisia uudistuksia ja samalla estämään marxilaisen sosialismin leviämisen Suomeen.¹³ Puolueen linjaksi muodostui konservativinen sosiaalireformismi, mikä oli sukua saksalaiselle katederisosialismille.¹⁴ Suuntauksen kilpailijana oli liberalistinen sosiaalireformismi, missä kannatettiin uudistuksia, jotka vahvistaisivat kansalaisyhteiskunnan vapaita yhteenliittymiä, kuten osuuskuntia, kulttuuriorganisaatioita ja ammattiyhdistyksiä. Se kuitenkin hävisi valtion merkitystä painottavalle uudistuspolitiikalle, josta tuli Suomessa vallitseva suuntaus.¹⁵

Pienteollisuudenharjoittaja Viktor Julius von Wright (1856-1934) alkoi 1880-luvulla kehittää suomalaista työväenliikettä katederisosialismin ja liberalismin perustalta. Von Wright kannatti sekä valtion johtamia sosiaalipoliittisia uu-

---

vuosina 1890-1902. Teoksessa Jyväskylän lyseon satavuotishistoria 1858-1958. Toim. Oksala, Päiviö. Jyväskylä 1958, s.388-391,435.

¹³Yrjö Koskisen oikea nimi oli Georg Zacharias Forsman. Käytän hänen kirjailijanimenään käyttämää Yrjö Koskista, josta tuli aateloinnin yhteydessä(1882) virallinen sukunimi Yrjö-Koskinen. Koskinen kiinnitti huomiota sosiaalisiin ongelmiin kuuluisassa artikkelisarjassaan "Työväenseikka". Perusteellinen artikkelisarja julkaistiin vuoden 1874 Kirjallisessa kuukausilehden numeroissa 1,4,8 ja 9. Ks. tarkemmin Koskimies, Rafael, Y.S. Yrjö-Koskisen elämä II. Nuijamieheksi luotu. Keuruu 1974, s.285-288.

¹⁴Nimestään huolimatta kyseessä ei ollut varsinainen sosialistinen aatesuuntaus, vaan valtion toteuttamia sosiaalipoliittisia uudistuksia kannattava porvarillinen liike. Eräsaari, Risto - Rahkonen, Keijo, Johdanto. Teoksessa Työväenkysymyksestä sosiaalipolitiikkaan, Tapiola 1975 s.15-19,23-25.

¹⁵Turunen, Ilkka, Ammattiyhdistysutopia. Vuosisadan vaihteen liberalistista yhteiskuntapolitiikkaa. Teoksessa Kansa liikkeessä. Toim. Alapuro, Risto et al., Vaasa 1987, s.197.

distuksia että äänioikeusuudistusta, joskaan yhteinen ja yleinen äänioikeus ei ollut hänen tavoitteenaan. Wrightiläisen työväenliikkeen tarkoitus oli ehkäistä marxilaisen sosialismin menestys Suomessa.¹⁶

1890-luvun lopulla levinnyt sosiaalinen ajattelu näkyi Oraankin palstoilla. Lehdessä oli monia kuvauksia rahvaan elämästä, ja idealistiseen isänmaallisuuteen alkoi vähitellen liittyä myös tietoisuutta yhteiskunnallisista epäkohdista. Kirjoittajat kuvasivat muun muassa maaseudun asukkaiden kovaa taistelua luontoa vastaan, oloja vaivaistalossa ja työmiehen asemaa¹⁷. Vaikka joidenkin väestöryhmien asemaa kuvattiinkin vaikeaksi, ratkaisumalleja tilanteeseen ei osattu antaa.

Gylling ei ilmeisesti toiminut aktiivisesti toverikunnan piirissä. Muut Sulo Wuolijoen mainitsemasta nelikosta olivat aktiivisempia. Otto Ville Kuusinen kirjoitti lehteen runsaasti runoja, joko omalla nimellään tai nimimerkillä Otto Näre. Kuusisen runoille oli ominaista tunnelmallisuus, romanttisuus ja idealistinen isänmaallisuus.¹⁸ Wuolijoki kirjoitti Oraaseen jonkin verran suorasanaisia juttuja, ja Kovero toimi välillä toverikunnan rahastonhoitajana.¹⁹

Edvard Gylling lainasi Jyväskylän lyseon kirjastosta ainakin osia Zacharias Topeliuksen (1818-1898) *Fältskärns berättelser* ja Friedrich von Schillerin (1759-1805) *Sämtliche Werke* -teoksista.²⁰ Molemmissa teoksissa keskeisenä aatteena on idealistinen historiallinen romantiikka. Topeliuksen historiallisessa suurromaanissa *Fältskärns berättelser* yhdistyi suomalais-

---

¹⁶Soikkanen 1975, s.19-21.

¹⁷Jyväskylän Maakunta-arkisto (JMA), Jyväskylän Lyseon kokoelma (JLK), esim. Oras 7.4.1894, 15.9.1894 ja 10.11.1895.

¹⁸JMA, JLK, Oras vuosilta 1890-1902; vrt. Pakkanen, Martti, Kyläräätälin poika. Teoksessa Nuori Otto Ville Kuusinen 1881-1920. Toim. Salminen, Vesa. Jyväskylä 1970, s. 17-18.

¹⁹JMA, JLK, Oras vuosilta 1890-1902.

²⁰JMA, JLK, Vieraskielisten teosten lainausluettelo 1892-1909. Suosituimpia teoksia olivat erilaiset seikkailukirjat, kuten mm. Aleksandre Dumasin Grefven af Monte Christo ja James Fenimore Cooperin Den sista mohikanen. Suomalaisten kirjojen lainausluettelo ei ole säilynyt.

kansalliseen romantiikkaan myös hegeliläisyys²¹.

2.2. Luokan priimus

Edvard Gyllingin koulumenestys oli alusta alkaen erittäin hyvä. Hän oli ensimmäisestä luokasta alkaen jatkuvasti luokkansa parhaita. Kovimmat kilpailijat olivat aluksi Mooses Laukkanen (1880-1948) ja Matti Rossi (1878-1921)²². Kuusisen menestys oli kaksi ensimmäisestä vuotta varsin keskinkertaista, mutta kolmannelta luokalta alkaen hän kuului luokan parhaimmistoon. Martti Koveron nousu oli vielä nopeampaa. Kolmella ensimmäisellä luokalla hän sijoittui keskivälille parinkymmenen oppilaan luokassa. Neljännellä luokalla hän nousi kuudenneksi, ja oli viidennen luokan lopulla priimus. Tästä lähin hän oli jatkuvasti kärkisijoilla. Gylling vakiinnutti kuitenkin viimeisinä vuosina asemansa luokan parhaana.²³

Lyseossa saatiin sekä käytöksestä että ahkeruudesta ja tarkkaavaisuudesta arvosana neljän ja kymmenen välillä. Muista aineista - lukuun ottamatta laulua ja voimistelua - laskettiin keskiarvo, jota kutsuttiin edistyksen keskiarvoksi. Lopullinen menestys määriteltiin laskemalla yhteen arvosana käytöksestä, arvosana ahkeruudesta ja tarkkaavaisuudesta sekä edistyksen keskiarvo. Paras mahdollinen tulos oli siis 30. Yleensä menestyvät oppilaat saivat sekä käytöksestä että ahkeruudesta ja tarkkaavaisuudesta kymmenen, jolloin luokan priimuksen aseman ratkaisi edistyksen keskiarvo. Kahtena ensimmäisenä vuotena Gyllingin mahdollisuudet luokan parhaaksi vei se, että hän sai ahkeruudesta ja tarkkaavaisuudesta arvosanaksi "vain" yhdeksän. Kolmannelta luokalta lähtien numero oli jatkuvasti kymmenen.²⁴

---

²¹Ks. tarkemmin Noro, Mauri, *Kaitselmusaate Topeliuksen historianfilosofiassa*. Porvoo 1968, s.29-30,40,95-98.

²²Laukkasesta tuli myöhemmin Jyväskylän lyseon Venäjän ja Ruotsin opettaja sekä vararehtori. Rossi toimi myöhemmin mm. Terijoen yhteiskoulun Venäjän opettajana ja johtajana.

²³JMA, JLK, koulutodistukset.

²⁴Sama.

Gyllingin edistyksen keskiarvo oli ensimmäisen luokan syystodistuksessa oli 8,5 ja ensimmäisen luokan loppuessa kevättodistuksessa jo 9,3. Tällainen kevätlukukauden parannus oli tyypillistä Gyllingille. Hänen edistyksen keskiarvonsa oli kevään 1900 päästötodistuksessa peräti 9,6. Gylling oli tuolloin jo ylivoimainen, sillä toiseksi paras keskiarvo oli Martti Koveron 9,1.²⁵

Lyseossa keskeisin aine oli latina ja kieliä opetettiin yleensäkin varsin paljon. Gyllingillä ei heikkoja aineita juuri ollut. Hän sai lähes pelkästään kiitettäviä arvosanoja uskonnosta ja kirkkohistoriasta, historiasta, suomen kielestä, ruotsin kielestä ja saksan kielestä. Kiitettäviä olivat yleensä myös muut vieraat kielet (venäjä, ranska ja latina), matemaattiset aineet (luvunlasku ja algebra sekä geometria ja trigonometria) sekä luonnontieteelliset aineet (kasvitiede ja eläintiede). Ruotsinkielisen kodin kasvatilla oli aluksi suomen kirjoituksessa pieniä vaikeuksia numeroiden ollessa useita vuosia joko seitsemän tai kahdeksan. Kahdeksannella eli viimeisellä luokalla numero oli kuitenkin jo noussut kymmeneen. Gyllingin heikoin aine oli latinan kirjoitus, missä hänen numeronsa oli yleensä seitsemän. Edistyksen keskiarvon ulkopuolella olevissa laulussa ja voimistelussa hän sai arvosanaksi lähinnä kahdeksaa ja yhdeksää. Hänellä oli varsin vähän poissaoloja.²⁶

Edvard Gyllingin koulumenestyksestä piirtyy kuva monipuolisesti lahjakkaasta, ahkerasta ja kunnianhimoisesta nuorukaisesta. Perusta myöhemmälle menestykselle luotiin jo lyseoaikoina.

2.3. Aineet ajattelun kuvastajina

Edvard Gyllingin Jyväskylän lyseossa kirjoittamia aineita on säilynyt runsaasti, tosin vasta viidenneltä luokalta lähtien. Seuraavassa käsitellään lähinnä niitä aineita, joissa hänen

---

²⁵JMA, JKL, koulutodistukset.

²⁶Sama; KA, EGK, kansio 3.

käsityksiään historiasta ja yhteiskunnasta tulevat esiin tai niitä, joiden aiheena ovat sosiaaliset kysymykset.

Gyllingin kirjoittamissa historiallisissa aineissa saattoi näkyä hänen historian opettajanaan koko lyseoajan olleen tohtori O.A. Forsströmin (1856-1910, vuodesta 1906 Hainari) vaikutus. Hän toimi myös liikunnanopettajana ja vuosina 1896-1900 lyseon rehtorina. Forsström oli väitellyt Inkerinmaan oloista Ruotsinvallan aikana sekä kirjoittanut muun muassa Suomen keskiajan historian, kuvauksen Ruotsin suurvalta-ajasta ja toimittanut oppikirjoja kansakouluille. Forsström oli pappissäädyn valtiopäivämies vuosina 1899, 1900 ja 1904 - 1905 sekä vanha-suomalainen kansanedustaja vuoden 1908 toisilla ja vuoden 1909 molemmilla valtiopäivillä.²⁷

Gylling kirjoitti viidennellä luokalla aineessa *Muhammad ja hänen oppilaansa*, että Muhammed perusti uuden uskonnon, koska juutalaisuus oli liian jyrkkää ja kristinusko oli liian vaikeata ymmärtää. Gyllingin mielestä Koraanissa oli monia veltostumista estäviä tapasääntöjä, kuten kieltö juoda viiniä ja jokapäiväisen pesun vaatimus. Muhammedin seuraajien luoma mahtava valtakunta kuitenkin rappeutui, koska tavat veltostuivat.²⁸ Aineessa näkyy ajalle ominainen usko tapakasvatuksen tärkeyteen. Gylling suhtautui kuitenkin islamiin varsin suvaitsevasti.

Gyllingin aineessa *Salotorppa ja sen asukkaat* kuvailtiin varsin romanttiseen sävyyn elämää torpassa. Torpassa elettiin "rauhallista elämää tyytyväisinä ja onnellisina". "Järkevät, ymmärtäväiset ja hyvin vieraanvaraiset" asukkaat tulivat kaiken

---

²⁷Relander, O., O.A. Hainari, muistelmia. Kansan valistusseuran toimituksia 175. A-sarja n:o 1., Helsinki 1917, s.40-43; vrt. Jalkanen 1958, s.72,87-88. Edellisissä korostetaan, että Forsström oli epämuodollinen ja kaavoihin kangistumaton opettaja, joka saavutti oppilaidensa luottamuksen ja kunnioituksen. Tämän kaltaisiin populaariteoksissa oleviin luonnekuvauksiin on suhtauduttava varauksin. Kuitenkin myös hänen myöhempi poliittinen vastustajansa Sulo Wuolijoki antoi muistelmissaan historianopettajastaan erittäin myönteisen vaikutelman kutsuen häntä "Suomen parhaaksi historian opettajaksi" ja "kaikin puolin kunnioitettavaksi tohtoriksi". Ks. Wuolijoki 1954, s.63-64.

²⁸KA, EGK, kansio 3.

kaikkiaan hyvin toimeen.²⁹ Gylling vielä tässä vaiheessa tiedostanut maaseudun sosiaalisia ongelmia.

Gyllingin aineessa *Patriisien ja plebeijien välinen taistelu vanhasta Roomasta* selostetaan Rooman rikkaiden patriisien ja köyhien plebeijien välisiä ristiriitoja. Patriisit olivat suurtilallisia, joilla oli kaikki valta ja plebeijit pientilallisia, joilla oli vain raskaita velvollisuuksia. Kun plebeijit joutuivat sotapalvelukseen, pellot jäivät viljelemättä ja he joutuivat ottamaan lainaa patriiseilta. Korkeus oli niin suuri, että plebeijin oli mahdotonta päästä veloistaan. Painostamalla patriiseja plebeijit onnistuivat kuitenkin vähitellen parantamaan olojaan. He saivat oikeuden valita kansantribuuneja ajamaan asioitaan, avioliittokiello patriisien ja plebeijien välillä kumottiin sekä siirryttiin kirjoitettuun lakiin, mikä vähensi patriisien mielivaltaa. Tämän jälkeen plebeijit vaativat lakia tasaisemmasta omaisuuden jakoa, mikä tuli voimaan 366 eKr. Tämän jälkeen Rooma saattoi sovun vahvistamana laajentaa aluettaan ja valtaansa.³⁰

Aineessa oli varsin myönteinen suhtautuminen reformeihin epäkohtien parantamiseksi. On mahdollista, että 1800-luvun lopun pyrkimykset sosiaaliin uudistuksiin olivat näkemyksen taustalla. Toisaalta aine noudatteli melko pitkälle Yrjö Koskinen teoksessaan *Johtavat aatteet ihmiskunnan historiassa* esittelemää Rooman kehitystä³¹. Gyllingin kuvaus ei siis juuri poikennut aikakauden yleisestä näkemyksestä.

Aineesta *Valistuksen aikakausi* henkii varsin myötämielinen suhtautuminen valistuksen aatteisiin, joskin aine on pääosin historiallista kuvausta Englannin ja Ranskan valistusaatteista³². Aine *Meidän viljakasvimme* on kiinnostava, sillä Gylling

---

²⁹KA, EGK, kansio 3.

³⁰Sama.

³¹Yrjö-Koskinen, Yrjö Sakari, *Johtavat aatteet ihmiskunnan historiassa*. III painos. Helsinki 1960 (1900), s.57-58. Alkuperäinen teos ilmestyi vuonna 1879 ja toinen, korjattu painos, vuonna 1900. Kolmas painos perustuu toiseen, missä oli joitain muodollisia korjauksia, mutta sisältö oli sama kuin alkuperäisessä teoksessa.

³²KA, EGK, kansio 3.

käsitteli samaa aihetta myös vuonna 1914. Tosin tuolloin käsittely oli siirtynyt tilastotieteelliselle pohjalle.³³

Nuori Gylling oli myös eläinten ystävä. Aineessaan *Miten vältetään tarpeetonta julmuutta urheilussa, n.s. metsästyksessä ja kalastuksessa* hän puolusti eläinsuojelua. Eläimiä tulisi sääliä ja metsästystä harjoittaa siten, että eläimellä olisi mahdollisimman vähän tuskia. Gylling tiivisti: "tulee olla armelias ja sääliväinen, eikä halveksittava eläinräökkääjä".³⁴

Keisari antoi helmikuussa 1899 venäläistämispoliittikkaa kiihdyttävän manifestin, mikä aiheutti hämmästystä ja vastustusta suomalaisissa. Lyseon kahdeksannelta luokalta on säilynyt aine *Englannin siirtomaavallan kehittyminen*, josta voi löytää yhtymäkohtia ajan poliittiseen tilanteeseen. Gylling kirjoitti sen loppuvuodesta 1899 tai alkuvuodesta 1900 helmikuun manifestin jälkeisissä tunnelmissa. Gylling kirjoitti, että Englannin siirtomaissa tapasi varmasti "vapaiden olojen kasvattaman onnellisen kansan". Englannin siirtomailla oli täydellinen autonomia, johon kuului oma parlamentti, sotajoukko, koululaitos ja tullijärjestelmä. "Inhimillinen" politiikka johti siihen, että siirtomaat tunsivat solidaarisuutta Englannin kanssa. Autonomia oli siis edullista molemmille osapuolille.³⁵

Gylling katsoi aineessaan *Kustaa III* tämän olleen Ruotsin suurimpia hallitsijoita, koska hän kohotti maan sekasorron tilasta. Gylling korosti sitä, että Kustaa III "nerokkaana, rohkeana ja toiminnanhaluisena" onnistui lopettamaan puolueriidat. Aikansa lapsena hän teki virheitäkin, mutta oli silti suuri hallitsija.³⁶ Kustaa III:n toiminta kansan yhtenäistämiseksi korostuu myönteisenä tekijänä, kuten myös Yrjö Koskisen teoksessa *Suomen kansan historia*. Koskisen esitys Kustaa III:n toiminnasta on kaksijakoinen. Hänen mukaansa hallituskauden alku-

---

³³KA, EGK, kansio 3; vrt. Gylling, Edvard, Maamme viljalajeista. Työmies 21.10.1914 (B).

³⁴KA, EGK, kansio 3.

³⁵Sama.

³⁶Sama.

puoli oli myönteistä aikaa, mutta loppupuoli kielteistä aikaa.³⁷ Gyllingin käsitys Kustaa III:sta oli siis varsin lähellä kuvausta, jonka Koskisen antoi kuninkaasta.

Aine *Oma maa mansikka, muu maa mustikka* kertoo kaukaiseen maahan muuttaneesta miehestä, joka on tehnyt paljon työtä ja menestynyt. Kuitenkin hän muistelee ja ikävöi kotimaataan.³⁸ Kertomus on sävyiltään varsin patrioottinen. Aine saattaa olla Gyllingin ensimmäinen kannanotto Suomesta Pohjois-Amerikkaan suuntautuneeseen siirtolaisuuteen.

Käsiteltyjen aineiden lisäksi Gylling kirjoitti monia kuvailevia historiallisia aineita, arkipäivän kuvauksia ja runollisia luontokuvauksia. Saadut arvosanat vaihtelivat välillä 7-10 ja kohosivat tasaisesti lyseon edetessä.³⁹ Hänen ylioppilasaineensa eivät valitettavasti ole säilyneet. Niiden aiheet olivat *Kansojen taistelu Napoleonin vastaan* ja *Ensimmäinen triumviraatti*⁴⁰.

Gylling edusti epäilemättä arvomaailmaltaan aikakaudelle tyypillistä sivistynyttä nuorukaista, jolla oli kuitenkin omia näkemyksiä suhteellisen paljon. Hän korosti kansallista yhtenäisyyttä ja korkeata moraalia. Toisaalta hän oli uskonnollisesti varsin suvaitsevainen ja kirjoitti sosiaalisistakin aiheista.

Gylling korosti historian keskeisinä tekijöinä lähinnä aatteita, moraalia ja merkittäviä yksilöitä. Nämä tekijät olivat yleisestikin tuolloisessa historiankäsityksessä vahvasti esillä. Esimerkiksi Yrjö Koskinen korosti maailmanhistorian keskeisenä tekijöinä aatteita, joista tärkeimpiä olivat "humaniteettiaate" (pyrkimys yleisen inhimillisyyden kehittämiseen), rauhanaate ja kansallisuusaate. Erityisesti ensimmäiseen liittyi "siveellinen" eli moraalinen kehitys. Koskisen historiankuvassa merkittävät yksilöt - kuten Kaarle Suuri ja Martin

---

³⁷Yrjö-Koskinen, Yrjö-Sakari, Suomen kansan historia. 3.painos. Historiallinen Kirjasto II. Helsinki 1933 (1881), s.586-637.

³⁸KA, EGK, kansio 3.

³⁹Sama.

⁴⁰KansA, KGS, kansio 1, Pentti Papusen luentomuistiinpanot aiheesta: Gyllingin Kalmaan kokoelma.

Luther - olivat varsin keskeisellä sijalla.⁴¹

---

⁴¹Vrt. esim. Yrjö-Koskinen 1960 (1900), s.153,268,318-328.

3. YLIOPISTOAIKA

3.1. Ihmistieteiden uudet tuulet

Suomalaisen sivistyneistön maailmankuvan pohjana oli vielä 1800-luvun puolivälissä saksalainen idealistinen filosofia, joka oli huipentunut Friedrich Hegelin (1770-1831) ajatteluun¹. Hegeliläisyyden suomalaisena tulkkina toimi J.V. Snellman (1806-1881), jonka ajattelulla ja toiminnalla oli harvinaisen kauaskantoiset ja voimakkaat vaikutukset Suomen historiassa.

Yleensä katsotaan, että Snellman noudatteli ajattelussaan varsin pitkälle oppi-isänsä Hegelin linjauksia². Snellman kuitenkin sovelsi niitä Suomen oloihin erityisesti siirtämällä painopistettä valtiosta kansakunnalle. Tämä selittyy Suomen ja Preussin valtiollisten asemien erilaisuudella. Hegeliläisyys vaikutti Snellmanin soveltamana Suomessa voimakkaasti sekä kan-

---

¹Hegel oli idealistinen synteetin rakentaja, joka pyrki sisällyttämään filosofiseen järjestelmäänsä kaikkien alojen olennaisen tiedon. Hän korosti kuitenkin filosofiassaan ihmistä ja yhteiskuntaa luontoa enemmän. Hegelin mukaan historiallisen kehityksen taustalla oli "maailmanhenki". Historia oli ennen kaikkea tämän maailmanhengen vapautentietoisuuden kehittymistä, mikä tapahtui dialektisesti vastakohtiensa kautta (teesi-anti-teesi-synteesi). Tarkemmin esim. Mariás, Julián, History of Philosophy. New York 1967, s.318-329 ja Saarinen, Esa, Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin. Juva 1985, s.258-265.

²Hegelin kuoltua hänen koulukuntansa jakautui oikeistoon ja vasemmistoon. Uskonnonfilosofiassaan oikeistohegeliläiset puolustivat oppeja persoonallisesta jumaluudesta, sielun kuolematomuudesta ja muusta perimmäisuskosta vasemmistohegeliläisten kieltäessä ne. Historianfilosofiassaan jälkimmäiset korostivat enemmän kollektiiveja kuin merkittäviä yksilöitä, kun taas edelliset näkivät "suurmiehet" tärkeiksi historian kulussa. Yhteiskuntafilosofiassaan vasemmistohegeliläiset olivat yleensä demokraattisempia ja radikaalimpia kuin oikeistohegeliläiset. Snellmanin katsotaan yleensä kuuluvan Hegelin koulukunnan "vasempaan keskustaan". Snellmanin sijoittumisesta Hegelin koulukunnassa esim. Manninen, Juha, Hegelianismen i Finland på 1800-talet. Lychnos. Lärdomshistoriska samfundets årsbok 1977-78. Uppsala 1979, s.110-111.

sallisuusajatteluun että kulttuurielämään ja tieteeseen.³

Snellmanilaista perinnettä Suomessa jatkoivat muun muassa Yrjö Koskinen ja Zacharias Topelius, joiden välityksellä hegeliläinen filosofia hallitsi suomalaista tiedekäsitystä 1800-luvun loppupuolelle. Vähitellen hegeliläisyyden vaikutus heikkeni kansainvälisesti. Luonnontieteiden voimakas kehitys mahdollisti nopean teknisen edistyksen, joka taas antoi aineksia yhteiskunnan teollistumiseen. Hegelillä luonnonfilosofia oli ollut toissijainen aihe verrattuna spekulatioihin ihmisestä ja yhteiskunnasta. Tämä ei sopinut uudistuvaan maailmaan. Hegeliläisyyden hegemonia Suomessa murtui myös kansallisista syistä. Snellmanin tulkitsemana hegeliläisyys oli sopinut hyvin suomen kielen aseman parantamiseen. Viimeistään vuoden 1902 kieliasetuksen jälkeen tämä kävi kuitenkin entistä tarpeettommaksi, koska sillä alkoi olla valta-asema maassa.⁴

Tieteen kehityksen pohjana ovat aina jossain määrin ympäröivät yhteiskunnalliset ja kulttuuriset lähtökohdat. Tämä pitää erityisesti paikkansa yhteiskuntaa tutkiviin tieteisiin. Niinpä 1800-luvun loppupuolen yhteiskunnallinen murros synnytti uusia näkökulmia ja kysymyksenasetteluita. Samalla ihmisen ja yhteiskunnan tutkimus otti uusia virikkeitä Euroopasta asemiaan menettäneen hegeliläisyyden tilalle.

Suomeen tuli useita uusia filosofisia ja tieteellisiä näkemyksiä, joista merkittävimpiä olivat ranskalaisen Auguste Comten (1798-1857) luoma positivismi⁵, Charles Darwinin (1809-

³Manninen, Juha, J.V. Snellman - Aatteet ja elämä. Teoksessa J.V. Snellman ja nykyaika. Toim. Huovinmaa, Kai. Helsinki 1981, s.19-20; vrt. Tommila, Päiviö, Suomen historiankirjoitus. Tutkimuksen historia. Porvoo 1989, s.85-87.

⁴Allardt, Erik, Suomalaisen sosiologian tutkimisesta. Teoksessa Suomalaisen sosiologian juuret. Toim. Alapuro, Risto et al., Porvoo 1973, s.9-14; Jussila, Osmo, Suomalaisuusliike Venäjän paineessa vuosina 1890-1917. Teoksessa Herää Suomi. Suomalaisuusliikkeen historia. Toim. Tommila, Päiviö, Jyväskylä 1989, s.141-143.

⁵Comte katsoi, että ihmistieteiden tulisi metodisesti jäljitellä voimakkaasti edistyneitä luonnontieteitä. Hän vaati teoreettisten hypoteesien käyttöä myös yhteiskunnallisissa ilmiöissä. Tällä positivistisella metodilla voitaisiin ihmistieteissäkin löytää yleisiä lainalaisuuksia luonnontieteiden esimerkin mukaisesti. Comtelaista positivismia kehittivät edelleen mm.

1892) kehittälemä kehitysoppi⁶ ja kansantaloustieteen historiallinen koulu. Viimeksi mainitusta tuli Gyllingin ajattelun tärkeä taustatekijä.

Suomessa ei ollut varsinaisia yhteiskuntatieteitä vielä vuosisadan vaihteessa, mutta erityisesti historiantutkimuksessa alettiin tutkia entistä enemmän taloudellisia ja sosiaalisia rakenteita. Päiviö Tommila jakaa tämän yhteiskuntahistorian läpimurron 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa kolmeen suuntaan. Ajallisesti ne osin seurasivat toisiaan, mutta vaikuttivat rinnakkain, jopa päällekkäin.⁷ Ensimmäiseen suuntaukseen kuuluivat 1870-luvulta 1890-luvulle tehdyt lähinnä 1500- ja 1600-lukua käsitelleet tutkimukset, joille oli ominaista sidonnaisuus kameraaliseen lähdeaineeseen, kuvaileva tilastollinen ote ja suppeahko näkökulma⁸. Toisena suuntauksena oli 1800-lukuun ja lähimenneisyyteen kohdistunut konkreettinen sosiaalitutkimus. Kolmannen aallon muodosti saksalaisen Karl Lamprechtin (1856-1915) kehittämä kollektivistinen kulttuurihistoria⁹.

---

ranskalainen Hippolyte Taine ja englantilainen Henry Thomas Buckle. Ks. Tarkemmin esim. Thompson, Kenneth, Auguste Comte. *The Foundation of Sociology*. London 1976, erit. s.87-115 ja Iggers, Georg, G., *New Directions in European Historiography*. Revised Edition. Middletown 1984, s.33-34.

⁶Darwin esitteli vuonna 1859 kuuluisassa teoksessaan "On the Origin of Species" kehitysopillisen rakennelmansa, missä katsottiin olemassaolon taistelun luonnossa aiheuttaneen kehitystä alemmista lajeista korkeampiin. Biologisista lajeista edistynein, ihminen, oli siis vähitellen kehittynyt maapallon yksinkertaisimmista ja alkeellisimmista elämänmuodoista. Vaikka Darwin pysyi luonnontieteilijänä, hänen oppinsa levisivät kuitenkin myös ihmistieteiden alueelle. Darwinin kehitysoppi aiheutti maailmankatsomuksellisen murroksen, koska sen katsottiin olevan ristiriidassa Raamatun mukaisen luomiskertomuksen kanssa. Ks. esim. Gillespie, Neal C., *Charles Darwin and the Problem of Creation*. Chicago 1979, s.146-156.

⁷Tommila 1989, s.138.

⁸Kameraalisen tutkimuksen merkittävin suomalainen kehittäjä oli E.G. Palmén, joka hylkäsi selkeästi hegeliläisyyden. Hän arvosti induktiivista metodologiaa ja tilastotiedettä hyväkseen käyttävää taloushistoriaa. Kukkonen, Jukka-Matti, E.G. Palmén historioitsijana. Suomen historian pro gradu. Turku 1976, s.27,100-101.

⁹Lamprechtin ajatuksista saivat Suomessa vaikutteita mm. historioitsijat Väinö Voionmaa ja Gunnar Suolahti sekä myöhemmin

Gyllingin kannalta näistä merkityksellisin on suuntaus, joka myöhemmin nimettiin konkreettiseksi sosiaalitutkimukseksi. Sen pohjana oli kansantaloustieteen historiallisen koulukunnan ajattelu. Marxilaista tutkimusotetta ei vielä 1800-luvulla Suomessa esiintynyt. Sen sijaan 1900-luvun ensi vuosikymmeninä tämäkin suuntaus alkoi saada jalansijaa Suomessa.¹⁰

1900-luvun alussa yhteiskuntatieteet eriytyivät historias-
ta. Gyllingin voidaan sanoa olleen ensimmäistä suomalaista tut-
kijasukupolvea, johon soveltui määre yhteiskuntatieteilijä.
Hänen tieteellinen toimintansa ajoittuu kauteen, jolloin ero
yhteiskuntatieteiden ja historian välillä oli syntynyt, mutta
läheinen suhde oli edelleen olemassa.¹¹

3.2. Yliopiston tieteellinen ilmapiiri

Gylling oli ollut lyseon päätösvuonna luokkansa priimus ja suo-

---

yhteiskuntatieteisiin siirtyneet Ernst Nevanlinna ja K.R. Bro-
therus. Tarkemmin Jussila, Petri, Lamprecht-keskustelu Suomessa
1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Suomen historian pro gradu.
Jyväskylä 1995, s.88-90,95. Lamprechtalaisuuden taustavaikutta-
jana oli J.R. Danielson-Kalmari, joka erityisesti vuosisadan
vaihteen lähestyessä alkoi painottaa entistä selvemmin talous-
ja sosiaalihistoriallisia näkökulmia. Häntä ei voi yksiselit-
teisesti lukea yhteenkään näistä kolmesta suuntauksesta. Tervo-
nen, Jukka, J.R. Danielson-Kalmari, Historiantutkija ja -opet-
taja. Historiallisia Tutkimuksia 163. Helsinki 1991, s.153-
154,161.

¹⁰Alapuro, Risto, Marxilaisesta yhteiskuntatutkimuksesta Suomes-
sa vuosisadan alkupuolella. Tiede ja edistys 2/1977, s.15.

¹¹Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Edvard Gylling, yhteis-
kuntatiede ja historia. Teoksessa Patriotismi, historia ja so-
siaalireformismi. Helsingin yliopiston historian laitoksen jul-
kaisuja 2. Toim. Pulkkinen, Tuija. Helsinki 1985, s.89; Muita
1900-luvun alun tutkijoita, jotka liikkuivat sekä yhteiskunta-
tieteiden että historian alueilla olivat mm. V. Voionmaa, H.
Renvall, E. Hynninen, O. K. Kilpi, T. Kallio, E. Kuusi, E. Ne-
vanlinna, K. R. Brotherus, A. Hjelt ja A. Waren. Useimmille
heistä oli tieteellisen moninaisuuden - tai eriytymättömyyden -
lisäksi ominaista aktiivinen yhteiskunnallinen osallistuminen.
Haapala, Pertti, Muotia vai ei? Suomalaisen sosiaalihistorian
muuttuvat näkökulmat. Teoksessa Yksilö ja yhteiskunnan muutos.
Viljo Rasilan 60-vuotis juhlakirja. Toim. Kinnunen, Kyösti et
al., Acta Universitatis Tampereensis, ser A, vol 202. Tampere
1986, s.265.

rittanut ylioppilastutkinnon kiitettävin arvosanoin. Luonteva jatko tälle oli akateemisten opintojen aloittaminen. Gylling aloitti yliopisto-opinnot Helsingin yliopistossa vuoden 1900 syksyllä.¹²

Gyllingin pääaineena oli maanviljelyksen kansantalous- ja tilastotiede. Lisäksi hän opiskeli Suomen, pohjoismaiden ja Venäjän historiaa, Rooman kirjallisuutta, filosofiaa ja maantiedettä. Tämän lisäksi hän suoritti vuoden 1902 alussa kirjanpitokurssin kiitettävin tiedoin. Kurssiin kuului muunmuassa tilikirjojen pitämistä ja tilien päättämistä kaksinkertaisen italialaisen kirjanpidon mukaan.¹³

Gyllingin ajatusmaailmaan vaikuttaneista akateemisista opettajista tärkeimpiä olivat historioitsijat E.G. Palmén (1849-1919), J.R. Danielson (1853-1933, vuodesta 1906 Danielson-Kalmari) ja K.R. Melander (1858-1941) sekä tilasto- ja väestötieteilijä J.V. Tallqvist (1862-1960)¹⁴. Palmén oli lähinnä taloushistorioitsija. Melander oli kameraalihistoriallisen koulukunnan edustajana tutkinut 1600-luvun suomalaista yhteiskuntaa.¹⁵ Tallqvist oli myös kiinnostunut kansantaloustieteen ja sosiaalipolitiikan ongelmista¹⁶. Danielson korosti talous- ja sosiaalishistorian tärkeyttä vuonna 1880 tekemässään professoriväitöksessä Englannin sosiaalipolitiikasta ja taloudellisesta kehityksestä. Vuosisadan vaihteessa hän alkoi painottaa taloudellisia ja sosiaalisia ilmiöitä entistä voimakkaammin.¹⁷

Suurin vaikutus Gyllingin ajatusmaailmaan oli kuitenkin maanviljelys- ja kansantaloustieteen dosentti Hannes Gebhardilla (1864-1933), joka oli aineen ainoa opettaja yliopistossa. Gylling voidaan laskea ennen kaikkea Gebhardin oppilaaksi, kuten myös Sulo Wuolijoki, Martti Kovero ja O.K. Kilpi (1878-1937). Gebhard oli maareformin tulisieluinen kannattaja, joka

---

¹²KA, EGK, kansio 1.

¹³Sama.

¹⁴Heikkinen - Mauranen 1985, s.90.

¹⁵Tommila 1989, s.138,142.

¹⁶Alapuro - Alestalo 1992, s.108.

¹⁷Tervonen 1991, s.171.

halusi iskostaa oppilaisiinsa asian tärkeyden.¹⁸ Gebhard oli vanhasuomalainen sosiaalireformisti, mutta hänen oppilaistaan Wuolijoki ja Gylling astuivat askeleen vasemmalle sosiaalidemokraattien riveihin.

Gebhard keskittyi tutkimus- ja opetustyössään taloudellisten ja sosiaalipoliittisten tekijöiden opettamiseen. Gebhard ei ehtinyt toimimaan akateemisena opettajana paljoakaan, mutta hänen panoksensa sekä tutkimusvirikkeiden ja aatteellisten herätteiden antajana että töiden ohjaajana oli merkittävä.¹⁹

Kansantaloustieteen historiallinen koulukunta arvosteli englantilaista klassista taloustiedettä historiallisen näkökulman väheksymisestä. Historiallisen koulukunnan edustajien mielestä kunkin maan taloutta pitäisi tarkastella maan omien instituutioiden, sosiaalisten käyttäytymismallien ja kulttuuristen asenteiden muodostamaan taustaa vasten. Heidän mielestään taloustiede oli korostetusti empiirinen ja induktiivinen tiede. Kansantaloustieteen historiallisen koulukunnan nuorempi siipi oli Verein für Sozialpolitik - yhdistyksen perustamisen taustalla. Yhdistyksen tarkoitus oli ajaa sosiaalisia reformeja marxilaisen sosialismin kärjen taittamiseksi ja kansakunnan yhtenäisyyden lisäämiseksi.²⁰

Verein für Sozialpolitik - yhdistyksen piirissä harjoitettiin niin sanottua konkreettista sosiaalitutkimusta, jolle oli tyypillistä käytännöllisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin läheisesti liittyvä sosiaalitilastollinen ja sosiaalipoliittinen

---

¹⁸Alapuro - Alestalo 1992, s.88.

¹⁹Alanen, Aulis j., Hannes Gebhard, Helsinki 1964, s.74-76; Ter-
vonen, Jukka, Historioitsijasta kansantaloustieteilijäksi.
Teoksessa Patriotismi, historia ja sosiaalireformismi. Histo-
riallisen laitoksen julkaisuja N:o 2. Toim. Pulkkinen, Tuija.
Helsinki 1985, s.84-85. Gebhardin historianfilosofisena näke-
myksenä oli pitkään hegeliläis-snellmanilainen kansallisuutta
korostava idealismi. Vähitellen hänen historiannäkemyksessään
saivat - paljolti E.G. Palménin vaikutuksesta - taloudelliset
ja sosiaalipoliittiset tekijät yhä suuremman merkityksen.

²⁰Pekkarinen, Jukka, Kansantaloudellinen Yhdistys ja taloudelli-
nen keskustelu Suomessa. Teoksessa Sata vuotta suomalaista kan-
santaloustiedettä. Kansantaloudellinen Yhdistys 1884-1984.
Toim. Koskenkylä, Heikki et al., Vammala 1984, s.16-17; Alapuro
- Alestalo 1992, s.78-80.

tutkimus²¹. Yhdistyksen linjassa yhdistyivät historiallinen tarkastelutapa, klassisen taloustieteen arvostelu, kiinnostus tilastoihin ja pyrkimys sosiaalisiin reformeihin lainsäädännön kautta²².

Suomeen perustettiin vuonna 1884 saksalaista esimerkkiä seuraten Kansantaloudellinen Yhdistys, jonka jäsenistä valtaosa oli suomenmielisiä yliopisto- ja virkamiehiä. Yhdistyksen kokouksissa pidettiin runsaasti esitelmiä, ja se tuki taloudellisesti nuoria tutkijoita, jotka tarttuivat taloudellisiin ja sosiaalisiin ilmiöihin. Kansantaloudellinen Yhdistys aloitti julkaisutoimintansa sarjalla *Tutkimuksia taloudellisista oloista Suomen maaseudulla. Taloudellisia tutkimuksia* - julkaisusarjassa ilmestyi monia merkittäviä väitöskirjoja ja muita tutkimuksia. Lisäksi yhdistys julkaisi Yhteiskuntataloudellista Aikakauslehteä ja harjoitti vilkasta käännöstoimintaa.²³

Kansantaloudellisen Yhdistyksen sosiaalireformistinen taustaviritys ja mielenkiinto sosiaalipoliittisiin kysymyksiin tekivät siitä luonteeltaan eräänlaisen yhteiskunnallisen painostusryhmän. Yhdistyksellä oli vahva vanhasuomalainen leima, ja monet yhdistyksen jäsenistä toimivat aktiivisesti Suomalai-

---

²¹Alapuro ja Alestalo katsovat, että konkreettisen sosiaalitutkimuksen historia voidaan ulottaa aina 1600-luvulle saakka, joskin vasta teollistumisen yhteydessä siitä tuli merkittävä suuntaus. Alapuro - Alestalo 1992, s.77-78; Toisaalta on huomattava, että konkreettinen sosiaalitutkimus on saanut monenlaisia muotoja historiansa aikana. Risto Eräsaari katsoo sen tunnusmerkiksi käytännönläheisyyden ja luokittelee sen kolmeen suuntaukseen: 1. manipulatiivinen, tekninen ja valtiollinen suuntaus, 2. reformiskriittinen tutkimus ja 3. kriittis-vallankumouksellinen tutkimus. Eräsaari, Risto, Konkreettisen sosiaalitutkimuksen syntymekanismit. Teoksessa Edvard Gylling-työväenliikkeen tiedemies. Helsinki 1983, s.24-27.

²²Alapuro - Alestalo 1992, s.80; Vereinin tutkimussarjassa, joka oli Saksan käytännöllisen sosiaalitutkimuksen arvovaltaisimman tutkimussarja, toimitettiin vuosien 1873 ja 1932 välisenä aikana lähes 200 laajaa sosiaalihistoriallista ja -tilastollista sekä talouspoliittista nidettä. Yhdistyksellä ei kuitenkaan enää 1920- ja 1930-luvuilla ollut merkittävää asemaa saksalaisessa yhteiskuntatieteessä ja sen toiminta lakkasi vuonna 1936. Tarkemmin tästä Eräsaari - Rahkonen, 1975 s.26,38-40.

²³Tervonen 1991, s.161; Alapuro - Alestalo 1992, s.81-83.

sessä Puolueessa.²⁴

Gylling liittyi vuonna 1903 Kansantaloudelliseen Yhdistykseen ja oli - yhdistyksen vanhasuomalaisesta leimasta huolimatta - jäsenenä sisällissotaan asti. Hän piti yhdistyksen kokouksissa neljä esitelmää: vuonna 1904 *maalaistyöväestön oloista Ikaalisten pitäjässä*, vuonna 1910 *Suomen väkiluvun kehityksestä vuodesta 1749 lähtien*, vuonna 1911 *Katsaus Suomen ruotsalaisen väestön kehitykseen vuosina 1749-1908* ja vuonna 1914 *Tärkeimpien viljelyskasvien viljelyksen kehitys Suomessa 1800-luvun alusta alkaen*.²⁵

Hannes Gebhard oli vahvasti kansantaloudellisen nuoremman historiallisen koulukunnan vaikutuksen alainen, mikä käy ilmi hänen määritellesään oppiaineensa, maatalousopin ja maanviljelyksen kansantaloustieteen, seuraavasti²⁶:

”...on se osa yleistä kansantaloustiedettä, jonka tehtävänä on tieteellinen selonteko siitä, miten jonkun maan maanviljelys- ja maalaisolot ovat kehittyneet sellaiseksi kuin ne ovat, sekä mihin suuntaan on pyrittävä sellaisen maalaisväestön taloudellisen ja yhteiskunnallisen aseman saavuttamiseksi, joka sille itselle, valtiolle ja yhteiskunnalle on taroituksenmukaista.”

Määritelmässä korostuu yhtäältä historian ymmärtäminen nykyisyyden selittäjänä ja toisaalta tutkimuksen yhdistäminen yhteiskunnallisiin reformeihin. Nämä molemmat näkökulmat olivat vahvasti esillä myös Gyllingin tutkimustyössä.

Gyllingin opettajista myös Danielson oli saanut paljon vaikutteita historiallisen kansantaloustieteen nuoremman siiven johtajan Gustav Schmollerin (1858-1917) ajattelusta. Danielsonkin korosti historiallisia oloja taloudellisten ilmiöiden taustalla. Hän oli myös sosiaalipoliittisessa ajattelussaan lähellä

---

²⁴Pekkarinen 1984, s.23.

²⁵Kansantaloudellisen Yhdistyksen jäsenluettelo, vuosi 1903 ja esitelmäluettelo vuosilta 1904-1914. Molemmat painettuna teoksessa Harmaja Leo, Kansantaloudellinen Yhdistys 1884-1934. Helsinki 1934, s.160-163,180.

²⁶Gebhard, Hannes, Maatalousoppi ja maanviljelyksen kansantaloustiede tutkimus- ja opetusaineina. Valvoja 1901. s.327.

Schmollerin näkemyksiä. Danielson oli mukana Kansantaloudellisen Yhdistyksen toiminnassa, kuten myös Palmén ja Tallqvist.²⁷

Sille tieteelliselle ilmapiirille, missä Gylling sai akateemisen peruskoulutuksensa, oli tyypillistä kansantaloustieteen historiallisen koulukunnan vahva vaikutus. Gyllingin kaikki tärkeimmät akateemiset opettajat olivat kiinnostuneet yhteiskunnan tutkimisesta. Heissä oli sekä historioitsijoita että oman ajan yhteiskunnasta kiinnostuneita. Tämän valossa ei ole yllättävää, että Gyllingistä tuli yhteiskuntaa historiallisesti analysoiva tutkija.

1880-luvulla Suomessa huomattiin toden teolla maaseudun ongelmat. Tuolloin alkoi maanvuokralainsäädännön uudistaminen ja julkaistiin tutkimussarja *Tutkimuksia taloudellisista oloista Suomen maaseudulla*. Senaatin oikeusosastolle esitettiin ensimmäisen kerran yksityiskohtaisen torpparitutkimuksen tekemistä - tosin turhaan - 1890-luvun alussa. Vuosi 1899 oli maaseudun alempien kerrosten radikalisoitumisen kannalta keskeinen vuosi. Yleensä tuolloisen liikehdinnän taustalla on nähty venäläisten levittämät maanjakohuhut, joihin maaseudun köyhälistö kritiikittömästi uskoi. *Matti Peltonen* korostaa kuitenkin maalaisköyhälistön vaatimusten laajuutta, omaa aktiivisuutta ja illuusiottomuutta monarkismin suhteen. Suomalaisen sivistyneistön valtaosa ei kuitenkaan ymmärtänyt tilannetta ja pyrki palauttamaan kuvittelemansa yhteisyyden maaseudulle.²⁸

1900-luvun alun Suomessa maantalouskysymys oli keskeinen yhteiskunnallinen ongelma, minkä ratkaisemiseen Gebhard pyrki. Kiinnostus näihin ongelmiin välittyi myös Gyllingille.

3.3. Valmistuminen maisteriksi

Toukokuussa 1903 Gylling suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon historiallis - kielitieteelliseen osastoon. Hän oli suorittanut laudatur - opintokokonaisuudet Suomen, Venäjän ja Poh-

---

²⁷Harmaja 1934, s.21-22; Tervonen 1991, s.157-161.

joismaiden historiasta sekä maanviljelyksen kansantalous- ja tilastotieteestä. Filosofiasta hän oli suorittanut lubenter approbatur - kokonaisuuden. Gyllingillä oli lisäksi approbaturit Rooman kirjallisuudesta ja maantieteestä. Hän oli saanut suomenkielisestä kirjoitusnäytteestä arvosanan cum laude approbatur. Gylling sai kandidaatintutkintoon yhteensä 11 puoltoäänestä 18:sta mahdollisesta. Hän sai myöhemmin virallisen todistuksen latinaksi maisterin arvosta.²⁹

Gyllingin pro gradu - tutkielma valmistui vuonna 1903 aiheesta *Maanviljelystyöväen taloudellisista oloista Ikaalisen pitäjässä vuonna 1902*. Todennäköisesti Gebhardin ehdottama aihe oli urauurtava siinä mielessä, ettei maatyöväen elinoloista ollut aiemmin tehty tieteellistä tutkimusta. Gylling valitsi tutkimuspaikaksi Ikaalisen ilmeisesti, koska hän saattoi asua siellä sijaitsevalla sukutilalla.

Hänen pro gradunsa julkaistiin vuonna 1907 Kansantaloudellisen Yhdistyksen julkaisusarjassa *Taloustieteellisiä tutkimuksia*. Se oli painettuna 179 sivuinen ja pohjautui monipuoliseen tilastolliseen analyysiin. Gylling tosin totesi esipuheessa täydentäneensä alkuvuodesta 1905 alkuperäistä tutkimustaan jonkin verran. Julkaistu tutkimus oli tämä täydennetty versio³⁰. Seuraavana käsitellään julkaistua versiota, koska alkuperäistä tutkimusta ei ole saatavissa.

Gylling ilmoitti tutkimuksen tehtäväksi Ikaalisen maatyömiesluokan taloudellisten olojen selvittäminen, joka pohjustetaan läpileikkauksella taloudellisesta rakenteesta. Hän valitti, että tärkeän historiallisen taustan käsittely jäi varsin pintapuoliseksi, koska laajempi käsittely olisi liian suuri tehtävä. Perusteellisempi taustan käsittely olisi kuitenkin ollut välttämätöntä olojen syvälliselle ymmärtämiselle.³¹ Gyl-

---

²⁹KA, EGK, kansio 1.

³⁰Gylling, Edvard, *Maanviljelystyöväen taloudellisista oloista Ikaalisten pitäjässä v.1902*. *Taloustieteellisiä tutkimuksia III*. Helsinki 1907 (A), esipuhe.

ling siirtyi väitöskirjassaan tutkimaan maatalousolojen historiaa, tosin supistaen kohderyhmän pelkästään torppareihin.

Gylling katsoi maatyömieheksi henkilön, jonka toimeentulon pääosa muodostui maatoista. Tarkempi määrittely oli ongelmallista. Hän päätyi laskemaan maatyömiesluokkaan kuuluvaksi ruokakunnat, joilla oli viljeltävää maata alle kolme hehtaaria. Tämä varsin heterogeeninen joukko jakautui palkollisiin, muonareikeihin ja vapaisiin työmiehiin, joista osa viljeli maata. Ikaalisissa oli yhteensä 986 maatyömiestä, jotka perheineen muodostivat 2883 henkilöä käsittävän ryhmän. Valtaosa maatyömiehistä harjoitti maanviljelystä yksityisiltä vuokratulla maalla.³²

Gylling osoitti, että vuodesta 1880 alkaen tilattomien määrä Ikaalisissa kasvoi selvästi, jolloin syntyi työn ylitarjontaa ja työttömyyttä. Ilmiön taustana olivat suurviljelyksen edistyminen, viljelysten periminen jakamattomana ja teollisuuden puuttuminen alueelta. Lähinnä tilattomien piiristä lähteneiden siirtolaisten määrä kasvoi 1900-luvun alussa.³³

Suurviljelykset käyttivät enemmän vakinaisia työmiehiä, kun pienemmät tyytyivät enemmän tilapäiseen työvoimaan. Ikaalisten maatyömiehistä suurin osa työskenteli pienillä- ja keskikokoisilla tiloilla. Naiset ja lapset tekivät pääosin sisätyötä. Gylling kiinnitti erityistä huomiota lasten ulkotöihin, jotka keveydestään huolimatta rasittavat "lapsen hentoa ruumista". Maatyömiehen työaika vaihteli vuodenajan mukaan kuudesta tunnista 16,5:een tuntiin päivässä. Työajasta riippuva palkka maksettiin rahana, luonnontuotteina tai näiden yhdistelmänä. Pienillä ja keskisuurilla tiloilla palkollisten ja isäntäväen suhde muuttui yleensä tavallista työsuhdetta läheisemmäksi. Työväen asema oli niissä yleensä parempi kuin suurtiloilla, joissa sen asema riippui enemmän isäntäväen luonteesta.³⁴

Gylling katsoi, että voimassa oleva palkollissääntö oli pientiloilla tarpeeton suurtiloilla usein "kahle, joilla palkollisluokkia pidetään kurissa". Hänen mielestään asianlaita

---

³²Gylling 1907 A, s.9-25.

³³Sama, s.25-31.

oli näin erityisesti niillä paikkakunnilla, missä "palkollisluokka alkaa herätä". Gylling yhtyi SDP:n vaatimukseen, jonka mukaan palkollissääntö oli poistettava.³⁵ Tämä kannanotto oli ilman muuta lisätty painettuun versioon. Gylling nimittäin valmistui filosofian kandidaatiksi toukokuussa 1903, ja Suomen Työväenpuolueen nimi muutettiin Suomen Sosialidemokraattiseksi Puolueeksi vasta elokuussa 1903. Gylling ei siis voinut tehdä pro gradua puhua Sosialidemokraattisen Puolueen ohjelmasta.

Gylling kuvasi varsinkin muonarenkien asemaa synkästi. He eivät olleet väliaikaisia palkollisia, joilla oli usein asemastaan "kehityksellistä ja kasvattavaa merkitystä". Muonarengit olivat sen sijaan "todellista työväenluokkaa sanan ahtaammassa merkityksessä". He nimittäin jäivät yleensä lopun iäkseen muonamiehiksi.³⁶

Maatyömiesten selvä enemmistö oli kuitenkin yksityisen mailla olevia torppareita, jotka voitiin erotella pien- ja suurtorppareiksi. Torpan tarjoamat edut viljelijälleen olivat moninaiset ja hallintaoikeus pitkäaikainen. Varsinkin suurempien torppien vuokraoikeus ja hallintaoikeus olivat Ikaalisissa varsin laajat. Gyllingin mielestä vuokralaissa oli toisaalta monia kiertoteitä, joiden avulla sopimusehtoja voitiin polkea. Ikaalisten tyyppinen pienten ja keskikokoisten tilojen hallitseva asema oli kuitenkin torpparien kannalta edullisin tilanne, eivätkä epäkohdat olleet räikeitä.³⁷

Gylling kirjoitti muutamaa vuotta myöhemmin, että Ylä-Satakunnan torppariolot voisivat monessa suhteessa olla mallina yleisemmällekkin maanvuokraajaratkaisuille. Hän katsoi, että torppareilla oli siellä parempi asema kuin muualla ainakin oikeudellisesti, vaikkakaan ei ehkä taloudellisesti. Gyllingin mielestä suhteellisen hyvän aseman syyt olivat historialliset: talolliset olivat Ylä-Satakunnassa yleensä vähävaraisia, joten

---

³⁵Gylling 1907 A, s.102-103.

³⁶Sama, s.105.

maanvuokrajärjestelmästä oli heille selkeää hyötyä.³⁸

Gylling totesi painetun version loppukatsauksessa, että hänen tekemänsä jako maatyöväen ja muun maaseudun työväestön välillä oli keinotekoinen³⁹. Koska maatyömiehet tekivät sivutöinä metsä- ja tukkitöitä ja muusta työstä elävät olivat varsinkin kesällä maatyöissä, näiden kahden ryhmän raja oli häilyvä. Keskeistä oli, että molemmat ryhmät olivat riippuvaisia samoista taloudellisista tekijöistä. Voimistunut kapitalistinen kehitys kasvatti maaseudun työväenluokkaa ja aiheutti työvoiman liikatarjontaa, mikä johti palkkojen laskuun ja kasvavaan siirtolaisuuteen. Siirtolaisuus esti tämän laajan väestökerroksen rappeutumisen. Maatyöväen suurin ryhmä olivat torpparit, joiden asema oli alueella tavallista itsenäisempi. Palkolliset olivat yleensä vain lyhyen ajan työmiehinä ja pyrkivät yleensä torppareiksi. Huonoin asema oli muonareungeilla.⁴⁰

Gylling siis katsoi, että siirtolaisuus toimi eräänlaisena sosiaalisten ongelmien välttämättömänä varaventtiilinä. Sitä parempi ratkaisu olisi kuitenkin ratkaista alueen yhteiskunnalliset epäkohdat. Hän esitti viisi keinoa Ikaalisten tilattaman väestön ja maatyömiesten aseman parantamiseksi: 1. uudisasutuksen voimakas jatkaminen valtion mailla, 2. torppariolojen kaikenpuolinen uudistus, jotta uudisasutus yksityisten mailla voisi nopeutua, 3. pienviljelyksen tuottavuuden kasvattaminen, 4. teollisuuden edistäminen paikkakunnalla ja 5. maatyöväen liikkeen edistäminen.⁴¹ On todennäköistä, että Gylling lisäsi nämä kohdat vuoden 1905 alussa muokatessaan pro graduaan. Ainakin kohdat kaksi ja viisi ovat selkeästi sosiaalidemokraattisia ajatuksia. Ei ole uskottavaa, että Gylling olisi jo pro gradua tehdessään päätenyt kannattamaan näitä toimenpiteitä.

Pro gradua tehdessään Gylling tutustui ensimmäistä kertaa

---

³⁸Gylling, Edvard, Ylä-satakunnan torpparioloista. Satakunta I, kotiseutututkimuksia. 1907 (D), s.235-239.

³⁹31.1.1907 kirjoitetussa esipuheessa Gylling totesikin erotelleensa nämä ryhmät liian jyrkästi. Ne olisi voinut yhdistää, kuten loppukatsauksessa tehdäänkin. Gylling 1907 A, esipuhe.

⁴⁰Sama, s.165-170.

toden teolla maaseudun sosiaaliseen tilanteeseen. Ikaalisissa epäkohdat olivat pienempiä kuin maassa keskimäärin, mutta viimeistään tämän tutkimuksen aikana hän kiinnitti huomionsa maaseudun yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Gylling teki sivulaudaturtyön Pohjoismaiden historiasta aiheenaan *Viron tanskalaisvallan perustamisen vaiheet vuoteen 1222*. Laudaturtyön pituus oli 86 käsinkirjoitettua sivua. Päälähteenä oli *Henrik Lätiläisen* kronikka. Sivulaudaturtyö oli tyypillistä poliittista historiaa ja sotahistoriaa. Käsittelyn pääpaino oli paavin ja hallitsijoiden suhteissa sekä valloitus-sodissa ja virolaisten käännätyksessä kristinuskoon. Työssä käsitellään melko yksityiskohtaisesti poliittisten suhteiden kehittymistä tanskalaisten, saksalaisten ja katolisen kirkon välillä. Gylling lopetti käsittelyn vuonna 1222 allekirjoitettuun Saarenmaan sopimukseen, mikä hänestä oli parikymmentä vuotta kestäneen kehityksen loppu- ja huippukohta. Tällöin Tanskan kuninkaan Valdemarin valta Virossa oli ehdoton ja osa "suuren kuninkaan" laajaa suunnitelmaa Itämeren ylivallan saavuttamiseksi oli toteutunut.⁴²

3.4. Sosiaalista kanssakäymistä

Vuosisadan alussa ei ollut keskisuomalaista osakuntaa, joten Jyväskylän lyseon ylioppilaat valitsivat yleensä hämäläisen osakunnan. Gylling liittyi kuitenkin savokarjalaiseen osakuntaan 24.9. 1900. Motiivina valintaan oli ehkä halu korostaa kuopiolaista syntyperää. Gylling ei kuitenkaan toiminut osakunnassa kovin aktiivisesti. Hän ei käyttänyt osakunnan kokouksissa yhtään puheenvuoroa ja oli varmasti läsnä ainoastaan yhdessä kokouksessa.⁴³ Gylling piti kuitenkin valmistumisensa jälkeen

---

⁴²KA, EGK, kansio 3, Edvard Gyllingin sivulaudaturtyö.

⁴³Helsingin Yliopiston Kirjasto (HYK), Savo-Karjalaisen Osakunnan pöytäkirjat (ptk.) 1900-1904. Kyseinen kokous oli 19.10.1903. Tuolloin jatkui edellisessä kokouksessa alkanut kiistely ns. talkkunajuhlien järjestämisestä. Kokouksessa oli harvinaisen runsaasti osakuntalaisia paikalla, koska kysymyksestä piti ää-

osakunnan vuosijuhlissa 1905 esitelmän kapitalismin historiallisesta kehityksestä⁴⁴.

Gylling toimi myös raittiusliikkeessä. Gylling liittyi syyskuussa 1902 Ylioppilaiden Raittiusyhdistykseen, mutta keväällä 1905 hän johti perustuslaillisten ylioppilaiden eroa tästä vanhasuomalaisesta järjestöstä. Huhtikuussa 1905 perustettiin Vapaamielisten Ylioppilaiden Raittiusliitto, jonka opikouluvastaavaksi Gylling tuli.⁴⁵

Gylling kirjoittautui loppuvuodesta 1901 vapaaehtoisena ensimmäiseen Uudenmaan tarkka-ampujapataljoonaan. Hänet otettiin reserviin eli nostoväkeen syyskuussa 1901.⁴⁶

Edvardin isä Uno Gylling joutui vuonna 1899 lopettamaan piiri-insinöörin viranhoitonsa aivokasvaimen takia. Hänen piti alkaa viljellä vaimonsa sukutilaa Ikaalisten Kalmaassa, mutta kuolema kohtasi hänet ennen ehtimistä sinne. Eugenie ja nuoremmat lapset siirtyivät kuitenkin Jyväskylältä Ikaalisiin, missä perhe oli jatkuvasti viettänyt kesät. Uno Gyllingin kuoleman johdosta perheen taloudellinen tilanne vaikeutui tuntuvasti. Edvard auttoi äitiään talouden hoitamisessa muun muassa laatimalla Jyväskylän talon vuokrasopimukset ja suunnittelemalla sen kunnostuksen.⁴⁷

Edvard Gylling kohtasi Ikaalisissa tulevan vaimonsa Fanny Elisabeth Achrénin todennäköisesti vuoden 1899 kesällä. Fanny

---

suljetuilla lipuilla, koska hän ei ollut päässyt lausumaan mielipidettään. Osakunnan säännöt antoivat oikeuden menettelylle, mutta 70 osakuntalaista katsoi, että yksittäinen henkilö vaivaa ennenkuulumattomalla tavalla koko osakuntaa ja asettivat menettelylle vastalauseensa. Tähän vastalauseeseen yhtyi myös Edvard Gylling.

⁴⁴Autio, Veli-Matti, Roudan aika. Savo-Karjalaisen osakunnan historia III, 1888-1905. Porvoo 1997, s.229. Juhlaesitelmän pitäjäksi pyrki myös jyrkkä vanhasuomalainen Leo Schadewitz, joka kuitenkin hävisi kilvan Gyllingille.

⁴⁵Reuna, Risto, Sivistyneistön tulo Suomen vanhaan työväenpuolueeseen. Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen ensimmäinen sivistyneistöikäpolvi. Suomen historian pro gradu. Helsingin yliopisto 1978, s.98.

⁴⁶KA, EGK, kansio 1.

⁴⁷Kansa, KGS, kansio 1, Pentti Papusen luentomuistiinpanot ai-

Achrén oli syntynyt vuonna 1885, eli hän oli noin neljä vuotta Edvard Gyllingiä nuorempi. Achrénit olivat muuttaneet Ikaalisiin vuonna 1899. Perheen isä Alarik Achrén toimi Ikaalisen kunnanlääkärinä.⁴⁸ Nuoren parin seurustelu alkoi ilmeisesti keuhkokuumeella vuonna 1900. Suhde ei ollut erityisen julkinen, sillä kun pari julkaisi kihlauksensa vuoden 1903 alussa, Gyllingille vastaanotti ystäviltään yllättyneitä kirjeitä.⁴⁹

---

⁴⁸Vuonna 1901 Fanny sai Hearliska skola i Åbosta päästötodistuksen, mikä oli varsin hyvä. Käyttäytyminen ja huomaavaisuus olivat luonnollisesti kymmeniä sekä muiden aineiden keskiarvo oli 8,3. KA, EGK, kansio 5; KansA, KGS, kansio 1, Pentti Papusen luentomuistiinpanot aiheesta: Kalmaan Gyllingin kirjekokoelma.

⁴⁹KA, EGK, kansio 2. Kihlauksesta kuultuaan kirjoittaneista mainittakoon nimimerkki W.P. (esimerkiksi Willen Poika). Tämä saattaisi olla Otto Ville Kuusinen, johon Gylling oli epäilemättä suhteellisen tiiviissä yhteydessä tuohonkin aikaan. Kirjeen maalaileva ja runollinen ote tyyliin "olkoon teidän rakkautenne niin kuin mainingein keinuva meren selkä, jota aurinko täydellä valollansa valelkoon" voisi hyvinkin olla runoilija Kuusisen tekstiä. Mitään varmaa näyttöä asiasta ei kuitenkaan ole

4. TIETEELLISEN JA POLIITTISEN LINJAN SELKIYTYMINEN

4.1. Saksan matka virikkeiden antajana

1900-luvun alussa tieteellistä uraa suunnitteleva maisteri jatkoi yleensä opintojaan Saksassa, jonne myös Gylling suuntasi. Hän opiskeli vuonna 1904 Berliinissä vajaan puoli vuotta (helmikuusta heinäkuuhun). Gyllingin opinto-ohjelmaan kuului historiallista kansantaloustiedettä ja työväen olojen tutkimista (joista luennoi Gustav Schmoller), finanssioppia (Max Sering) sekä tilastotiedettä (L. V. Bortkiewicz ja C. Ballod). Varsinkin kahden ensimmäisen tutkijan merkitys ja maine olivat huomattavat. Gustav Schmoller oli kansantaloustieteen nuoremman historiallisen koulukunnan johtaja ja Max Sering (1857-1938) taas maatalouden taloustieteen johtavia auktoriteetteja.¹

Schmollerin luennot työväen olojen tutkimisesta saattoivat olla tärkeä virike Gyllingin myöhemmälle suuntautumiselle työväenliikkeeseen. Tosin yhtä hyvin voi olla, että luennoille menon syynä oli jo aiemmin aihetta kohtaan herännyt kiinnostus.

Gylling kuvasi opiskeluaan Saksassa lukuisissa kirjeissään morsiamelleen Fanny Achrenille. Hän oli vakaasti päättänyt hankkia tohtorinarvon. Hän suunnitteli tutkivansa maatalousolojen historiallista kehitystä Pohjois-Euroopan eri maissa. Tavoitteena oli vertaileva tutkimus ilmaston merkityksestä maatalousolojen tälle kehitykselle.²

Luonnonolosuhteista lähtevällä yhteiskuntatutkimuksella on pitkä perinne. Ranskalainen valistusfilosofi Montesquieu (1689-1755) korosti 1700-luvulla fysikaalisten ja maantieteellisten tekijöiden eli ilmaston merkitystä kulttuurin kehitykselle. Käsitys luonnon vaikutuksesta kansaan hyväksyttiin Suomessa yleisesti 1800-luvun alkupuolella. Erityisesti Zacharias Topelius tulkitsi johdonmukaisesti historian tapahtumia luonnonolo-

---

¹Heikkinen - Mauranen 1981, s.52; Heikkinen - Mauranen 1985, s.92-93.

²KA, EGK, kansio 5, Edvard Gyllingin kirjeet Fanny Achrenille
12.4.1884 - 11.26.5.1884

suhteiden pohjalta.³ Tämä näkökulma eli vielä 1900-luvun alun tiedemaailmassa, joskin se oli jäämässä uudempien kysymysten varjoon. Gylling oli pro gradussaan huomionnut lyhyesti Ikaalisen ilmasto-olot maatalousolojen kehityksen taustana⁴.

Gylling kertoi oppineensa paljon Berliinissä, erityisesti professori Schmollerin luennoilla ja seminaareissa. Hän totesi omaksuneensa tältä monia tieteellisistä käsityksiä, jotka yleisemminkin olivat voittaneet jatkuvasti lisää alaa. Gyllingin mielestä Schmoller oli kansantaloustieteen uranuurtaja, jonka käsityksiä vastustivat lähinnä epäitsenäisesti ajattelevat ja vahvan auktoriteettiuskon omaavat ihmiset.⁵

Edvard Gyllingin ja Fanny Achrénin kirjeenvaihdossa käsiteltiin myös Venäjän ja Japanin sotaa sekä venäläistämispoliitiikkaa Suomessa. Fanny Achrén luki kirjallisuutta, filosofiaa ja kansantaloustiedettä. Gylling värväsi Berliinistä palattuaan morsiamensa keräämään aineistoa väitöskirjaansa. Achrén kopioikin torpankontrahteja sulhasensa ohjeiden mukaan ainakin tammi-kuusta huhtikuuhun vuonna 1905.⁶

4.2. Tutkimusotteen vakiintuminen

Kiinnostus sosiaalitilastoihin lisääntyi Suomessa 1800-luvun lopulla. Taustalla oli pyrkimys saada tietoa yhteiskunnallisista epäkohdista tilastotietojen avulla, jolloin niiden lieventäminen kävisi helpommaksi. Vahva usko tilastollisten selvitysten yhteiskuntaa parantavaan voimaan oli suuri. Ajan henkeä kuvaa

---

³Suutala, Maria, Luonto ja kansallinen itsetarkoitus. Teoksessa Hyöty, sivistys, kansakunta. Toim. Manninen, Juha - Pataluoto, Ilkka. Oulu 1986, s.237; 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa maantiedon ja historian yhteyttä korosti lähinnä Väinö Voionmaa. Tommila 1989, s.151-152.

⁴Gylling 1907 A, s.31-33.

⁵KA, EGK, kansio 5, Edvard Gyllingin kirje Fanny Achrénille 5.6.1904. Gylling kuvasi Schmollerin pieneksi, vanhaksi ja eloisaksi mieheksi.

⁶KA, EGK, kansio 5, Edvard Gyllingin kirje Fanny Achrénille 8.7. 1904; KansA, KGS, kansio 1, Pentti Papusen luentomuistiinpanot aiheesta: Gyllingin Kalmaan kirjekokoelma.

hyvin seuraava Otto von Bismarckin (1815-1898) toteamus, jota Hannes Gebhard lainasi: "Antakaa meille hyvä virallinen tilasto, niin me teemme hyvää politiikka". Säätyvaltiopäivätkin kiinnittivät kasvavaa huomiota sosiaalisiin ongelmiin. Vuonna 1900 valtiopäivät anoivat senaattia teettämään sosiaalisia ongelmia koskevia tilastollisia tutkimuksia. Senaatti perusti komitean selvittämään, miten työväen vanhuus- ja invalidivakuutusta voitaisiin kehittää. Komitean johtoon asetettiin Tilastollisen Päätoimiston johtaja August Hjelt (1862-1919).⁷

Gylling sai kesäkuussa 1904 Hjeltiltä kirjeen, missä hänelle tarjottiin työtä. Senaatin asettama komitea oli päättänyt aloittaa laajan tilastollisen tutkimuksen maan väestö-, invaliditeetti- ja tulosuhteista. Menetelmää kokeiltaisiin ensin muutamassa pitäjässä. Vähintään vuoden kestävää tehtävää varten tarvittiin pystyvä johtaja, joka saa palkan valtioilta ja tieteellistä kokemusta. Hjelt tarjosi työtä Gyllingille toivoen, että tehtävä korvaisi tieteellisesti keskeytyksen väitöskirjan teossa. Ilmeisesti se korvasi, sillä Gylling otti työn vastaan ja lähti Suomeen.⁸

Gylling meni mukaan selvästi sosiaalipoliittiseen toimintaan alkaessaan Invaliditeettivakuutuskomitean "statistikoksi". Hän johti laajan selvityksen laatimista. Tutkimuksen nimeksi tuli *Väestö, invaliditeetti ja tulosuhteet Tuusulan, Humppilan, Kymin, Räisälän ja Vihannin kunnissa vuonna 1903*. Se ilmestyi kahtena laajana niteenä vuosina 1906 ja 1907.

Tutkimuksen tarkoituksena oli edistää "työväen ja siihen verrattavien henkilöiden" vakuutusta pysyvän työkyvyttömyyden varalta, joka johtui vanhuudesta tai jostain muusta syystä. Tilastojen keräämistä kokeiltiin ensin viidessä kunnassa, jonka jälkeen piti järjestää vastaava maanlaajuinen tiedustelu. Mitään laajempaa tutkimusta ei kuitenkaan tehty. Tutkimus tehtiin kyselykaavakkeiden avulla, ja siinä pyrittiin kokoamaan tiedot

---

⁷Luther, Georg, Suomen tilastotoimen historia vuoteen 1970. Tilastokeskuksen tutkimuksia 205a. Helsinki 1993, s.90-93,147.

⁸KA, EGK, kansio 1, August Hjeltin kirje Edvard Gyllingille 4.6.1904.

kuntien koko väestöstä.⁹

Kyselykaavakkeet annettiin kaikille kunnassa vakinaisesti asuville henkilöille, jotka olivat ennen 1.1.1904 täyttäneet 16 vuotta. Lomakkeessa oli seuraavat kysymykset: nimi; syntymäaika; aika, jolloin muuttanut nykyiselle asuinseudulle; siviilistäyty; vaimon syntymäaika; lasten lukumäärä ja syntymävuodet; vuonna 1903 elättävien vieraiden henkilöiden nimet, ikä ja lukumäärä; ammatti- ja tulosuhteet vuonna 1903; verot vuonna 1903; tulot, joista verotettu kunnallistaksoituksessa vuonna 1903; vuonna 1903 mahdollisesti nauttineen vaivaisavun määrä; kysymykset työkyvystä, joihin liittyi tarkempi selonteko sairaus- ja työnsaantioloista. Lisäksi lomakkeessa vaadittiin selvitys, missä määrin henkilö ennestään turvattu sairaus-, tapaturma- tai henkivakuutuksen kautta. Maanviljelyksen osalta selvitystä tarkennettiin kysymällä muunmuassa kylvämisestä ja sadosta. Tätä aineistoa ei analysoitu syvällisesti, vaikka Gyllingin mukaan "jatkettu käyttö" olisi valaissut lisää maataloutta.¹⁰

Tutkimusta varten palkattiin 25 aineistonkerääjää, jotka kokosivat kirkonkirjoista, työnantajilta ja kotitalouksilta tietoja. Gylling yhdisti tiedot. Osa ihmisistä kieltäytyi vastaamasta huolimatta siitä, että tiedonkeruun syy selvitettiin. Yhteensä lomakkeita lähetettiin 17 800, joista 13 080 täytettiin. Taloudelliset olot olivat keskeisesti esillä. Ihmiset ryhmitettiin 28 eri ammattiin ja ammattiasemaan, jonka lisäksi Vammaisuus ja sairaus otettiin erityisesti huomioon. Tutkimuksen lukuisista tuloksista mainittakoon seuraavat: miehillä oli keskimäärin selvästi naisia suuremmat tulot ja talollisten tulot olivat keskimäärin noin kaksi kertaa suuremmat kuin torpparin tulot. Muuhun maaseutuun verrattiin sellaisia tuloksia, joista oli saatavilla riittävästi vertailukelpoista tietoa. Näin saatiin selville muun muassa, että tutkittavalla alueella

---

⁹Gylling, Edvard, Väestö-, invaliditeetti- ja tulosuhteet Tuusulan, Humppilan, Kymin, Räisälän ja Vihannin kunnissa vuonna 1903 I, teksti-osa. Invaliditeettivakuutuskomitean julkaisu II. Helsinki 1907 (B), s.1-2

¹⁰Sama, s.3; vrt. Heikkinen - Mauranen 1985, s.95.

tulotaso oli selvästi suurempi kuin maaseudulla keskimäärin.¹¹ Tutkimuksen toinen osa sisälsi pelkästään 50 taulukkoa. Sen pituus oli kuitenkin yli 500 sivua.¹²

Tutkimuksessa käsiteltiin väestön elinoloja monin tavoin. Siitä selvisi lukuisia eri asioita, kuten esimerkiksi kunnissa asuvan aikuisväestön demografinen ja yhteiskunnallinen rakenne sekä huollettavien lasten määrä eri yhteiskuntaryhmissä. Kari Pitkäsen tavoin voi todeta tutkimuksen olleen niin perusteellinen, että invaliditeettiolojen selvitys jäi vain erääksi sivuteemaksi.¹³

Työ ei ollut pelkästään Gyllingin tekemä, koska häntä avustivat palkatut aineistonkerääjät ja sen tarkasti erityinen valiokunta, johon kuuluivat Tilastollisen Päätoimiston johtaja August Hjelt, vakuutustarkastaja Onni Hallstén (1858-1937) ja tehtailija Viktor Julius von Wright¹⁴. Gyllingin anoessa dosentuuria tutkimus katsottiin kuitenkin hänelle suureksi ansioksi¹⁵.

Tilastotyöstä tuli Gyllingin ammatti. Vuodesta 1908 alkaen hän toimi tilapäisissä tehtävissä Tilastollisessa Päätoimistossa ja Tullihallituksessa, kunnes sai vuonna 1912 aktuaarin toimen Helsingin kaupungin tilastokonttorissa. Kun Helsingin kaupunki alkoi julkaista tilastollista vuosikirjaa vuonna 1908, Gylling toimitti sen vuosikerrat 1910-1915. Hänen työnsä tilastokonttorissa jatkui sisällissotaan asti.¹⁶

Gyllingiltä julkaistiin tutkimusaikana 108 kirjoitusta, joista maatalouskysymystä - mukaan luettuna siihen kiinteästi

---

¹¹Gylling 1907 B, s.5,11,87,93,155.

¹²Gylling, Edvard, Väestö-, invaliditeetti- ja tulosuhteet Tuusulan, Humppilan, Kymmin, Räisälän ja Vihannin kunnissa vuonna 1903 II, taulukko-osa. Invaliditeettivakuutuskomitean julkaisu III. Helsinki 1906 (A).

¹³Pitkänen, Kari, Väestöntutkimus ja yhteiskunta. Suomalaisen väestöntutkimuksen historia 1700-luvulta noin vuoteen 1950. Suomen väestöntutkimuksen historian julkaisuja n:o 11. Helsinki 1988, s.140.

¹⁴Gylling 1907 B, alkulause.

¹⁵Helsingin Yliopiston Keskusarkisto (HYKA), Konsistorin ptk. 1.6.1910.

¹⁶Heikkinen - Mauranen 1985, s.95.

liittyvä siirtolaisuus - käsitteli 60 eli noin 56%. Kirjoitusten valtaosa sijoittuu vuosille 1906-1910. Tämän viiden vuoden aikana julkaistiin 78 kirjoitusta, joista 48 eli noin 62% käsitteli maatalouskysymystä. Ennen vuotta 1906 Gyllingiltä julkaistiin vain kuusi kirjoitusta. Vuodesta 1911 ensimmäisen maailmansodan alkuun kirjoituksia oli 24, joista 8 eli kolmannes kohdistui maaseudun ongelmiin. Kaiken kaikkiaan maatalouskysymys oli Gyllingin kirjoitusten keskeinen aihe ensimmäiseen maailmansotaan asti. Sen painoarvo laski vähitellen, kun erityisesti väestökysymykset - joilla oli tosin yhtymäkohtia maatalouden ongelmiin - saivat yhä enemmän tilaa.¹⁷

Gyllingin ensimmäinen julkaistu kirjoitus oli *Nykyisestä siirtolaisuudestamme*, joka toimitettiin noin kolmellekymmenelle lehdelle ja julkaistiin useassa lehdessä vuoden 1904 lopulla. Gylling käsitteli siinä lyhyesti sekä Suomen sisäistä että ulkomaille - lähinnä Pohjois-Amerikkaan - suuntautunutta siirtolaisuutta. Artikkeliiin sisältyi pieni historiallinen katsaus siirtolaisuuteen ja kaksi tilastoa. Hän totesi, että siirtolaisuus maalta kaupunkiin on suurta ja käsittää pääosin tilatonta väestöä.¹⁸ Aihe liittyi maaseudun ongelmiin. Se pysyi myöhemminkin yhtenä Gyllingin keskeisimmistä kiinnostuksen kohteista.

Gylling kirjoitti artikkelille jatkoa, missä hän eritteli siirtolaisuuden syitä. Hän tuki tilastoilla väitettään, jonka mukaan lähinnä vähävaraiset lähtivät siirtolaisiksi. Vähävaraisten mäkitupalaisten ja lampuotien motiivina oli raha. Nuorena pääosin lähtevien talollisten ja torpparien siirtymishalukkuus voitiin selittää sillä, että tilat riittivät usein vain yhdelle lapselle, eivätkä muut halunneet laskeutua sosiaalis-

---

¹⁷Laskelmat perustuvat Sakari Heikkisen ja Tapani Maurasen kokoamaan bibliografiaan teoksessa Edvard Gylling - työväenliikkeen tiedemies. Ks. Heikkinen - Mauranen 1983 B, s.73-80. Tekijät huomauttavat, että muutama siinä mainituista kirjoituksesta ei ole varmasti - joskin erittäin todennäköisesti - Gyllingin kirjoittamia. Muutamien kirjoitusten kohdalla sen päättäminen, kuuluuko aihe maatalouskysymyksen piiriin, on ollut hankalaa. Kokonaiskuvan kannalta näillä seikoilla ei kuitenkaan ole suurta merkitystä.

¹⁸Gylling, Edvard, *Nykyisestä siirtolaisuudestamme*. ks. esim. Satakunta 8.11.1904 (A).

ti alaspäin työläisiksi tai mäkitupalaisiksi. Gylling katsoi, että siirtolaisuuden syinä olivat taloudelliset olot ja vähemmässä määrin kansanluonteen vaikutus. Hänen mukaansa ainoa keino vähentää siirtolaisuutta oli parantaa maaseutuväestön taloudellisia oloja.¹⁹ Gylling ei vielä tässä vaiheessa mainitse erityisesti kapitalistista taloudellista kehitystä siirtolaisuuden syyksi, kuten hän myöhemmin teki.

1800-luvulla ajateltiin yleisesti, että jokaisella kansalla oli sille ominainen kansanluonne. Ajatuksella on juurensa aiemmassa saksalaisessa romantiikassa. Myös Suomessa pitkään tieteellistä maailmaa hallinneeseen hegeliläisyyteen käsitys sopi hyvin. Suomessa kansanluonnetta pyrittiin usein johtamaan lähinnä maantieteellisistä seikoista.²⁰ Vielä tässä vaiheessa tämä traditio näkyi Gyllingin ajattelussa, kun hän katsoi kansanluonteen yhdeksi syyksi siirtolaisuuteen. Kun Gylling siirtyi yhä enemmän korostamaan yhteiskunnallisia rakenteita ja taloudellisia syitä, tämä idealistiselta filosofiselta perustalta lähtevä tekijä jäi pois.

Gyllingin tieteelliseksi peruslinjaksi oli jo 1900-luvun alkuvuosina vakiintunut tilastoihin pohjautuva yhteiskunnallinen tutkimus. Taustavaikuttajana oli kansantaloustieteen historiallinen koulukunta, jonka merkitys sekä Suomessa että Berliinissä oli suuri. Suomen kaltaisessa maatalousvaltaisessa maassa on selvää, että Gylling keskittyi tutkimaan maatalouskysymystä eli maanvuokraajien ja maalaistyöväestön asemaa sekä näihin liittyvää siirtolaisuutta. Tutkimus oli luonteeltaan voimakkaasti yhteiskunnallista, joten hyppäys politiikkaan oli lyhyt.

4.3. Kohti sosialismia

Vuonna 1902 Gylling osallistui vastarintaan venäläistämispoliittikkaa vastaan. Tuolloin alettiin soveltaa uutta asevelvolli-

---

¹⁹Gylling, Edvard, Nykyisen siirtolaisuutemme syistä. ks. esim. Satakunta 19.11.1904 (B).

²⁰Suutala 1986, s.237.

suuslakia, jota aiheutti laajaa vastustusta ympäri maata. Gylling yritti organisoida Ikaalisissa mielenosoitusta sitä vastaan, mutta menestys ei ollut kehuttava.²¹

Gyllingillä ei ilmeisesti vielä vuonna 1903 ollut selvää puoluekantaa, joskin hän valitteli Suomen kansan epäyhtenäisyyttä.²² Nuorsuomalainen suuntaus oli jo 1880-luvulla syntynyt Suomalaisen Puolueen sisälle. Menettelytapakiista suhteessa venäläistämispolitiikkaan syvensi jakoa. Kärjistetysti voi sanoa, että vanhasuomalaiset edustivat myöntyväisyyslinjaa ja nuorsuomalaiset kannattivat passiivista vastarintaa. Jako jyrkeni venäläistämistoimien jatkuessa.²³

Gylling teki pro gradun tilattoman väestön oloista. Gyllingin näkemykset alkoivat todennäköisesti radikalisoitua, koska hän havaitsi tuon aseman huonoksi. Elokuussa 1903 pidettiin Forssan kokous, missä Suomen Työväenpuolue muutti nimensä Suomen Sosialidemokraattiseksi Puolueeksi ja omaksui marxilaisen ohjelman. Kiinnostus sosialismia kohtaan kasvoi ylioppilaidenkin piirissä, erityisesti Hämeäläisessä osakunnassa. Aktiivisin henkilö tässä suhteessa oli Sulo Wuolijoki, joka alusti osakunnan kokouksessa marraskuussa 1903 aiheesta "sosialismi". Hänen johdolla osakunnassa muodostui vuoden 1904 aikana sosialistinen ryhmittymä.²⁴

---

²¹Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, kirjekokoelma, Edvard Gyllingin kirje Heikki Ojansuulle 30.7.1902.

²²KA, EGK, kansio 5, Edvard Gyllingin kirjeet Fanny Achrénille 26.9.1903 ja 2.12.1903.

²³Jako ei todellisuudessa ollut näin yksiselitteinen. Helmikuun manifestin jälkeen muodostui neljä venäjänpoliittista linjaa: Koskisen ehdoton alistuminen, Danielsonin suhteellinen alistuminen, Ståhlbergin suhteellinen vastarinta ja jyrkkien perustuslaillisten ehdoton vastarinta. Koskisen kuoltua vuonna 1903 vanhasuomalaisten linjaksi vakiintui Danielsonin linja. Ks. tarkemmin Rommi, Pirkko, Myöntyvyyssuunnan hahmottuminen Yrjö-Koskisen ja Suomalaisen Puolueen toimintalinjaksi. Historiallisia Tutkimuksia 68. Helsinki 1964, s.342-345; Torvinen, Taimi, J.R. Danielson-Kalmari Suomen autonomian puolustajana. Porvoo 1965, s.275-280; Vares, Vesa, Vanhasuomalainen Lauri Ingman ja hänen poliittinen toimintansa. Juva 1996, s.42-43.

²⁴Soikkanen, Hannu, Sosialismin tulo Suomeen. Porvoo 1961, s. 211-212; Kuusisto, Seppo, Kansallishenkeen uskoen. Hämeäläisosakunnan historia 1. Helsinki 1978, s.242; Hella Wuolijoen mukaan hämeäläisten ylioppilaiden kiinnostus sosialismiin oli

Savo-Karjalainen osakunta ei ollut yhtä radikaali, mutta Gylling tuskin saattoi täysin sivuuttaa sosialistisia aatteita. Olihan Sulo Wuolijoki hänen pitkäaikainen ystävänsä. On kuitenkin eri asia kuulla jotain jostain aatteesta, kuin ymmärtää sitä tai jopa kannattaa sitä.

Berliinin yliopistossa historiallisen kansantaloustieteen ja sosiaalireformismin henki oli varsin vahva. Mahdollisesti Gylling tutustui Saksan matkansa aikana sosialistisiin ajatuksiin. Hän ei kuitenkaan vielä tuolloin erityisesti perehtynyt niihin, koska sosialismia ja työväenliikettä ei mainita hänen Saksasta lähettämissään kirjeissä. Aatteellinen siirtymä sosialistiksi alkoi kuitenkin pian matkan jälkeen.

1800- ja 1900-lukujen vaihde oli erilaisten ajankohtaisten yhteiskunnallisten kysymysten aikaa. Esillä olivat muun muassa työväenkysymys, naiskysymys, alkoholikysymys ja maatalouskysymys. Koska Suomi oli erittäin maatalousvaltainen maa, maaseudun ongelmat olivat keskeisempiä kuin kaupunkien. Maatalouskysymys olikin 1900-luvun alun sisäpoliittisista kysymyksistä tärkein.

Vuoden 1905 alussa Gylling kirjoitti ensimmäisen kerran suoranaisesti maanvuokraajien asemasta. Aiheena oli perintötorpat ja näkökulma oli lähinnä historiallinen. Hän totesi, että maanvuokraajien asema oli ollut polttavimpia yhteiskunnallisia kysymyksiä pari vuosikymmentä. Torpparilaitos syntyi 1700-luvun puolivälissä, kun hallitus huomasi että torppia perustamalla maan väkilukua ja ulkoista voimaa voitiin lisätä. Myöhemmin perintötorppajärjestelmä havisi. Gylling kannatti sen palauttamista, koska se hidastaisi tilattoman väestön kasvua.²⁵ Artikkeleissa näkyi Gyllingin ajattelulle tyypillinen talouden ja politiikan vuorovaikutus, joskin hän korosti tässä vaiheessa vähemmän taloudellisia taustoja ja enemmän politiikkaa kuin myöhemmin.

Gylling kirjoitti vuonna 1905 Kansantaloudellisen Yhdistyksen julkaisemaan Yhteiskuntataloudelliseen Aikakauskirjaan

---

peräisin Väinö Wuolijoen Saksasta ja Lauri af Heurlinin Ranskasta tuomista vaikutteista. Wuolijoki, Hella, Yliopistovuodet Helsingissä 1904-1908. Tapiola 1973, s.92.

²⁵Gylling, Edvard, Perintötorpista. Satakunta 26.8.1905 (D).

artikkelin *Kapitalistisesta tuotannon järjestyksestä nykyaikana*, missä hänen tuolloiset käsityksensä kapitalismista tulevat hyvin esille. Artikkelissa hän käsitteli poikkeuksellisen paljon teoreettisia kysymyksiä, joten se on varsin kiinnostava.

Sakari Heikkinen ja *Tapani Mauranen* katsovat, että Gylling nojautui artikkelissa saksalaisen kansantaloustieteilijän Werner Sombartin (1863-1941) vuonna 1902 ilmestyneen teoksen *Der moderne Kapitalismus* näkemyksiin²⁶. Nuorella Sombartilla oli aatteellisia yhtymäkohtia nuoreen Gyllingiin. Molemmat saivat vaikutteita sekä marxilaisuudesta että historiallisesta kansantaloustieteestä. Artikkelia on kiinnostavaa tarkastella suhteessa Sombartin ja Karl Marxin (1818-1883) näkemyksiin²⁷.

Gylling käsitti kansantalouden olevan "kaikkia niitä toimenpiteitä, varustuksia ja tapahtumia, jotka johtuvat kokonaisen kansan toimeentulo- ja tarvevaatimusten tyydyttämisestä". Kansantalous oli siis kokonaisuus, minkä yksityistaloudet muodostavat toisiinsa kietoutuneina. Gyllingin kansantaloustieteen historialliselta koulukunnalta saamat vaikutteet näkyvät selvästi siinä, että hän katsoo nykyajan kansantalouden synnyn ja edellytysten olevan löydettävissä niitä oloja tarkastelemal-

---

²⁶Heikkinen - Mauranen 1985, s.93; Werner Sombart sai vaikutteita Marxilta, muttei koskaan ollut varsinaisesti marxilainen. Teoksessaan *Der moderne Kapitalismus* Sombart analysoi modernin kapitalismin syntyä usealta eri kannalla huomioiden taloudelliset, sosiaaliset ja aatteelliset syyt. Nuori Sombart vaikutti mm. revisionismin isän Eduard Bernsteinin käsityksiin. Myöhemmin Sombart etäännytti yhä kauemmas marxilaisuudesta ja ajautui 1930-luvulla lähelle kansallissosialisteja. Hän sai vaikutteita myös historiallisesta kansantaloustieteestä, joskin arvosteli yhdessä Max Weberin kanssa Gustav Schmolleria konservatiivisuudesta. Ks. tarkemmin Töttö, Pertti, Werner Sombart ja kiista kapitalismin hengestä. Jyväskylä 1991, s.27-28, 32-36, 45, 110-111, 230-235.

²⁷On kuitenkin huomattava, että Marxin ajattelu muuttui jatkuvasti, kuten useimpien merkittävien ajattelijoiden. Hänen ajattelunsa voidaan kolmeen päävaiheeseen: 1840-luvun puoliväliin painotus on työn käsitteen kritiikissä, noin 1845-1855 historiallinen materialismi oli keskeisellä sijalla ja tästä eteenpäin poliittisen taloustieteen kritiikki nousi etusijalle. Schanz, Hans-Jørgen, Karl Marxin teoria muurin murtumisen jälkeen. Helsinki 1996, s.92-93.

la, joiden vallitessa nykyinen järjestys on muodostunut.²⁸ Myös Sombart korosti 1900-luvun alussa, että taloudellinen toiminta pitää ymmärtää historiallisesti kehittyvinä talousjärjestelminä. Hän piti tätä oivallusta Marxin suurimpana ansiona.²⁹

Gyllingin mielestä kapitalistiselle "tuotannon järjestykselle" oli ominaista, että se erotti toisistaan työn ja pääoman tuotannontekijöinä. Tuotannossa tarvittava pääoma oli pienen vähemmistön hallussa. Nämä kapitalistit pitivät työn tuotteet, ja maksoivat sovitun palkan työläisille. Kapitalismissa oli siis luokka, jolla ei ole omaisuutta, vaan joka joutui myymään toisille työvoimansa.³⁰

Gylling katsoi, että koska pieni vähemmistö omisti tuotannon välineet, tuotanto ei tapahtunut kulutuksen ja yleisen tarpeen mukaisesti. Kapitalistit eivät tarkastelleet pääoman käyttöä yhteiskunnan edun, vaan mahdollisimman suuren voiton kannalta. Edes markkinat eivät kyenneet korjaamaan tilannetta, jolleivät ne tarjonneet kapitalisteille hyvää sijoituskohdetta. Tästä oli hyvänä esimerkkinä alempien kansankerrosten asun- olo- ot. Pääoma muuttui tuotannon välineestä tuotannon päämääräksi. Gylling kuitenkin myönsi markkinoiden yleensä mukautuvan - joskin puutteellisesti - kulutuksen tarpeisiin.³¹

Gylling arvioi, että kehittyneiden valtioiden tuotannosta 2/3:an perusteena oli voiton hankkiminen, joten niissä vallitsivat selvästi kapitalistiset tuotanto-olosuhteet. Yrittäessään maksimoida voittonsa kapitalistit pyrkivät muuttamaan tuotannon niin nopeaksi ja halvaksi kuin mahdollista. Tämä johti sekä tuotannon järjestämisen että koneistuksen nopeaan kehitykseen. Kun kapitalistit pyrkivät edullisempaan tuotantomuotoon, kehitys vei kohti suurtuotantoa.³² Tämä näkemys on sopusoinnussa

---

²⁸Gylling, Edvard, Kapitalistisesta tuotannon järjestyksestä nykyaikana. Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja n:o 3/1905 (B), s.116-117.

²⁹Töttö 1991, s.32.

³⁰Gylling 1905 B, s.117-118.

³¹Sama, s.118-119.

³²Sama, s.120.

Marxin esittämän kasautumisteorian kanssa³³.

Gylling katsoi, että työvoima oli kapitalismissa vain tuotantovälineen asemassa. Kapitalistit yrittivät minimoida palkat ja maksimoida työajan kun taas työntekijöiden pyrkimykset olivat päinvastaiset. Tämän takia kapitalistinen tuotantotapa oli ristiriidassa kansanvaltaisten pyrkimysten kanssa. Joissakin tapauksissa kapitalismi ja kansanvalta eivät olleet ristiriidassa. Esimerkkeinä Gylling mainitsi, että joillakin aloilla työajan lyhennys oli johtanut voittojen kasvuun ja joissakin tapauksissa palkkojen kohoaminen oli nostaessaan työväenluokan ostovoimaa ollut kapitalismille edullista. Hän katsoi, että yksittäistapaukset olivat poikkeuksia; yleisesti ottaen pääoman ja työn välillä oli ristiriita.³⁴

Gyllingin mukaan kapitalismi syntyi, kun rikkaat alkoivat käyttää omaisuuttaan lisäomaisuuden hankkimiseksi. Tämä kehitys alkoi siirtomaakaupasta, mistä se levisi muuhunkin kauppaan. Toinen kapitalismin edellytys oli 1700-luvulla tehdyt suuret keksinnöt, jotka aloittivat "suurenmoisen taloudellisen uudistus- ja kehityskauden".³⁵ Tässä Gylling noudatti varsin pitkälti Sombartin *Der Moderne Kapitalismus* - teoksessaan esittämiä ajatuksia. Erona oli kuitenkin se, että Sombart korosti kapitalismin syntyneen Italiassa jo ristiretkien jälkeisenä aikana, joskin se myöhemmin kehittyi huomattavasti.³⁶

Gyllingin mukaan tilastot tukivat Marxin keskittymisteoriaa. Toisena kehitystendenssinä oli teollisuuden alalla lisääntyvä erikoistuminen. Keskittymisestä ja erikoistumista johtuen yksityisten tuotantolaitosten yhteiskunnallinen vaikutus kasvoi jatkuvasti. Gyllingin mukaan kehitys voimistui edelleen, kun erikoisliikkeet muodostivat "orgaanisia liikeyhdistyksiä" eli kartelleja ja trusteja. Yritysten tarkoitus oli näiden kes-

---

³³Vrt. esim. Marx, Karl, *Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie*. Hamburg 1867. Julkaistu sarjassa Marx, Karl - Engels, Friedrich, *Gesamtausgabe. Zweite Abteilung. "Das Kapital" und Vorarbeiten*. Band 5. Berlin 1983, erityisesti s.457-494.

³⁴Gylling 1905 B, s.120-121.

³⁵Sama, s.121-122.

³⁶Töttö 1991, s.34-35.

kinäisten sopimusten avulla hallita tuotantoa ja määrätä taloutta. Kapitalistit pyrkivät näiden liittojen avulla maksimoimaan voittonsa, joten ne muodostivat luonnollisen ketjun kapitalismin kehityksessä. Gylling tuki väitettään keskittymisestä tiedoilla Saksasta: siellä oli tämänlaisia liittoja vuonna 1875 vain kahdeksan, mutta vuonna 1896 niitä oli jo 260.³⁷

Gylling korosti, että kapitalismi rikkoi uudella ajalla vanhat taloudelliset ja yhteiskunnalliset olot ja muodosti uudet puitteet kehitykselle. Hänen mukaansa näytti kuitenkin siltä, että ainakin osittain kapitalismi tulee syrjäytymään uuden tuotantjärjestelmän tieltä. Kapitalismia oli rajoitettu määräyksillä, ja vakiintuneilla tuotannon aloilla "sosialinen tuotannon järjestys" oli lisääntynyt. Tällä Gylling tarkoitti osuuskuntia sekä valtion ja kunnan taloudellista toimintaa.³⁸

Werner Sombart esitteli näkemyksiään Marxin yhteiskunta-teoriasta vuonna 1905 ilmestyneessä viidennessä painoksessa teoksesta *Sozialismus und soziale Bewegung*. Sombart hyväksyi Marxin keskittymis- ja yhteiskunnallistumisteoriat. Hän korosti kartellien ja trustien merkitystä tuotannon keskittymiselle. Sombart piti marxilaisen teorian onnistuneimpana oivalluksena ajatusta tuotannon asteittaisesta yhteiskunnallistumisesta, jonka mukaan kapitalismin kehittyminen teki sosialismin päämääränä lopulta välttämättömäksi. Sosialismi ei kuitenkaan tullut itsestään, kapitalismin "luonnonlakien" vaikutuksesta. Sombart katsoi Marxin kasaantumis-, kurjistumis- ja romahdusteorioiden osoittautuneen yksiselitteisen vääräksi.³⁹

Gylling noudatti varsin tarkkaan Sombartin näkemyksiä arvioissaan kasaantumisesta ja kapitalismin osittaisessa korvautumisessa yhteiskunnallisella tuotantotavalla. Gylling ei ottanut suoraan kantaa Sombartin tuomitsemiin kasaantumis-, kurjistumis- ja romahtamisteorioihin. Gylling katsoi kuitenkin, että sosialistiseen tuotantotapaan siirtyminen oli mahdollisesti vain osittaista ja tapahtui vähitellen. Tästä päätellen hän

---

³⁷Gylling 1905 B, s.122-126.

³⁸Sama, s.126.

³⁹Töttö 1991, s.60.

piti ainakin romahtamisteoriaa vääränä. Marxin ja Sombartin tavoin Gylling korosti voimakasta ja nopeaa yhteiskunnallista muutosta, jonka voittoon perustuva kapitalistinen talous sai aikaan.

Tuolloinen Edvard Gylling oli kapitalisminäkemykseltään nuoren Werner Sombartin tapaan marxilaisuuden ja kansantaloudellisen historiallisen koulukunnan välimaastossa. Tämä tulkinta oli puolestaan lähellä bernsteinilaista revisionismia. Vuoden 1905 Gylling ei ollut minkäänlainen vallankumouksellinen, vaan yhteiskunnallinen reformisti, joka ei erottunut kovin paljoa vanhasuomalaisten vasemmistosiivestä. Senkin edustajat hyväksyivät valtion ja kuntien lisääntyvän vaikutuksen taloudessa sekä kapitalismin rajoittamisen lainsäädännön keinoin. Gylling olisi tosin voinut olla näiden pyrkimysten laajuudesta ja reformien aikataulusta heidän kanssaan eri mieltä.

Gyllingin maltillinen painotus tuli esiin myös hänen arvostellessaan venäläisen taloustieteilijän A. A. Issaieffin saksaksi käännettyä teosta *Der Sozialismus und das öffentliche Leben*. Gylling mainitsi myönteisessä hengessä Issaieffin pyrkimykset paljastaa entisten järjestelmien yksipuolisuudet. Gyllingin mielestä kapitalismi oli siis vain liian yksipuolinen talousjärjestelmä, muttei välttämättä joka suhteessa väärä. Toisaalta hän korosti sosialistisen liikkeen saavuttamien tulosten todistaneen, että sillä oli olevissa oloissa voimakas tilaus.⁴⁰

4.4. Suurlakko

Vuonna 1905 Gylling siirtyi sosiaalidemokraattien riveihin. Hänet voi laskea niin sanottujen marraskuun sosialistien joukkoon, jos nimityksellä tarkoitetaan niitä akateemista sivistystä saaneita henkilöitä, jotka nousivat työväenliikkeessä esille suurlakon jälkeen. Monet yleensä marraskuun sosialisteiksi kat-

---

⁴⁰Gylling, Edvard, arvostelu teoksesta Issaieff, A.A., *Der Sozialismus und das öffentliche Leben*, Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja 6/1905 (C), s.292.

sotuista henkilöistä olivat kuitenkin liittyneet SDP:seen jo ennen suurlakkoa.

Suurlakon⁴¹ edellytykset kypsyivät vuoden 1905 aikana. Monet kokivat, että taipumaton vastarinta ja joukkoliikkeet olivat pakottamassa Venäjän perääntymään hyökkäyksestään Suomen autonomiaa vastaan. Vuoden 1905 keväällä erityisesti työväenliikkeen taholta esitettiin eri yhteyksissä, että jonkinlainen joukkoliike olisi tehokas taistelukeino omien päämäärien saavuttamiselle. Viime kädessä suurlakon mahdollisti Venäjän sisäinen vallankumouksellinen liikehdintä, tappio Japania vastaan käydyssä sodassa ja valtion pakkovaltakoneiston hetkellinen lamaantuminen. Porvarillisille perustuslaillisille kysymys oli ennen kaikkea taistelusta Suomen autonomian puolustamiseksi, kun taas työväenliike tavoitteli myös yhteiskunnallisia uudistuksia, joista tärkein oli äänioikeuden laajentaminen.⁴²

Venäjällä puhkesi 25.10.1905 suurlakko, johon päätettiin yhtyä Helsingissä 29.10.1905. Seuraavana päivänä lakko alkoi Suomessakin toden teolla. Ylioppilaskokous päätti lokakuun 29.:nen päivän illalla liittyä lakkoon lähes yksimielisesti: noin 1 100 civiksestä avoimesti vastusti ainoastaan ylioppilas, vapaaherra Arne Palmén (1885-1974). Tosin eri ryhmien motiivit liittymiselle olivat erilaiset, kuten yhteiskunnassa yleisemminkin. Liittymisen jälkeen perustettiin ylioppilaskaarti, joka päätettiin myöhemmin erottaa työväenkaartista. Lakkoa järjestä-

---

⁴¹Skandinavian maissa työväenliikkeen eri suunnat käyttivät eri käsitteitä kuvaamaan sitä laajaa valtakunnallista työtaistelua, jota muualla Euroopasta suuntauksesta riippumatta kutsuttiin yleislakoksi. Skandinaviassa käsite yleislakko kuului nimenomaan syndikalistien ja syndikalismista vaikutteita saaneiden suuntausten käsitteistöön, kun taas sosiaalidemokraattinen työväenliike kuvasi samaa asiaa käsitteellä suurlakko. Siten Suomenkin vuoden 1905 lakko muistetaan nimenomaan suurlakon nimellä. Santonen, Arvo, Kansainvälinen I. Utopia ja vallankumous - työväenliike vuoteen 1945. Espoo 1988, s.98. Tosin suurlakko sai Suomessa pitkälti kansallisen luonteen, koska se oli myös taistelua ulkoapäin tulevaa uhkaa vastaan.

⁴²Soikkanen, Hannu, Vuoden 1905 tapahtumat ja niiden taustakehitys suomalaisen tutkimuksen näkökulmasta. HAik 1966, s.91; Alapuro, Risto - Stenius, Heikki, Kansanliikkeet loivat kansakunnan. Teoksessa Kansa liikkeessä, Toim. Alapuro, Risto et al. Vaasa 1987, s.40.

mään asetettiin delegaatio eli yhteishyvän valiokunta, johon tuli kaksi edustajaa jokaisesta osakunnasta. Osa jäsenistä oli lähellä sosiaalidemokraatteja, kuten hämäläisen osakunnan edustajat Otto Ville Kuusinen ja Sulo Wuolijoki.⁴³

Gylling osallistui aktiivisesti suurlakon aikaiseen toimintaan ja teki tapahtumasta muistiinpanoja. Hän oli vartiassa 31.10. ja 1.11. välisenä yönä kello 21.30 - 0.30, jolloin oli varsin rauhallista. Seuraavana päivänä kadut ja torit olivat täynnä kansaa, ja ylioppilastalo oli täynnä kansalliskaartilaisia ja Punaisen Ristin sisaria. Tilanne oli vieläkin varsin rauhallinen, joskin Kaijopuiston väkijoukossa esiintyi hieman levottomuutta. Kahtena seuraavana päivänä tilanne pysyi suunnilleen samanlaisena. Gylling vieraili välillä myös perustustaillisten kokouksessa, missä oli "aika ajoin täydellinen sekasorto". Ylioppilaskunnan kokouksessa oli "sama mielten kuo-hu". Gylling myös partioi aseettomana ylioppilaskaartin mukana, mutta mitään erikoista ei tapahtunut.⁴⁴

Marraskuun neljäntenä Gylling oli poliisiaseman kirjurina ja välillä poliisipiirin päällikkönäkin, kuten ilmeisesti myös Otto Ville Kuusinen⁴⁵. Iltapäivällä oli ylioppilaskokous, missä päätettiin erota "työväen punakaartista, koska se oli ruvennut käymään vallankumouksen tietä". Samalla päätettiin pitää ylioppilaskaarti koossa tulevien tapahtumien varalta.⁴⁶ Gylling ei ota kantaa näihin päätöksiin, mikä viittaa siihen, että hän suhtautui radikaaliin sosialismiin varsin varauksellisesti.

Suurlakko päättyi 4.11.1905 keisarin julkaisemaan marraskuun manifestiin, jossa helmikuun manifestin mukaiset asetukset kumottiin ja luvattiin kutsua valtiopäivät koolle. Useimpien muiden aikalaistensa tavoin Gylling tulkitsi keisarin peräänty-

---

⁴³Klinge, Matti, Ylioppilaskunnan historia 3. Porvoo 1968, s.265-272; Salminen, Vesa, Estetiikan opiskelijasta poliitikoksi vuosina 1900-1906. Teoksessa Nuori Otto Ville Kuusinen. Toim. Salminen, Vesa. Jyväskylä 1970, s.38.

⁴⁴KA, EGK, kansio 3, Gyllingin muistiinpanoja suurlakon ajalta.

⁴⁵Salminen 1970, s.40.

⁴⁶KA, EGK, kansio 3, Gyllingin muistiinpanoja suurlakon ajalta.

misen perustuslaillisen politiikan voitoksi⁴⁷:

”Suomelle on koittanut suuri ja valoisampi päivä. Laillisuus on voiton vienyt ...parempi seurata lain ja omantunnon ääntä kuin konjektuuripolitiikkaa. Nyt on taas toivoa, että vankat, säännölliset olot palaavat, tuhat kertaa eläköön.”

Gylling totesi, ettei työväki ollut tyytyväinen, koska eduskuntaudistus ei toteutunut. Se aikoi jatkaa lakkoa ja oli muuttumassa vallankumoukselliseksi, mutta onneksi ”kypsyneet miehet Leo Mechelin, Lennart Gribenberg ja R.A. Wrede” johtivat kaikki lailliselle tielle. Työväki oli kuitenkin viime kädessä tämän voiton takana, joten oli aika siirtyä yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen sekä parantaa muillakin tavoin työväen oloja. Gylling katsoi, että jatkamalla lakkoa työväki olisi mahdollisesti saanut tavoitteensa läpi. Toisaalta se olisi ollut epäloogista laillisuutta tähdentävän perustuslaillisuuden kannalta, minkä lisäksi olisi syntynyt suuri riski menettää autonomia. Gylling penäsi työväeltä malttia ja piti todennäköisenä, että vuoden kuluttua työväellä on samat oikeudet kuin muillakin. Hän muistutti, ettei missään Euroopassa ole vielä yksikamarista valtiopäiväjärjestystä, ”eikä kaksikamarinenkaan mikään aristokraattinen systeemi ole”.⁴⁸

Gylling suhtautui hieman kaksijakoisesti työväenliikkeeseen. Hän selvästi kannatti työväen vaatimuksia, joskin oli yksikamarisuuden hyödyllisyydestä epävarma. Hän ei kuitenkaan hyväksynyt vallankumouksellisuutta, vaan kannatti maltillista reformipolitiikkaa ja uskoi, että silläkin saavutettaisiin suhteellisen pian tuloksia.

Antti Kujalan mukaan SDP:n Forssan kokouksessa vuonna 1903 hyväksymä marxilainen internationalismi jäi ainakin suurlakkoon asti kuolleeksi kirjaimeksi⁴⁹. Myöskään Gyllingin ajattelussa ei juuri internationalismia ilmennyt. Hän kirjoitti 7.11. pidetys-

---

⁴⁷KA, EGK, kansio 3, Gyllingin muistiinpanoja suurlakon ajalta.

⁴⁸Sama.

⁴⁹Kujala, Antti, Venäjän hallitus ja Suomen työväenliike 1899-1905, Historiallisia Tutkimuksia 194, Helsinki 1995. s. 414.

sä ylioppilaskokouksessa olleen suuren isänmaallisesta innostuksen ja totesi varsin patrioottiseen sävyyn isänmaan olevan "kaikille yhteinen, kaikille yhtä rakas ja kallis".⁵⁰

Suomessa katsottiin yleisesti, että suurlakon päättyminen voitokkaasti oli passiivisen vastarinnan ja perustuslaillisen linjan ansiota. Kyse oli kuitenkin perspektiivivirheestä, sillä voitto ei olisi ollut mahdollista ilman Venäjän huonoa sotamenestystä, jonka tuloksena koko keisarikunnassa esiintyi valankumouksellista liikehdintää. Työväenliikkeessä suurlakon lopputulos herätti suoranaista katkeruutta, sillä liikkeen johdanto oli syrjäytetty tapahtumien ratkaisuun vaikuttaneista neuvotteluista.⁵¹

Suurlakon merkitys suomalaisen yhteiskunnan ilmapiirille oli valtaisa. Myös Gyllingin poliittiselle ajattelulle sen merkitys oli erittäin suuri. Sen vaikutuksesta hän siirtyi lopullisesti nousevan työväenliikkeen riveihin. Tämä tuli yllätyksenä muun muassa Gyllingin morsiamelle Fanny Achrénille. Heidän välillään käytiin suurlakon jälkeen kirjeitse keskustelua suurlakon tuloksista ja työväen vaatimusten oikeutuksesta. Keskustelu oli selvistä erimielisyyksistä huolimatta kuitenkin sivistynyttä, eikä vaikuttanut heidän suhteeseensa. Gyllingin ja Achrénin käsitysten eroavaisuus oli samantyyppinen kuin yleisemmällä poliittisella tasolla. Porvarillisten perustuslaillisten tavoin Achrén katsoi, että suurlakossa oli ollut kysymys vain kansallisesta taistelusta. Gylling puolestaan korosti sosiaalidemokraattien tapaan myös yhteiskunnallisten uudistusten tarpeellisuutta. Keskustelun edetessä Achrén lähestyi Gyllingin näkemyksiä.

Gylling selosti suurlakon jälkeisessä kirjeessä Achrénille tapahtumia. Hän katsoi, että lakon tulokset olivat erinomaisia, mutta huonoa oli perustuslaillisten ja työväen erimielisyydet. Hän syytti välirikosta perustuslaillisten typerää, itsestä ja epäkorrektia käyttäytymistä.⁵²

---

⁵⁰KA, EGK, kansio 3, Gyllingin muistiinpanoja suurlakon ajalta.

⁵¹Soikkanen 1966, s. 92; Kujala 1995, s. 416.

⁵²KA, EGK, kansio 5, Edvard Gyllingin kirje Fanny Achrénille 6.11.1905.

Achrén puolestaan katsoi, etteivät perustuslailliset olleet pettäneet työläisiä, kuten oli väitetty. Hänen mukaansa työläiset voivat voimantunnonaan ajatella: "anna ryssän tulla, ei se ole meille mikään paha, mutta herroille".⁵³ Achrén käytti tässä kohtaa poikkeuksellisesti suomen kieltä.

Lakon jälkeistä tilannetta käsiteltiin vielä useassa kirjeessä. Gylling katsoi, että sosialistien vaatimaa uudistuspolitiikkaa pitäisi alkaa toteuttaa. Vallitsevassa yhteiskunnassa työläisten taloudellinen asema oli huono ja mahdollisuuden sen parantamiseen olivat vähäiset. Tästä johtuen oli ymmärrettävää, että työväki pyrki uudenlaiseen yhteiskuntaan. Gylling katsoi, että ongelmat ovat sekä oikeudellisia että taloudellisia. Tärkein uudistus oli yleinen äänioikeus, mihin porvarillisetkin puolueet olivat taipumassa. Gyllingin mielestä työväenliike ajaessaan työväenluokan asiaa osittain hyödytti koko yhteiskuntaa. Vaikka suurlakon tulokset olivat perustuslaillisen politiikan tulosta, ilman työväen joukkovoimaa ne eivät olisi toteutuneet. Gylling arvosteli vanhasuomalaisen myöntöväisyysspolitiikkaa.⁵⁴

Myös Fanny Achrén arvosteli voimakkain sanakääntein vanhasuomalaisia. Hänen mukaansa perustuslailliset olivat koko ajan korostaneet laillisuutta, eivätkä vastustaneet kansanvaltaa lisäämistä. Achrén katsoi, että työläisten pitäisi saada lisää oikeuksia, mutta ei hyväksynyt itsenäistä työväenliikettä. Hän totesi, että on oikein olla työläisten puolella, muttei silti tarvitse olla perustuslaillisia ja ruotsalaisia vastaan. Kaikki nämä ryhmät olivat kansallisuustaistelussa mukana, vanhasuomalaiset eivät.⁵⁵

Achrénin ajattelussa vastakohtaisuus passiivisen vastarin-

---

⁵³KA, EGK, kansio 5, Fanny Achrénin kirje Edvard Gyllingille 8.11.1905. Tämä Achrénin lähettämä kirje oli päivätty kaksi päivää myöhemmin kuin Gyllingin hänelle lähettämä. Todennäköisesti tämä kirje ei vielä ollut tullut Achrénille, mikä saattoi vaikuttaa hänen lähettämänsä kirjeen sisältöön.

⁵⁴KA, EGK, kansio 5, Edvard Gyllingin kirjeet Fanny Achrénille 22.11.1905, 26.11.1905, 3.12.1905 ja 8.12.1905.

⁵⁵KA, EGK, Fanny Achrénin kirjeet Edvard Gyllingille 17.11.1905 ja 24.11.1905.

nan edustajien (perustuslaillisten porvariien ja sosiaalidemokraattien) ja myöntyväisyysuunnan (vanhasuomalaiset) oli edelleen keskeinen poliittisen jaon aiheuttaja. Gylling näki tilanteen monimutkaisempana ja erotteli selvästi perustuslaillisten porvariien linjan työväenliikkeestä. Gylling asettui tukemaan työväenliikkeen vaatimuksia yhteiskunnallisista uudistuksista, joten viimeistään suurlakon jälkitunnelmissa hänestä tuli sosiaalidemokraatti. Gyllingiä ja Achrénia yhdisti näkemys vanhasuomalaisten myöntyväisyyspolitiikan turmiollisuudesta.

4.5. Ylioppilaiden Sosialidemokraattinen Yhdistys

Helsingin yliopiston rehtori R.A. Wrede kielsi perustamasta Ylioppilaiden Sosialidemokraattista Yhdistystä (YSY). Kiellosta huolimatta kymmenkunta sosialistiksi tunnustautunutta ylioppilasta perusti yhdistyksen 12.3.1905 salaiselta pohjalta. Yhdistyksen taustalla oli äänioikeusliike. Sen jäsenmäärä kohosi vuoden 1905 loppuun mennessä 40:een henkilöön.⁵⁶

Yhdistyksestä tuli tärkeä foorumi nuorille sosiaalidemokraattisille ylioppilaille, mukaan luettuna Gylling. Hänen lisäksi yhdistyksessä toimivat muun muassa Väinö Wuolijoki, Yrjö Sirola, Väinö Tanner, Väinö Hakkila (1882-1958), Julius Ailio (1872-1933) sekä Gyllingin vanhat koulutoverit Sulo Wuolijoki, Otto Ville Kuusinen ja Martti Kovero, joka ei kuitenkaan myöhemmin osallistunut sosiaalidemokraattien toimintaan.⁵⁷

Vaikka yhdistyksen jäsenet kuuluivat nuoren älymystön kärkijoukkoon, he tuskin olivat - ainakaan ennen suurlakkoa - kovin hyvin perillä sosialismin teoriasta. Suomessa marxilai-

---

⁵⁶Reuna 1978, s.88-90. Yhdistystä perustamassa ylioppilastalolla olivat puheenjohtajana toiminut Työmiehen toimittaja Eero Haapalainen, Sulo Wuolijoki, Otto Ville Kuusinen, Juho Timonen, Janne Valmari sekä aktivistit Timo Korpimaa, Väinö Toikka ja Pertti Uotila; Vrt. Tanner, Väinö, Nuorukainen etsii sijaansa yhteiskunnassa. Helsinki 1948, s.363-365.

⁵⁷Salomaa 1967, s.167; Hella Wuolijoki muistelee, että alkuinnostuksessa yhdistyksen toimintaan osallistui useita henkilöitä, jotka sanoutuivat myöhemmin irti sosialismista. Wuolijoki 1973, s.169.

suuteen ei ollut vielä tässä vaiheessa perehtynyt kovinkaan moni. Työväenliikkeen piiristä jonkin asteista tietämystä siitä oli lähinnä N.R. af Ursinilla ja Edvard Valpas-Hännisellä, jonka lisäksi jotkut sivistyneiston edustaja porvarilliselta puolelta olivat lukeneet alan kirjallisuutta. Suurlakon merkitys oli tässäkin suhteessa suuri. Sen jälkeen sosialistisen kirjallisuuden kääntäminen suomeksi kasvoi suorastaan räjähdysmäisesti.⁵⁸

YSY:n pöytäkirjoja on käytettävissä vasta vuosilta 1906-1907, nekin puutteellisina. Tästä johtuen ei ole varmaa, milloin Gylling liittyi yhdistykseen⁵⁹, ja kuinka aktiivisesti hän osallistui kokouksiin. *Hella Wuolijoen* muistelmien mukaan Gylling oli YSY:n toiminnassa mukana lähes alusta alkaen⁶⁰, mikä on varsin uskottavaa. Joka tapauksessa hän oli yhdistyksen varapuheenjohtajana helmikuusta lokakuuhun vuonna 1906. Gylling ja Sulo Wuolijoki olivat jäsenistä parhaiten perehtyneet maatalouskysymykseen, mitä he selvittivät muille ylioppilaille.

Gylling alusti yhdistyksessä huhtikuussa 1906 kysymyksestä maanomistus vastaan maanvuokraus. Hän totesi, että juuri ollut maanvuokraajien edustajakokous päättyi kannattamaan vuokra-aseman parantamista, eikä omistusoikeuden saamista tiloihin. Tämä oli järkevää, koska tilojen osto tulisi valtiolle erittäin kalliiksi. Gylling alusti samassa kokouksessa myös kansainvälisen työväenlainsäädännön piirteistä pohjanaan nuorsuomalaisen Heikki Renvallin (1872-1955) näkemykset. Hän yhtyi Renvallin kantaan, jonka mukaan työväenlainsäädäntö olisi nopeasti uusitta-

---

⁵⁸Ks. Sosialistisen kirjallisuuden suomentamisesta tarkemmin Ehrnrooth 1992, s.106-120.

⁵⁹Arvo Yläräkkolan mukaan Gylling toteaa muistiinpanoissaan olleensa mukana perustamassa kyseistä yhdistystä jo vuonna 1904. Yläräkkola 1976, s.20. Kyseessä lienee kuitenkin muistivirhe, koska yhdistys perustettiin vasta vuonna 1905. On myös mahdollista, että Gylling olisi yrittänyt käynnistää yhdistystä jo vuoden 1904 puolella. Tämä on kuitenkin epätodennäköistä, sillä hän tuskin oli vielä tuolloin ajatusmaailmaltaan selvän sosialistinen.

⁶⁰Wuolijoki 1973, s.95.

va.⁶¹

Maaliskuussa 1907 Gylling esitelmöi yhdistyksessä eri maiden invalidivakuutuksista. Saksassa pääpaino oli työkyvyttömyysvakuutuksessa, kun taas Ranskassa painotettiin eläkettä. Muissa maissa pyrittiin rakentamaan invalidivakuutusjärjestelmää näiden ääripäiden väliin, mikä olikin järkevää. Toinen kysymys oli, onko työväenvakuutus vai kansanvakuutus parempi. Jälkimmäisestä pääsisi osalliseksi vasta, jos tulot alittaisivat sovitun rajan. Saksassa oli työväenvakuutus, mutta Ruotsissa ja Norjassa oli ehdotettu kansanvakuutusta. Kolmas tärkeä kysymys oli, mitkä olisivat työntekijöiden ja -antajien mak-suosuudet. Gylling ei ottanut kantaa kahteen jälkimmäiseen kysymykseen.⁶²

---

⁶¹Työväen Arkisto (TA), Ylioppilaisen Sosialistisen Yhdistyksen (YSY), ptk. 29.4. 1906.

⁶²Sama, 24.3.1907.

5. MAATALOUSKYSYMYSTEN ASIANTUNTIJA

5.1. Sosialistinen Aikakauslehti

Gylling suuntautui sekä tieteellisesti että poliittisesti maatalouskysymyksen eri puoliin. Hänestä tuli nopeasti aiheen johdava sosiaalidemokraattinen asiantuntija. Toinen aihepiirin asiantuntija Sosialidemokraattisessa Puolueessa oli Sulo Wuolijoki, joka ei tosin edennyt tohtoriksi asti. Myös Oskari Tokoi - jolla ei ollut akateemista koulutusta - oli SDP:n keskeisiä henkilöitä maatalouden ongelmien ratkaisussa.

Suurlakon jälkeen Gylling perusti yhdessä Otto Ville Kuusisen, Sulo Wuolijoen ja Yrjö Sirolan kanssa Sosialistisen Aikakauslehden. Gyllingistä tuli sen päätoimittaja, Kuusisesta toimitussihteeri sekä Wuolijoesta ja Sirolasta muut toimittajat. Lehti käsitteli teorian, politiikan ja yhteiskunnan kysymyksiä varsin laajasti. Sen teoreettiseksi linjaksi muodostui lähinnä kautskylainen saksalainen sosialismi, missä Marxin alkuperäistä teoriaa kapitalismin kehityksestä pyrittiin puolustamaan sekä oikeistososialistista revisionismia että äärivasemistolaisia virtauksia vastaan. Toisaalta lehteen kirjoitti lyhyesti mielipiteensä vaalijärjestelmistä Karl Kautskyn lisäksi myös Eduard Bernstein, Saksan sosialidemokraattien oikeistosiiven teoreettinen johtaja.¹ Tämän voi katsoa kuvastavan pyrkimystä jonkinlaiseen tasapuolisuuteen revisionismin ja oikeaoppisen marxilaisuuden välisessä kiistassa.

Sosialistisen Aikakauslehden ensimmäinen numero ilmestyi joulukuussa 1905. Toimitus totesi, että käsitykset suomalaisesta sosiaalidemokratiasta ovat vuosikymmenessä muuttuneet, ja "halveksitusta ja ivatusta räyhääjäjoukosta on tullut sangen merkitsevä puolue". Oli tullut aika perustaa julkaisu, jonka

---

¹Kautsky, Karl, Enemmistövaalit vai suhteellinen vaalitapa, Sosialistinen Aikakauslehti (SosA) 1906, s.28; Bernstein, Eduard, Enemmistövaalit vai suhteellinen vaalitapa, SosA 1906, s.52-53. Lehteen kirjoitti kysymyksestä samalla otsikolla myös neljä muuta ulkomaista vaikuttajaa. He olivat August Bebel, G. von Vollmar, Chr. Hornsrad ja Hjalmar Branting.

pyrkimyksenä oli esitellä koti- ja ulkomaisia yhteiskunnallisia ja valtiollisia liikkeitä. Toimitus ilmoitti noudattavansa "uusaikaisen sosialidemokratian n.k. marxilaista suuntaa". Toimitus vetosi "kehittyneen työväestön" ja "opiskelevan nuorison" sekä "kaikkien kansamme taloudellista vaurastumista, valtiollista vapautumista ja yhteiskunnallista edistymistä samalla pohjalla harrastavien" tukeen.²

Sosialistinen Aikakauslehti ehti ilmestyä vain kolmisen vuotta. Se lopetti toimintansa vuonna 1908. Yhteensä lehteä ilmestyi 45 numeroa. Lopettamisen syitä olivat taloudelliset vaikeudet ja toimituksen jäsenten lisääntynyt työtaakka, kun kaikista neljästä tuli kansanedustajia. Myöhemmin onkin väitetty, että lehti olisi perustettu ennen kaikkea siksi, että he olisivat voineet kirjoittaa itsensä eduskuntaan.³ Epäilemättä lehti auttoi merkittävästi eduskuntaan pääsyssä, mutta tuskin se oli kuitenkaan perustamisen ensisijainen motiivi. Lehden toimitus pani alulle laajalevikkisen Työväen kalenterin, josta aikakauslehden lakattua ilmestymästä vuonna 1908 tuli Gyllingille tärkeä julkaisukanava⁴.

Gylling kirjoitti Sosialistiseen Aikakauslehteen kymmeniä artikkeleja, katsauksia ja arvosteluja. Osan hän kirjoitti omalla nimellään, osan nimimerkillä E.G. ja osan nimettömänä. Lähes kaikki hänen kirjoituksensa lehdessä käsittelivät jotenkin maatalouskysymystä.

Aikakauslehti oli eräs tapa yhdistää tiedettä ja politiikkaa. Gylling käyttikin lehdestä luonnehdintaa "kansantajuistieteellinen". Hän julkaisi lehdessä tutkimustuloksiaan, haki tieteellistä perustaa sosiaalidemokraattisen liikkeen kannatoille, ja valisti kansaa. Linjansa mukaisesti hän korosti erityisesti tilastollista ja historiallista tarkastelutapaa. Aikakauslehdellä oli merkitystä myös marxilaisen teorian levittäjänä, joten toimittaessaan lehteä Gylling itsekin tutustui

---

²Tarkotuksemme, SosA, näyttenumero 1(1905), s.1-2.

³Salomaa, Erkki, O.W. Kuusinen, Teoksessa Tiennäyttäjät 3, Toim. Soikkanen, Hannu, Rauma 1968, s. 360; Salminen 1970, s.44.

⁴Heikkinen - Mauranten 1985, s. 94.

teoriaan tarkemmin.⁵

5.2. Kritiikkiä SDP:en maatalousohjelmaa kohtaan

Saksan Sosialidemokraattisen Puolueen - ja samalla kansainvälisen sosialismin - johtava teoreetikko Karl Kautsky puolusti "oikeaoppista marxilaista" linjaa sekä Rosa Luxemburgin johtamaa liikkeen vasemmistoa että Eduard Bernsteinin (1850-1932) näkemyksiin tukeutuvaa liikkeen oikeistoa vastaan. Vasemmisto kiisti reformien merkityksen ja piti väkivaltaista vallankumousta ainoana mahdollisuutena. Oikeisto taas kiisti monet Marxin näkemykset ja uskoi käytännön reformipolitiikkaan kompromissien avulla. Sosiaalidemokraattisen liikkeen valtavirtauksena oli kuitenkin Kautskyn johtama keskusta. Se painotti vallankumouksellisen tilanteen odottamista ja parlamentaarista toimintaa, mutta vältti kompromisseja porvarillisten ryhmien kanssa.⁶

Suomen Työväenpuolue muutti nimensä Suomen Sosialidemokraattiseksi Puolueeksi vuonna 1903 Forssassa pidetyssä puoluekokouksessa. Forssassa hyväksyttiin myös uusi puolueohjelma, mikä perustui marxilaisen sosialismin keskustalaiseen tulkintaan. Esikuvina olivat saksalaisten sosiaalidemokraattien jo vuonna 1891 hyväksymä Erfurtin ohjelma ja itävaltalaisien sosiaalidemokraattien kymmenen vuotta myöhemmin hyväksymä Wienin ohjelma.⁷

Forssan ohjelmaan sisältyi myös maatalousohjelma. Siinä pyrittiin erilaisin keinoin saamaan valtion ja kuntien omistukseen lisää maa-aluetta ja tiloja. Valtion omistavat maa-alat piti antaa viljeltäväksi tilattomille tai osuuskunnille. Valti-

---

⁵Heikkinen - Mauranen 1985, s.94.

⁶Veijola, Jorma, Karl Kautskyn käsitys yhteiskunnasta ja vallankumouksesta, yleisen historian pro gradu, Jyväskylän yliopisto 1981, s.140-142; Santonen 1988, s.76-79.

⁷Ks. esim. Borg, Olavi, Suomen puolueideologiat. Periaateohjelmien sisältöanalyttinen vertailu sekä katsaus niiden historialliseen taustaan ja syntyprosessiin. 2. painos. Helsinki 1965 (B), s.61-68.

on oli tuettava taloudellisesti pienviljelystä ja osuustoimintaa. Maanvuokraajille vaadittiin täydellistä käyttö- ja myyntioikeutta viljelystuotteisiinsa sekä tehdystä työstä maksettavaa korvausta. Lisäksi ohjelmassa vaadittiin metsästyks- ja kalastusoikeuden tekemistä riippumattomaksi maanomistuksesta, maaseudun väestön sivistämistä ja palkollissäännön kumoamista. Forssan ohjelman periaatteellisen osa oli kuitenkin ristiriidassa maatalousohjelman kanssa. Edellisessä todettiin kehityksen kulkevan kohti suurtuotantoa, ja jälkimmäisessä tuettiin pienviljelystä.⁸

Ristiriitaisuuden taustalla oli yleisemminkin sosiaalidemokraattien piirissä vallitseva epävarmuus maatalouden suunnasta. Kautskyn kirjoittaman Erfurtin ohjelman mukaan suurtuotanto syrjäyttää kapitalismin kehittyessä pientuotannon. Hän kuitenkin myönsi, että maataloudessa tämä kehitys oli ollut odotettua hitaampaa ja paikoitellen pientuotanto oli jopa voittanut alaa. Kautskyn mielestä oli kuitenkin ennen aikaista päätellä, että Marx olisi pitkällä tähtäimellä ollut väärässä.⁹ Revisionistit puolestaan katsoivat, että todellisuus oli osoittanut keskittymisteorian maataloudessa vääräksi¹⁰.

Suomessakin maatalouden suuntaa koskeva ongelma nousi vähitellen esiin. Se oli täällä poikkeuksellisen tärkeä, koska Suomi oli 1900-luvun alussa vielä vahvasti maatalousvaltainen maa. Gylling totesikin vuonna 1905, että vaikka teollisuuden merkitys oli kasvanut viime aikoina, maanviljelijät olivat lähitulevaisuudessakin suurin ja tärkein väestöryhmä. Hän myönsi, että sosialisteille kanta maanviljelyksen kehitykseen oli varsin ongelmallinen. Gylling kallistui tässä vaiheessa revisionismin suuntaan. Hän nimittäin totesi, että saksalaisen sosiaalidemokraatin Eduard Davidin (1863-1930) teoksessaan *Sozialismus und Landwirtschaft* esittämä todistus pienviljelyksen

---

⁸Suomen Työväenpuolueen toisen puoluekokouksen ohjelma on painettuna Borg 1965 A, s.31-36.

⁹Kautsky, Karl, Erfurtin ohjelma. 3. suomenkielinen painos. Helsinki 1974(1891), s.13-14.

¹⁰Santonen 1988, s.78-79.

vahvistumisesta oli vakuuttava.¹¹

Vuosisadan alun sosialistisessa ajattelussa korostettiin yleisesti aatteen tieteellisyyttä. Kautsky arvosti suuresti tiedettä. Hänen mielestään marxilainen sosialismi oli tiedettä yhteiskunnasta, jonka tarkoitus oli osoittaa yhteiskunnalliset lainalaisuudet.¹² Gylling painotti myös sosialismin tieteellistä taustaa. Hän katsoi, että ennen lopullista kannanottoa maatalouden kehityksestä pitäisi suorittaa paikalliset olot huomioiva tutkimus. Näin sosialistinen ohjelma nojautuisi "järkähättömään tosiasiaan, tieteellisesti selviteltyyn yhteiskuntaolojen kehitykseen".¹³

Tässä voimakkaassa tieteellisyyden korostamisessa ja yhteiskunnallisten lainalaisuuksien etsimisessä oli selviä yhtymäkohtia tuonaikaiseen positivistiseen tieteenfilosofiaan¹⁴. Gyllingin kanta oli kuitenkin Kautskyn määrittelyä empirisempi. Hän ei maininnut varsinaisia yhteiskunnallisia lainalaisuuksia, vaan ajoi tutkimusta, joka ottaisi huomioon paikalliset olot.

Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen ohjelmassa oli vain yleisluontoisia huomautuksia maatalouden toivottavasta suunnasta. Gyllingin mukaan niistä ei ollut käytännön tasolla paljoakaan hyötyä, koska niissä käsiteltiin varsin vähän Suomen maaseudun olojen pääkysymyksiä, maanvuokraajien ja tilattoman väestön oloja. Sen sijaan sosiaalidemokraattien olisi kehitettävä ohjelma, jossa otettaisiin maatalouskysymykseen kantaa sekä periaatteellisella että käytännöllisellä tasolla. Gylling katsoi, että tarvittiin "täydellisempiä suunnitelmia ja varmempaa asiankäsittelyä sekä jyrkemmin ja selvimmin lausuttuja vaa-

---

¹¹Gylling, Edvard, Maatalouskysymys puolueohjelmassamme, SosA, näytenumero 1/1905 (A), s.14-15.

¹²Gronow, Jukka, On the Formation of Marxism. Karl Kaustky's Theory of Capitalism, the Marxism of the Second International and Karl Marx's Critique of Political Economy. Commentationes Scientiarum Socialium 33. Helsinki 1986, s.50-53.

¹³Gylling 1905 A, s.15.

¹⁴Katso positivismista esim. Sintonen, Matti, Positivismi. Teoksessa Vuosisatamme filosofia. Toim. Niiniluoto, Ilkka - Saari-
nen, Esa. Juva 1987, s.3-28.

timuksia".¹⁵

Edellä kuvatut mielipiteet sijoittuvat vuoden 1905 loppuun, jolloin Gylling oli juuri omaksunut sosialismin. Voimakas tieteellisyyden korostaminen kuvastaa sitä, että Gylling oli ennen kaikkea tutkija, joka katsoi sosialismin luonteeltaan tieteellisemmäksi kuin porvarilliset ideologiat. Hänen mielestään sosiaalidemokraattien maatalousohjelma perustui kuitenkin liikaa ulkomaisiin esikuviin, eikä Suomen yhteiskunnan tilanteeseen. Hän ei kuitenkaan vielä osannut tarkentaa kritiikkiään, vaan empiirikkona korosti perusteellista maaseudun olojen tutkimista.

Vuonna 1906 Gylling kirjoitti artikkelin sosialismista ja maatalouskysymyksestä, missä hän käsitteli puolueen maatalousohjelmaa aatteellisine taustoineen yksityiskohtaisemmin. Gylling määritteli aluksi sosialismin. Hän totesi, että käsitteen "socialismi" runko merkitsi samaa kuin yhteiskunta. Tämä huomio sisälsi sosialistisen liikkeen pääpyrkimyksen: yhteiskuntatalouden pääpainon siirtäminen yksityisiltä henkilöiltä yhteiskunnalle. Kapitalismin valtaansaamisen jälkeen sivistys ja valtiollinen vaikutusvalta jakautuivat yhä tasaisemmin, mutta taloudelliset erot kasvoivat entisestään. Tästä maaperästä syntyi sosialistinen liike.¹⁶

Gyllingin mukaan kapitalistisen talouden kehitys valmisti automaattisesti maaperää sosialistisille pyrkimyksille. Tämän kehityksen keskeinen piirre oli pientuotannon kasvava syrjäytyminen suurtuotannon tieltä, joskin se oli teollisuudessa havaittavissa paljon selvemmin kuin maataloudessa. Suurtuotantolaitosten ja suurten maaomaisuuksien omistajat pyrkivät saamaan mahdollisimman suuria voittoja, jolloin suuria omaisuuksia käytettiin yhteiskunnalle turmiollisella tavalla. Olisi parempi, että yhteiskunta johtaisi kansantaloutta kokonaisuuden etua silmälläpitäen. Olosuhteiden kehittyessä syntyi otollinen maaperä sosialismin vaatimukselle ottaa tuotantovälineet yhteis-

---

¹⁵Gylling 1905 A, s.16-17.

¹⁶Gylling, Edvard, Sosialismista ja maatalouskysymyksestä, Kansan kalenteri II(julkaistiin 1907), 1906 (B), s.149-150.

kunnan haltuun.¹⁷ Tämä kehityskulku vastasi hyvin Kautskyn "oikeaoppista" marxilaista tulkintaa, missä kasvava ristiriita yhteiskunnallisen tilanteen ja vanhentuneitten tuotantosuheteitten välillä mahdollisti sosialismiin siirtymisen.¹⁸

Gylling huomautti, että pienviljelyksen ollessa keskeinen elinkeino luokkajako oli lievempi kuin teollisuusvaltaisessa yhteiskunnassa työmiehen ja työnantajan välillä. Tästä johtuen pienviljelysvaltaisessa yhteiskunnassa ei vielä syntynyt sosialistiselle kehitykselle tarpeellista luokkatietoisuutta. Varsinaiset talonpojat eivät olleet juuri missään kannattaneet sosialismia. Toisaalta vuokratilajelijöiden ja maalaistyöväestön taholla oli kannatusta sosialismille. Gyllingin mukaan Suomen runsas talonpoikien määrä esti vielä pitkään sosialismin toteuttamisen maaseudulla.¹⁹ Ensimmäisten yksikamaristen vaalien menestys vuotta myöhemmin oli todennäköisesti hänellekin yllätys, vaikka se perustuikin maatyöläisten ja vuokratilajelijöiden kannatukseen.

Maatalouden teoriasta poikkeava kehitys kuitattiin yleensä selittämällä, että kapitalistinen tuotantotapa syntyi ensin teollisuudessa ja siirtyi sieltä maatalouteen. Siksi maanviljelyksen kehitys kohti suurtuotantoa oli jäljessä teollisuuden kehityksestä. Kritiikki tätä perustelua vastaan voimistui, kun useasta Euroopan maassa osoitettiin tilastollisesti, että pienviljelys oli viime vuosina lisääntynyt. Tosin myös varsinaisten suurviljelysten määrä usein lisääntyi samaan aikaan, joten ainoastaan keskikokoisten viljelysten määrä laski. Tämä johti kahteen vastakkaiseen näkemykseen. Jotkut katsoivat pienviljelyksen lisääntymisen väliaikaiseksi ilmiöksi, kun taas toisten mukaan pienviljelys oli kapitalismin oloissa suurviljelystä edullisempi ratkaisu.²⁰

Gylling totesi, että pienviljelyksen kannattajat vaativat

---

¹⁷Gylling 1906 B, s.150-151.

¹⁸Gronow 1986, s.13-14.

¹⁹Gylling 1906 B, s.151-153.

²⁰Sama, s.153-155.

yleensä laajemminkin muutoksia sosialistien ohjelmaan²¹. Heidän mielestään tuotantovälineiden siirtäminen valtiolle pitäisi suorittaa osuustoiminnan avulla. Kasvattaessaan yhteishenkeä ja poistaessaan kapitalistisia piirteitä osuustoiminta oli askel kohti sosialismia. Pienviljelystä avoimesti tukeva suuntaus oli saanut kannatusta lähinnä Ranskassa ja Etelä-Saksassa, missä pienviljelijätkin olivat valmiita kannattamaan sosialisteja. Gylling huomautti, että Suomessakin sosiaalidemokraattien ohjelmassa oli seuraavat pienviljelystä suosivat kohdat: valtionapua pitäisi antaa erityisesti pienviljelystä ja osuustoimintaa edistäville toimenpiteille; valtion ja kuntien olisi toimittava siten, että viljelijät oppisivat tuntemaan maanviljelyksen uusimmat työtavat ja saisivat välttämättömät ammattitaidot.²²

Gylling erotteli edellisistä ne, jotka eivät kannattaneet pienviljelystä, mutta kuitenkin uskoivat osuustoiminnan johtavan kohti sosialismia. Tämän näkemyksen mukaan maa pitäisi antaa työväen osuuskunnille, jotka viljelijät sitä osuustoiminnallisten periaatteiden mukaisesti. Gyllingin mielestä vielä ei voinut sanoa, johtaisiko tämä parempaan tulokseen kuin teollisuudessa, missä se ei ollut toiminut.²³ Hän viittasi ilmeisesti niin sanottujen utopistististen sosialistien kokeiluihin.

Gylling katsoi, että tämä suunta oli saanut SDP:n ohjelmaan ainakin seuraavat vaatimukset: valtionapua oli annettava maanviljelyksessä kaikille osuustoiminnan luontoisille yrityksille; valtion hallussa olevat ja sille lunastettavat maat oli annettava tilattomille ja sellaisille osuuskunnille, joiden

---

²¹Gylling tarkoitti tässä ilmeisesti suuntausta, joka 1890-luvun alussa nousi Saksassa esiin. Ns. Baijerilainen ryhmä Georg von Vollmarin johdolla ajoi pienviljelyn tukemista ja pienviljelijäin omistusoikeuden tunnustamista. Myöhemmin revisionismin johtaja Eduard Bernstein sai tältä ryhmältä tukea. Ks. Santonen 1988, s.78-79.

²²SDP:n maatalousohjelman kohdat 6 ja 9, painettu Borg, Olavi, Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880-1964. Porvoo 1965 (A), s.20-21; Gyllingin mukaan myös vaatimukset tilattoman väestön sivistämisestä ja palkollisäännön lakkauttamisesta suuntasivat kehitystä samaan suuntaan, joskin ne oli tarkoitettu yleisesti maatyöväen olojen parantamiseen. Kyseiset vaatimukset olivat maatalousohjelman kohdat 10 ja 11; Gylling 1906 B, s.155-157.

²³Gylling 1906 B, s.158.

jäsenet itse viljelivät maata. Gylling asettui kannattamaan näitä vaatimuksia.²⁴

Puhtaan marxilaisen sosialismin edustajat korostivat, että pienviljelyksen edistyminen oli tilapäistä. Kun kapitalismi pääsi vallitsevaksi maataloudessakin, alkoi samalla suurviljelyksen voittokulku. Jo tätä ennen viljelijöiden kasvava velkaantuminen ja vuokraviljelyksen yleistyminen johtivat viljelijöiden jakaantumiseen rikkaisiin ja köyhiin. Vaikka tilastot osoittivat pienviljelyksen lisääntymistä, ne tukivat myös väitteitä velkaantumisen kasvamisesta ja vuokraviljelysten yleistymistä. Kaiken kaikkiaan kehitys johti luokkataistelun kärjistymiseen maataloudessakin. Saksan Sosialidemokraattista Puoluetta johtavat marxilaiset vastustivat yksityistä maanviljelystä, koska se hidasti kapitalismin kehitystä. Tämän takia sosiaalidemokraatit olivat saaneet varsinkin Pohjois-Saksassa talonpojat jyrkästi vastaansa.²⁵

Gyllingin mielestä marxilainen linja oli mahdollista yhdistää pienviljelystä korostaviin mielipiteisiin. Hän katsoi, että tilastojen mukaan käsitys velkaantumisen ja vuokraviljelyksen valtaanpääsystä oli oikea sekä suurviljelyksen että vielä suuremmassa määrin pienviljelyksen osalta. Vaikka pienviljelys pääsisikin voitolle, maataloudessakin oli lopulta pientä omistajajoukkoa vastassa suuri sorrettujen joukko. Gylling uskoi, että tässä tilanteessa yleinen mielipide tulee kannattamaan maatalouden sosialisointia. Hän kuitenkin huomautti, että tämän kaltainen tilanne oli vielä ajallisesti kaukana.²⁶

Gylling oli epävarma siitä, veisikö maanomistus lopulta suurtuotannon suuntaan. Hän myönsi, että Suomessakin suurviljelys kannatti yleensä pienviljelystä huonommin²⁷. Toisaalta pienviljelys joutui joka tapauksessa yhä alistetumpaan asemaan. Gylling oli varsin lähellä Kautskyn näkemystä, jonka mukaan

---

²⁴SDP:n maatalousohjelman kohdat 5 ja 6, painettu Borg 1965 A, s.35-36.; Gylling 1906 B, s.159.

²⁵Gylling 1906 B, s.160-163.

²⁶Sama, s.162-163.

²⁷Gylling, Edvard, Torppariolojen uudistamisen johdosta, SosA 7/1906 (F), s.155.

pienitulojen määrän kasvusta huolimatta pienviljelys tuli yhä riippuvaisemmaksi kapitalismista²⁸.

Gylling pyrki yhdistämään marxilaisen näkemyksen revisionistiseen toteamalla, ettei niiden välillä ollut varsinaista ristiriitaa, koska kehitys johti joka tapauksessa luokkaristiriitojen kärjistymiseen maaseudullakin. Lopulta tul-taisiin tilanteeseen, jossa maatalouden sosialisointi olisi lähes välttämätöntä. Sosiaalidemokraattien ensisijainen tehtävä oli valmistautua hetkeen, jolloin kapitalismi joutui lopulliseen kriisiin. Hän oli tässäkin Kautskyn linjoilla²⁹.

Gylling korosti suomalaisen kapitalismin kehittymättömyyttä, minkä takia järjestelmän vaihdokseen oli vielä aikaa. Hän uskoi sosialismiin siirtymisen tapahtuvan demokraattisesti ja mahdollisesti rauhanomaisesti, koska enemmistö kansalaisista tukisi tuolloin ratkaisua.

Sosialismiin siirtymiseen oli valmistauduttava. SDP:n ohjelma sisälsi seuraavat valmistelevat toimenpiteet: valtion ja kuntien omistamia tiloja ei saa myydä eikä lahjoittaa; myytäväksi joutuneet maatilat, kosket ja kaivannot on arvioidusta hinnasta otettava valtiolle; kunnille on saatava oikeus pakko-lunastaa yksityisiltä maata tuotannon mukaan määrättyllä maksulla; metsästy- ja kalastusoikeus on tehtävä riippumattomaksi maanomistusoikeudesta. Gylling tuki näitä vaatimuksia, koska ne lisäsivät valtion maita askel askeleelta. Hän hyväksyi myös vaatimuksen yleisestä viljelyspakosta, mikä tarkoitti, että jos maanomistaja ei viljele viljelyskelpoista maataan, hänen on jätettävä se halukkaalle vuokraa vastaan viljeltäväksi. Tämän avulla tilattomat saisivat maata uudisasutukseen ja pienviljelijöille tulisi mahdollisuus viljelyksen suurentamiseen. Gylling kannatti myös vaatimusta vuokralainsäädännön kehittämisestä, koska se valmisti maaperää sosialistiselle käyttöoikeuteen

---

²⁸Gronow 1986, s.31.

²⁹Sama, s.45-46. Gronow korostaa toisaalta, että Kautskyn fatalismia ja determinismia on usein liioiteltu. Kautskyn mukaan vallankumous ei ollut automaattinen, vaan vaati tietoista, sosialistista ja organisoitua työväenluokkaa. Toisaalta Kautsky oli varma sosialismin voitosta; olihan se ainoa vaihtoehto "epäonnistuneelle" kapitalismille.

perustuvalla maankäyttötavalla.³⁰

Gylling katsoi, että puolueen maalaisohjelma sivuutti liian pintapuolisesti yksityisen maaomistuksen aiheuttamat epäkohdat sekä maanvuokraajien ja tilattoman väestön aseman. Näiden ryhmien taloudellinen asema "oli kärjistynyt yhä enemmän kapitalistiseen suuntaan". Gylling määritteli kapitalismin järjestelmäksi, missä taloutta johdettiin harvojen pääomanomistajien etujen mukaisesti.³¹

Gyllingin mukaan kapitalistinen kehitys Suomessa oli heikentänyt erityisesti maanvuokraajien asemaa. Ensin vuokraoikeus heikkeni, ja seuraavaksi vuokrat kohosivat. Mikäli maanvuokraaja ei suostunut huononnuksiin, seurasi häätö. Tästä johtuen maanomistajien ja maanvuokraajien väliset ristiriidat kasvoivat, mikä synnytti luokkavihaa, joka ei ollut toivottavaa. Gylling syytti kehityksestä suurtilallisia ja erityisesti metsäyhtiöitä. Hän totesi, että maanvuokraajat eivät olleet varsinaisesti palkkatyöläisiä, mutta näiden kahden ryhmän edut olivat pitkälti samansuuntaiset. Omistavien luokkien määräämä taloudellinen kehitys oli molemmille luokille turmiollista.³²

Gylling oli omaksunut marxilaisen ohjelman, sillä hän totesi työväen ja maanvuokraajan asemasta seuraavasti³³:

"Vasta sosialististen aatteiden valtauspääsy voi lopullisen taloudellisen parannuksen aikaansaada, ottamalla tuotantovälineet, pääoman ja maan, sekä niitten käyttöoikeuden määräämisen yhteiskunnan haltuun"

Gylling pyrki soveltamaan marxilaista luokkateoriaa Suomeen. Koska teollisuustyöväestöä oli niin vähän, hän haki kapitalistiluokalle vastavoimaa ennen kaikkea maanvuokraajista ja maaseudun työväestä. Gyllingin sävy oli kuitenkin varsin maltillinen, sillä hän varoitti luokkavihan lisääntymisestä.

---

³⁰Gylling 1906 B, s.164-165.

³¹Gylling, Edvard, Torpparit ja työväenliike, SosA 4/1906 (D), s.83-84.

³²Sama, s.84-86.

³³Sama, s.86.

Gylling oli tyytyväinen maanvuokraajien järjestäytymiseen, koska se auttoi maanvuokraolujen uudistamisessa. Hän korosti, ettei vuokralakien parannus yksistään riittänyt, koska maanomistajat voisivat häätää maanvuokraajia ennen lakien astumista voimaan. Gyllingin mielestä yhteiskunnalla oli kolme syytä estää häädöt: jokaisen maanvuokraajan suojaaminen inhimilliseltä kannalta katsottuna, maanvuokraajaluokan olojen huonontuminen kärjistäisi tilattoman väestön kysymystä ja oli estettävä yhteiskunnalle kuuluvan maaomaisuuden tehoton käyttö.³⁴

Gyllingin perusteluissa yhdistyi humanismi, pyrkimys sosiaalisen oikeudenmukaisuuteen ja yhteiskunnan taloudellinen tehokkuus. Sosialistinen teoria yhteiskuntakehityksestä oli rinnakkain sosiaalipoliittisen intressin kanssa.

Gyllingin mukaan vuokralakiin olisi saatava häätökielto, joka estäisi taloudellisesti epäoikeutetut häädöt ja varjelisi maanvuokraajien oikeuksia, mutta samalla mahdollistaisi taloudellisen edistyksen. Hän ehdotti seuraavanalaista lakia: talollisen, joka halusi häätää maanvuokraajansa, tuli maksaa tälle korvaus, joka oli yhtä suuri kuin vuokratilan tuotantoarvo. Korvauksen ensisijainen tarkoitus oli häätöjen estäminen ennen kuin uusi maanvuokralaki astuisi voimaan.³⁵

5.3. Ensimmäinen maanvuokraajien edustajakokous

Suurlakon jälkeen eri puolilla Suomea oli maanvuokraajien paikallisia kokouksia, joissa heräsi ajatus maanlaajuisesta kokouksesta. Vanhasuomalaiset yrittivät ottaa johdon maanvuokraajien ja muun tilattoman väestön liikkeessä. Suomalaisen Puolueen piirissä kannatettiin ensin yhteistyötä sosiaalidemokraattien kanssa, mutta omaksuttiin pian kilpaileva asenne.³⁶

Vuoden 1905 suurlakon aikana ja heti sen jälkeen SDP:seen tulvi uutta väkeä. Myös maalaisköyhälistö tuli entistä vahvem-

---

³⁴Gylling 1906 F, s.154-155.

³⁵Sama, s.155-157.

³⁶KA, Suomalaisen Puolueen Arkisto, puoluekokousten ptk. 29-30 12 1905 ja 3 2 1906

min toimintaan mukaan. Sosiaalidemokraattien onnistuikin ottaa johto maanvuokraajien liikkeessä.³⁷ Puolueen maatalousasiantuntija Edvard Gyllingillä oli kehityksessä varsin tärkeä osuus.

Maanvuokraajien ensimmäinen maanlaajuinen edustajakokous pidettiin Tampereen työväentalossa 9-12.4. 1906. Kokoukseen oli saapunut noin 400 edustajaa 302 paikkakunnalta, jotka valtakirjojensa mukaan edustivat 50 438 maanvuokraajaa. Kokouksessa oli edustettuna torpparien lisäksi melko runsaasti myös mäkitupalaisia sekä muutamia lampuoteja. Työväenyhdistykset pyrkivät määräämään liikkeen suunnan, joten he lähettivät maanvuokraajien lisäksi kokoukseen runsaasti toimihenkilöitään. Maan sisällä oli suuria eroja. Parhaiten edustettuna oli Hämeen lääni. Heikoimmoin olivat edustajiaan lähettäneet Viipurin, Oulun ja Vaasan läänin kunnat, mutta niissä olikin vähiten maanvuokraajia. Kokous kattoi kuitenkin alueellisesti varsin hyvin koko maan.³⁸

Puoluesihteerä Yrjö Sirola toivotti kokouksen alussa edustajat tervetulleeksi. Hän totesi, että maanvuokraajien asiassa pitäisi yhdistää heidän etunsa ja kokonaisuuden etu.³⁹ Sosiaalidemokraattien kannalta tämä oli ongelmallista, koska maanvuokraajilla oli usein vahva halu saada omaa maata, mikä taas marxilaisen teorian mukaan oli taantumuksellista ja hidasti kehitystä kohti sosialismia.

Sosiaalidemokraattisen Puolueen vankkaa otetta maanvuokraajista osoittaa, että kokouksessa myönnettiin täysi äänioikeus edustajien lisäksi puoluehallinnon jäsenille ja keskustelukysymysten alustajille sekä puheoikeus kaikille puolueen ja piirien agitaattoreille.⁴⁰ Gylling sai näin täyden äänioikeuden, sillä hän alusti kokouksessa kolme keskustelukysymystä.

Kokouksessa oli kymmenen keskustelukysymystä, joita joista valmistelemaan valittiin valiokunta. Gylling valittiin

---

³⁷Soikkanen 1975, s.110-114; vrt. Hyvönen, Antti, Työväenliikkeen nousu - Suomen torpparien pelastus. Teoksessa Suurlakko-vuosi. Toim. Tuominen, Jussi et al., Kuopio 1955, s.128-131.

³⁸Soikkanen 1975, s. 114; vrt. Gylling, Edvard, Torpparikokous Tampereella, SosA 8/1906 (G), s.190-191.

³⁹Torpparien ensimmäisen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1906, s.14-15.

⁴⁰Sama, s.16-17.

kolmeen valiokuntaan. Hän oli mukana valmistelemassa seuraavia keskustelukysymyksiä: "missä suhteessa olisi vuokramiehen viljelyoikeutta vuokratilaan laajennettava ja mitkä pykälät olisivat siinä tapauksessa uuteen maanvuokralakiin saatavat?"; "onko ja missä tapauksessa torppien nykyisille asujille tunnustettava oikeus korvaukseen jos heidät torpastaan häädetään jo ennen vuokralain uudistamista?"; "millä tavoin on uudisviljelystä valtion ja yksityisten mailla edistettävä?".⁴¹

Gylling alusti kysymyksen vuokramiehen viljelyoikeudesta pitämällä esitelmän "omistus vai vuokraoikeus". Hän huomautti, että sosialistien lisäksi "järkevimät porvaritkin" pitivät vakinaista käyttöoikeutta parhaana ratkaisuna. Täydellinen omistusoikeus oli haitallista, koska se oli saanut talolliset myymään maamme metsät liian tyhjiksi, mistä olivat hyötäneet vain maanomistajat ja metsäyhtiöt. Rajaton yksityisomistus oli saanut aikaan maanvuokraajien huonot olot ja tilattoman väestön kysymyksen. Metsän ja maan arvon nousu johti uudisviljelyksen entistä selvempään estämiseen.⁴²

Gyllingin mielestä maan rajatonta omistusoikeutta pitäisi vähitellen rajoittaa ja pitkällä aikavälillä tehdä maasta koko kansan omaisuutta. Maanvuokraajan kannalta omistusoikeus oli kuitenkin luonteeltaan varma, vapaa ja riippumaton, eikä vuokraoikeus voinut kilpailla sen kanssa, ellei se tarjonnut yhtäläisiä mahdollisuuksia. Porvarilliset puolueet halusivat tehdä maanvuokraajista maanomistajia. Gyllingin mielestä tästä olisi seuraavat haittavaikutukset: koska tarvittaisiin puolesta miljardista miljardiin markkaa, tapahtuisi hitaasti; jäljellä olevien asema heikkenisi, mikä hajoittaisi torpparien rivejä; niiden, jotka eivät voi heti lunastaa omaksi, asema jäisi epävarmaksi; uudistus vaatisi niin paljon valtion varoja, että muut uudistukset olisivat lähitulevaisuudessa mahdottomia. Vuokraolojen uudistamisessa olisi puolestaan seuraavat edut: antaisi turvaa häädöiltä; auttaisi tilatonta väestöä säättämällä, että kaikki viljelyskelpoinen maa oli jätettävä halullisil-

---

⁴¹Torpparien ensimmäisen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1906, s.18.

⁴²Gylling, s. 40-41.

le viljeltäväksi samoilla ehdoilla kuin nykyinen vuokralaki säättää.⁴³

Gyllingin sanoma oli seuraava: vuokralakeja on parannettava erityisesti vuokraehtojen suhteen, eikä valtion tai kuntien maita saa myydä tai lahjoittaa, vaan ne on jätettävä tilattomille viljeltäväksi vapaalla viljelysoikeudella. Vuokramiehen pitäisi lisäksi saada noudattaa haluamaansa viljelystapaa, sekä hänellä pitäisi olla täysi käyttö- ja myyntioikeus maan viljelystuotteisiin. Gyllingin johtama valiokunta katsoi, että tärkeintä oli vuokraolojen parantaminen, koska se voi nopeiten auttaa kaikkia maanvuokraajia. Uudisasutusta sekä valtion harjoittamaa suurtilojen ostamista ja palstoittamista olisi jatkettava. Nämä maat olisi jätettävä tilattomille, yksityisille tai osuuskunnille vapaalla viljelysoikeudella.⁴⁴

Kysymys omistusoikeudesta herätti kokouksessa runsaasti keskustelua. Suurin osa vastusti omistusoikeutta, mutta Pohjanmaan edustajat vaativat, että maanvuokraajista olisi tehtävä tilojensa omistajia. Omistusoikeuden kannattajat katsoivat, että se kannusti vuokralaisen asemaa paremmin työntekoon. Kokous päättyi kuitenkin vaatimaan perinnöllistä vuokraoikeutta murskaavalla enemmistöllä 337-27. Yhdeksän omistusoikeuden kannattajaa jätti mietintöön vastalauseensa.⁴⁵

Kokous hyväksyi seuraavat kuusi pontta: maanvuokraajien asema on turvattava sekä vaadittava vapaata ja perinnöllistä asumisoikeutta viljelys- ja nautintaoikeudella; on velvoitettava maanomistaja joko viljelemään viljelyskelpoista maataan tai luovuttamaan sen vuokraa vastaan sellaiselle halukkaalle, jolla oli alle 25 hehtaaria maata; valtion omistamat sotilas- ja muut vastaavat torpat on muutettava valtiolle veroja maksaviksi tiloiksi; kirkollista virkataloista on tehtävä kunnan tiloja; valtion maita ei saa myydä eikä lahjoittaa, vaan ne on annettava tilattomille viljeltäväksi; valtion on avustettava uu-

---

⁴³Torpparien ensimmäisen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1906, s.42-43.

⁴⁴Sama, s.43-48.

⁴⁵Sama, s.44-47; vrt. Soikkanen 1961, s.287.

disasutusta kuivaamalla soita.⁴⁶

Varsinkin toinen kohta oli merkittävä, koska siinä yleinen viljelyspakkoa sai ensimmäistä kertaa näin voimakkaan tuen. Päätökset osoittavat, että maanvuokraajaliike oli tiukasti Sosialidemokraattisen Puolueen linjoilla ja hallinnassa.

Gylling alusti myös kysymyksen maanvuokraajille maksettavasta korvauksesta, jos heidät häädetään ennen vuokralain uudistamista. Uhkana oli, että vuokraolojen parantaminen aiheuttaisi häätöjä ennen uuden lain astumista voimaan. Gylling toteasi, että jos itsenäisen maanvuokraajaviljelys kannattaisi huonosti, häädöt voisivat olla taloudellisesti perusteltuja. Kuitenkin sekä ulkomaisten että suomalaisten kokemusten perusteella näytti siltä, että suurviljelys kannatti yleensä huonommin kuin pienviljelys. Vuokralakiin olisi saatava häätökielto, joka jättäisi taloudellisen edistyksen kulun vapaaksi. Häädön sattuessa maanvuokraajan olisi saatava tekemistään raivaustöistä korvaus.⁴⁷

Kokouksen vaatimukset tiivistyivät kahdeksi ponnekksi: häädettäessä on korvattava maanvuokraajalle raivaamisesta ja rakentamisesta aiheutuneet kustannukset sekä vuokramiesten on pyrittävä järjestäytymällä estämään häädöt ennen uuden maanvuokralain voimaantuloa. Kokous valitsi aikarajaksi, jonka jälkeen häädetyillä pitäisi olla oikeus korvaukseen, edellisen maanvuokralain voimaantulopäivän 1.1.1904.⁴⁸

Gylling alusti myös kysymyksen, miten uudisviljelystä valtion ja yksityisten mailla olisi edistettävä. Tämä olisi tarpeen maanvuokralain uudistamisen jälkeen, koska paremmat vuokraolot tekisivät maanomistajat entistä haluttomammiksi luovuttamaan maata uusien vuokratilojen perustamiseen. Tämä koski erityisesti tukki- ja tehdasyhtiöitä. Gyllingin mukaan maanvuokraajien uudisasutus olisi yhteiskunnalle edullista, koska se ei vaadi suuria pääomia ja hyvillä ehdoilla pyrkijöitä olisi runsaasti. Tämä tosin vaati pakkotoimenpiteitä, jotka oli kui-

---

⁴⁶Torpparien ensimmäisen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1906, s.44-49.

⁴⁷Sama, s.72-74.

⁴⁸Sama s. 74-76

tenkin suunnattu mielivaltaa vastaan. Kokous kannatti jälleen yleistä viljelyspakkoa. Lisäksi korostettiin, että valtion oli edistettävä uudisasutusta.⁴⁹

Pohjanmaan edustajien mielipiteet erosivat muutamassa kysymyksessä jonkin verran muiden mielipiteistä. He vaativat, että maanvuokraajista olisi tehtävä tilojensa omistajia ja ettei yksityistä omistusoikeutta loukattaisi missään muodossa.⁵⁰ Maanvuokraajien edustajat olivat monessa kohtaa radikaalimpia kuin kokouksessa olleet puolueen toimihenkilöt; useat esimerkiksi vaativat häätöjen kieltämistä kokonaan. Kokouksen johdon tehtäväksi jäi näissä kohdin vuokramiesten vaatimusten maltillistaminen. Kokouksen päätökset seurasivat kuitenkin varsin pitkälle SDP:n johdon linjauksia.⁵¹ Ensimmäisen maanvuokraajien edustajakokouksen suurin merkitys olikin maanvuokraajien enemmistön liittäminen sosialidemokraattien linjoille. Tämä oli merkittävä tekijä vuoden 1907 vaalimenestyksessä.

Gylling oli tyytyväinen maanvuokraajien järjestäytymiseen ja liikkeen saamaan suuntaan. Hän kirjoitti alkuvuodesta 1907, että maanvuokraajat olivat luopuneet vaatimasta omaa maata, mikä olisikin ollut käytännössä mahdotonta toteuttaa. Tampereen kokouksessa tilalle oli tullut viljelypakkovaatimus, joka olisi hyvä ratkaisu myös tilattoman väestön kannalta. Gylling huomautti kuitenkin, että varsinaisten maatyöläisten edut yhtyivät selvemmin yleisiin työväenliikkeen pyrkimyksiin kuin maanvuokraajien, jotka olivat samalla kertaa myös pienviljelijöitä.⁵² Gylling otti tässä hieman eri kannan kuin ennen edustajakokousta, jolloin hän korosti palkkatyöläisten ja maanvuokraajien

---

⁴⁹Torpparien ensimmäisen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1906, s.76-78.

⁵⁰Gylling 1906 G, s.191.

⁵¹Soikkanen 1961, s.288.

⁵²Gylling, Edvard, Maalaistyöväki ja sosialismi Suomessa. Työmies 27.2.1907 (C); Viljo Rasila on tuoreessa arviossaan tullut siihen tulokseen, että torpparit sijoittuivat vuosisadan alun yhteiskunnassa kutakuinkin sosiaalisen hierarkian keskikohdalle. Lamputotit olivat torpparien ylempänä ja mäkitupalaiset hieman alempana tässä hierarkiassa. Rasila, Viljo, Vuoden 1910 yhteiskunnan kerrostumat. HAik 1995, s.307, 309. Tässä valossa Gyllingin arvio maanvuokraajien asemasta oli melko oikea.

etujen yhteyttä.

Porvarilliset piirit olivat puolestaan tyytymättömiä maanvuokraajien liikkeen omaksumaan suuntaan. Vanhasuomalaisten katkeruutta lisäsi, että aloite maanvuokraajien yleisen kokouksen järjestämisestä oli lähtöisin puolueen "Uusimaa" - lehdestä, mutta sosiaalidemokraatit olivat onnistuneet saamaan liikkeen johdon käsiinsä.⁵³

Suomessa oli useita maanvuokraajalakkoja, joista kuulsimmaksi muodostui Laukon lakko. Laukon tilan omistajan ja torpparien väliset suhteet olivat kärjistyneet, mistä seurauksena oli ollut toukokuussa 1907 vuokramiesten lakko. Heidät häädettiin tammikuussa 1907, jonka lisäsi seuraavana keväänä ja kesänä häädettiin Laukon ja Tottijärven kartanoiden alueelta useita kymmeniä torppareita.⁵⁴

Laukon tapahtumia käsiteltiin maatalousvaliokunnassa vuoden 1907 valtiopäivillä. Porvariennemistöinen maatalousvaliokunta katsoi, että epäkohdista huolimatta lakko oli liian radikaali toimenpide. Maatalousvaliokunta syytti tapahtuneesta sosiaalidemokraattien kiihoitusta Tampereen kokouksessa, missä oli rohkaistu lujaan järjestäytymiseen, mikä heidän tulkintansa mukaan merkitsi lakkoilua.⁵⁵

5.4. Oulun puoluekokous

Sosiaalidemokraattisen Puolueen puoluekokous järjestettiin Ou-

---

⁵³Eskola, Seikko, Sosiaalipolitiikka Suomalaisen Puolueen ohjelmassa vuonna 1906. Studia Historica Jyväskyläänsiä I. Jyväskylä 1962, s.409.

⁵⁴Rasila, Viljo, Torpparikysymyksen ratkaisuvaihe. Suomen torpparikysymys vuosina 1909-1918. Helsinki 1970, s.38-40. Tottijärven kunta anoi tapausten johdosta, että kartanot lunastettaisiin valtion haltuun, mutta ehdotus ei johtanut mihinkään toimenpiteisiin. 24 häädettyä valitti Turun hovioikeuteen, joka 13.3. 1909 vahvisti kihlakunnanoikeuden antaman häätötuomion. Mikäli uusi maanvuokra-asetus olisi ehtinyt astua voimaan ennen päätöstä, häädöt olisi peruutettu. Häädetyt valittivat kuitenkin vielä uudelleen hovioikeuteen ja prokuraattori Aleksei Hosianoville, mutta mikään ei johtanut häätöjen peruuttamiseen.

⁵⁵1907 Valtiopäivät (VP). Asiakirjat V, s.13-18.

lussa 20-27.8.1906. Kokouksen ilmapiiri oli arvaamaton, koska pääosa edustajista oli suurlakon jälkeen liittyneitä uusia jäseniä. Oulun kokouksessa monet suurlakon murroksessa puolueeseen liittyneet nuoret akateemiset henkilöt nousivat ensi kertaa esiin. Gylling ei ollut läsnä kokouksessa. Häntä kiitettiin kuitenkin maanvuokraajien ensimmäisen edustajakokouksen järjestelyistä⁵⁶.

Oulun puoluekokouksessa tehtiin monia tärkeitä päätöksiä. Ensimmäiset yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuvat valtiopäivävaalit lähestyivät. Puoluesihteerin Sirola koki ongelmaksi, että monien mielestä sosiaalidemokraatit vain odottivat vanhan yhteiskunnan romahtamista. Kokouksessa hyväksyttiinkin vaaliohjelma osoittamaan, että puolue pyrki tärkeisiin uudistuksiin.⁵⁷

Forssan ohjelmaan verrattuna eniten uusia näkökohtia oli maataloutta koskevassa osassa. Kysymyksen alustaja Väinö Wuolijoki myönsi, että Forssan ohjelma oli maatalouden osalta ristiriitainen, koska periaatteellisessa osassa katsottiin suurviljelyn vahvistuvan, mutta maatalousohjelmassa tuettiin pienviljelyä. Hän totesi toisaalta, että sosialismin teoreetikot olivat epävarmoja pienviljelyn kannattavuutta koskevassa asiassa, eikä tutkimustuloksetkaan olleet yksiselitteisiä. Tästä johtuen hän kannatti asettumista odottavalle kannalle. Wuolijoki asettui voimakkaasti kannattamaan viljelyspakkoa ja uuden maanvuokralain säätämistä. Nämä vaatimukset hyväksyttiin kokouksessa. Lisäksi voitiin vedota Tampereen maanvuokraajakokouksen yksityiskohtaisiin vaatimuksiin ja Forssan ohjelmaan.⁵⁸

Gylling saattoi olla tyytymätön siihen, ettei maatalousohjelmaa varsinaisesti uudistettu. Kuitenkin kokouksen hyväksymiin lisäyksiin - vaatimukseen uudesta maanvuokralaista ja viljelyspakosta - hän oli epäilemättä tyytyväinen.

---

⁵⁶SDP:n V PK, s.75-76.

⁵⁷Soikkanen 1975, s.99.

⁵⁸SDP:n V PK, s.7-8,304-316,435-444.

5.5 Kirjoituksia maaseudun ongelmista

Gylling kirjoitti vuonna 1906 artikkelin Pohjois-Amerikkaan suuntautuvasta siirtolaisuudesta erityisesti tilattoman väestön näkökulmasta. Suomen siirtolaisuus oli ollut suurta vuodesta 1899 asti. Ilmiön selitystä oli haettu muuttuneista valtiollisista oloista. Gylling kiisti tämän toteamalla, että naapurimaissa kehitys oli mennyt samaan suuntaan. Hänen mukaansa laaja siirtolaisuus johtui maassa vallitsevista epäkohdista ja luokkajakoon perustuvasta yhteiskunnasta.⁵⁹

Gylling katsoi eurooppalaisen siirtolaisuuden Pohjois-Amerikkaan johtuvan ensisijaisesti siellä vallitsevista taloudellisista oloista. Vetävien taloudellisten tekijöiden lisäksi siirtolaisia myös työnsivät huonot taloudelliset olot. Gyllingin mukaan - niin Suomesta kuin muuallakin lähtevät - siirtolaiset olivat etupäässä varattomia kansalaisia. Siirtolaisuus keskittyi ensin Pohjanmaalle, mistä se levisi pohjoiseen Satakuntaan, Keski-Suomeen ja Ahvenanmaalle. Gylling osoitti tilastollisella analyysillä, että siirtolaisuus näiden alueiden ulkopuolelta oli varsin vähäistä ja että varsinaisten tilallisten osuus siirtolaisuudesta oli varsin vähäinen, toisin kuin oli luultu.⁶⁰ Ajatus suhdannevaihteluista siirtolaisuutta selittäväenä tekijänä ei ollut uusi. Siihen oli kiinnittänyt huomiota August Hjelt vuotta aiemmin ilmestyneessä artikkelissaan.⁶¹

Suurin osa siirtolaisista oli tilallisten ja torpparien lapsia sekä loisia ja mäkitupalaisia. Jälkimmäiset ryhmät olivat tilatonta väestöä ja edellisistä suurin osa olisi sellaiseksi muuttunut, koska kotitalo tai torppa annettiin yleensä vain yhdelle lapsista. Gylling yhdisti siirtolaisuuden maaseudun tilattoman liikaväestön lisääntymiseen ja taloudelliseen

---

⁵⁹Gylling, Edvard, Siirtolaisuutemme ja tilaton väestö, SosA, näytenumero 3/1906 (C), s.32-33,39.

⁶⁰Sama, s.35-37. Väärä arvio perustui virallisen tilaston julkaisemiin tietoihin vuosilta 1900-1902. Niissä oli kuitenkin tilalliseksi luettu myös lampuodit, entiset talolliset, torpparit sekä talollisten ja torpparien lapset.

⁶¹Pitkänen 1988, s.157.

ahdinkoon. Selittävinä tekijöinä olivat ensi sijaisesti taloudelliset syyt, mutta myös mentaalisilla tekijöillä oli merkitystä. Siirtolaisuus ei puhjennut ensiksi niissä osissa maata, joissa tilattomia on eniten, vaan Pohjanmaalla. Gyllingin mukaan syynä tähän oli etupäässä pohjanmaalaisten kansanluonne.⁶²

Gylling korosti, että Suomessa olisi runsaasti toimeentulomahdollisuuksia, jos yhteiskunnalliset epäkohdat korjattaisiin. Kapitalistinen tuotantotapa kuitenkin riisti tilattomilta mahdollisuuden maanviljelyyn. Gylling totesi, että kapitalismi muodosti uhan koko kansallisuudelle ja että siirtolaisuuden ehkäisemiseen riittää vain järjestelmänmuutos.⁶³ Perusteena sosialismiin siirtymiselle oli siis myös patrioottinen ajatus kansallisuuden säilymisen tärkeydestä.

Yhdysvaltalaisen Henry Georgen (1862-1916) mukaan yhteiskunnan taloudellisesti edistyessä köyhyys lisääntyi eräissä väestökerroksissa, koska maanomistajat hyötyivät hyvissä paikoissa sijaitsevasta maasta saaden maakorkoa. Hän esitti, että mainittu maankorko otettaisiin verottamalla valtion haltuun, jotta varallisuuserot tasaantuisivat.⁶⁴

Gylling otti kielteisen kannan Georgen ratkaisumalliin. Hänen mielestään tämän kaltaisen verotuksen toimeenpano olisi mutkikasta ja aiheuttaisi liian äkillisiä taloudellisia muutoksia. Gylling katsoi, että sellaiset maatalousongelman ratkaisukeinot "jotka eivät lainkaan uskalla koskea ja rajoittaa yksityisen pyhää lunastusoikeutta maahansa", ovat mahdottomia. Paras ratkaisu olisi, että yhteiskunta ottaisi maan haltuunsa, mitä George kannattajineen ei hyväksynyt. Vaatimus oli kuitenkin toistaiseksi epärealistinen, joten toteuttamiskelpoisin vaihtoehto oli viljelyspakko. Se koskisi vain maanomistajia, joilla oli viljelyskelpoista maata, kun taas veroa nostettaisiin

---

⁶²Gylling 1906 C, s.38-39.

⁶³Sama, s.39.

⁶⁴George, Henry, Edistys ja köyhyys. Suom. Järnefelt, Arvid. Helsinki 1906(1879), s.3-6,401-414.

siin sellaisestakin maasta, jota kukaan ei haluaisi viljellä.⁶⁵ Gylling teki tässä selvän pesäeron Georgen marxilaisista poikkeaviin näkemyksiin.

Gyllingin vastusti myös yleistä pakkoluovutusta, koska se voisi saada aikaan samanlaisia taloudelle turmiollisia seurauksia kuin maakoron verotus. Hän kannatti kuitenkin joissakin tapauksissa sovellettavaa suppeampaa pakkoluovutusta. Tämäkin kohtasi kuitenkin enemmän vastustusta kuin viljelyspakko, joka olisi helpompi toteuttaa. Gylling myönsi, että viljelyspakko oli "porvarillinen ehdotus", koska se edisti maan vuokrausta ja laillisti tämän vanhan riistomuodon. Kaikki uudistukset oli kuitenkin rakennettava porvarillisissa puitteissa, kunnes kehitys johtaisi täydelliseen muutokseen. Pääasia oli, että uudistukset sopivat luokkataistelun puitteisiin ja mahdollistivat taloudellisen edistyksen.⁶⁶

Gyllingin mukaan kaikki maanvuokraajaryhmät muodostivat kokonaisuuden, koska heidän toimeentulonsa oli riippuvainen vuokratusta maapalasta. Vuokraoikeuksien kehitys oli edennyt huonoon suuntaan. Maanvuokraajat eivät uskaltaneet viljellä täydellä teholla maataan, koska he voivat koska tahansa menettää työnsä tulokset. Tästä kärsi koko yhteiskunta, koska maanomaisuus tuli käytettyä huonosti.⁶⁷

Gylling määritteli tilattoman väestön eri tavoin kuin sen oloja tutkinut agraarikomitea. Hänen mielestään tilattomaan väestöön eivät kuuluneet lampuotit ja ne torpparit, joilla on maata yli 3-4 hehtaaria, koska he eivät tarvinneet niinkään lisämaata kuin vuokraehtojensa parantamista. Myöskään teollisuustyöväestö ei hänen mukaansa kuulunut varsinaiseen tilattomaan väestöön.⁶⁸

Gyllingin mielestä viljelyspakon alaiseksi piti määrätä viljelyskelpoiset valtion ja yksityisten omistamat maat. Ensimmä-

---

⁶⁵Gylling, Edvard, Viljelyspakko ja tilattoman väestön asema. SosA 17-18/1906 (H), s.514-516.

⁶⁶Sama, s.517-518.

⁶⁷Gylling 1906 D, s.84-85.

⁶⁸Gylling, Edvard, Uutta maalaisolojamme valaisevaa tilastoa, SosA 30/1907 (G), s.173.

mäiseksi tulivat kyseeseen suot, koska niiden viljelykseen otto oli helpointa ja ne tuottivat vähiten. Toiseksi viljelyspakko olisi ulotettava kaikkeen viljelyskelpoiseen kuivaan maahan ja kolmanneksi kaikkeen viljelyksessä olevaan maahan, jos omistaja jätti sen metsittymään. 25 hehtaarin rajaan saakka maata saisivat kaikki tilattomat, sekä ne torpparit, mäkitupalaiset, palttilalliset ynnä muut, joiden viljelysmaa oli tätä pienempi. Viljelyspakosta hyötyisivät siis myös lähes kaikki maanvuokraajat ja pientilalliset.⁶⁹

Gylling vetosi historiaan todetessaan, että Suomessa oli ennenkin käytetty pakkokeinoja edistettäessä uudisviljelystä. Muidenkin yhteiskunnallisten ilmiöiden tapaan omistusoikeus oli historiallisen kehityksen luoma. Se rajoitti kuitenkin omistamattomia käyttämästä tuotantovälineitä. Liikaväestön olojen turvaamiseksi olisi siirryttävä tehokkaampiin tuotantotapoihin, mutta vanhentuneet omistusolot estivät kehityksen.⁷⁰ Gylling tukeutui tässä Marxin käsitykseen, että yhteiskunnallisten vallankumouksen taustalla olivat tuotantovoimien ja yhteiskunnallisten tarpeiden ristiriidan kärjistyminen⁷¹.

Gylling selosti Suomen historiassa tapahtuneita pakko- luovutuksia tai viljelyspakotapauksia. Hän totesi, että tuolloinkin vanhat omistajat olivat vastustaneet niitä voimakkaasti. Nämä ankaratkin toimenpiteet olivat kuitenkin olleet oikeita, koska väestönkasvu voimistui ja yhteiskunta edistyi. Näin kävi esimerkiksi, kun siirryttiin kaskenpoltosta voimakkaampaan maan muokkaamiseen.⁷² Gylling lähti empiiriseltä pohjalta kat

---

⁶⁹Gylling 1906 H, s.518-520.

⁷⁰Gylling, Edvard, Pakkoluovutuksen ja viljelyspakon entinen ja nykyinen asema meillä. Sosa 26/1907 (E), s.63.

⁷¹Ks. esim. Marx, Karl - Engels, Friedrich, Feuerbach. Materialistisen ja idealistisen katsantokannan vastakkaisuus. Kirjoitettu 1845-1846. Teoksessa Marx, Karl - Engels, Friedrich, Valitut teokset 1. Moskova 1970, s.52-60; Nämä ns. Feuerbachteesit aloittivat Marxin ajattelussa kauden, jolloin historiallinen materialismi kehittyy ja luokkataistelusta tulee historian moottori. Samalla tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien merkitys rakenteellisina tekijöinä korostuu. Schanz 1996, s.92, 113-116.

⁷²Gylling 1907 E, s.64-66. Gylling mainitsi tässä yhteydessä mm. 1300- ja 1400-luvulta olevia kuninkaallisia määrävyksiä. toissa

soessaan, että poliittisten toimenpiteiden arvon osoitti niiden vaikutus yhteiskunnan kehitykseen. Sitä voitiin tosin arvioida vasta jälkikäteen.

Gylling katsoi, että tilattoman väestön kasvun takia uudisviljelystä olisi edistettävä. Porvarillisten puolueiden taholta oli ehdotettu, että valtion pitäisi ostaa maita ja jakaa niitä tilattomille. Gylling katsoi, etteivät valtion varat riitä tähän. Hänen mielestään ehdotuksen motiivina oli lähinnä omistajien määrän lisääminen, jotta yhteiskunta yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden toteuduttuakin pysyisi porvarillisella pohjalla.⁷³ Tämä olisi ollut varsin järkevää politiikkaa porvarillisten puolueiden kannalta, joten väitteessä lienee perää.

Gyllingin mielestä SDP oli ainoa puolue, joka ajoi erityisesti maalaisköyhälistön asiaa. Puolueen lyhyen aikavälin vaatimuksena oli, että omistusoikeutta maahan supistettiin viljelyspakon avulla, jolloin tilattomille tulisi uudisraivauksen kautta mahdollisuus toimeentuloon. Pitkällä aikavälillä puolue kannatti tuotantovälineiden ja maan pakkoluovutusta valtiolle, koska yksityinen omistusoikeus oli aina ollut syy ristiriitoihin ja kurjuuteen. Gyllingin mielestä nämä olivat ainoat tehokkaat ja historian valossa oikeutetut keinot tilattomien avustamiseksi.⁷⁴

Gylling katsoi taloudellista kehitystä välillä myös historiallisesta perspektiivistä. Vuonna 1850 Suomi oli vielä omavarainen maa, jonka ulkomaankauppa oli varsin vähäistä. Väkiluku oli hieman yli puolitoista miljoonaa, kulkuvälineet olivat huonot ja tuotanto oli melkein yksinomaan pientä kotitarvetuotantoa. 1800-luvun puolivälin jälkeen laajojen metsien arvo kohosi, kun muiden maiden kulkuvälineet olivat parantuneet. Metsäteollisuudesta tuli Suomen ensimmäinen kapitalistinen tuotantohaara eli tuotantoa harjoitettiin voiton saamiseksi. Vähitellen

---

todettiin, että kuka tahansa sai ottaa maat viljelykseen, jos omistaja eivät tahtoneet tai kyenneet tähän. Vapauden ajalla, vuonna 1741, astui taas voimaan viljelyspakkolaki, jota jyrkennettiin vuonna 1770.

⁷³Sama, s.67.

⁷⁴Sama, s.67-68.

kapitalistinen vaihdantatalous laajeni.⁷⁵

Seurauksena oli kulkuvälineiden kehittyminen, teollisuuden lisääntyminen ja maanviljelyksen aseman heikkeneminen. Maatalous oli kuitenkin edelleen selvä pääelinkeino, joskin sen sisällä pääpaino oli siirtynyt karjanhoitoon. Suomen talous oli kehittynyt yhä kapitalistisemmaksi, mikä oli lisännyt myös ulkomaankauppaa. Gylling tuki väitteitään tilastollisella aineistolla.⁷⁶

Gyllingin mielestä maanvuokraolojen uudistaminen ei yksinään riittänyt. Sen lisäksi oli välttämätöntä edistää maanvuokraajien uudisasutusta, koska maanomistajat olivat haluttomia luovuttamaan maitaan uusien vuokratilojen perustamiseksi. Tämä olisi yhteiskunnallekin edullista, koska pyrkijöitä olisi paljon, eikä toimenpide vaatisi suuria pääomia ja laajaa virkamieskoneistoa. Paras tapa olisi yleisen viljelyspakon säätäminen, mikä olisi pakkovaltaa, mutta vain yhteiskunnalle turmiollista mielivaltaa vastaan.⁷⁷

Gyllingin usko tilastoihin ajankohtaisten ongelmien osoittamisessa ja ratkaisujen pohjana tuli esille kirjoituksessa lampuotitilojen, torppien ja mäkitupa-alueitten vuokramaksusta. Hän totesi, että maatalousolojen tilasto oli Suomessa huonolla pohjalla, mikä oli hallitseville luokille hyvä. Kun ei ollut tilastoja, ei myönnetty epäkohtien olemassaoloa.⁷⁸

Olemassa olevien tilastojen puutteellisuus oli poistettava mahdollisimman nopeasti, koska⁷⁹:

”Tilastollisten tietojen merkitys sekä epäkohtien paljastamisessa, agitatsionityössä että taloudellisen kehityksen kulun ja uudistusehdotusten määräämisessä on arvaamattoman suuri”.

---

⁷⁵Gylling, Edvard, Katsauksia Suomen taloudelliseen kehitykseen. Työväen Kalenteri II(julkaistu 1909), 1908 (F), s.116-117.

⁷⁶Sama, s. 117-122.

⁷⁷Gylling 1906 F, s.157-158.

⁷⁸Gylling, Edvard, Hiukan lampuotitilojen, torppien ja mäkitupa-alueitten vuokramaksusta, SosA 40/1908 (C), s.108.

⁷⁹Sama, s.144.

Gylling totesi, etteivät vallassa olevat luokat tunnustaneet, että eri luokilla oli vastakkaiset edut. Sen sijaan sosialistit tunnustivat tämän ja katsoivat, että kunkin luokan tuli itse ajaa etuaan. Gylling katsoi väestöryhmän luokka-aseman riippuvan sen etujen suhteesta vallitsevaan yhteiskuntajärjestykseen. Syy maanvuokraajien ja tilattoman väestön huonoon asemaan oli rajoittamattomaan yksityiseen omistusoikeuteen perustuva maatalous, joten ne olivat sen luonnollisia vastustajia.⁸⁰

---

⁸⁰Gylling, Edvard, Torpparit, tilattomat ja köyhälistöpuolue, SosA 42/1908 (D), s.174-177.

6. NUORI POLIITIKKO

6.1. Vuoden 1906 eduskuntauudistus

Suurlakon jälkeen tilanne vei vääjäämättömästi kohti valtiopäiväjärjestelmän uudistamista. Työväenliikkeen lisääntynyt aktiivisuus ja painostus pakotti porvarillisetkin puolueet ottamaan kantaa. Kaikki puolueet olivat yksimielisiä eduskuntauudistuksen välttämättömyydestä sekä periaatteesta, jonka mukaan äänioikeus muutettaisiin yleiseksi ja yhtäläiseksi. Erimielisyyttä oli kuitenkin uudistuksen sisällöstä ja toteuttamistavasta. Kiistakysymykseksi muodostui, tulisiko edustuslaitoksesta yksivai kaksikamarinen. Sosiaalidemokraatit ajoivat yksikamarista edustuslaitosta, mutta monet porvarit kannattivat kaksikamarista järjestelmää. Tulokseksi tuli kompromissi. Eduskunnasta tuli yksikamarinen, mutta sen sisälle muodostettiin niin sanottu suuri valiokunta, mihin piti valita ansioituneimpia ja kokeneimpia edustajia.¹

Eduskuntareformi oli kansainvälisesti ajatellen radikaali. Suomessa siirryttiin kertaheitolla vanhakantaisista säätyvaltiopäivistä yleisillä ja yhtäläisillä vaaleilla valittavaan yksikamariseen valtiopäiväjärjestykseen. Naisetkin saivat äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden. Gylling oli epäilemättä tyytyväinen kehityksen yleissuuntaan, vaikka olikin suurlakon jälkimainingeissa todennut, ettei kaksikamarinenkaan järjestelmä välttämättä ole huono vaihtoehto.

Konservatiivisia aineksia pelotti rahvaan vaikutusvallan lisääntyminen. Kun liiallisen radikalismien pidäkkeeksi ajateltu kaksikamarijärjestelmä ei toteutunut, konservatiivien katseet kiinnittyivät vaalijärjestelmään. He näkivät suhteellisessa vaalitavassa järjestelmän, joka mahdollistaisi vähemmistönkin äänen kuulumisen. Uudistusta valmistelleessa eduskuntakomiteassa sosiaalidemokraattien ja maalaisliiton edustajat kannattivat

---

¹Seitkari, O., Eduskuntalaitoksen uudistus 1906. Teoksessa Suomen kansanedustuslaitoksen historia V. Helsinki 1958, s.10,26-34,58.

enemmistövaalitapaa, kun taas muiden puolueiden edustajat puolsivat suhteellista vaalitapaa. Lopulta hyväksyttiin suhteellisuuteen perustuva d'Hondtin vaalitapa. Myös kysymyksissä vaalioikeusrajasta ja vaivaisapua saavien äänioikeudesta sosiaalidemokraatit joutuivat antamaan periksi. He halusivat vaalioikeusrajaksi 21 vuotta ja äänioikeuden vaivaisapua saaville. Eduskuntakomitea kannatti näkemyksiä, mutta senaatti muutti ikäraajaksi 24 vuotta ja poisti äänioikeuden vakinaisesti vaivaisapua saavilta.²

Gylling kirjoitti eduskuntauudistuksesta vuoden 1906 alussa. Hänen mielestään senaatin tekemät muutokset merkitsivät kansanvaltaisuuden supistamista. Eduskuntakomitea oli puoltanut 21:n vuoden ikärajaa, koska nuorena halu vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin oli suurinta. Gylling katsoi senaatin pelkäävän tämänkaltaista kiinnostuneisuutta. Äänioikeuden epäämässä vakinaista vaivaisapua saavilta vaikutti porvarillinen periaate: hen kiloille, jotka eivät kykene pitämään itsestään huolta, ei voi antaa valtiollista vaikutusvaltaa.³

Gylling kritisoi myös porvarienemmistöisen eduskuntakomitean alkuperäistä esitystä. Vaalin järjestäminen arkipäivänä vaati työläiseltä taloudellista uhrausta ja lisäsi työnantajan mahdollisuuksia sekaantua työläisten äänestyskäyttäytymiseen. Mikäli vaali olisi arkipäivänä, pitäisi se määrätä yleiseksi vapaapäiväksi. Lisäksi äänioikeuden saaminen edellytti, että kyseinen henkilö oli asunut vähintään puolitoista vuotta paikkakunnalla, mikä vähensi lähinnä liikkuvan työväestön äänestysmahdollisuuksia. Ehdotuksen mukaan ehdokaslistat oli jätettävä kuukautta ennen vaalia kunkin vaalipiirin keskustoimistolle. Gyllingin mielestä oli väärin, että vaalikausi pakotettiin aloittamaan näin aikaisin, koska se vaati suuria valmisteluja ja varoja.⁴

Eduskuntakomitean esityksessä pyrittiin siihen, ettei ääni menisi missään tapauksessa hukkaan. Tämän takia äänestäjä saat-

---

²Seitkari 1958, s.59-65,81-85,96-98,138-141.

³Gylling, Edvard, Uusi vaalilakiehdotus, SosA 6/1906 (E), s.125-126.

⁴Sama, s.126-127.

toi ehdokaslistalla äänestää kolmea ehdokasta. Lisäksi eri listojen laatijoille annettiin oikeus asettaa samoja ehdokkaita, vaikkeivat listat olisi keskenään vaaliliitossa.⁵ Gyllingin mielestä järjestelmän monimutkaisuus lisäsi vaalivilppien mahdollisuutta. Hän katsoi, että vaali oli tavalliselle äänestäjälle vaikea käsittää, varsinkin jos hän oli tottumaton kirjoitustöihin, kuten melkoinen osa työväestöstä.⁶

Gylling puolusti työväen puoluehallinnon asettaman komitean ehdottamaa yksinkertaisempaa mallia. Merkittävimmät erot porvarienv ehdotukseen olivat seuraavat: ehdokaslistat jätettäisiin vasta kaksi viikkoa ennen vaalia vaalilautakunnalle; kukin äänestäjä äänestäisi ainoastaan yhtä ehdokasta; edustajan kuollessa paikan saisi saman ryhmän seuraavaksi suurimman äänimäärän saanut; useassa vaalipiirissä valituksi tulleen ehdokkaan äänimäärä ratkaisisi hänen lopullisen piirinsä.⁷

Gyllingin mukaan työväenpuolue voi kannattaa suhteellisia vaaleja vain mikäli vaalitapa on helposti käsitettävä sekä valitsija saa käyttää omaa vaalilippua ja äänestää yhtä henkilöä. Vaalitapa, joka ei täytä näitä edellytyksiä, suosii aina porvariston luokkaetuja. Jos tämän kaltaista vaalitapaa ei keksitä, työväenpuolueen tulee vaatia yhden miehen vaalipiirejä enemmistö- ja täytevaaleilla.⁸

Nämä periaatteet eivät kuitenkaan toteutuneet. Erityisen vaikea sosiaalidemokraateille oli luopua ajatuksesta, että äänestettäisiin vain yhtä ehdokasta. Kuitenkin uusi demokraattisesti valittu eduskunta lisäsi mahdollisuuksia yhteiskunnallisten ongelmien - kuten maatalouskysymyksen - ratkaisemiseksi.

Uudistuksen merkitystä tosin vähensi se, ettei keisarin valta kaventunut lainkaan. Vaikka valtiopäivät tuli kutsua vuosittain koolle, suuriruhtinas saattoi hajottaa ne tahtonsa mukaan ja jättää vahvistamatta eduskunnan tekemät päätökset.

---

⁵Seitkari 1958, s.71,79.

⁶Gylling 1906 E, s.128.

⁷Sama, s.129-130.

⁸Sama, s.130.

6.2. Suhtautuminen muihin maatalousohjelmiin

Äänioikeusuudistus synnytti uuden puolueen, maalaisliiton, joka pyrki vetoamaan ennen kaikkea itsenäiseen maanviljelijäväestöön. Santeri Alkion (1862-1930) johdolla järjestettiin alkuvuodesta 1906 Lapualla vanhasuomalaisen ja nuorsuomalaisen välinen sovintokokous maaseudun kysymysten ratkaisemiseksi. Hannes Gebhard alusti kokouksessa, joka kuitenkin kaatui puolueiden edustajien väliseen riitelyyn. Hän esitti itsenäisen maalaispuolueen perustamista ja hahmotteli sen ohjelmalliset suuntaviivat. Gebhard vetäytyi myöhemmin hankkeesta, mutta muiden toimesta perustettiin loppuvuodesta 1906 kaksikin maalaispuoluetta, Etelä-Pohjanmaalle paikallinen nuorsuomalainen maalaisliitto ja Oulussa valtakunnallinen Suomen maalaisväestön liitto.⁹

Oulussa perustettu Suomen Maalaisväestön liitto piti Seinäjoella lokakuussa 1906 kokouksen, missä pyrittiin itsenäisen valtakunnallisen maalaispuolueen muodostamiseen. Sekä nuorsuomalaiset että vanhasuomalaiset suhtautuivat kielteisesti uuden kilpailevan puolueen perustamiseen. Tästä huolimatta valtakunnallinen maalaisliitto perustettiin.¹⁰

Gebhard hylkäsi ajatuksen itsenäisestä maalaispuolueesta, mutta julkaisi oman maanvuokraajaohjelmansa alkuvuodesta 1906. Tässä ensimmäisessä julkaistussa maanvuokraajaohjelmassa ehdotettiin jatkuvaa vuokraoikeutta, joka olisi minimissään 16 vuotta. Vuokran suuruuden määräisi ulkopuolinen vuokralautakunta. Maanvuokraaja voisi valita, maksoiko vuokran rahassa vai työssä. Maanvuokraaja saisi vuokraoikeuteen siirto-oikeuden ja korvauksen maanomistajan luvalla tehdyistä parannuksista. Hänellä olisi lisäksi pakkolunastusmahdollisuus, jos omistajat eivät viljelleet maata määrääjän kuluessa eikä palstoittaminen turmellut emätilan viljelyksiä.¹¹

---

⁹Borg 1965 A, s.75-79; Hakalehto, Ilkka, Maalaisliitto-Keskustapuolueen historia 1. Maalaisliitto autonomian aikana 1906-1917. Helsinki 1986, s.72,97,153.

¹⁰Hakalehto 1986, s.153-169.

¹¹Rasila 1961, s.358-360; Alanen 1964, s.184.

Gebhardin maalaisohjelma muistutti sosiaalidemokraattien linjauksia. Se oli vielä radikaalimpi kuin SDP:n vuoden 1903 maalaisohjelman vaatimukset¹². Oulun puoluekokouksessa vuonna 1906 SDP hyväksyi vaaliohjelmassaan vaatimuksia, jotka olivat Gebhardin ajamia radikaalimpia. Kaiken kaikkiaan Gebhardin maatalousnäemyksistä oli varsin lyhyt matka sosiaalidemokraattien vaatimuksiin.

Vuonna 1906 valmistui sekä vanhasuomalaisten että nuorsuomalaisten uusi ohjelma. Molemmissa käsiteltiin maaseudun ongelmia, joskin vanhasuomalaisten ohjelma oli huomattavasti yksityiskohtaisempi kuin nuorsuomalaisten.

Suomalaisen Puolueen sisällä vallitsi jännite siitä, oliko puolue enemmän suomalaiskansallinen puolue vai sosiaalinen reformipuolue. Puolueen vanhat konkarit painottivat yleensä suomalaiskansallisia linjauksia kun taas nuoremmat ajoivat voimakkaammin reformeja. Maatalousohjelmassa radikaalia linjaa ajoivat muun muassa puolueen ylioppilasyhdistys Suomalainen Nuija, sosiaalidemokraateista loikannut puoluesihteerit K. N. Rantakari (1896-1948) ja Gebhard. Puolue ei hyväksynyt Gebhardin ajamaa pakkolunastusperiaatetta, mutta muuten ohjelmasta tuli suhteellisen radikaali. Puolueen pitkän aikavälin tavoitteena oli itsenäisen pienviljelijäluokan luominen.¹³

Suomalainen Puolue ajoi maan hankkimista tilattomille seuraavin keinoin: valtion oli luovutettava viljelyskelpoisia kruununmaita tilattomille; valtion tuli lisäksi ostaa suurtiloja ja palstoittaa ne tilattomille; kuntien piti saamallaan valtiolainoilla ostaa ja palstoittaa tiloja tilattomille sekä välittää tilattomille lainoja maanhankkimista varten; valtion tuli antaa lainoja osuuskunnille, jotka hankkivat maata jäsenilleen. Vanhasuomalaiset ajoivat myös uutta maanvuokralakia, jonka pääkohtia olivat vuokralautakuntien perustaminen, 50:n vuoden vähimmäisaika vuokrasopimuksille ja vuokralaisten oi

---

¹²Hakalehto 1986, s.72.

¹³Eskola 1962, s.404-405,412-413,418,432.

keuksien lisääminen.¹⁴

Nuorsuomalaisen Puolueen maatalousohjelma oli huomattavasti ylimalkaisempi kuin vanhasuomalaisten. Puolue esitti maan hankkimista tilattomille uudisasuttamalla valtion omistamat viljelemättömät maat ja avustamalla tilattomia lainoilla lunastamaan maata. Maanvuokraajien asemaa oli parannettava lainsäädännön kautta, mutta pitkällä tähtäimellä oli pyrittävä tekemään heistä tilojensa omistajia.¹⁵

Vuoden 1906 lopulla maahan syntyi kaksi maalaispuoluetta, joilla kummallakin oli oma ohjelmansa. Molemmat ohjelmat olivat saaneet vaikutteita Gebhardin ajattelusta, nuorsuomalaisten ohjelmasta sekä jossain määrin myös vanhasuomalaisilta ja sosialisteilta. Ohjelmissa ajettiin tilattoman väestön maantareen ratkaisemista valtion maanluovutuksilla ja myöntämällä lainoja, maanvuokralain uudistamista sekä maanvuokraajien muuttamista maanviljelijöiksi. Ruotsalaisen Kansanpuoleen ohjelmassa viitattiin ylimalkaisesti maanomistamisen lisäämiseen maaseudulla ja vuokralainsäädännön uudistamiseen.¹⁶

Gylling otti kantaa porvarillisten puolueiden keinoihin ratkaista tilattoman väestön kysymys. Hänen mukaansa mahdollisuus uudisviljelyyn valtion mailla oli vähäistä, joten ehdotukset valtion lainoista ja lisämaiden lunastamisesta olivat merkittävämpiä. Valtiolla ei kuitenkaan ollut läheskään riittävästi varoja tarpeeksi laajaan tilattomien tukemiseen. Lisäksi menettely voisi nostaa maan arvoa keinotekoisesti, jolloin keinottelijat hyötyisivät. Gylling vetosi tässä Venäjän ja Saksan kokemuksiin.¹⁷

Gyllingin mielestä oli epärealistista kannattaa valtion tukipolitiikkaa ja vaatia samaan aikaan valtiolta runsaasti varoja kysyviä toimenpiteitä, kuten uudisasutusten avustamista

---

¹⁴Suomalaisen Puolueen maalaisohjelma on painettuna Borg 1965 A, s.43-47.

¹⁵KA, Nuorsuomalaisen Puolueen arkisto, puoluekokouksen ptk. 6-7.4.1906; Nuorsuomalaisten maalaisohjelma on painettuna Borg 1965 A, s.57-58.

¹⁶Ruotsalaisen Kansanpuolueen ja Maalaisliiton maatalousohjelmat ovat painettuna Borg 1965 A, s.69,82-83,102-103.

¹⁷Gylling 1906 H, s.400-404.

viljelyslainoilla, valtion maiden uudisasutuksen harjoittamista, työväenvakuutuksen järjestämistä ja koulupakkoa. Jotkut jopa vaativat kiivaasti vuokratilojen lunastamista yksityiseksi tiloiksi, mikä vaatisi satoja miljoonia. Gylling huomautti myös, että lunastuspolitiikkaa kannattavat "säätypuolueet" vastustivat vielä vuoden 1897 valtiopäivillä samansuuntaista politiikkaa.¹⁸

Vuoden 1907 vaalien lähestyessä alkoi vaalipropaganda. Puolueet arvostelivat kilvan toisiaan. Vanhasuomalainen professori J.R. Danielson-Kalmari arvosteli Uudessa Suomettaressa useaan otteeseen suomalaista sosiaalidemokratiaa¹⁹. Tässä kriitikissä maatalouskysymyksillä oli varsin keskeinen asema. Gylling asettui Danielson-Kalmarin päävastustajaksi.

Kirjoituksessaan *Edistyksen jarruttaminen* Danielson-Kalmari arvosteli lyhyesti sosiaalidemokraatteja kielteisestä asenteesta uskontoa ja kirkkoa vastaan sekä vaatimuksesta maan pakkoluovutuksen toteuttamiseen.²⁰ Hän totesi kirjoituksessaan *Meikäläinen sosialidemokratia*, että suomalaiset sosialistit olivat omaksuneet saksalaisilta jyrkän luokkataistelulinjan, missä pyrittiin alempien kansankerrosten kiihottamiseen luokkavihaan. He eivät kannattaneet todellisia uudistuksia, vaan yhteiskuntaluokkien välisten erojen suurentamista, mikä johtaisi vallankumoukseen. Danielson-Kalmarin mielestä Oulun puoluekokouksessa asetetut vaatimukset olivat lähinnä propagandistisia ja taktisia. Erityisen huonoja olivat ajatukset maan pakkoluovutuksesta ja vuokraviljelijän häätökiellosta, vaikka hän olisi syyllistynyt pahoihin laiminlyönteihin. Käsittämätön oli myös ajatus, että alin verotettava tulo olisi kaupungissa paljon korkeampi kuin maaseudulla. SDP oli lisäksi unohtanut täysin kieliastian, vaikka J.V. Snellmanin ja Yrjö Koskisen toiminta oli parantanut

---

¹⁸Gylling 1906 H, s.404.

¹⁹Tosin "Sosialistien viljelyspakko"-artikkelisarja oli kirjoitettu nimettömänä, mutta Danielson-Kalmari totesi myöhemmin olleensa niiden kirjoittaja, kuten Wuolijoki oli arvannut. Ks. Danielson-Kalmari, J.R., Herra Sulo Wuolijoki yrittää vielä kerran. Uusi Suometar 12.3. 1907 (D).

²⁰Danielson-Kalmari, J.R., Edistyksen jarruttaminen. Uusi Suometar 25.11.1906 (A).

köyhien asemaa.²¹

Danielson-Kalmari totesi kirjoituksensa toisessa osassa, että sosialistit syyllistyivät valehteluun väittäessään vanhasuomalaisten olevan vastuussa vuoden 1900 maanvuokralaista. Sulo Wuolijoen ja Gyllingin pitäisi tietää, ettei kyseinen laki ole vanhasuomalaisten johtomiesten laatima. Myös syytökset vanhasuomalaisten kyltymättömästä vallanhalusta olivat vääriä.²²

Danielson-Kalmari katsoi, etteivät suomalaiset sosialistit olleet tarpeeksi kyvykkäitä käyttämään valtaa²³. Tässä toteamuksessa tulee esiin vanhasuomalaisen puolueen pyrkimys korostaa demokratian rinnalla kokeneiden edustajiensa "kyvykkyyden" merkitystä; määrän lisäksi oli muistettava myös laatu.²⁴

Gylling vastasi Sosialistisessa Aikakauslehdessä Danielson-Kalmarille. Hän totesi luokkataistelusta seuraavasti²⁵:

"että luokkataistelua ja luokkatietoisuutta on herätettävä, sehän on edellytys, että joku kansanluokka ylipäätään voi olonsa ymmärtää ja niitä parantaa tarvitsematta uskoa ja luottaa vallassaolijain hyvään tahtoon ja enemmän tai vähemmän siveellisiin periaatteisiin. Se toisin sanoen on kaiken kansanvaltaisuuden vaatimus eikä siinä siis voi löytää mitään pahaa"

Danielson-Kalmarin ja Gyllingin käyttämät luokkataistelu - käsitteet poikkesivat olennaisesti toisistaan. Edellinen näki luokkataistelun väkivaltaisena vallankumouksellisuutena, kun taas jälkimmäinen liitti sen tietoisuuteen oman luokan eduista. Tämä ristiriita selittää osittain - joskaan ei kokonaan - luokkataistelusta käytyä sananvaihtoa.

Gyllingin mukaan sosiaalidemokraatit pyrkivät todellisiin

---

²¹Danielson-Kalmari, J.R., Meikäläinen sosialidemokratia I, Uusi Suometar 2.12.1906 (B).

²²Danielson-Kalmari, J.R., Meikäläinen sosialidemokratia II. Uusi Suometar 4.12.1906 (C).

²³Danielson-Kalmari, J.R., Meikäläinen sosialidemokratia II, jatko-osa. Uusi Suometar 6.12.1906 (D).

²⁴Vares 1996, s.53-54.

²⁵Gylling, Edvard, Sosialidemokratia ja suomettarelaiset, SAik 20-21/1906 (I), s.460.

parannuksiin työväen asemassa eikä vain vallankumoukseen. Muunlainen johtopäätös perustui väärinkäsityksiin SDP:n ohjelman yksityiskohdista. Danielson-Kalmari ei huomionnut, että Oulun puoluekokouksessa pakkoluovutus hyväksyttiin ainoastaan periaatteellisella tasolla, mutta vaatimus viljelyspakosta oli käytännössä tärkeämpi. Gylling myönsi, että vuokramiehen häätämistä koskeva kohta oli epäselvä. Tulkinta, ettei häätö olisi missään tapauksessa mahdollinen, oli kuitenkin väärä. Tuloveroajattelun yksityiskohdat voivat olla vanhentuneita, mutta periaate oli oikea. Oli oltava alin verotettava tulo, mikä vaihteli elinkustannusten mukaan maaseudun ja kaupunkien välillä. SDP:n puolueohjelma oli kaiken kaikkiaan liian yksityiskohtainen, kun periaatteellisemminkin kannanotot riittäisivät.²⁶

Gylling myönsi, että sosiaalidemokraatit eivät välittäneet kielikysymyksestä. Sosialismi internationalistisena aatteena antoi sekä ruotsin- että suomenkieliselle työväelle oikeuden kehittää omakielistä sivistystä. Hän tunnusti täysin J.V. Snellmanin ja osittain Yrjö Koskisen ansiot suomalaisuuden vapauttamisessa, muttei hyväksynyt siirtymistä ruotsinkielisten sortamiseen. Sosiaalidemokraatit yrittivät koota kansainväliseen taisteluun ne, joita yhdisti "yhteisen kärsimyksen, kapitalismin sorron siteet".²⁷

Danielson-Kalmari vastasi Gyllingin ja Sulo Wuolijoen väitteisiin, että hän oli tulkinnut väärin vuoden 1906 maanvuokraajakokouksen päätöksiä. Hän viittasi kohtaan, minkä mukaan maanvuokraajaa ei saa missään tapauksessa häätää. Kokouksessa ei ehkä ajateltu näin jyrkästi, jolloin oli hyväksytty päätös ymmärtämättä sitä. Hänen mukaansa pakkoluovutusta voitiin jo nykyisen lainsäädännön perusteella käyttää erikoistapauksissa, kun taas Gyllingin painottamalla viljelyspakolla oli pahat puutteensa. Danielson-Kalmarin mukaan vanhasuomalaisten halu parantaa maanvuokraajien oli aitoa, vaikka asia olikin jäänyt kielitaistelun ja venäläistämisen vastustamisen var-

---

²⁶Gylling 1906 I, s.460-462; vrt. Soikkanen 1975, s.101-102.

²⁷Gylling 1906 I, s.462-464.

joon.²⁸

Danielson-Kalmarin mukaan vanhasuomalaiset katsoivat yhteiskunnallisen kokonaisuuden etua, mitä viljelyspakko ei ollut. Oikeiston pelkästään maanomistajia suosiva asenne ja varsemiston puhtaasti maanvuokraajia suosiva käsitys johtivat pelkästään hedelmättömään taisteluun.²⁹ Hän tarkoitti oikeistolla ainakin Ruotsalaista Kansanpuoluetta sekä mahdollisesti nuorsuomalaisia.

Danielson-Kalmari myönsi Gyllingin olevan oikeassa siinä, että valtion varat eivät riitä lainojen myöntämiseen kaikille tilattomille. Hän katsoi kuitenkin, että ongelma voitaisiin ratkaista osittain sillä keinolla. Sitä paitsi viljelyspakko maksaisi lähes yhtä paljon valtiolle.³⁰

Gylling vastasi Danielson-Kalmarille Työmiehen sivuilla. Hän katsoi, että jos viljelyspakkoa ei säädetä yhdessä uuden maanvuokralain kanssa, oli odotettavissa häätöjä. Vanhasuomalaiset luottivat ilmeisesti maanomistajien korkeaan moraaliin, koska eivät uskoneet laajamittaisiin häätöihin. Gyllingin mielestä tämä peruste oli riittämätön.³¹

Gyllingin mukaan viljelyspakko olisi vain väliaikainen toimenpide ennen vuokraolojen laajempaa uudistamista. Hän korosti, että sosiaalidemokraatit vaativat viljelyspakkoa ainoastaan maanvuokraajien edun takia, kuten vanhasuomalaistenkin pitäisi tehdä. Suomalainen Puolue katsoi, että valtion olisi avustettava lainoilla tilattomia maanhankintaan. Varojen puutteessa suurin osa ei kuitenkaan saisi näin maata. Vanhasuomalaisten mukaan hintaero maan lunastamisen ja viljelyspakon toteuttamisen välillä olisi pieni. Jos laskelmissa huomioidaan suuri raivaustyö, hintaero olisi Gyllingin mukaan korkea.³²

---

²⁸Danielson-Kalmari, J.R., Sosialistiväittelyä. Uusi Suometar 29.12. 1906 (E).

²⁹Danielson-Kalmari, J.R., Sosialistien viljelyspakko. Uusi Suometar 14.2.1907 (A).

³⁰Danielson-Kalmari, J.R., Sosialistien viljelyspakko II. Uusi Suometar 16.2.1907 (B).

³¹Gylling, Edvard, Suomettarelaiset vastustamassa viljelyspakkoa. Työmies 22.2.1907 (J).

³²Sama.

Gylling myönsi, että valtio joutuisi käyttämään paljon varoja viljelyspakon toteuttamiseen, mutta näin rahat eivät menneet maanomistajien hyväksi. Danielson-Kalmari arvosteli sosialisteja siitä, etteivät ole ehdottaneet viljelyspakon yhteydessä metsän käyttöpakkoa. Gylling vastasi, että sosiaalidemokraatit ajoivat metsien ja maiden ottamista valtion haltuun.³³

Gylling korosti, että lopullisena tavoitteena oli pakko-luovutus³⁴:

”Tilattoman väestön kysymykseen nähden ehdotetaan ensi sijasta viljelyspakkoa, vasta toisesta sijasta pakkoluovutusta, johtuu käytännöllisistä syistä. Sosialistit muodostavat kansan köyhimpien kerrosten puolueen ja ajavat niiden parasta, ja viljelyspakko on a i n o a k e i n o jolla nopeasti voidaan parannus saada tilattomien eduksi läpiajetuksi, pakkoluovutus on vaikeampi”.

Danielson-Kalmari vastasi Gyllingille. Hänen mielestään viljelyspakkoa olisi vaikea toteuttaa ja kallis. Siitä seuraisi ”voittamattomia vaikeuksia, mielivaltaa ja vääryyttä”. Vaikeuksia tuottaisivat muun muassa seuraavat asiat: kunnan vuokralautakunnille tulisi liikaa työtä, monelta menisi mahdollisuus viljelysten laajentamiseen, metsät raiskattaisiin, viljelykset voitaisiin jättää heitteille sekä monissa paikoissa olisi paljon halukkaita, mutta vähän alueita tai päinvastoin.³⁵

Danielson-Kalmarin mielestä viljelyspakko sortaisi köyhiä, joilla ei ollut varaa viljellä alueitaan, jolloin joku toinen sai viljeltäväksi. Hän uskoi, että sosialistit peräntyivät viljelyspakkovaatimuksestaan, kuten oli jo käynyt pakkoluovutusvaatimuksen kanssa. Hänen mukaansa Gylling nimittäin kannatti pakkoluovutusta vain erityistapauksissa, minkä nykyinenkin laki salli. Ongelmana kuitenkin oli, että melkein jokainen sosiaalidemokraatti selitti puolueen ohjelmaa omalla

---

³³Gylling 1907 J.

³⁴Sama, tekstin harvennus on Gyllingin tekemä.

³⁵Danielson-Kalmari, J.R., Sosialistien viljelyspakko III, Uusi Suometar 26.2.1907 (C).

tavallaan.³⁶

Väite oli ainakin osittain oikea. Maatalouskysymys oli sosiaalidemokraateille varsin ongelmallinen, eikä keinoista sen ratkaisemiseksi oltu yksimielisiä. Tosin Oulun kokouksen vaaliohjelma oli Forssan ohjelmaa yksiselitteisempi.

Gylling vastasi suivaantuneena: "Suomettaressa jatkaa seipustuksiaan nimetön kirjailija entiseen siivottomaan tapaansa". Hän myönsi, että viljelyspakon alainen viljelijä voisi raivata maan ja sen jälkeen jättää tilan. Omistautuminen maalleen oli kuitenkin todennäköisempää, koska viljelyspakon alainen maa nautti "sosialistisen vuokralain turvaa" eli runsaasti vapaa- vuolia ja pieniä veroja. Lisäksi tilaton oli iloinen, kun työ vihdoinkin turvasi elämän mahdollisuuden.³⁷

Gylling korosti, ettei viljelyspakon toteuttamisesta seuraa täydellinen mielivalta ja sekasorto. Viljelyspakkoa vastaan ei ole asiallisia perusteluita, mutta vanhasuomalaiset katsoivat asioita enemmän tilallisten kuin tilattomien kannalta. Gylling katsoi, että vanhasuomalaisten tarkoitus oli lisätä vähitellen maanomistajien määrää, jotta uusi eduskunta pysyisi "terveellä pohjalla". Tämä pyrkimys vaikeutti omistusoikeutta rajoittavien ja tilattomien etujen mukaisten lakien laatimista. Hänen mukaansa tilattomien pitäisi muistaa, että "joka äänestää suomettarelaista ohjelmaa, pettää kanssaveljiensä asiaa".³⁸

Lehdissä käyty sananvaihto oli juuri ennen vuoden 1907 eduskuntavaalia. Vaalipropagandistinen asenne selittää osittain keskustelun jyrkkää sävyä. Tämäntyypisillä kiistoilla on merkitystä ajattelun selkeyttäjänä. Vastustaessaan tiettyjä näkemyksiä henkilö joutuu perustelemaan omia mielipiteitään, jolloin hän joutuu myös pohtimaan niitä tarkemmin. Näin varmasti tapahtui myös Gyllingin kohdalla.

Vuonna 1908 Gylling ajoi edelleen viljelyspakkoa. Hän uskoi, että vanhasuomalaiset olivat Gebhardin johdolla muuttamassa kantaansa ja asettumassa viljelyspakon taakse. Gylling piti

---

³⁶Danielson-Kalmari 1907 C.

³⁷Gylling 1907 J.

³⁸Sama.

Gebhardia puolueen parhaana maatalousasiantuntijana, joka ei kuitenkaan vielä myöntänyt viljelyspakon välttämättömyyttä. Hänen sijaan vaati, että valtion pitäisi auttaa tilattomia ostamalla heille maata. Gyllingin mielestä näin rikastutettaisiin lähinnä tilallisia, eikä ratkaisevasti autettaisi tilattomia. Gebhardkin myönsi, etteivät valtion varat riitä vuokratilojen ostamiseen, joten hänkin ajoi uutta maanvuokralakia. Gyllingin mielestä tämä kehitys osoitti, että köyhälistön voimakas yhteenliittyminen pakotti porvarit myöntymään heidän vaatimuksiinsa.³⁹

6.3. Vuoden 1907 vaalit

Danielson-Kalmarin sanoma sosialismin turmiollisuudesta ei mennyt kovin hyvin perille, ainakin jos sitä arvioidaan vuoden 1907 vaalien tuloksen perusteella. Sosiaalidemokraattien menestys oli yllättävän suuri ja siitä tuli eduskunnan suurin puolue. Vanhasuomalaiset saavuttivat selvästi toiseksi suurimman puolueen aseman. Tulos oli seuraava:

SDP	80	RKP	24
Suomalainen Puolue	59	Maalaisliitto	9
Nuorsuomalainen Puolue	26	Kristillinen työväki	2

Gylling analysoi tulosta tilastojen pohjalta. Vaaleissa käytti äänioikeuttaan yllättävän moni eli noin 70,7% äänioikeutetuista. Suomessa sosialismin kannatus oli poikkeuksellisesti maaseudulla huomattavasti suurempaa kuin kaupungeissa. Gyllingin mukaan tämä johtui siitä, että suurteollisuuden kehittymättömyyden takia Suomessa oli vähän teollisuustyöväestöä ja että suuri osa kaupunkilaisväestöstä oli ruotsinkielisiä, joiden keskuudessa sosialismilla oli varsin vähäinen kannatus.⁴⁰

---

³⁹Gylling, Edvard, Suomettarelaisten maatalousohjelmasta. Sosiaalidemokraatti 14.5.1908 (G).

⁴⁰Gylling, Edvard, Katsaus viime eduskuntavaaleihin, Työväen Kalenteri I/1908, 1907 (I), s.70-74.

Gylling vertasi vaalien tulosta väestön luokkarakenteseen. Hän jaotteli väestön vuoden 1905 henkilörettelon perusteella "porvareihin" ja "köyhälistöön". Edelliseen ryhmään hän laski talolliset, kruununtilahaltijat, muun elinkeinon kuin maanviljelyksen itsenäiset harjoittajat, koroillaan elävät, konttoripalvelijat, työnjohtajat sekä muut käskyläiset perheineen. Jälkimmäiseen ryhmään hän laski torpparit ja lampuotit, vakinaiset työmiehet teollisuuden ja maanviljelyksen alueilla sekä työttömät.⁴¹

Gyllingin luokittelu perustui melko selvästi tuotannonvälineiden omistamiseen, kuten marxilaiseen teoriaan kuuluu. Lisäksi hän laski porvareihin työnjohtajia sekä muita vastaavia ammattiryhmiä, jotka eivät omistaneet tuotantovälineitä. Tämäkin sopi teoriaan, sillä Kautskyn mukaan nämä väliryhmät menettivät jatkuvasti merkitystään, jolloin luokkataistelu kärjistyi kapitalistien ja proletariaatin väliseksi⁴³.

Gylling esitti seuraavan taulukon⁴⁴:

	maaseudulla	kaupungeissa	koko maa
porvareita	35,6%	41,0%	36,2%
köyhälistöä	63,2%	56,0%	62,4%
muuta väestöä*	1,2%	3,0%	1,4%
YHTEENSÄ	100,0%	100,0%	100,0%

*etupäässä väkeä, joka ei oleskele paikkakunnalla

Gylling maalaili tilaston pohjalta optimistisia näkymiä sosiaalidemokraateille. Jos koko köyhälistö saataisiin äänestämään SDP:ta, menestys olisi vielä selvästi parempi. Kun "suuri herätystyö" saadaan tehtyä, puolue voi saada eduskunnassa enemmistön.⁴⁵

Gyllingin kannanotossa näkyi vahva usko eduskunnan kautta tapahtuvaan reformipolitiikkaan. Vuoden 1907 vaalien tuloksen

⁴¹Gylling 1907 I, s.74-75.

⁴³Gronow 1986, s.45.

⁴⁴Gylling 1907 I, s.75.

⁴⁵Sama, s.75-76.

selvittyä sekä SDP:n johto että kannattajat odottivat eduskunnalta paljon. Tämä luottamus eduskuntatyöhön säilyi vuoden 1908 toisiin valtiopäiviin asti. Tällöin tsaarinvallasta alkoi entistä korostetummin tulla sosiaalipoliittisen lainsäädännön jarru.⁴⁶

6.4. Arvioita eduskunnan työskentelystä

Gylling ei asettunut ehdolle vuoden 1907 valtiopäivävaaleissa, vaikka ehdokkaina oli monia nuoria sivistyneitä sosiaalidemokraatteja, kuten Kuusinen, Tanner ja Sulo Wuolijoki. Varmaa selitystä Gyllingin poisjäännille ei voi antaa. Todennäköisesti häntä kiinnosti tuolloin ensisijaisesti väitöskirjan tekeminen ja tieteellinen ura, jolle politiikka oli alisteista. Toisaalta kansanedustajan toimi ei ollut tuolloin lähellekään ympärivuotinen, vaan eduskunta oli koolla vain kolme kuukautta vuodessa. Gylling sai kuitenkin kokemusta valtiopäivien toimintatavoista, kun hän toimi vuonna 1907 maatalousvaliokunnan sihteerinä.

Gyllingin mukaan valitsijoiden piti tukea väsymättömästi edustajiaan valtiopäivillä. Hänen voi katsoa jopa kannattaneen niin sanottua imperatiivista mandaattia, jonka mukaan edustajien pitäisi olla epäitsenäisesti sidottuja valitsijoidensa kantoihin. Hän nimittäin totesi, että kansanedustaja oli ainoastaan "valitsijain toimitsija, joka ajaa asioita eduskunnassa siten kuin valitsijat katsovat ja puolueen ohjelma määrää".⁴⁷ Ääridemokraattiset näkemykset suoran kansanvaltaisuuden vaatimuksineen olivat tyypillisiä 1900-luvun alun vasemmistossa.

Gylling kannatti parlamentaarisen työn tukemista ulkoapäin muun muassa seuraavin toimenpitein: aktiivinen uusien jäsenien hankkiminen; luokkarajojen ja luokkatietoisuuden selventäminen; voimakkaan ammattijärjestön ja osuustoimintaliikkeen kasvattaminen; henkisen valistuksen lisääminen sanomalehtien ja kirjastojen kautta. Hän korosti, että sosiaalidemokraattisten edusta-

---

⁴⁶Soikkanen 1975, s.124-128.

⁴⁷Gylling, Edvard, Työhön kaikki!, SosA 30/1907 (F), s.169.

jien sanoilla on paljon enemmän painoa, kun suuret kansanjoukot seisovivat itsetietoisina heidän takanaan. Gylling varoitti edustajia tinkimästä liikaa päämääristään ja suostumasta porvarien "puoliparannuksiin". Erityisesti tärkeää tämä oli SDP:n tärkeimpien uudistusvaatimusten, uuden maanvuokralain ja viljelyspakon, kohdalla.⁴⁸

Gylling painotti toimintaa eduskunnassa, mutta samalla varoitti liiallisesta kompromissihalukkuudesta porvarillisten ryhmien kanssa. Tämä kaksijakoinen linja oli yleisimminkin Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen tuolloinen linja. Suurlakon tuloksena saatu kansanvaltaista edustuslaitos haluttiin säilyttää, mutta kuitenkin pitää raja porvareihin selvänä.⁴⁹

Vuoden 1907 valtiopäivien jälkeen Gylling kirjoitti, että ensimmäistä kertaa valtiopäivillä käsiteltiin kansan kannalta todella merkittäviä kysymyksiä. Suuri osa tärkeimmistä lainsäädäntökysymyksistä käsitteli maataloutta. Tilattoman väestön kasvu ja maanvuokraajien aseman huonontuminen synnytti "taistelevan köyhälistön puolueen" porvarillisten puolueiden rinnalle. Saadakseen kannatusta niidenkin oli ollut pakko muuttua entistä enemmän "herraspuolueista" kansanpuolueiksi.⁵⁰

Gyllingin mukaan porvarilliset puolueet olivat yhtä mieltä siitä, että tilattomalle väestölle olisi saatava tiloja. Kysymystä tarkennettaessa syntyi eroa. RKP ja nuorsuomalaiset ajoivat lähinnä suurtilallisten etuja, kun taas vanhasuomalaiset pyrkivät saamaan kannatusta keskikokoisten ja pienten tilojen viljelijöiltä. Tärkein maatalouskysymyksistä oli uusi maanvuokralaki, jonka sisällöstä porvarilliset ryhmät olivat myös eniten erimielisiä. Oikeisto pyrki ratkaisemaan asian maanomistajan omistusoikeutta loukkaamatta, kun taas keskusta oli valmis huomattavasti radikaalimpiin toimenpiteisiin. Porvarilliset puolueet eivät maatalouskysymyksessä päässeet valtiopäivillä

---

⁴⁸Gylling 1907 F, s.170-171.

⁴⁹Ks. esim. Soikkanen 1975, s.120-148 ja Ehrnrooth 1992, s.87-92,184.

⁵⁰Gylling, Edvard, Päättäneet valtiopäivät ja maakysymys, SosA 34-35/1907 (H), s.306-307.

kompromissiin, joka olisi ollut uudistusten edellytys.⁵¹

Gylling katsoi, että porvarit pyrkivät turvaamaan nykyisen järjestelmän tekemällä varovaisia uudistuksia ja samalla vähitellen lisäämällä omistavien henkilöiden lukumäärää. Sosiaalidemokraattien näkökulma oli aivan toinen. Yhteiskuntaa ei voitu nopeasti muuttaa sosialistiseksi, mutta oli mahdollista tehdä uudistuksia, jotka edistivät taloudellisia oloja. Hänen mielestään oli selvää, että maan rajoittamaton omistusoikeus oli taloudellisesti turmiollista. Gylling uskoi, että elleivät porvarit pysty tulokselliseen uudistuspolitiikkaan maatalouskysymyksessä, sosialidemokraattinen politiikka voittaa alaa.⁵²

Gylling ei ollut myöskään vuoden 1908 valtiopäivävaalissa ehdokkaana. Suomen ja Venäjän väleissä alkoi näkyä huolestuttavia oireita. Erityisesti kenraalimajuri F.A. Seyn (1862-1918) nimittäminen kenraalikuvernöörin apulaiseksi Suomen lakien vastaisesti viittasi venäläistämistoimenpiteiden kiristymiseen. Eduskunnassa tehtiin kolme välikysymystä, jotka koskivat hallituksen toimenpiteitä Suomen aseman puolustamisessa. Erilaisten puoluetaktisten käänteiden jälkeen eduskunnan päätökseksi tuli puolivahingossa sosiaalidemokraattien radikaali vastalause venäläisille. Tämä johti siihen, että venäläiset hajottivat eduskunnan huhtikuun alussa ja uusi eduskunta määrättiin kokoontumaan saman vuoden elokuussa.⁵³

Tällä kertaa Gylling asettui ehdokkaaksi Turun Pohjoisesta vaalipiiristä. On vaikea sanoa, mitkä syyt vaikuttivat päätökseen. Mahdollisesti Sosialistisen Aikakauslehden lopettaminen toi hänelle lisää vapaa-aikaa tai ehkä venäläistämistoimenpiteiden kiristyminen lisäsi halua vaikuttaa eduskunnassa. Saattoi myös olla, että häneen otettiin yhteyttä puoluejohdon taholta. Joka tapauksessa maisteri Edvard Gylling sai puolueen äänestyksessä vaalipiirin eduskuntaehdokkaista eniten ääniä. Hänen äänisaaliinsa oli 4709 ääntä, kun toiseksi tullut vaimo

---

⁵¹Gylling 1907 H, s.307-309.

⁵²Sama, s.309-310.

⁵³Tuominen, Uno, Autonomian ajan yksikamarinen eduskunta 1907-1916. Teoksessa Suomen kansanedustuslaitoksen historia V. Helsinki 1958, s.183-190.

Mimmi Kanervo sai 3407 ääntä.⁵⁴

Myös vuosien 1909 ja 1910 Turun pohjoisen vaalipiirin puolueäänestyksissä Gylling sai eniten ääniä. Jälkimmäisellä kerralla hän tosin kieltäytyi eduskuntaehdokkuudesta, eikä ollut vuoden 1910 valtiopäivillä. Seuraavista valtiopäivistä lähtien hän oli mukana kaikilla valtiopäivillä ennen sisällissotaa. Tästä eteenpäin puolueäänestyksen tuloksista ei ole saatavissa tietoa. Gylling valittiin joka tapauksessa aina, kun hän asetui ehdokkaaksi. Hän sai suhteellisen tasaisesti ääniä vaalipiirin eri valitsijayhdistyspiireistä. Ikaalisten sosiaalidemokraatit tukivat "oman kylän poikaa" kuitenkin lähes yksimielisesti.⁵⁵

6.5. Toinen maanvuokraajien edustajakokous

Tammikuussa 1908 oli toinen maanlaajuinen maanvuokraajakokous. Se pidettiin Tampereella, kuten myös kaikki seuraavat kokoukset. Sosiaalidemokraattien puolue toimikunnan edustajina olivat kokouksessa muunmuassa Yrjö Sirola, Sulo Wuolijoki ja Edvard Gylling. Gylling alusti kokoukselle torpparihäätöjen estämistä. Alustus julkaistiin hieman muutettuna Sosialistisessa Aikakauslehdessä ja Työmieheissä⁵⁶.

Gylling kannatti ensimmäisen kokouksen päätöksiä: hädätyn pitäisi saada korvaus torpan raivauskustannuksista ja häätöjen estämiseksi olisi tuettava voimakasta maanvuokraajien järjestäytymistä. Sosiaalidemokraatit olivat ehdottaneet valtiopäivillä vuoden 1906 maanvuokraajakokouksen linjan mukaises-

---

⁵⁴TA, Turun läänin Pohjoisen sos.dem. piirin aineistoa. Kahdeksantena oli toimittaja Väinö Tanner 898 äänellä, jotka kaikki tulivat Porista.

⁵⁵TA, Turun läänin Pohjoisen sos.dem. piirin aineistoa. Vuonna 1909 Mimmi Kanervo oli toinen ja seuraavana vuonna kolmas. Toiseksi eniten ääniä vuonna 1910 keräsi Nestori Aronen. Toimittaja Väinö Tanner oli vuonna 1909 viides ja vuonna 1910 kahdeksas. Keittiönomistaja Eetu Salinin sijaluvut olivat päinvastaiset.

⁵⁶Gylling, Edvard, Torpparihäätöjen estäminen . Sosa 37/1908 (A), s. 3-7.

ti, että nykyisen maanvuokralain aikana hädettyjen maanvuokraajien oli päästävä takaisin tai saatava korvaus. Ehdotus ei saanut tukea muiden puolueiden taholta, mutta painostuksella ennen vaaleja olisi ehkä mahdollista saada jokin porvaripuolue ehdotuksen taakse ja varmistaa sen läpimeno. Eräs keino maanvuokraajien häätöjen estämiseksi olisi väliaikainen laki. Tämä oli kuitenkin epärealistinen ajatus, koska sillä ei ollut mitään kannatusta porvarien taholta. Häätöjä ei oltu pystytty estämään, mutta siihen kannatti edelleen pyrkiä sekä lainsäädännön että järjestäytymisen avulla.⁵⁷

Gylling korosti tilaston merkitystä. Hän totesi, että tilastoa pitäisi alkaa kerätä välittömästi ja valmistumisen jälkeen se pitäisi julkaista. Gyllingin mukaan tästä voisi olla ainakin seuraavat neljä hyötytekijää: helpottaisi korvausten laskemista, voimistaisi maanvuokraajien yhteishenkeä, pidättäisi ehkä maanomistajia hädöistä ja paljastaisi yhteiskunnalle tilanteen.⁵⁸

Gylling katsoi, että kun ongelma tuotiin yleiseen tietoisuuteen, siihen kiinnitetty huomio saattoi auttaa sen korjaamisessa. Tämä ilmaisee luottamusta järjestelmän itsekorjautumiskykyyn, joka ei sovi kovin hyvin vallankumoukselliseen ajatteluun. Gylling painotti enemmän reformeja kuin vallankumousta.

Maanvuokraajakokouksen vaatimukset tiivistyivät kolmeen kohtaan: 1.1.1904 jälkeen irtisanottu maanvuokraaja oli otettava takaisin tai maksettava korvaus; oli pyrittävä edelleen ehkäisemään häätöjä voimakkaan järjestäytymisen avulla; oli aloitettava viipymättä tilaston kokoaminen ja julkaisu.⁵⁹

Kokouksessa käsiteltiin myös torpparien keskustoimikunnan toimintaa. Siihen kuuluivat muun muassa Sulo Wuolijoki, Sirola ja Gylling. Keskustoimikunta oli keskittynyt agitaatioon, maanvuokrakysymysten valmistamiseen eduskuntaan ja järjestäytymisen johtamiseen SDP:n puolue-toimikunnan myöntämällä varoilla.⁶⁰

---

⁵⁷Maanvuokraajien toisen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1908, s.22-24.

⁵⁸Sama, s.25-26.

⁵⁹Sama, s.26.

⁶⁰Sama, s.49-50.

Gylling alusti kokoukselle myös kysymyksen viljelyspakosta. Hän toisti edellisen maanvuokraajakokouksen teesit ja ehdotti lisäksi, että maanomistajalle viljelyksestä lankeava vuotuinen vero voisi olla alueen puhdas tuotto ennen viljelykseen ottamista. Ehdotus sai viljelyspakkovaliokunnassa yksimielisen kannatuksen. Gylling, Sirola ja Wuolijoki valittiin edelleen torpparien keskustoimikuntaan.⁶¹

Kokous oli vielä selvemmin kuin edellisellä kerralla SDP:n johdossa, ja sen päätökset olivat lähinnä edellisen kokouksen vaatimusten vahvistamista. Kokouksessa kannatettiin yksimielisesti sosiaalidemokraattien valtiopäivillä tekemää ehdotusta uudeksi maanvuokralaiksi, joskin sitä paikoin pyrittiin vielä jyrkentämään. Kokouksessa tuli myös omistusoikeuskysymys jälleen esille. Sulo Wuolijoki esitti, että torpasta maksettava vuokra olisi vähennettävä 25 vuokravuoden jälkeen puoleen ja 50 vuoden kuluttua lakkautettava kokonaan. Perusteena oli, vuosikymmeniä saman miehen hallussa ollut tila kuului sen viljelyskuntoon saattajalle eli vuokraviljelijälle. Joidenkin edustajien vastustuksesta huolimatta esitys hyväksyttiin.⁶²

Gylling kirjoitti kokouksesta artikkelin, missä hän selosti kokouksen kulkua. Hän vaikutti varsin tyytyväiseltä tehtyihin päätöksiin. Erityisesti hän mainitsi, että pohjanmaalaisena maanvuokraajat eivät tällä kertaa erottuneet valtalinjasta kuten viime kokouksessa. Syynä tähän oli, että sieltä tulleet edustajat olivat vaihtuneet jyrkempiin.⁶³

---

⁶¹Maanvuokraajien toisen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1908, s.69,94-95.

⁶²Sama, s.53-57,101; Rasila 1961, s.412-413.

⁶³Gylling, Edvard, Suomen torpparien toinen edustajainkokous Tampereella, SosA 37/1908 (B), s.29-30.

7. MENNEISYYTTÄ HYÖDYNTÄVÄ YHTEISKUNTATIETEILIJÄ

7.1. Väitöskirja torpparilaitoksen historiasta

Vuosisadan alussa tohtorinarvo saatiin siten, että väiteltiin lisensiaatinväitös. Tämän jälkeen tiedekunta saattoi anomuksesta myöntää tohtorin arvon. Edvard Gyllingin väitöskirjan julkinen tarkastaminen oli 26.5.1909. Vastaväittäjänä oli pohjoismaiden historian dosentti Väinö Voionmaa, joka oli yhteiskuntahistoriallisen lähestymistavan edelläkävijöitä Suomessa. Edvard Gyllingin kokoelmassa on vastaväittäjän lausunto, johon hän oli lisännyt omat vastaväitteensä vastaväittäjälle¹.

Gylling korosti yhteiskunnallisissa kysymyksissä usein historiallista näkökulmaa. Hän oli jo pro gradussaan valitelut, että tärkeä historiallinen näkökulma jäi työssä vähiin. Pro gradun jälkeisissä artikkeleissa lähdettiin usein liikkeelle maaseudun historiallisesta kehityksestä. Ei ole siis yllättävää, että hän teki väitöskirjansa torpparilaitoksen historiasta.

Gyllingin tutkimusaihe oli alunperin torpparilaitoksen historia kokonaisuudessaan. Kaksi vuotta ennen väitöstä oli myönnetty painatuslupa teokselle *Suomen torpparilaitoksen historia*. Gylling kuitenkin rajasi myöhemmin käsittelyn aikarajaksi Ruotsin vallan ajan. Todennäköisesti hän katsoi käsittelyn laajentamisen autonomian aikaan olevan liian laaja tehtävä. Väitöksen esitarkastajana toimineella dosentti K. R. Melanderilla saattoi olla vaikutusta rajaukseen.²

Gylling julkaisi vuonna 1909 väitöskirjansa aiheesta *Suomen torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet Ruotsinvallan aikana*. Hänen koulutoverinsa Martti Kovero väitteli aiheesta *Valtion uutisasutus Ruotsi-Suomessa jälkeen ison-vihan* lähes samanaikaisesti. Torpparilaitos ja valtion uudisasutus olivat

---

¹KA, EGK, kansio 1, ote Filosofisen tiedekunnan Historiallis-kielitieteellisen osaston ptk.:sta 6.10.1909 liitteineen.

²Heikkinen - Mauranen 1985, s.96.

1700-luvun asutuspolitiikassa vaihtoehtoisia, ja osin rinnakkaisiakin, välineitä. Gylling ja Kovero olivatkin ilmeisesti tutkimuksia tehdessään yhteistyössä.³

Gyllingin väitöskirjan tekstiosan pituus on 247 sivua. Teokseen sisältyy lisäksi 105 sivuinen tilasto-osa, joka sisältää sekä varsinaisia tilastoja että sanallista selvitystä. Väitöskirja edusti uudenlaista historiallista tutkimusotetta yhteiskuntahistoriallisen aiheensa lisäksi myös siinä, että päätelemät pohjautuivat perusteelliseen tilastolliseen analyysiin. Tilastoja on tilasto-osan lisäksi myös tekstiosassa.

Yleensä konkreettisesta sosiaalitutkimuksesta lähtevät tutkimukset käsittelivät lähimenneisyyttä, mutta Gyllingin lähtökohtana oli epäilemättä maaseudun ongelmien valaiseminen pidemmällä perspektiivillä. Väitöskirja oli ennen kaikkea historiatieteellinen tutkimus. Gyllingin poliittisille teksteille ominaista voimakasta retoriikkaa ei esiinny lainkaan ja tutkimusajankohdan yhteiskuntaan viitataan vain muutaman kerran⁴.

Kirjan lopussa Gylling viittasi tutkimusajankohtaan seuraavasti⁵:

"Vasta 1800-luvun loppupuolella alkavat ne uudet virtaukset maatalousoloissamme esiintyä, joiden mul-listava vaikutus nykyään on niin selvästi havaittavissa. Edellä oleva tutkimus on näin ollen vain käsitellyt torpparilaitoksemme esihistoriaa..."

Gylling oli omaksunut aikakauden tutkimukselle tyypillisen lähestymistavan, missä hän käsitteli rinnakkain Ruotsin valtakunnallisen tason politiikkaa ja Suomen alueen kehitystä. Gylling käsitteli valtakunnallisella tasolla lähinnä uudisasutukseen ja torpparilaitokseen vaikuttanutta lainsäädäntöä sekä suppeammin hallinnon toimintaa ja taustalla vaikuttaneita talusteoreettisia aatevirtauksia. Välillä teoksessa on varsin oikeushistoriallinen ote.

---

³Heikkinen - Mauranen 1985, s.96-97.

⁴Gylling, Edvard, Suomen torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet Ruotsinvallan aikana. Taloustieteellisiä Tutkimuksia IX 1909. Helsinki 1909 (A), esim. s.64,190.

⁵Sama, s.247.

Pekka Haataisen mukaan *Gyllingin* väitöskirja oli ensimmäinen suomalainen laaja tutkimus, missä tietty väestön osa otettiin tutkimuksen kohteeksi. Vaikka tutkimus siis sisältää sosiaalishistoriallisia aineksia, *Gylling* ei varsinaisesti vertailut torpparien oloja muihin väestöryhmiin sosiaalishistorialliselta kannalta.⁶

Tutkimus onkin kokonaisuutena enemmän taloushistoriallinen. Tämä ilmeni jo *Gyllingin* kysymyksenasettelussa tekemissä rajauksissa. Kysymyksenasettelu oli seuraava⁷:

"Seuraavan tutkimuksen tarkoituksena on selvittää meidän nykyisen yksityisoikeudellisella maalla olevan torpparilaitoksemme syntyä ja kehitystä. Erityisesti tulee tällöin luonnollisesti sitä torppariasutuksen kehitystä seurattavaksi, jonka ovat aiheuttaneet puhtaasti taloudelliset syyt, s.o. uutisasutuspyrkimykset ja vanhemman asutuksen työntarve. Muut torpparilaitoksen kehitysmuodot ovat sen vuoksi jätetyt syrjään. Samalla on myöskin, kuten jo edellä esitetystä selviää, vuokrasuhde s.o. torpparin ja maanomistajan välisten oikeussuhteiden kehitys jätetty tutkimuksen ulkopuolelle".

Yleisesti on todettu, että *Gylling* oli tutkijana enemmän käytännöstä lähtevä empiirikko kuin teoreetikko⁸. Väitöskirjassakaan ei ole varsinaista teoreettista lähtökohtaa. Teorian vierastaminen oli tosin aikakauden historiantutkimuksille yleistä. *Gylling* ei suoranaisesti lähtenyt marxilaisesta historiankäsityksestä, mutta hänen tulkintansa lähestyivät marxilaisia näkemyksiä. Hän totesi torpparilaitoksen kehityksestä seuraavaa⁹:

---

⁶Haatanen, Pekka, *Sosiaalishistoria*. Teoksessa *Suomalaisen sosiologian historia*. Toim. Alapuro, Risto et al. Juva 1992, s.155.

⁷*Gylling* 1909 A, s.4.

⁸Heikkinen - Mauranen 1983, s.19-20; Alapuro - Alestalo 1992, s.88; Ehrnrooth 1992, s.257.

⁹*Gylling* 1909 A, s.70. Myös sivuilla 138 ja 218 *Gylling* esitti samansuuntaisen tulkinnan kehityksestä.

"..olivat molemmatkin, sekä torpparilaitos että torpparilainsäädäntö lähinnä saman perussyyn, kehittyvän suurviljelyksen ja sen maatyötarpeen kasvattamat. Mutta toiselta puolen ei voine kieltää, että torpparilainsäädäntö torppariasutuksen viitattuun suuntaan kehittymistä puolestaan edisti ja joudutti".

Tämä tulkinta sopii hyvin Marxin materialistiseen historiallisen kehityksen malliin, missä niin sanottu yhteiskunnan alarakenne - eli viime kädessä tuotantovoimat - toimii kehityksen moottorina ja niin sanottu ylärakenne reagoi muutoksiin¹⁰. Tosin taloudellisia tekijöitä historiassa painottivat myös Karl Lamprecht ja kansantaloustieteen historiallisen koulukunnan edustajat, joista Suomessakin saatiin paljon vaikutteita¹¹.

Lamprechtin historiankäsitelmä oli kuitenkin varsin ristiriidaton verrattuna marxilaisiin näkemyksiin, missä luokkataistelu toimi historian moottorina. Gyllingin väitöskirja ei ole yhteiskunnallisen harmonian historiaa. Teoksessa mainitaan vähän väliä kiiivas taistelu eri yhteiskuntaryhmien välillä. Ennen 1700-luvun puoltaväliä kyseessä oli lähinnä aatelin ja talonpoikien väliset ristiriidat. Gyllingin sympatiat olivat selvästi talonpoikien - "maan suurilukuisimman väestön osan" - puolella.¹²

Gyllingin mielestä 1700-luvun puolivälissä pyrittiin tietoisesti synnyttämään maaseudulle talollisluokan alapuolelle palkkatyöstä riippuvainen työväenluokka. Tämä oli aikalaisten mielestä tarpeellista uhkaavan työvoimapulan takia.¹³ Gylling

---

¹⁰Ks. esim. Engels - Marx 1970 (1845-1846), s.33-34.

¹¹Lamprechtin käsitys taloudellisten tekijöiden ehdottomasta ensisijaisuudesta tosin heikkeni aivan 1800-luvun viimeisinä vuosina. Kuitenkin hän painotti niitä historian muutosvoimana tämänkin jälkeen enemmän kuin esim. aatteellisia ja poliittisia syitä. Viikari, Matti, Die Krise der "historischen" Geschichtsschreibung und die Geschichtsmethodologie Karl Lamprechts. Dissertationes Humanarum Litterarum 13. Helsinki 1977, s.244-255; Suomalaisista lamprechtalaisista vaikutteista ja tutkimuksesta tarkemmin Tommila 1989, s.135-136,147-149.

¹²Gylling 1909 A, esim. s. 26,53,92.

¹³Sama, s.132-133. Topi Kallio on esittänyt samansuuntaisia arvioita muutama vuotta myöhemmin tehdyssä tutkimuksessaan. Hänen mukaansa palveluspakkoa perusteltiin sillä, ettei syntyisi työvoimanpuutetta säätyläisille. Tämä asenne muuttui kuitenkin

johti tässä kohtaa valtiollisen vaikutusvallan tuotantovälineiden omistussuhteista varsin marxilaissävyytteisesti¹⁴:

"Että tämä puoli asiasta sai tavallista enemmän huomiota osakseen, on selvä, kun pitää mielessä, miten suuri valtiollinen vaikutusvalta on juuri niillä väestöluokilla, jotka käyttivät palkkatyötä maanviljelyksessä ja kuinka hyvin tähän saakka oli tämän työtarpeen tyydyttämisestä pidetty huolta".

Gylling ei tutkimuksessa käyttänyt varsinaisesti marxilaisia käsitteitä, joskin joillakin ilmaisuilla saattoi olla marxilainen alkuperä. Ne ovat kuitenkin varsin yleisluontoisia, kuten esimerkiksi "yhteiskuntataloudelliset voimat", "väestöluokka" tai "tuotantotapa". Gyllingin käyttämässä kirjallisuudessa ei juuri ole marxilaista tutkimusta, jota toisaalta tuolloin oli - ainakin maatalousoloista - tehty varsin vähän.

Gyllingin oppi-isä Hannes Gebhard - joka vanhasuomalaisena ei ollut marxilainen - käytti käsitettä "yhteiskuntataloudelliset olot", jonka hän ymmärsi melko samoin kuin Gylling¹⁵. Eino Kuusi (1880-1936) - joka ei myöskään ollut sosialisti - käytti puolestaan käsitettä "kansanluokka"¹⁶. Gyllingin käyttämät käsitteet eivät siis poikenneet mitenkään porvarillisten tutkijoiden käsitteistöstä. Tosin porvarillisetkin tutkijat saattoivat hyödyntää Marxin ja muiden sosialismin klassikkojen tulkintoja olematta silti suoranaisesti marxilaisia.

Gylling osoitti, että vielä 1700-luvun puolivälissä Suomen maaseudulla oli lähinnä talollisasutusta. Tuolloin oli ainoastaan vähäistä torppariasutusta sekä vielä vähemmän mäkkitupalais- ja tilatonta väestöä. 1700-luvun jälkipuoli oli voimakkaan kehityksen aikaa, joka ilmeni väkimäärän nopeana

---

jonkin verran 1700- ja 1800-lukujen taitteessa. Kallio, Topi, Palvelijapolitiikasta Suomessa 18. vuosisadalla. Taloustieteellisiä Tutkimuksia XI. Helsinki 1913, s.56-70.

¹⁴Gylling 1909 A, s.132.

¹⁵Gebhard, Hannes, Yhteiskuntataloudelliset olot Suomen maalaiskunnissa. Teoksessa Oma Maa 4. Toim. Palmén, E.G. et al., Porvoo 1909, s.8-24.

¹⁶Kuusi, Eino, Työväenkysymys. Teoksessa Oma Maa 5. Toim. Palmén, E.G. et al., Porvoo 1910, s.810-824.

kasvuna. Samalla torppari-, mäkitupalais- ja tilaton väestö kasvoivat talollisväestöä lukuisimmaksi. Tosin talollisasutuskin kasvoi, mutta hitaammin kuin koko maaseutuväestö. 1800-luvulle tultaessa maalaisväestön yhtenäinen luonne oli hävinnyt, kun vallitsevan talollisväestön alapuolelle oli kasvanut uusia lukuisia ja nopeasti lisääntyviä väestökerroksia. Gyllingin mukaan kehitys oli samansuuntaista koko Ruotsin valtakunnassa.¹⁷

Gylling pohjusti tutkimustaan perusteellisella tilastollisella analyysillä. Hän laski tarkkaan torpparien ja osittain muun tilattoman väestön kehityksen. Gylling erotteli torpparit eri ryhmiin sen pohjalta, minkälaisen tilan alaisuudessa he olivat. Lisäksi hän suoritti perinpohjaiset alueelliset laskelmat ja vertailut. Tulokseksi tuli, että torpparilaitoksen muodot olivat varsin erilaisia eri puolilla Suomea¹⁸.

Tutkimuksen vastaväittäjä totesi, että tutkimus oli laaja ja seikkaperäinen esitys Suomen torpparilaitoksesta ja sitä koskevasta lainsäädännöstä. Johdannossa käsiteltiin 1700-lukua aikaisempia torpparioloja, joista ei tuotu esiin mitään uutta, vaikka tehdyistä paikannimitutkimuksista olisi voinut jotain päätellä. Tutkimuksessa valaistiin yleensäkin varsin niukasti Suomen vanhempaa uudistusasetusta. Vastaväittäjän mielestä oli epätodennäköistä, että yksityinen takamaiden omistus oli tuolloin niin laajaa ja kollektiivista sekä kruunun omistus niin heikkoa kuin tutkimuksessa oletettiin.¹⁹

Vastaväittäjä katsoi, että 1600-luvun kehitykseen siirryttäessä esitys oli ansiokas. Tekijä oli julkaissut "yhtä valaisevia kuin harvinaisiakin tietoja kartanoiden torpparitaloudesta tällä uudemman torpparilaitoksen syntymäkaudella". Itämeren alueen suurtilajärjestelmän vaikutusta Suomen kartanotalous- ja torpparioloihin olisi kuitenkin voinut käsitellä laajemmin. Vastaväittäjä katsoi, ettei tekijän päätarkoitus ollut torpparilaitoksen työ- ja verosuhteiden tai taloudellisen historian tutkiminen. Tekijä oli eri mieltä ja kirjoitti mar-

---

¹⁷Gylling 1909 A, s.89-90, 245-247.

¹⁸Sama, esim. s. 72.

¹⁹KA, EGK, kansio 1, ote Filosofisen tiedekunnan Historiallis-kielitieteellisen osaston ptk.:sta 6.10.1909 liitteineen.

ginaaliin, että "tietysti on taloudellisen historiaa".²⁰

Tuolloin historiantutkimuksen peruskäsitteet olivat lamprechtalaisen kulttuurihistorian ja modernin valtiollis-poliittisen historian kasvavan vaikutuksen takia käymistilassa. Voionmaa ja Gylling ymmärsivät mahdollisesti "taloushistorian" sisällön eri tavoin. Tämä saattaa selittyä heidän erilaisista tieteellisestä taustastaan käsin. Gylling oli lähinnä talous- ja tilastotieteilijä, jonka tieteelliset juuret olivat kansantaloustieteen historiallisessa koulukunnassa. Voionmaa oli ennen kaikkea sosiaalishistorioitsija, joka oli saanut vaikutteita lamprechtalaisuudesta. Yhdistäviä tekijöitä olivat sosiaalidemokraattinen puoluekanta ja marxilaissävytteinen kiinnostus yhteiskuntaluokkien tutkimiseen.

Vastaväittäjä totesi, että teos oli historiallinen tutkimus Suomen torpparilaitoksen kehittymisestä 1700-luvulla. Pohjana oli liitteessä julkaistu aineisto, jonka tekijä on koonnut "suurella vaivalla ja huolella". Vastaväittäjä totesi, että tekijä oli tilastojen käsittelijänä "tarkka ja tunnollinen", mutta oli tehnyt joitain "vähäisiä virheitä". Hän arvosteli muun muassa puutteellista selvitystä veroluetteloiden ja tabeliluetteloiden eroista sekä sitä, ettei tekijä huomauttanut selkeästi hallinto- ja kirkkopitäjien erilaisuudesta. Gylling katsoi selvittäneensä molemmat kysymykset.²¹

Vastaväittäjän mielestä oli vaikea tietää, milloin tekijä käytti pitäjää hallinnollisessa ja milloin kirkollisessa mielessä. Tästä johtuen tilastot olivat niin epätarkkoja, että niitä voi vain suurella varovaisuudella käyttää paikallisessa tutkimuksessa. Tekijä kirjoitti, että "voi kyllä, kun pitää mielessä, että ne koskevat hallinnollisia pitäjiä". Vastaväittäjä korosti kuitenkin, että tutkimus koski koko maata ja virheet hävisivät suuressa mittakaavassa. Suurimpiin piireihin kohdistuva tilasto oli varmallalla pohjalla, ja maakuntiin kohdistuva vielä varmemmalla. Erityisesti taulukko *Torpparit Suomessa*

---

²⁰KA, EGK, kansio 1, ote Filosofisen tiedekunnan Historiallis-kielitieteellisen osaston ptk.:sta 6.10.1909 liitteineen.

²¹Sama.

1700-luvun alkupuolella ryhmitettyinä päätilansa kameralisen maaluonnon mukaan²² oli monimutkaisen työn tulos, vaikka koski-kin vain yhtä vuotta. Vastaväittäjän mukaan tekijän onnistui luoda selvä kuva 1700-luvun alun torppariasutuksen alueellisesta liikkeestä ja edustavista tyypeistä. Ruotsin vallan loppukauden käsittelyssä oli runsasta tilastollista aineistoa käytetty "kaikella mahdollisella monipuolisuudella".²³

Vastaväittäjä katsoi, että selitykset kehityksen perimmäisistä syistä, eli lähinnä tuotantotavan muutokset, olivat sivuasioita. Gylling ei hyväksynyt arviota, sillä hän totesi reuna-merkinnässä, etteivät ne ole niinkään sivuasioita, vaan niihin viitataan useassa kohdin.²⁴

Voionmaa tiivistäi kaiken kaikkiaan varsin myönteisen arvionsa seuraavasti²⁵:

"Kokonaisuudessaan on tämä suuri ja etevä ja alallaan ainoa tutkimus kunniaksi tekijälleen sekä arvokas lisä tieteelliseen kirjallisuutemme. Mielestäni täyttää se hyvin ne vaatimukset, joita lisensiaatinarvoa varten kirjoitetulle väitöskirjalle on asetettu... Tekijän väitöstilaisuudessa tehtyihin muis- tutuksiin antamat selitykset todistivat tutkimusai- neen perinpohjaista tuntemusta".

Gyllingin lisensiaatinarvo vahvistettiin filosofisen tiedekun- nan historiallis-kielitieteellisessä osastossa 6.10.1909. Hä- nelle myönnettiin noin kuukautta myöhemmin tohtorin arvo. Hä- nellä oli laudatur maanviljelyksen kansantalous- ja tilastotie- teestä sekä approbaturit teoreettisesta filosofiasta ja poh- joismaiden historiasta.²⁶

Gylling kirjoitti väitöstilaisuuden jälkeen artikkelin, missä hän antoi taustatietoa tutkimuksestaan. Hän katsoi, että polttavaa maanvuokraajakysymystä oli valaistu monin tavoin

---

²²Gylling 1909 A, liiteosa s.195-205.

²³KA, EGK, kansio 1, Filosofisen tiedekunnan historiallis-kieli- tieteellisen osaston ptk. 6.10.1909 liitteineen.

²⁴Sama.

²⁵Sama.

nykyhetkestä käsin, muttei oltu kiinnitetty juuri mitään huomiota sen historiaan. Hän halusi väitöskirjallaan tuoda lisävalaistusta ilmiön historialliseen kehitykseen ja syihin. Gylling vertasi suomalaista maanvuokralaitosta eurooppalaiseen feodalistiseen järjestelmään. Suomessa ja Ruotsissa torppari oli vajoamassa maaorjuuteen samalla tavalla kuin talonpoika Euroopassa. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan torppariluokka kehittyi henkilökohtaisesti vapaaksi vuokramiesluokaksi. Maanvuokraajalaitos edusti feodalistista kautta Suomessa, vaikkakin se kehittyi vasta kun muualla Euroopassa tämä kausi alkoi jo väistyä.²⁷ Gylling pyrki tässä asettamaan Suomen marxilaiseen kaavaan yhteiskuntamuotojen kehityksestä.

Gyllingin yritys tuoda uusi näkökulma keskusteluun maanvuokralaitoksesta - ja laajemminkin maaseudun ongelmista - ei onnistunut. Tutkimus jäi varsin vähälle huomiolle; vastaväittäjä Väinö Voionmaakaan ei julkaissut lausuntoaan. Voi olla, että poliittiset ryhmät olivat lyöneet kantansa lukkoon niin tiiviisti, ettei uudenlaiselle tarkastelulle ollut enää tilaa.

7.2. Toiminta dosenttina

Alkuvuodesta 1910 Gylling haki Helsingin yliopistosta kansantaloustieteen ja tilastotieteen dosentin paikkaa. Historiallis-kielitieteellinen osasto pyysi maaliskuussa kansantaloustieteen professorilta J.H. Vennolalta (1872-1938) lausuntoa asiasta. Hän antoi lausuntonsa historiallis-kielitieteellisen osaston kokouksessa 7.5.1910.²⁸

Vennola totesi, että hakijan pääteos oli väitöskirja, joka vastasi liseniaattityötä hyvin. Aiheen käsittely oli kuitenkin enemmän historiallinen kuin kansantaloustieteellinen. Tilastotieteellisesti tutkimus oli arvokas. Hänen mielestään "vakavaa työtä" oleva tutkimus valaisi ensimmäisen kerran tärkeää ta-

---

²⁷Gylling, Edvard, Suomen torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet. Työmies 2.6.1909 (E).

²⁸HYKA, Keisarillisen Aleksanterin yliopiston kanslerinviraston viikko-uudelta 1910 n:o 8. kohta n:o 481 liitteinen.

loudellista ilmiötä ja maalaisväestön sosiaalisten suhteiden kehitystä.²⁹

Vennola huomautti, että hakijan muut julkaisut olivat tilastollisia. Invalidivakuuskomitean teettämä tutkimus koski vain viittä kuntaa, joka oli ehkä liian vähän. Toisaalta käsittely oli asiantunteva ja toi uutta tietoa esiin. Vennola totesi, että hakijan ansio tutkimuksessa oli suuri, vaikka sen oli tarkastanut invaliditeettikomitean valiokunta. Alunperin pro graduna ilmestynyt tutkimus maanviljelystyöväestä Ikaalisissa olisi kaivannut viimeistelyä ennen julkaisemista, mutta osoitti kuitenkin itsenäistä huomiokykyä. Arvokas lisä tuotantoon olivat Suomen Kartaston kartografiat ja pienemmät kirjoitukset.³⁰

Vennolan mielestä hakijan tuotanto osoitti hänet ahkeraksi ja monipuoliseksi tutkijaksi. Hakija antoi muodollisissa teki-joissä aihetta muistutuksille, mutta pyrki syventymään asiaan, omasi arvostelukykyä sekä kyvyn vetää johtopäätöksiä käsiteltyään aineistoaan itsenäisesti ja tieteellisesti. Lisäksi tähänastisilla julkaisuilla oli tieteellistä arvoa. Vennolan mielestä Gylling voitiin hyväksyä dosentiksi, joskin pelkästään tilastotieteen alalla, koska hänen tuotannossaan oli varsin vähän kansantaloustiedettä. Hakijalla oli tutkijaominaisuuksien lisäksi myös opetuksellisia ansioita. Hän oli auskultoinut suomalaisessa normaalilyseossa ja opettanut vuoden liikemiesten kauppaopistossa.³¹

Historiallis-kielitetieteellinen osasto jätti asian pöydälle seuraavaan kokoukseen, joka pidettiin 14.5.1910. Roomalaisen kirjallisuuden professori F.V. Gustafsson (1853-1920) totesi, että kansantaloustieteen ja tilastotieteen opiskelu oli viime aikoina lisääntynyt. Gustafsson kuitenkin vastusti dosenttiha-
kemuksen hyväksymistä, koska vaikka hakija oli tehnyt tilastol-
lista tutkimusta ja tuonut esiin uusia tietoja, hän ei ollut
osoittanut riittävää itsenäistä tutkimusotetta. Historiallis-

---

²⁹HYKA, Keisarillisen Aleksanterin yliopiston vihko n:o 8 vuodelta 1910, asia n:o 481.

³⁰Sama.

³¹Sama.

kielitieteellinen osasto ehdotti kuitenkin Vennolan lausuntoon vedoten, että Gylling nimitettäisiin tilastotieteen dosentiksi. Suomen siviilioikeuden professori J.W. Chydenius (1863-1926), käytännöllisen teologian professori K.A. Appelberg (1851-1925) sekä maatalouskemian ja -fysiikan professori Arthur Rindell (1852-1936) yhtyivät tähän kantaan, joskin kaksi viimeksi mainittua suuresti epäillen. Soveltavan fysiikan professori Th. Homén (1858-1923) pyysi miettimisaikaa.³²

Osasto kannatti Gyllingin nimittämistä tilastotieteen dosentiksi, mutta vielä vaadittiin konsistorin hyväksyntä. Nimitystä käsiteltiin konsistorin kokouksessa 6.6.1910. Homén oli tullut kielteiseen tulokseen seuraavalla perusteella: hakijan julkaisut olivat enemmän aineiston ja numeroiden yhdistelyä kuin joidenkin kysymysten tilastotieteellistä käsittelyä. Dogmatiikan ja moraalien professori C.G.A. Rosenqvist (1855-1917) sekä fysiologisen kemian ja farmalogian professori E.E. Sundvik (1849-1918) puolsivat suuresti epäillen nimitystä, koska osasto oli kannattanut sitä melkein yksimielisesti. Pedagogiikan ja dialektiikan professori Waldemar Ruin (1857-1938) kannatti yksiselitteisesti nimitystä. Suomen ja skandinavian professori E.G. Palmén korosti, että hakijan tutkimuksilla oli merkittävää tilastollista arvoa, joten hän oli pätevä dosentiksi. Palmén totesi, että vedotessaan huolimattomuuteen vastustajat korostavat asiaa, joka ei ennenkään ole ollut tärkeää dosentiksi nimitettäessä. Yliopiston rehtori ja kreikkalaisen kirjallisuuden professori I.A. Heikel (1861-1952) kannatti nimitystä, mutta Gustafsson pysyi kielteisessä kannassaan. Konsistori esitti kanslerinvirastolle äänin 8-2 Gyllingin nimittämistä tilastotieteen dosentiksi.³³

Gyllingin nimittämistä dosentiksi vastustivat professo-reista Homén ja Gustafsson. Kyseessä saattoivat olla tieteel-listen tekijöiden lisäksi myös poliittiset motiivit³⁴. Muut

---

³²HYKA, Keisarillisen Aleksanterin yliopiston vihko n:o 8 vuodelta 1910, asia n:o 481.

³³Sama.

³⁴Nygård, Toivo, Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä. Ideologiset juuret järjestyksellisen perusta ja toimintamu-

professorit kuitenkin hyväksyivät nimityksen, vaikkei kukaan heistä ollut sosiaalidemokraatti. Kielitaistelulla tuskin oli tässä tapauksessa suurta merkitystä, koska Gylling ei ollut kummankaan osapuolen kannalta erityisen vastustettava henkilö. Hän oli ruotsinkielisen kodin kasvatti, joka puhui ja kirjoitti yleensä suomenkielellä. Poliittisesti kielikysymys oli hänelle - kuten yleisemminkin sosiaalidemokraateille - sivuseikka.

Gylling luennoi dosenttina yliopistossa syyslukukaudesta 1910 alkaen. Valitettavasti nämä luennot eivät ole säilyneet, mutta pintapuolisen kuvan niistä saa selonteosta, joita tehtiin yliopiston opettajien toiminnasta.

Gylling luennoi syksyllä 1910 kaksi tuntia viikossa aiheesta *Suomen väestötilastosta 1700- ja 1800-luvuilla*. Hän selvitti vanhempia tilastollisia lähteitä, väestötilaston kehitystä ja tekniikkaa, väkiluvun kehitystä maan eri osissa, suomenruotsalaisten oloja, syntyneisyyttä ja kuolleisuutta, muutto liikettä ja yhteiskuntaluokkien kehitystä. Kuulijoita oli kuusi, joista viisi oli yliopiston kirjoissa. Kevätlukukaudella 1911 Gylling luennoi kaksi tuntia viikossa aiheesta *Suomen maataloudellisesta kehityksestä ja maataloustilastollisista lähteistä 1700- ja 1800-luvuilla*. Hän loi ensin yleiskatsauksen lähteisiin ja keskittyi sitten seuraaviin aiheisiin: maatalouden merkitys Suomen taloudellisessa kehityksessä; tuotannon laatu; viljelysmaan ala ja viljelystavat; agraarilainsäädännön pääkohdat; maanomistus-olot. Kuulijoita oli seitsemän, joista kuusi oli yliopiston kirjoilla.³⁵

Syyslukukaudella 1911 Gylling luennoi kaksi tuntia viikossa *Suomen torpparilaitoksen kehityksestä*. Luento jakaantui seuraavasti: torppariasutuksen vanhemmat muodot Ruotsissa ja Suomessa; suurviljelyksen kehitys ja maaorjuus Itämeren alueen maissa; päivätyötorppalaitoksen synty Suomessa; torpparilaitoksen kehitys 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa ja taantuminen

---

dot. Studia Historica Jyväskyläänsia 25. Jyväskylä 1982, s.46.

³⁵Selonteko Keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1910-1911. Helsinki 1911, s. 69-70.

vuosisadan lopulla; torpparireformit. Kuulijoita oli kahdeksan, joista kuusi oli yliopiston kirjoilla. Keväällä 1912 Gylling luennoi kaksi tuntia viikossa *Suomen virallisen tilaston kehityksestä ja nykyisestä järjestyksestä*. Luento jakaantui seuraaviin osiin: virallisen tilaston ja sen orgaanien kehityksestä väestötilastosta; maatalous-, teollisuus- ja kauppatilastosta; kulkulaitostilastosta; tulo- ja varallisuustilastosta; työtilastosta. Kuulijoita oli viisi, joista neljä oli yliopiston kirjoilla.³⁶

Gylling luennoi syksyllä 1912 tunnin viikossa *tilastotieteestä*, johon kuului seuraavat aiheet: tilastotieteen käsitteistä; tilastollisten havaintojen metodista; aineiston käsittelystä; tilastollisista sarjoista; suhde- ja keskiluvuista. Kuulijoita oli 12, joista 11 oli yliopiston kirjoilla. Samalla syyslukukaudella hän järjesti seminaariharjoituksia kaksi tuntia viikossa. Aiheina olivat muuttoliike, syntyväisyysolot ja Suomen maanvuokraolot. Seminaarissa oli viisi osanottajaa, joista aktiivisia oli kolme. Gylling jatkoi kevätlukukaudella 1913 luennointiaan *tilastotieteestä*, jälleen tunnin viikossa. Hän puhui tilastollisissa luvuissa esiintyvistä säännöllisyydestä, tilastollisesta todennäköisyysuhteesta sekä loi yleiskatsauksen väestötilastoon. Kuulijoita oli 16, joista yliopiston kirjoilla oli 14.³⁷

Gylling luennoi lukuvuonna 1913-1914 tilastotieteen historiasta. Syyslukukaudella hän luennoi kaksi tuntia viikossa *tilastotieteen vanhemmasta historiasta*. Aiheita olivat muun muassa tilastollisten havaintojen kehitys 1800-luvun alussa, saksalainen yliopistotilasto ja poliittinen aritmetiikka. Kevätlukukaudella Gylling luennoi kaksi tuntia viikossa *tilastotieteen uudemmasta historiasta*. Luennoilla käsiteltiin tilaston kehitystä eri maissa, kansainvälisiä tilastollisia pyrkimyksiä ja tieteen kehitystä. Kuulijoita oli sekä syksyllä että keväällä

---

³⁶Selonteko Keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1911-1912. Helsinki 1912, s.77.

³⁷Selonteko keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1912-1913. Helsinki 1913, s.78.

viisi, jotka kaikki olivat yliopiston kirjoilla.³⁸

Gylling luennoi siis varsin monipuolisesti tilastotieteen seen liittyvistä ilmiöistä, huomioiden tapansa mukaan vahvasti myös historiallisen näkökulman. Maaseudun kehitys oli vahvasti mukana opetuksessa. Opetuskielenä oli suomi. Tilastotieteen vakiintumattomuus yliopistollisena aiheena näkyi pieninä kuulijamäärinä. Tilastotiede oli vielä pitkälti kansantaloustieteen aputiede, mutta Gylling pyrki todennäköisesti saamaan sille itsenäisemmän aseman.

Gylling ohjasi kansantaloustieteen laudaturtöitä ja toimi joko vastaväittäjänä tai esitarkastajana useimmissa aineen väitöskirjoissa vuodesta 1911 eteenpäin. Hän oli vuonna 1911 Karl Mannelinin väitöskirjan *Finlands smölexport. En statistisk-ekonomisk studie* vastaväittäjänä. Gyllingin vaativuutta osoittaa, että hän hylkäsi väitöskirjan, koska tekijä ei osoittanut omaperäisiä näkemyksiä ja tilastojen käyttö oli epätyytyttävää.³⁹

Seuraavana vuonna Gylling tarkasti vastaväittäjänä Oscar Lundellin väitöskirjan *Bidrag till den finska befolkningsstatistikens historia* ja toimi kahden muun väitöskirjan esitarkastajana. Hän toimi vastaväittäjänä - ja todennäköisesti tärkeänä taustavaikuttajana - myös vuonna 1914 julkaistussa Toivo T. Kailan (1884-1961) väitöskirjassa *Europas Venäjän väestösiirroista XIX vuosisadan lopulla*. Nämä väitöskirjat hän hyväksyi.⁴⁰

6.3. Monipuolista tutkimustoimintaa

Gyllingin tutkimusaiheet monipuolistuivat väitöskirjan jälkeen.

---

³⁸Selonteko keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1913-1914. Helsinki 1914, s.78.

³⁹Gylling, Edvard, lausunto teoksesta Mannelin, Karl, *Finlands smölexport*. Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja (YhtA) 2/1912, s.116-117; Heikkinen - Mauranen 1985, s.101.

⁴⁰Selonteko keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1912-1913, s.78; Selonteko keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1913-1914, s.78.

Hän ei keskittynyt enää niin vahvasti maanvuokraajien ja tilatoman väestön ongelmiin, joskin nekin pysyivät hänen tutkimuskohteinaan. Entistä tärkeämmiksi aiheiksi nousivat kuitenkin väestökysymykset ja siirtolaisuus, joilla niilläkin oli yhteys maatalouskysymykseen.

Poliittinen toiminta vei väitöskirjan jälkeen yhä suuremman osan Gyllingin ajasta, eikä hän tehnyt enää yhtään laajaa tutkimusta. Hän kirjoitti kuitenkin edelleen ahkerasti erilaisia katsauksia ja artikkeleita, joista osalla oli tieteellistä arvoa.

Gylling kirjoitti vuosina 1909 ja 1910 maanvuokraajalaitoksen artikkeleita, joissa historiallinen näkökulma yhdistyi aikakauden ongelmiin, toisin kuin puhtaasti tieteellisessä tarkoituksessa tehdyssä väitöskirjassa. Hän myöskin jatkoi käsittelyä aina 1900-luvun alkuun saakka.

Gylling korosti torppariluokan syntymistä 1600-luvulla sekä nopeaa kasvua 1700- ja 1800-luvuilla. Hän totesi, että maanvuokraajalaitoksen kehitys vauhdittui Suomessa samaan aikaan kuin samoja piirteitä sisältänyt feodaalilaitos alkoi Keski-Euroopassa jo väistyä.⁴¹ Tämä johtui siitä, että aateli ja talonpoikaisto huomasivat 1700-luvulla etujensa yhteisyyden maanomistajina, minkä jälkeen se ei ollut unohtunut⁴².

Gyllingin mukaan luontaistalouden vallitessa oli ollut voimakas maatyöväen tarve, joka antoi maanvuokraajalaitokselle hyvät kehitysedellytykset. Moderni kapitalistinen vaihdantatalous perustui kuitenkin rahatalouteen. Kun kapitalisti sai halpaa työvoimaa, lisäarvo oli suuri ja pääoma kasautui. 1800-luvun loppupuolella Suomessa alkoi kapitalismin läpimurto, mikä merkitsi maanvuokraajalaitoksen taantumista. Kapitalistinen talous pyrki saamaan palkkatyöväkeä, joten "selvän feodalinen torpparilaitos" ei soveltunut uuteen järjestelmään. Näin vanhan ja uuden ristiriita kärjistyi jatkuvasti. Tämä tilanne sai ai-

---

⁴¹Esim. Gylling, Edvard, Hufvuddragen af torpareklassens utveckling i Finland. Folktribunen 12/1909 (B), s.292-298.

⁴²Gylling, Edvard, Milloin talolliset saivat oikeuden torpparin verottamiseen. Uuden ajan kynnyksellä, Suomen työväen joulualbumi XIII, 1910 (B), s.29.

kaan maanvuokraajien aseman huonontumisen, mikä näkyi muun muassa hädöissä ja lakoissa.⁴³

Gyllingin näkemykset pohjautuivat varsin pitkälle marxilaiseen analyysiin, minkä mukaan vanhan ja uuden talousmuodon ristiriita johti järjestelmän kumoutumiseen. Kapitalismi syrjäytti feodalismin, mutta joutuisi aikanaan väistymään sosialismin tieltä.

Vuonna 1910 kirjoittamassa artikkelissaan Gylling jakoi vuokratilat herraskartanoiden alaisiin ja talonpoikaistyyppiin. Vuokraviljelijällä oli jälkimmäisessä ainakin oikeudellisessa mielessä parempi asema. Edellisessä suurviljelyksen edut olivat määräävät, minkä vuoksi vuokraviljelijän olot olivat huonommat.⁴⁴ Gylling antoi tästä tilanteesta varsin raadollisen kuvan⁴⁵:

”Tavallisesti ilman kirjallista kontrahtia, halliten vuokratilaansa vain irtisanomisen varassa vuodesta toiseen, on herraskartanon torppari, vaikka hänen torppansa viljelykset ovat laajatkin, joutunut kokonaan maanomistajasta riippuvaiseen asemaan.... Torppa, johon hän on kiinnittänyt kaikki työnsä ja varansa, sitoo hänet turpeeseen, joten hänen liikuntovapautensa on vähempi kuin varsinaisen maatyöväen”.

Gylling kirjoitti väestökehityksestä monia artikkeleista 1910-luvulla. *Kari Pitkänen* laskee Gyllingin yhdessä O.K. Kilven (1878-1937) ja A.E. Tudeerin kanssa autonomian ajan lopun merkittävimpiin väestötutkijoihin. Gylling oli väestötutkijana lähellä Kilpeä, joka oli myös Gebhardin oppilas. Kumpikin tutki väestöilmiöiden yhteiskunnallisia taustoja, muttei pyrkinyt kehittämään välineitä, joilla voisi vaikuttaa epätoivottuun väestökehitykseen. Molemmat tekivät tilastollista tutkimusta, joka lisäsi ymmärrystä ihmisen sosiaalisesta ja taloudellisesta käyttäytymisestä. He etsivät väestöilmiöiden taustaa sosiaali-

---

⁴³Gylling, Edvard, Katsaus torpparilaitoksen kehitykseen Suomessa. Työväen Kalenteri III/1910, 1909 (C), s.132-133,138.

⁴⁴Gylling, Edvard, Maanvuokraolot. Yhteiskunnallinen Käsikirja, 1910 (C), s.258.

⁴⁵Sama, s.258.

sista oloista ja eri tuotantomuotojen - erityisesti kapitalismin - kehityksestä. Tässä tulivat esille historiallisen kansantaloustieteen nuoremmalta siiveltä omaksutut vaikutteet.⁴⁶

Gylling tarkasteli yhteiskunnallisten ja taloudellisten olojen heijastumista väestönkehityksessä. Pohjana oli jako esikapitalistiseen maatalousvaiheeseen ja kapitalistiseen aikaan. Ensimmäisessä vaiheessa väestön elinmahdollisuudet ja väestönkasvu perustuivat maatalouteen ja uudisraivaukseen. Tästä syystä väestönkasvu oli ollut nopeampaa niillä alueilla, joilla maatalous oli voinut vielä laajentua. 1800-luvun jälkipuoliskolla taloudellinen kehitys ja väestönkasvu alkoivat siirtyä teollistumiskehityksen puitteisiin. Luonnollisen väestönkasvun pääosa tapahtui edelleen samoilla alueilla kuin aikaisemmin, mutta voimistunut siirtolaisuus alueelta toiselle muutti kuvaa.⁴⁷

Gylling valitti vuonna 1909, että Suomen virallinen tilasto ei ollut kehuttavalla kannalla. Tämä koski erityisesti sen tärkeintä haaraa, väestötilastoa, josta ei saanut selville luotettavasti edes väkilukua. Puutteista huolimatta väestötilastomme oli kuitenkin aarreaitta, koska se ulottuu yhdessä Ruotsin tilaston kanssa kauemmaksi kuin minkään muun maan. Gylling korosti, että sen avulla voitiin seurata väkiluvun kehityksen lisäksi muun muassa syntyväisyyttä ja ikä-, siviilisääty- ja ammattiryhmitystä. Suomen väestöhistoriallinen aineisto oli tilastolliselta, taloustieteelliseltä ja historialliselta kannalta erittäin arvokas. Kuitenkin sitä oli tutkittu varsin vähän. Ainakin osittaisena syynä tähän oli se, että aineisto oli varsin hajanaisesti sijoitettu ja huonosti järjestetty. Gylling halusi Tilastollisen Päätoimiston kokoavan ja järjestävän sen uudelleen, tai "maamme taloudellinen kehitys... tulee jatkuvasti jäämään entiseen hämäräänsä".⁴⁸

Gylling siis piti väestökysymyksiä varsin tärkeinä yhteiskunnallisen kehityksen ymmärtämisen kannalta ja valitteli nii-

---

⁴⁶Pitkänen 1988, s.104-105,166.

⁴⁷Sama, s.143-144.

⁴⁸Gylling, Edvard, Hiukan vanhemmasta väestötilastostamme. YhtA 2/1909 (D), s.88-92.

den puutteellista tutkimista. Tämän valossa on ymmärrettävää, että hän itse alkoi väitöskirjansa jälkeen kirjoittamaan niistä enemmän.

Gylling luotasi Suomen väestökehitystä aina 1500-luvulta asti. Hänen väestöhistoriallisista kirjoituksistaan kokonaisvaltaisimpia oli vuonna 1911 julkaistu *Väestö*, mihin seuraava esitys pääpiirteissään perustuu.

Gyllingin mukaan 1500-luvulla Suomen väkiluku - mukaan lukien "vanha Suomi" - oli jonkin verran yli 300 000 ihmistä. 1600-luvun loppuun tultaessa se oli noussut noin puoleen miljoonaan henkeen. Ison vihan päätyttyä Suomessa oli väkiluku sotien ja nälkävuosien harventamana laskenut jälleen reiluun 300 000:n henkeen. Tämän jälkeen alkoi nopea väestönkasvu. 1700-luvun puolivälissä Suomessa asui noin 530 000 henkeä. 1700-luvun loppupuolella väestö kaksinkertaistui.⁴⁹

1700-luvun puolivälissä kaupunkien väestö oli alle viisi prosenttia maan koko väkiluvusta, joten maaseutu oli väestöolojen kannalta erittäin keskeinen. Se oli luonteeltaan vielä varsin yhtenäinen, kun torpparit ja tilaton väestö olivat vasta syntymässä. 1700-luvun puolivälistä alkaen väestö kasvoi nopeimmin alueilla, joissa uudisraivauksella oli hyvät mahdollisuudet. Maanvuokraajien ja tilattomien luokat alkoivat samoihin aikoihin kehittyä. 1800-luvun alun olot muistuttivat vielä melko paljon 1700-luvun puolivälin tilannetta. Kaupunkiväestön osuus oli varsin pieni, väestön leviäminen maan eri osiin oli erittäin epätasaista sekä ero vanhojen asutuskeskusten ja entisten erämaaseutujen välillä oli selvä.⁵⁰

1800-luvun kuluessa talollisväestön lisääntyminen heikkeni. Väestönlisäys kohdistui yhä suuremmissa määrin torppareihin, mäkitupalaisiin ja maalaistyöläisiin. Näin runsas sata vuotta mullisti olosuhteet Suomen maaseudulla. Gylling katsoi tämän kehityskulun saavuttaneen huippunsa noin vuonna 1865.

---

⁴⁹Gylling, Edvard, *Väestö. Sata vuotta Suomen sivistyselämää. Kansanvalistusseuran Toimituksia 158.* Helsinki 1911 (B), s. 31-32.

⁵⁰Sama, s.32-33.

Tällöin oli syntynyt merkittävä maanvuokraajaluokka, joka oli laajoissa osissa maata maaseutuväestön lukuisin kerros. Näin maaseudun vanha talonpoikainen leima oli hävinnyt.⁵¹

Vuosien 1865 - 68 katovuosien jälkeen alkoi uusi suunta kehityksessä, kun väestönkasvu kohdistui yhä selvemmin kaupunkiin ja maaseudun teollisuusseutuun. 1890-luvulla koko maan väestölisäyksestä tuli jo kolmannes kaupunkiin. Vuonna 1909 kaupunkiväestön osuus oli jo noin 15 % koko maan väestöstä. Väestönkasvu kokonaisuudessaan oli edelleen voimakasta. 1800-luvun lopun merkittävimpiä muutoksia oli muuttoliikkeen nopea kasvu. Muissakin maissa havaittua pakoa maaseudulta esiintyi 1900-luvun alun Suomessakin. Siirtolaisuus oli sekin lähinnä maanviljelysalueilta lähtevä muuttoliike. Tapahtunut väestönkehitys tasoitti alueellisia asutusoloja merkittävästi.⁵²

Gylling kirjoitti, että syntyneisyys vähentyi koko 1800-luvun, kun taas kuolleisuus oli vielä 1860-luvulla yhtä suurta kuin vuosisadan alussa. Tämän jälkeen kuolleisuus vähentyi syntyvyyttä nopeammin, mikä aiheutti nopeaa väestönkasvua ja keski-ikänsä nousua. Tärkeä piirre oli myös kaupunkien nopea väestönkasvu. Gyllingin katsoi, että Suomen kaupungit olivat aikaisemmin "oikeita väestön hautoja". Kuolleisuus ja syntyneisyys olivat tasoissa, joten kaupunkien kasvu perustui sisäänmuuttoihin maaseudulta. 1800-luvun loppupuolella kaupunkiväestön luonnollinen lisääntyminen kasvoi tuntuvasti.⁵³

Gylling korosti, että viimeisen sadan vuoden aikana Suomen väestöolot olivat muuttuneet erittäin merkittävästi. Väkiluku oli lähes kolme kertaa suurempi, sen sisäinen rakenne oli täysin muuttunut, ja väestökehityksen painopiste oli siirtynyt maanviljelysalueilta kaupunkiin ja maaseudun teollisuuskeskuksiin. Vuodesta 1749 vuoteen 1908 väkiluku oli kasvanut oli reilusta puolesta miljoonasta yli kolmeen miljoonaan eli noin

---

⁵¹Gylling 1911 B, s.34; vrt. Gylling, Edvard, Väentiheys v.1749 ja väenlisäys vuosina 1749-1908. Suomen Kartasto 24-28, VI. Helsinki 1911 (C), s.36.

⁵²Gylling 1911 B, s.34-35.

⁵³Sama, s.37; Kari Pitkäsen mukaan väite että kaupungit olivat ennen varsinaisia "väestön hautoja", on Suomen osalta melkoisesti liioiteltu. Pitkänen 1988, s.145.

kuusinkertaiseksi. Muutosten taustalla oli taloudellisten ja yhteiskunnallisten olojen raju muutos.⁵⁴

Gylling katsoi, että väkiluvun kehityksessä kuvastuivat yhteiskunnallisen kehityksen eri puolet. Nopea taloudellinen kehitys tarvitsi työvoimaa ja nopeutti näin väestönkasvua. Tämä selitti myös Euroopan siirtolaisuuden Yhdysvaltoihin, missä väestönkasvu ei pysynyt taloudellisen kehityksen perässä. 1800-luvun lopulla kehityksen suunta muuttui jyrkästi kun maanviljelyksen ja uudisraivauksen merkitys väestönkasvun perustana menetti merkitystään. Torpparien lukumäärän kasvu alkoi pysähtyä mutta metsätöiden lisääntyneen työtarpeen takia maaseudun tilaton väestö kasvoi edelleen. 1800-luvun lopun merkittävin taloudellinen ilmiö Suomessa oli teollisuuden, liikenteen ja kaupunkien voimakas kehitys. Gylling katsoi, että maanviljelyksen menettäessä johtavan taloudellisen asemansa, se merkitys myös väestönkehitykseen väheni. Hän totesi, että "tällä tavoin johtaa taloudellisen tuotannon suunta väestönkehitystä perässään".⁵⁵

Gyllingin näkemys noudatti seuraavaa ajatuskulkua: taloudellinen kehitys määräsi yhteiskunnallista muutosta, mikä vaikutti väestökehitykseen keskeisesti. Suomen 1800-luvun väestökehityksen taustalla oli kapitalistisen vaihdantatalouden leviäminen. Tämä ajattelu sopi hyvin marxilaisen teorian piiriin. Gylling totesi ison vihan jälkeisestä ajasta seuraavasti⁵⁶:

"Tällöin saa nimittäin alkunsa se väestökehitys, joka vähälukuisesta ja heikosta Suomen väestöstä oli kasvattava kansakunnan, joka v.1809 kykeni aloittamaan oman valtiollisen elämän".

Gyllingin mukaan väestökehitys oli siis tärkeä taustatekijä valtiolliselle kehitykselle. Kun taas väestökehitys oli riippuvainen yhteiskunnallisesta muutoksesta ja erityisesti talouden kehityksestä, historiassa määräävinä voimana olivat viime kä-

---

⁵⁴Gylling 1911 B, s.37; vrt. Gylling 1911 C, s.38.

⁵⁵Gylling, Edvard, Katsaus Suomen väkilukuun 1749-1908. Työväen Kalenteri IV/1911, 1910 (A), s.126-134.

⁵⁶Gylling 1911 B, s. 31.

dessä taloudelliset tekijät.

Gylling oli sidoksissa aikakaudella vallinneeseen väestöajatteluun. Hän painotti taloudellisia tekijöitä, mutta ei muuttoliikettä lukuun ottamatta pohtinut väestöllisten prosessien ja taloudellisen ja yhteiskunnallisen muutoksen välisiä mekanismeja. Hän kirjoitti talouden vaikutuksesta syntyneisyyteen ja kuolleisuuteen varsin yleisellä tasolla, eikä yksilöinyt väitteitään. *Kari Pitkäsen* mukaan on kyseenalaista, tiedostiko Gylling vielä 1910-luvun alkupuolella väestönkasvuun vaikuttaneita muutoksia kaupunki- ja maaseutuväestön ikä- ja sukupuolirakenteessa sekä avioliittoisuudessa. Vuosikymmenen loppua kohti hänen väestöanalyysinsä kuitenkin terävöityi selvästi.⁵⁷

1900-luvun alussa ulkoinen muuttoliike sai runsaasti huomiota, mutta sisäistä muuttoliikettä tutkittiin varsin vähän. Gylling oli poikkeus, sillä hän käsitteli siirtolaisuuden molempia muotoja ja piti maassamuuttoa vähintään yhtä tärkeänä ilmiönä kuin maastamuuttoa. Tämä johtui ilmeisesti siitä, että sisäinen muuttoliike liittyi väestöilmiöistä selvimmin kapitalismin kehitykseen.⁵⁸ Molemmat siirtolaisuuden muodot olivat osa maatalouden kehityksen kokonaisproblematiikkaa. Tämä ongelma-
kenttä kokonaisuutena oli Gyllingin kiinnostuksen kohde.

1900-luvun alussa siirtolaisuuden syyksi esitettiin yleensä moraalisävytteisiä seikkoja. Gylling ja Kilpi poikkesivat tästä linjasta ja liittivät siirtolaisuuden talouden kehitykseen⁵⁹. Samalla he pyrkivät myös oikomaan siirtolaisuudesta esitettyjä yksioikoisia väitteitä. Gyllingin siirtolaisuusartikkelit olivat kuitenkin yleisiä ja kansanomaisesti tarkoitettuja katsauksia, jotka jäivät melko pintapuolisiksi. Kilpi meni

---

⁵⁷Pitkänen 1988, s.144-145.

⁵⁸Sama, s.155-156. Gylling ilmeisesti vaikutti A.E. Tuderiin ja Toivo. T. Kailaan, jotka tutkivat myös muuttoliikettä.

⁵⁹Kilpi katsoi Gyllingin tavoin, että siirtolaisuus liittyi muros aikaan, minkä industrialistinen ja kapitalistinen kehitys sai aikaan vanhassa maanviljelysyhteiskunnassa. Kilpi, O.K., Suomen siirtolaisuus ja 19.vuosisadan kansantalous. Taloustieteellisiä tutkimuksia XXII. Helsinki 1917, s.50.

siirtolaisuustutkimuksissaan syvemmälle.⁶⁰

Gyllingin mukaan voimakas muuttoliike Pohjois-Amerikkaan osoitti, että kerran alkanut siirtolaisuus veti uusia joukkoja perässään ja ylläpiti jatkuvaa muuttoliikettä. Vuosien 1905-1907 voimakas nousukausi Pohjois-amerikassa voimisti siirtolaisuutta, ja sitä seurannut lama heikensi sitä. Tämä osoitti, että siirtolaisuuden voimakkuus - sekä Suomesta että muista Euroopan maista - oli riippuvainen ennen kaikkea Pohjois-Amerikan taloudellisten olojen muutoksista. Vasta toissijaisena tekijänä oli oman maan taloudelliset olosuhteet.⁶¹

Gylling korosti sisäisen muuttoliikkeen vilkastumista teollistumiskehityksen myötä. Väkilukutaulukoista selvisi 1800-luvun lopulta lähtien, kuinka suuri osa seurakuntien jäsenistä oli syntynyt asuinkunnassaan, muussa kunnassa, samassa läänissä tai muussa läänissä. Gylling olisi halunnut tarkastella myös eri suuntiin kulkevien muuttovirtojen rakennetta, mutta niistä ei saanut tietoa.⁶²

Gylling korosti, että sisäinen muuttoliike oli toistaiseksi käsittänyt vain pientä osaa väestöstä, mutta se oli 1800-luvun lopulla voimakkaasti lisääntynyt kaikissa osissa maata. Vuosien 1881 ja 1908 välisenä aikana lähes 1,7 miljoonaa ihmistä oli vaihtanut asuinpaikkaa. Sisäinen muuttoliike oli ollut ulkoista suurempaa lukuun ottamatta Vaasan ja Oulun läänejä, joiden muuttoliike kohdistui valtaosaltaan Pohjois-Amerikkaan. Vetävät taloudelliset tekijät olivat sisäisenkin muuttoliikkeen keskeinen syy. Gyllingin mukaan Helsinki oli jo "oikea kapitalistinen yhteiskunta", koska sinne suuntautui voimakas muuttoliike. Se oli kasvanut jatkuvasti 30 vuoden ajan, joskin laskukausina kasvu oli hitaampaa kuin nousukausina. Gyllingin mukaan erityisesti naisten lukumäärän nopea lisääntyminen selittyi kapitalismin pyrkimyksenä käyttää "helposti riistettäväksi tai-

---

⁶⁰Pitkänen 1988, s.157.

⁶¹Gylling, Edvard, Eräitä uusia tilastotietoja Suomen siirtolaisuudesta. YhtA 2/1910 (D), s.98-102.

⁶²Pitkänen 1988, s.156-157.

puvaa ja huokeapalkkaista naistyövoimaa tuotannossa".⁶³

Vuonna 1911 Gylling kirjoitti suomenruotsalaisista ilmeisesti käynnissä olleen kansallisuuskeskustelun innoittamana. Hän johti kansallisuustunteen nousun kapitalistisesta kehityksestä tuotannossa ja yhteiskunnassa. Sosiaalidemokratia oli tulos samasta kehityksestä, mutta se pyrki yhdistämään koko maailman proletariaatin taisteluun kapitalismia vastaan. Gylling suhtautui kaksijakoisesti kansallisuusaatteeseen: yhtäältä kansallinen taistelu usein yhdistyi taloudellisen ja poliittisen sarron vastustamiseen, mutta toisaalta se yleensä hämäsi proletariaattia ja laimensi luokkataistelua. Gylling totesi kuitenkin, että sosialistien pitäisi perehtyä kansallisuuskysymykseen ymmärtääkseen sitä paremmin.⁶⁴

Gyllingin mukaan tärkeimmät asiat kansakuntien kehityksestä saatiin väestötilastoista. Suomenkielisten ja ruotsinkielisten alueet olivat vakiintuneet jo varhaisessa vaiheessa uudisasutuksen myötä. Ruotsinkielisten suhteellinen osuus suomalaisista oli laskenut erityisesti vuodesta 1880 eteenpäin. Samalla kielialueet sekoittuivat keskenään. Taustalla oli teollistuminen ja kapitalistinen kehitys.⁶⁵

Gylling vertaili ruotsinkielisiä alueita yhtäältä keskenään ja toisaalta suhteessa suomenkielisiin alueisiin. Ruotsinkielisten alueitten väestönkasvu oli vuosina 1749-1865 maan keskiarvoa heikompaa. Tämä selittyi sillä, että - Pohjanmaata lukuun ottamatta - ruotsinkielisen väestön asuinalueet olivat jo ajanjakson alussa olleet varsin tiheästi asuttuja. Yhtä tiheästi asuttujen suomenkielisten alueiden väestönkasvu ei ollut sen nopeampaa. Gylling päätteli tästä, etteivät väestönkasvun erot johtuneet rodullisista ominaisuuksista, vaan eri alueiden taloudellisista ja yhteiskunnallisista tekijöistä.⁶⁶

---

⁶³Gylling, Edvard, Väestön ryhmitys syntymäpaikan mukaan ja sisäinen muuttoliike Suomessa. Suomen Kartasto 24-28, VI. Helsinki 1911 (D), s.45-48; Gylling, Edvard, Muutamia tilastotietoja Helsingistä. Työväen Kalenteri VII. 1913, s.235-238.

⁶⁴Gylling, Edvard, Statistiska bidrag till svenska folkstammens historia i Finland. Helsingfors 1911 (A), s.1-2.

⁶⁵Sama, s.2-5.

⁶⁶Sama, s. 6-15; vrt. Pitkänen 1988, s.144.

Gylling katsoi, että kansallisuusaatteen kehittymisen taustalla oli ennen kaikkea kapitalistinen kehitys. Taloudellisten ja yhteiskunnallisten muutosten korostaminen aatteellisen kehityksen perustana oli täysin marxilaisen ajattelun mukaista.

8. TOIMINTA KANSANEDUSTAJANA

8.1. Uuden maanvuokralain hyväksyminen

Maanvuokrasopimukset ja -lait kehittyivät 1800-luvun loppua kohti yhä yksityiskohtaisemmiksi. Vuonna 1902 säädettiin maanvuokralaki. Sen mukaan pisimmäksi sallituksi vuokrakaudeksi jäi edelleen 50 vuotta ilman perinnöllistä vuokra-oikeutta ja sopimuskauden alarajaa (tämä tulkittiin käytännössä vähintään yhdeksi vuodeksi). Vuotuinen vuokra maksettiin rahassa, työssä tai luonnontuotteina. Työpäivät oli jaettava tasaisesti ympäri vuotta, ellei sopimuksessa toisin mainittu. Työpäivän pituudesta ei määrätty mitään. Maanvuokraajan piti saada tilan perusrannuksista korvaus, jos ne oli tehty vuokranantajan luvalla. Tämän asian merkitystä vähensi se, että korvauksen määräsi kahdenkeskinen katselmus, missä tilanomistajalla oli vahvempi asema. Maanvuokraaja voi irtisanoutua kesken vuokrakauden. Toisaalta vuokramies voitiin irtisanoa, jos hän rikkoi sopimusta tai ei totellut maanomistajaa.¹

Maanvuokraajakysymys oli yksi tärkeimmistä asioista, joita käsiteltiin ensimmäisissä yksikamarisissa eduskunnissa. Ongelmien ratkaisemiseksi oli tarpeen säätää uusi maanvuokralaki. Vuoden 1907 valtiopäivillä tuli lakia koskien käsittelyyn hallituksen esityksen lisäksi lukuisia edustajien aloitteita. Ne kaikki perustuivat vuonna 1906 asetetun komitean suorittamiin valmisteluihin. Asiaa ei kuitenkaan saatu näillä valtiopäivillä valmiiksi vaan se jäi keskeneräisenä suureen valiokuntaan. Vuoden 1908 ensimmäisille valtiopäiville annetun hallituksen esityksen tie pysähtyi eduskunnan tultua hajoitetuksi.²

Uusi maanvuokralaki oli siis vielä aivan alkutekijöissään, kun Gylling tuli ensimmäisille valtiopäivilleen. Gylling valittiin heti suureen valiokuntaan, jonka jäsen hän oli myös vuoden 1909 toisilla valtiopäivillä ja vuoden 1913 valtiopäivillä.

---

¹Rasila 1961, s.58,203-205.

²Tuominen 1958, s. 336-339.

Hänellä oli lisäksi runsaasti muita valiokuntatehtäviä. Maatalouskysymyksen kannalta tärkeässä maatalousvaliokunnassa hän oli jäsenenä vuoden 1909 toisilla valtiopäivillä ja lisäksi kaksi kertaa varajäsenenä.³ Tämän merkitystä kuitenkin vähensi, että maatalousvaliokunta - kuten muutkin valiokunnat - oli jatkuvasti porvarienemmistöinen. Näin SDP:n edustajien tehtävänä oli lähinnä vastalauseiden laatiminen.

Gylling oli kansanedustajanakin ennen kaikkea maatalouskysymyksen asiantuntija. Gylling oli edustajana kuusilla valtiopäivillä, joissa hän käytti yhteensä 108 puheenvuoroa. Niistä maatalouskysymystä koski 30. Gylling käsitteli maaseudun ongelmia erityisesti vuoden 1908 toisilla valtiopäivillä (9 lausuntoa aiheesta) ja vuoden 1913 valtiopäivillä (10 lausuntoa aiheesta). Moninkertaisena valtiovarainvaliokunnan jäsenenä hän käytti varsin runsaasti (yhteensä 21) puheenvuoroja myös valtion varojen hoidosta. Loput lausunnot jakaantuvat melko tasaisesti useiden asioiden kesken.⁴

Maanvuokraajakysymys tuli vuoden 1908 toisilla valtiopäivillä esille vanhasuomalaisten esitysehdotuksena ja hallituksen esityksenä. Suuren valiokunnan lopullinen mietintö laadittiin hallituksen esityksen pohjalle. Se oli kaikissa pääasioissa samansisältöinen kuin vuoden 1907 valtiopäivillä syntynyt vastaava mietintö. Keskeisin ero oli, että vuokrakirja ehdotettiin nyt rekisteröitäväksi kihlakunnan oikeudessa kun aikaisemmin oli ehdotettu vuokralautakuntaa.⁵

Suuren valiokunnan mietintö tuli eduskunnan käsittelyyn. Keskustelussa aktiivisin sosiaalidemokraatti oli Sulo Wuolijoki, jonka tyyli oli varsin värikäs ja hyökkäävä. Gylling käytti

---

³Valtiopäiväpöytäkirjojen lopussa olevat luettelot eduskunnan jäsenten toiminnasta vuosilta 1908-1914.

⁴Laskelmat perustuvat valtiopäiväpöytäkirjojen lopussa oleviin luetteloihin eduskunnan jäsenten toiminnasta. Puheenvuorojen jaottelu eri aiheisiin ei ole yksiselitteistä, koska aihepiirien rajat eivät aina ole selkeitä. Lisäksi muutamat lausunnoista koskivat asioiden käsittelyjärjestystä tai muita muodollisia tekijöitä. Nämä seikat eivät kuitenkaan muuta kokonaiskuvaa olennaisesti.

⁵Tuominen 1958, s.339

myös useita puheenvuoroja, mutta Wuolijokea huomattavasti maltillisempaan ja asiallisempaan sävyyn. Wuolijoen ja Gebhardin välillä käytiin jo kysymyksen ensimmäisessä käsittelyssä voimakassanainen väittely siitä, kumpi ryhmä ajoi todellisuudessa maanvuokraajien aseman parantamista. Esityksen tullessa toiseen käsittelyyn Gylling puolestaan vastusti vanhasuomalaisen O. A. Hainarin muutosehdotusta, joka koski tosin vain työsuunnitelmaa.⁶

Näillä kannanotoilla on kiinnostavaa kurioositeettiä, sillä Gebhard oli ollut sekä Wuolijoen että Gyllingin tärkein akateeminen opettaja. Hainari puolestaan oli heidän lyseoaikainen historianopettajansa, jolla oli suuri merkitys molempien ajattelun kehittymiseen. Oppilaiden siirtyminen opettajistaan vasemmalle kuvaa tilanteen kärjistymistä ja yhä radikaalimpien ratkaisujen etsimistä. Toisaalta Gebhard, Gylling ja Wuolijoki olivat ennen kaikkea maaseudun ongelmien asiantuntijoita, eikä vanhasuomalaisten ohjelma siinä suhteessa eronnut kovin paljoa SDP:n ohjelmasta. Eduskunnan keskusteluissa ilmenee, että erityisesti Gebhard välillä lähestyi maatalouskysymyksessä sosiaalidemokraattien kantoja.

Maanvuokralakiehdotusta käsiteltiin toisessa käsittelyssä pykälä kerrallaan. Gylling otti kantaa joihinkin kohtiin. Kolmannessa pykälässä katsottiin, että vuokra olisi toivottavaa maksaa rahassa, mutta vuokrasopimuksessa se voitiin määrätä maksettavaksi myös luonnontuotteina tai päivätöinä. Gylling totesi, että rahavuokraan siirtyminen oli tärkeimpiä kohtia maanvuokraolojen uudistamisessa. Sosiaalidemokraattien mielestä työvuokra pitäisikin kokonaan kieltää feodaalisena jäänteinä. Tämä hylättiin porvariain äänillä.⁷

Gylling piti jälleen puheenvuoron, kun käsiteltiin päivätöitä. Vanhasuomalaisten edustaja H.G. Paloheimo (1864-1919, vuoteen 1906 Brander) vastusti ehdotusta, jonka mukaan päivä

---

⁶TA, SDP:n eduskuntaryhmän ptk.:t 1907-1914; 1908 II VP, ptk. I, s.500-525, ptk. II, s.1161-1168.

⁷1908 II VP, ptk. III, s.1326-1327; Asetuskokoelma 1909, asetus n:o 12, 3 §.

töistä olisi ilmoitettava vuokramiehelle vuorokautta ennen. Hänen mielestään "hyvissä ajoin" edellisenä päivänä olisi riittänyt. Gylling vastasi, että maanomistajien taholta oli haluttu säilyttää päivätyöjärjestelmä, joten sen heikkoudet tulivat luonnollisesti heidän kannettavikseen. Tällä kertaa Gylling oli voittajien puolella, sillä alkuperäinen ehdotus meni muuttumattomana läpi.⁸

Asetusehdotuksen 21. pykälästä syntyi voimakassanainen keskustelu. Siinä todettiin, että jos vuokrasopimuksessa määrättiin osa tai koko vuokra suoritettavaksi luonnontuotteissa tai päivätöissä, sekä maanomistajalla että maanvuokraajalla oli mahdollisuus muuttaa maksu suoritettavaksi ainoastaan rahassa.⁹ Gebhard totesi, että onneksi kaikki ryhmät kannattivat tätä radikaalia uudistusta. Vanhasuomalaiset kuitenkin esittivät, että rahamaksuun siirtymiselle vaadittaisiin vuokralautakunnan suostumus, koska monet maanvuokraajat eivät halunneet siirtyä rahamaksuun. Muussa tapauksessa saattaisi käydä jopa niin, että maanvuokraaja kykenemättömänä rahamaksuun joutuisi lähtemään vuokratilaltaan.¹⁰

Gylling vastasi tähän, että työvuokra aiheutti vuokramiehelle usein lisämenoja, kuten hevosen ja rengin hankkimisen. Rahamaksuun siirtymisen jälkeen nämä ylimääräiset menot jäisivät pois, minkä lisäksi maanvuokraajalla olisi aikaa mennä ansiotyöhön muualle, esimerkiksi metsätöihin. Jos Gebhardin ajattelu pitäisi paikkansa, johdonmukaisinta olisi kieltää maanomistajalta mahdollisuus siirtyä rahamaksuun, mutta jättää tämä oikeus maanvuokraajalle. Gylling katsoi, että ajaessaan pykälän muuttamista vanhasuomalaiset ajoivat todellisuudessa maanomistajan etuja. Taustalla oli halu säilyttää maanvuokraajalaitos ennallaan. Hänen mielestään työvuokrajärjestelmä oli maanvuokralaitoksen taantumuksellisin asia. Se pakotti sekä maanomistajan että maanvuokraajan konservatiivisiin ratkaisuihin, jolloin

---

⁸1908 II VP, ptk. 3, s.1349-1351; Asetuskokoelma 1909, asetus n:o 12, 20 §.

⁹Asetuskokoelma 1909, asetus n:o 12, 21 §.

¹⁰1908 II VP, ptk. 3, s.1366-1368.

maanviljelyksen edistyminen vaarantui.¹¹

Gebhard totesi, etteivät monet maanvuokraajat joudu hankimaan uutta hevosta päivätöitä varten, eikä joka paikassa ole tarjolla metsätöitä. Näin ollen rahamaksuun siirtyminen ei ole aina maanvuokraajille edullista. Gebhard ja häntä tukenut vanhasuomalainen Paloheimo eivät kuitenkaan esittäneet äänestystä asiasta, koska se olisi ollut turhaa. Pykälä hyväksyttiin sellaisenaan.¹²

Gylling painotti, että lainsäädännössä pitäisi huomioida taloudellinen edistys. Maanvuokraajalle annettava korvaus olisi oltava sellainen, ettei se estä paikkakunnalla epätavallisten viljelysmuotojen käyttöönottamista, jolloin viljelyksen kehitys alueella hidastuisi. Hän kannatti suuren valiokunnan ehdotusta, jonka mukaan vuokramies saa korvauksen aiheuttamastaan tilan arvon noususta. Tämä kohta hyväksyttiin muutoksitta.¹³

Ehdotuksen mukaan maanomistaja ei joutunut suorittamaan korvausta vuokramiehen tekemistä parannuksista, mikäli sopimusta jatkettiin entisillä ehdoilla vuokralautakunnan määräämän ajan. Sosiaalidemokraatit ajoivat pykälän poistamista. Gylling katsoi, että sen perusteella maanomistaja voi sitoa vuokramiehen turpeeseen pitkäksi ajaksi. Taustalla oli vanhasuomalaisten pyrkimys pitää työväenluokka mahdollisimman edullisesti maanviljelijän käytettävissä. SDP:n vastustuksesta huolimatta pykälä hyväksyttiin porvarillisten ryhmien äänillä.¹⁴

Voimassa olleen maanvuokralain mukaan vuokraoikeuden siirtämiseen toiselle maanvuokraajalle tarvittiin maanomistajan lupa, mutta sen jälkeen siirtosumma oli vapaasti sovittavissa. Osassa maata vuokrasopimuksissa oli jopa säädetty, että siirto voitiin toteuttaa ilman maanomistajan lupaa. Suuren valiokunnan ehdotuksen mukaan siirto voitiin toteuttaa ainoastaan määrätyllä summalla. Se vastaisi korvausta, jonka vuokramies olisi oikeutettu saamaan lähtiessään pois tilalta. Gylling vastusti

---

¹¹1908 II VP, ptk. 3, s.1369-1370.

¹²Sama, s.1372-1376.

¹³Sama, s.1604; Asetuskokoelma 1909, asetus n:o 12, 27§.

¹⁴1908 II VP, ptk. 3, s. 1386-1390.

muutosta, koska siinä huononnettiin vuokramiehen asemaa, varsinkin kun ehdotukselle haluttiin antaa taannehtiva luonne. Hän ehdotti, että siirtosumma riippuisi edelleen vanhan vuokramiehen ja uuden vuokramiehen välisestä sopimuksesta.¹⁵

Sulo Wuolijoki kannatti Gyllingin ehdotusta ja toivoi, että maalaisliiton edustajat ja eräät muiden puolueiden edustajat äänestäisivät kysymyksessä omantuntonsa eikä ryhmäkurin mukaan. Muutoksen kannattajat puolestaan katsoivat, että jos maanvuokraaja saisi ottaa siirtosummana niin paljon kuin voi, hän saisi ansiotonta. Gyllingin ehdotus hävisi lopulta numeroin 99 - 94, eli porvarilliset edustajat eivät kannattaneet sitä riittävän laajasti.¹⁶

Eduskunta hyväksyi vuoden 1908 lokakuussa uuden asetuksen torppien, lampuotitilojen ja mäkitupien vuokraehdoista. Vuokrasopimus määrättiin tehtäväksi vähintään 50:ksi vuodeksi ja enintään sadaksi vuodeksi. Vuokra suoritettiin rahassa, eikä sen vuotuista määrää voinut muuttaa kesken vuokrakauden. Erityisesti sovittaessa sen sai kuitenkin maksaa päivätöinä, joiden hinta määräytyi paikkakunnalla käyvän hinnan mukaan. Vuokrasopimus oli tehtävä kirjallisesti. Eräs asetuksen keskeisimmistä kohdista oli vuokrasuhteiden alistaminen erityisen vuokralautakunnan valvontaan. Jokaisessa kunnassa oli oltava vähintään yksi vuokralautakunta, johon maanomistajat ja maanvuokraajat valitsivat yhtä monta edustajaa. Jäsenet valitsivat ulkopuolelta puheenjohtajan. Jos he eivät saaneet ratkaisua aikaan, kihlakunnanoikeus määräsi puheenjohtajan. Koska molemmilla osapuolilla oli yhtä monta jäsentä, hänen äänensä oli usein määrävä. Lautakunnan päätös oli lopullinen, josta ei voinut normaalitapauksessa valittaa. Maanvuokralaki oli varsin laaja: se sisälsi yhteensä 82 pykälää. Asian laadun vuoksi se ei kuitenkaan voinut olla erityisen yksityiskohtainen, vaan esimerkiksi metsänkäytön osalta se jätti käyttöoikeuden määriteltäväksi sopimuksessa. Helmikuussa 1909 keisari ja senaatti hyväksyivät

---

¹⁵1908 II VP, ptk. 3, s. 1604-1606.

¹⁶Sama, s. 1608-1612.

sen.¹⁷

Asetusta sovellettiin aikaisemmin solmittuihin vuokrasuhteisiin siten, että vuokra-aika pidentyi vähintään seitsemällä vuodella. *Viljo Rasilan* mukaan toimenpiteen taustalla oli vuokralakiparannusten riittämättömyyden tajuaminen. Jäädymällä vuokrasuhteet pyrittiin saamaan riittävästi harkinta-aikaa ongelman ratkaisemista varten. Tuloksena oli kuitenkin, että maaliskuussa 1916 kodin ja peltotilkun menettäminen uhkasi saman aikaisesti useita kymmeniätuhansia maanvuokraajia perheineen.¹⁸

Taannehtiva asetus ei vakuuttanut vuokrasuhteita täysin irtisanomattomiksi, vaan se ainoastaan kumosi vuoden 1902 irtisanomispykälän sekä ulotti uuden maanvuokra-asetuksen irtisanomista ja vuokrasuhteen lopettamista koskevat kohdat myös aikaisemmin tehtyihin sopimuksiin. Ennen vuotta 1916 olikin runsaasti tapauksia, joissa entinen sopimus vaihdettiin uuteen ja joskus vuokramies luopui vapaaehtoisesti vuokratilasta.¹⁹

Uusi maanvuokralaki oli kompromissi, johon mikään ryhmittymä ei ollut täysin tyytyväinen. Oikeiston mukaan se sorti ikuisia oikeusperiaatteita, vasemmiston mielestä tilanne säilyi melkein yhtä huonona kuin ennenkin ja keskustankin mielestä asetus oli osittain jopa vahingollinen. Puolueista se vastasi kuitenkin lähinnä vanhasuomalaisen ja maalaisliiton kantoja.²⁰

Gylling kirjoitti, että laki oli syntynyt porvarillisten eduskuntaryhmien kompromissin tuloksena ja "sosialidemokratian peikon" pelottamana. Vanhentuneen talousmuodon säilyminen orjuutti vuokramiehiä ja heikensi taloudellista kehitystä estämällä uusien viljelystapojen ottamisen käyttöön. Uusi maanvuokralaki paransi tilannetta vain osittain. Myönteistä oli, että laki pidensi kaikkien vuokramiesten sopimusta vähintään seitsemällä vuodella eteenpäin ja vähensi maanomistajan mielivaltaista häätöoikeutta. Lisäksi maanvuokraajalle määrättiin korvaus viljelysparannuksista ja tarpeellisista rakennuksista, joita

---

¹⁷Asetuskokoelma 1909, asetus n:o 12; vrt. *Rasila* 1970, s.20-21.

¹⁸*Rasila* 1970, s.11.

¹⁹*Sama*, s.27-29.

²⁰*Jutikkala, Eino, Suomen talonpojan historia. 2. uudistettu painos. Helsinki 1958, s.377; Rasila 1961, s.447.*

hän tekee vuokratilalle. Vuokramies sai hoitaa tilansa viljelyksiä oman harkintansa mukaan, eikä vuokranantaja voi estää viljelysparannusten käyttöön ottoa. Myönteinen muutos oli myös, että vuokramiehelle annettiin mahdollisuus vapautua "orjuuttavasta ja rasittavasta" työverosta ja suorittaa maksunsa rahassa.²¹

Gylling löysi laista myös kohtia, jotka pakottivat "miedontamaan uuden asetuksen ylistysvirttä, jonka kenties muuten sille voisi kaiuttaa". Siinä turvattiin maanvuokraajien asema vain verrattain lyhyeksi ajaksi, eikä säädetty liian suurten vuokramaksujen alentamista. Laissa oli jäljellä osia "feodaalisesta holhontavallasta", jotka estivät vuokramiehen toimintavapautta. Lakiin jätettiin useita "porvarillisia takaportteja", joissa mainittiin "jollei toisin ole sovittu". Uusi maanvuokralaki voikin olla vain ensimmäinen askel, jota perinpohjaisemmat muutokset lähitulevaisuudessa seuraavat.²²

Gyllingin suhtautuminen maanvuokralakiin oli siis hieman kaksijakoinen. Hän myönsi sen tuoneen parannuksia, mutta katsoi ne kuitenkin riittämättömiksi.

Gylling pelkäsi, että monet maanomistajat häätäisivät vuokralaisiaan ennen uuden lain astumista voimaan. Hän perusteli tätä vertaamalla tilannetta vuonna 1904 voimaan astuneen maanvuokralain aiheuttamiin reaktioihin. Vuonna 1903 - eli vuosi ennen lakia - häätöjä oli lähes kaksi kertaa enemmän kuin seuraavana vuonna, mikä viittasi lain saaneen maanomistajat entistä häätöhaluisemmaksi.²³

Uuden maanvuokralain oli tarkoitus astua voimaan viimeistään 14.3.1909, jolloin useita maanvuokraajia uhkasi irtisanominen. Nikolai II vahvisti asetuksen kaksi päivää ennen tätä. Siihen oli kuitenkin lisätty johdanto, jonka mukaan asetus vahvistettiin Suomen köyhimpien kansanluokkien aseman parantamiseksi, vaikkei hajoitetun eduskunnan päätöksillä ollut lainsuojaa. Hallitsija oli siten suorittanut perustuslaintul-

---

²¹Gylling, Edvard, Eduskunnan hyväksymä asetus maanvuokrasta, SosA 44-45/1908 (E), s.225-226.

²²Sama, s.227.

²³Gylling 1908 B, s.3-4.

kinnan, johon hänellä yksinään ei ollut oikeutta. Samalla venäläisten tavoitteena oli luoda kiilaa suomalaisten riveihin kossikelemalla maanvuokraajaväestöä puolelleen. SDP:seen syntyi kaksi linjaa, jotka eivät olleet millään tavoin aiempien jaottelujen mukaisia. Kuusisen ja Yrjö Mäkelinin (1875-1923) johtama puoli näki taustalla porvarillisen senaatin pyrkimyksen turvata maanomistajien edut, jolloin koko perustuslakikiista oli toissijainen tekijä. Voimakkaimmin tätä linjaa vastaan polemisoi Tanner, kun taas siltasaarelaisten johtohahmo Valpas omaksui varovaisen taktiikan. Kysymyksestä käytiin ankaraa kädenvääntöä sosiaalidemokraattisessa lehdistössä.²⁴ Gylling ei ottanut asiaan suoranaisesti kantaa.

Senaatti palautti asetuksen Pietariin. Se julkaistiin vasta, kun venäläiset olivat vakuuttaneet, ettei johdantoa pidetä perustuslaintulkintana. Asetus julkaistiin tämän viivytyksen takia vasta 30.3.1909 eli yli kaksi viikkoa myöhässä. Tämän kahden viikon aikana lukuisa joukko maanvuokraajia joutui vaille eduskunnan ajattelemaa lainturvaa. Tuolloin jotkut maanomistajat hääsivät maanvuokraajansa, joskin häätöjä oli ilmeisesti melko vähän.²⁵

Sosiaalidemokraatit toivat vuoden 1909 valtiopäiville anomusehdotuksen, missä he anoivat korvauksia hädetyille vuokralaisille. Anomuksen allekirjoittajina olivat Edvard Gylling ja Evert Hokkanen (1864-1918). Sen mukaan kohtuullisinta olisi vaatia korvaukset hädät suorittaneilta maanomistajilta, mutta koska tämä veisi runsaasti aikaa, ne voitaisiin maksaa valtion varoista. Korvauksiin esitettiin varattavaksi 300 000 markkaa.²⁶

Ehdotus tuli maatalousvaliokunnassa käsiteltäväksi loka-kuussa 1909, jolloin porvarilliset jäsenet esittivät anomuksen hylättäväksi, koska ei ollut näyttöä hädöistä. Sosiaalidemokraatit vaativat, että asiasta olisi tehtävä tästä huolimatta periaatepäätös. Maatalousvaliokunta ei ennättänyt käsitellä

---

²⁴Heikkilä, Jouko, Kansallista luokkapolitiikkaa. Sosiaalidemokraatit ja Suomen autonomian puolustus 1905-1917. Historiallisia Tutkimuksia 168. Tampere 1993, s.111-115.

²⁵Rasila 1970, s.36-37.

²⁶II VP 1909, AK, anomusehdotus n:o 125.

ehdotusta ennen valtiopäivien päättymistä. Sosiaalidemokraatit uudistivat anomusehdotuksen jokaisilla valtiopäivillä, mutta vasta vuonna 1912 maatalousvaliokunta sai asiaa koskevan mietinnön valmiiksi. Ehdotus hävisi valiokunnassa vanhasuomalaisen esitykselle, jonka mukaan hädetyillä maanvuokraajilla oli oikeus anoa korvausta senaatilta ja jos he olivat kärsineet suurta vahinkoa, valtion olisi korvattava heille.²⁷

8.2. Uusi laki - vanhat ongelmat

Uusi maanvuokralaki ja vuokrasuhteiden jäädyttäminen seitsemäksi vuodeksi tunnustettiin väliaikaiseksi ratkaisuksi. Vuonna 1909 maanvuokrajärjestelmän ongelmia voitiin lähteä ratkaisemaan uudelta pohjalta: tilanne oli vakautettu ja järjestelmän epäkohdat olivat lainsäädäntötyön yhteydessä selkiytyneet. Kysymyksen keskeisyyttä kuvastaa, että se oli jatkuvasti esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Uudistettuun maanvuokralainsäädäntöön esitettiin valtiopäivillä jatkuvasti muutoksia ja lisäyksiä, mutta ne kariutuivat sosialistien ja porvarillisen puolen jyrkiin näkemyseroihin. Gylling oli kysymyksessä eräs aktiivisimmista kansanedustajista, joka otti asiaan kantaa myös valtiopäivien ulkopuolella.

Maanvuokrajärjestelmä oli kehittynyt eri puolilla maata erilaiseksi, eikä kaikkia sen puolia ei voitu yleistää koko maata kattavaksi. Keskeinen ristiriita oli joka tapauksessa maanomistajan ja maanvuokraajan välinen yksityistaloudellinen vastakohtaisuus. Ongelmakohtia olivat muun muassa vuokran määrän oikeudenmukainen määrittely ja maanvuokraajan aseman epävarmuus, joka teki hänet haluttomaksi hoitamaan maitaan pitkällä tähtäimellä.²⁸

Peruskysymys oli, kuinka paljon yhteiskunnan tulee puuttua yksityisten sopimuskomppanien välisiin suhteisiin. Koska tässä jouduttiin käsittelemään yksityisten kansalaisten taloudellisia

---

²⁷Rasila 1970, s.37-38.

²⁸Sama, s.44-45.

ja oikeudellisia suhteita, asiasta tuli poliittinen kysymys. Ratkaisukeinojen perusteella voidaan erottaa kolme suuntausta. Oikeistolainen linja piti kiinni omistusoikeuden ehdottomasta koskemattomuudesta ja täydellisestä sopimusvapaudesta. Tätä linjaa ajoivat lähinnä RKP ja nuorsuomalaiset. Vasemmalla olevien sosiaalidemokraattien mielestä yhteiskunnan oli pakkolainsäädännöllä ratkaistava tilanne ja pitkällä aikavälillä otettava maa haltuunsa. Näiden kahden suuntauksen välissä oli keskustalainen sosiaalireformistinen linja, jota edustivat - tosin eri painotuksin - Maalaisliitto ja vanhasuomalaiset.²⁹

Maanvuokraajakysymyksen - kuten muidenkin yhteiskunnallisten ongelmien - ratkaisemista vaikeutti se, että Suomi oli Venäjän osa. Lisäksi juuri vuonna 1909 alkoi venäläistämispoliitikka Suomessa jälleen muuttua hyökkäävämmäksi. Vuonna 1910 annettiin säädös yleisvaltakunnallisesta lainsäädäntöjärjestyksestä, minkä jälkeen senaatin mahdollisuudet antaa eduskunnalle lakiesityksiä ja sen laatimien lakien astuminen voimaan riippui Venäjän ministerineuvostosta. Tämän lisäksi Venäjän duumalla oli nyt oikeus laatia Suomea koskevia lakeja.³⁰ Tämän seurauksena suomalaisten mahdollisuudet ratkaista sisäpoliittisia ongelmia vähenivät kun taas venäläisten mahdollisuudet puuttua niihin lisääntyivät.

Venäläistämispolitiikan aktivoituminen jätti kielikysymyksen yhä enemmän taustalle. Lisäksi porvarillisten puolueiden suhtautumiserot venäläistämispolitiikkaan olivat vähentyneet. Näistä syistä yhä keskeisemmäksi rajalinjaksi eduskuntatyöskentelyssä - ja yleisemminkin yhteiskunnallisessa keskustelussa - muodostui porvarien ja sosialistien välinen vastakkaisuus.³¹

Eräät porvarilliset edustajat jättivät vuoden 1911 valtiopäiville pientilojen muodostamiseen tähtäävän esityksen, joka noudatteli aikaisempien eduskunta-aloitteiden linjaa. Maanvuokraajat katsottiin siinä oikeutetuksi saamaan maata. Sosiaalidemokraatit vastustivat suunnitelmaa, koska heidän mu-

---

²⁹Vrt. Rasila 1970, s.46-47.

³⁰Ks. tästä kehityksestä tarkemmin esim. Tuominen 1958, s.257-269.

³¹Sama, s.169-170.

kaansa tarkoitus oli itsenäistää vain osa maanvuokraajista ja hyöty tulisi ensisijaisesti maanomistajille. Sosiaalidemokraatit ajoivat sen sijaan edelleen viljelyspakkoa. Heidän vastalauseensa ajoittuvat keväällä 1911 eli juuri ennen SDP:n uuden maatalousohjelman julkaisemista.³²

Gylling otti toukokuussa 1911 eduskunnan yleiskeskustelussa kantaa pienviljelyskysymykseen. Hän korosti taustansa mukaisesti tieteellisen tutkimuksen merkitystä yhteiskunnallisten uudistusten pohjana. Tutkimuksella ei oltu vielä pitävästi osoitettu, minkälainen maanviljelys oli tehokkainta. Kysymys pitäisi tutkia perin pohjin ennen mitään kalliita toimenpiteitä. Gylling itse arveli seuraavaa. Jos maanviljelijäväestö muodosti lähes koko väestön, pienviljelys oli tehokkaampaa, koska se antoi suurimman bruttotuloksen hehtaaria kohti. Maanviljelijöiden osuuden supistuessa suurviljelyksestä tuli yhä tehokkaampi viljelymuoto, koska se antoi suurimman tuloksen ihmis-työtä kohti. Kun Suomessakin maanviljelyksen merkitys väheni, suurviljelys osoittautuisi todennäköisesti järkevimmäksi ratkaisuksi. Gylling korosti, että porvarien tarkoitus oli ennen kaikkea poliittisista syistä kasvattaa pienviljelijöiden lukumäärää.³³

Syntyneessä keskustelussa sosiaalidemokraatit Kuusisen ja Tokoin johdolla tukivat Gyllingiä, mutta porvarilliset edustajat katsoivat, että myös viljelyspakkovaatimus perustui lähinnä poliittisiin pyrkimyksiin. Heidän mielestään viljelyspakonkaan vaikutuksia ei oltu tyydyttävästi selvitetty. Maalaisliiton edustaja Filip Saalasti (1866-1918) korosti, että maanviljelys oli edelleen Suomen ehdoton pääelinkeino. Näin ollen se pitäisi olla ajattelun lähtökohta.³⁴

Gylling hyväksyi vuokraviljelijöiden tekemisen maanomistajiksi, kunhan ei hyväksytä maan hankkimista maanomistajan ja vuokraviljelijän vapaalla sopimuksella. Tämä olisi merkinnyt yksiselitteisesti vahvemman eli maanomistajan oikeutta. Lisäksi

---

³²Rasila 1970, s.112-113.

³³1911 VP, ptk., s.595-599.

³⁴Sama, s.599-623.

uudistus koskisi vain osaa maanvuokraajista. Gyllingin mukaan maanvuokraajien vapautus voitiin toteuttaa vain pakkolainsäädännöllä. Ainoastaan näin he eivät menettäneet omistusoikeutta, joka heillä tosiasiallisesti oli tiloihinsa.³⁵ Gylling sai tukea usealta sosiaalidemokraattiselta edustajalta kun taas porvarilliset edustajat arvostelivat hänen puhettaan voimakkaasti.

Gylling siis tuki toukokuussa 1911 maanvuokraajien tekemistä maanomistajiksi, kunhan muutoksen muodot määrättiin lailla. Tämä uusi kanta perustui ohjelmakomitean - jossa Gyllingin osuus oli keskeinen - linjauksiin. Ohjelmakomitea oli valmistelussa mietintöään, joka tuli julkisuuteen kesäkuussa 1911. SDP hyväksyi tämän linjan virallisesti muutamaa kuukautta myöhemmin Helsingin puoluekokouksessa. Gylling vetosi myöskin maanvuokraajien "tosiasialliseen omistusoikeuteen" tiloihinsa, mikä tarkoittanee samaa kuin puoluekokouksessa hyväksytty "varsinainen asumisoikeus".

Porvarillisten puolueiden asetusehdotukset pientiloista ja Suomen maalaisväestön asutusrahastosta voitiin siirtää yli vaalien 67 edustajan voimin. SDP:n edustajat äänestivät ehdotukset seuraaville valtiopäiville. Useat porvarilliset edustajat jättivät päätökseen vastalauseensa.³⁶

8.3. Viljelyspakkovaatimuksen hylkääminen

Sosiaalidemokraattisen Puolueen puoluekokous pidettiin Kotkassa syyskuussa 1909. Puolueen valmistautuessa määrittelemään suuntaansa vaikutti kaksi uutta tekijää: tsaarinvallan uudelleen lujittunut ote, joka oli uhka Suomen autonomista asemaa kohtaan ja pettymys eduskuntatyön tuloksiin. Muuttuneet olosuhteet saivat aikaan keskustelua oikeista menettelytavoista. Keskustelun jälkeen hyväksytyt menettelytapapponet noudattelivat suurin piirtein Oulun kokouksen ponsia, mutta Yrjö Sirolan ehdotusta seuraten luokkataistelua ja luokkavastakohtien kärjistymistä

---

³⁵1911 VP, ptk., s.814-817.

³⁶Sama, s.820-830.

tähdentävä kautskylainen linja oli niissä selvemmin esillä.³⁷

Uuden maanvuokralain myötä maatalouskysymyksessäkin oli tultu uuteen tilanteeseen. Otto Ville Kuusinen katsoi, että puolueen ohjelma - erityisesti maatalousohjelman osalta - vaati korjaamista. Oskari Tokoi puolestaan totesi, että maatalousohjelma oli monessa suhteessa pikkuporvarillinen. Puoluekokous asetti ohjelmakomitean, jonka jäseniksi tulivat Gylling, Kuusinen, Sirola, Tokoi ja Sulo Wuolijoki. Komitean ensisijainen tehtävä oli maatalousohjelman uudistaminen.³⁸

Kokouksessa todettiin, että maanvuokraajien "passiivinen vastarinta" oli tuottanut tulosta, sillä monikaan maanomistaja ei ollut uskaltanut häätää vuokralaisiaan ennen uuden maanvuokralain voimaantuloa. Puolueen keskustoimikunta - mihin myös Gylling kuului - oli avustanut maanvuokraajia erilaisilla neuvoilla ja keräämällä tilastoa maanvuokraajaliikkeestä.³⁹

Vaikka puolueen maatalousohjelma sai Kotkassa osakseen arvostelua, se säilytettiin kuitenkin ennallaan. Toisaalta se katsottiin yleisesti vanhentuneeksi, koska ohjelmakomitea asetettiin valmistelemaan uudistuksia.

Vuonna 1910 pidetyssä kolmannessa maanvuokraajien valtakunnallisessa kokouksessa vaadittiin vielä viljelyspakkoa. Gylling oli kokouksessa varsin vähän esillä. Hänen piti tosin alustaa kysymyksestä "tilattoman väestön asuttaminen ja viljelyspakko", mutta hän oli estynyt. Tokoi - joka Gyllingin poisollessa alusti kysymyksestä - puolusti voimakkaasti viljelyspakkoa.⁴⁰

Kokouksen keskeisin kysymys oli maanvuokraajien järjestäytyminen. Keskustelun jälkeen päätettiin perustaa valtakunnallinen Maanvuokraajien Liitto. Liiton toiminta jäi loppujen lopuksi varsin vaatimattomaksi, sillä sen jäsenmäärä pysyi maanvuok-

---

³⁷Soikkanen 1975, s.128-133.

³⁸SDP:n VI PK, s.10-11,143,204.

³⁹Sama, s.21-22.

⁴⁰Maanvuokraajien kolmannen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1910, s.20-22.

raajien kokonaismäärään nähden perin pienenä.⁴¹

Sosiaalidemokraatit olivat Gyllingin johdolla vaatineet viljelyspakon toteuttamista vuodesta 1906 lähtien. Vuoden 1911 aikana tämä peruslinjaus kuitenkin muuttui, kun pienviljelyksen haitallisuutta alettiin korostamaan entistä voimakkaammin. Viljelyspakon toteuttaminen olisi käytännössä tukenut pienviljelystä, minkä takia sosialismin voitto olisi saattanut viivästyä. Lisäksi viljelyspakon ajaminen oli käytännössäkin osoittautunut erittäin vaikeaksi, koska eduskunnassa kaikki porvarilliset puolueet tuomitsivat sen jyrkästi.

SDP:en seuraava puoluekokous pidettiin syyskuussa 1911 Helsingissä. Kotkan puoluekokouksessa asetettu ohjelmakomitea antoi Helsingin kokoukselle mietintönsä. Tarkoituksena oli ollut SDP:n koko ohjelman tarkastelu, mutta ajanpuutteen vuoksi mietinnössä rajoituttiin lähinnä maatalousohjelmaan, joka olikin ollut komitean ensisijaisena kohteena. Mietintö oli ennen kaikkea Gyllingin - mutta osaksi myös Kuusisen - tekemä.⁴²

Komitean maatalousohjelma alkoi laajalla historiallisella katsauksella maalaisväestön asemaan. Katsaus eteni Gyllingin yleensä esittelemän kehityksen mukaisesti: keskeistä oli 1800-loppupuolen kapitalistinen käänne ja siitä johtuva luokkaristiriitojen kärjistyminen. Ohjelman mukaan Suomen kapitalistinen kehitysaste oli 1900-luvun alussa sama kuin kehittyneimmissä maissa kapitalismin syntyäaikoina. Komitea katsoi, että ohjelmassa oli olennaista kaksi näkökulmaa: Mikä oli työväenluokan etujen mukaista? ja mikä mahdollisti yhteiskunnallisen ja taloudellisen edistyksen?. Mietinnön mukaan "köyhälistö ei porvarillisessa yhteiskunnassa voi päästä vapaaksi", mutta yhteiskunnallinen ja taloudellinen edistys voi parantaa jonkin verran sen asemaa. Tätä pitäisi tukea tekemällä uusia lakeja maatyöväen työehdoista ja asunto-oloista. Näin olisi mahdollista päästä irti "feodalisesta orjuuttavasta riippuvuudesta".⁴³ Komitean

---

⁴¹Maanvuokraajien kolmannen yleisen edustajakokouksen ptk., Helsinki 1910, esitysvihko, s.5-9.

⁴²SDP:n VII PK, ohjelmakomitean mietintö, s.26; Soikkanen 1975, s.160.

⁴³SDP:n VII PK, ohjelmakomitean mietintö, s.26-44.

kannassa näkyi pyrkimys yhdistää uudistuspolitiikka ja vallankumouksellisen tilanteen odotus, joskin painopiste oli yhteiskunnallisissa reformeissa.

Komitean esittämistä näkemyksistä tärkein oli Forssan ja Oulun puoluekokouksissa hyväksytyn pienviljelystä suosivan linjan kyseenalaistaminen. Mietinnössä myönnettiin, että viljelyspakolla saataisiin tilattomille riittävästi maata ja estettäisiin mahdollisuus heidän viljelystensä anastamiseen. Olennaista oli kuitenkin pienviljelyksen kannattavuus. Jos se kannatti niin huonosti, ettei viljelijä menesty, pienviljelystä oli turha tukea. Komitean mielestä viljelyspakosta pitäisi luopua, koska ei oltu osoitettu, että pienviljelys olisi tehokkaampaa kuin suurviljelys. Oli myös epäselvää, olisiko pienviljelijöiksi muuttuminen maalaisköyhälistölle hyväksi. Koska kysymyksestä oli saatu ristiriitaisia tutkimustuloksia, pitäisi tehdä lisätutkimuksia ja asettua toistaiseksi odottavalle kannalle. Komitea ehdotti, ettei puolue toistaiseksi ajaisi pienviljelystä tukevia uudistuksia. Viljelyspakon vaatimisesta pitäisi toistaiseksi luopua, koska siitä aiheutuva pientilojen lukumäärän nousu ei välttämättä olisi hyvä asia. Jos se kohottaisi tuotantoa, hyöty menisi kapitalismissa lähinnä suurviljelijöille.⁴⁴

Komitean mukaan maanvuokraajien pääongelma oli heidän epävarma asemansa, joten viljelyspakon sijasta pitäisi ajaa heidät vapauttavaa pakkolainsäädäntöä. Ohjelmakomitea kannatti erityisen komitean asettamista valmistelemaan valtiopäivillä tehtävää aloitetta maanvuokraajien vapauttamiseksi ja maatyöväen suojelemiseksi. Mietinnössä katsottiin, ettei torppareilla ja mäkitupalaisilla ollut tilaansa ainoastaan vuokraoikeutta, vaan usein paljon täydellisempi "varsinainen asumisoikeus", jonka turvaaminen oli tärkein tehtävä. Komitea ei määritellyt, mitä se tarkoitti varsinaisella asumisoikeudella. Mietinnössä tosin viitattiin siihen, että vuokramiehet olivat usein viljelleet samaa tilaa, johon he alun perin olivat saaneet "suoranaisen oikeuden" perinnön tai ostamisen kautta.⁴⁵

---

⁴⁴SDP:n VII PK, ohjelmakomitean mietintö, s.45-73.

⁴⁵Sama, s.73-84.

Varsinaisella asumisoikeudella tarkoitettiin ilmeisesti lähinnä raivaajan oikeutta raivaamaansa alueeseen silloin, kun hän ei ollut tehnyt sitä toisen palkkaamana eli ensisijaisesti työn tulosten omistusoikeutta. Siihen sisältyi myös suoranainen oikeus, mikä perustui esimerkiksi perintöön tai ostoon. Laki ei tuntenut tämänlaista varsinaista asumisoikeutta, vaan sen kanalta kysymys oli joka tapauksessa tavallisesta maan käyttöoikeudesta, mikä päättyi vuokrasopimuksen loppuessa. Sosiaalidemokraatit kuitenkin katsoivat, että tämän varsinaisen asumisoikeuden perusteella kaikki häädöt oli kiellettävä ja maanvuokraajat saatava tilojensa laillisiksi omistajiksi. Tämä taas vaati takautuvaa lainsäädäntöä. Komitea katsoi, että lunastus ei saisi tapahtua vapaaehtoista tietä, vaan laissa oli tarkoin määriteltävä lunastussumman laskentatapa- ja perusteet.⁴⁶

Viljelyspakkoajatuksen hylkääminen ei ollut helppoa, sillä vuoden 1906 maanvuokraajien kokouksessa se oli ollut lupaus, jolla oli torjuttu oman maan vaatiminen. Lisäksi sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä oli tehnyt eduskunta-aloitteita viljelyspakosta ja se oli ollut tärkeä lupaus vaalitaistelussa. Vielä 1910 maanvuokraajien edustajakokous oli asettunut viljelyspakon kannalle ja useimmissa lehtikirjoituksessa oli pyritty ainakin ymmärtämään pienviljelystä.⁴⁷

Komitean ehdotus saikin osakseen myös arvostelua. Osa kokousedustajista uskoi pienviljelyn kannattavuuteen ja puolusti viljelyspakkoa, koska sen avulla pakotettaisiin maanomistajat viljelemään maataan. Samoin arvosteltiin sitä, että tärkeässä maatalouskysymyksessä jäätäisiin "ohjelmattomaan tilaan".⁴⁸

Gylling piti kaksi puheenvuoroa, joissa hän puolusti komitean linjauksia. Hän totesi, että vaikka ohjelmakomitean mietintö hyväksytään, ei jäädä ilman ohjelmaa. Mietinnössä vaadittiin muun muassa maalaisköyhälistön työehtojen ja asunto-olojen parantamista sekä erityisesti maanvuokraajien vapauttamista.

---

⁴⁶SDP:n VII PK, ohjelmakomitean mietintö, s.77-82; Rasila 1970, s.99-101.

⁴⁷Soikkanen 1975, s.160.

⁴⁸SDP:n VII PK, s.108-111,159.

Pienviljelystä oli turha puolustaa, koska pitkällä tähtäimellä siitä saattoi olla maalaisköyhälistölle haittaa. Viljelyspakko kannatti poistaa ohjelmasta senkin takia, ettei sillä ollut eduskunnassa mahdollisuutta läpimenoon. Maanvuokraajien aseman parantaminen lainsäädännöllä oli tärkeintä, koska myös tilattomien asema parantuisi sitä kautta. Gylling kehotti hyväksymään valiokunnan ponnet ja korosti ettei porvarillisten puolueiden ohjelmat olleet lähellekään yhtä radikaaleja.⁴⁹

Puoluekokouksessa äänestettiin ohjelmakomitean mietinnön pohjalta uudesta maatalousohjelmasta. Pyrkimys maanvuokraajien vapauttamiseen sekä maalaistyöväen työ- ja elinolosuhteiden parantamiseen hyväksyttiin yksimielisesti. Komitean esitykseen lisättiin, että puolue pyrki edistämään maatyöläisten ammatillista järjestäytymistä. Varauksien asettaminen pienviljelykselle ja viljelyspakolle hyväksyttiin numeroin 57 - 36.⁵⁰ Puolueen maatalousohjelmaa ei muutettu vuoden 1913 puoluekokouksessa.

Puoluekokouksen päätökset merkitsivät, että SDP siirtyi ajamaan varsinaisen tilattoman väestön kysymyksestä irrotettua maanvuokraajakysymystä. Viljelyspakkovaatimuksessa jo olemassa olevia maanvuokraajia ei mitenkään erotettu varsinaisista tilattomista, joille olisi pitänyt hankkia maata viljeltäväksi. Koska vuokra olisi edelleen maksettu yksityisille viljelijöille, viljelyspakko ei olisi tuonut entisille maanvuokraajille muuta muutosta kuin että SDP:n ajaman vuokralain mukaan vuokraoikeus olisi muuttunut pysyväksi ja vuokran määrä puolueettomien lautakuntien määräämäksi.⁵¹

Gylling oli vuosia aiemmin kirjoittanut siitä, että pienviljelyksen hyödyllisyys oli epäselvää. Hänen näkemyksiinsä pohjautunut ohjelmakomitean mietintö oli hengeltään kuitenkin näitä kirjoituksia pienviljelyskielteisempi. Ainakin tässä kysymyksessä Gylling oli siirtynyt revisionistissävytteisestä mielipiteestä puhtaammin kautskylaiselle linjalle.

---

⁴⁹SDP:n VII PK, s.159-164.

⁵⁰Sama, s.164-165.

⁵¹Rasila 1970, s.99.

Gylling kirjoitti heinäkuussa 1910 artikkelin, missä hän tyytyväisenä totesi maanvuokraajien ja tilattoman väestön tukevan edelleen vahvasti sosiaalidemokraatteja. He ymmärsivät, että vain SDP kykeni "köyhälistön etujen mukaisesti" uudistamaan "vanhentunutta feodaalisperäistä agraarijärjestelmäämme", koska se ei ollut sidoksissa maanomistajien "kehityksenvastaisiin pyyteisiin ja vanhenneisiin etuoikeuksiin". Marxilaisen teorian mukaisesti Gylling katsoi kuitenkin, ettei maanvuokraajaluokka voi pitkällä tähtäimellä kannattaa sosiaalidemokraatteja, koska se ei ole kapitalistisen kehityksen synnyttämä. Kannatusta toivat vanhentuneet agraariolot ja porvarieryhmiä lyhytnäköinen politiikka. Gylling huomautti, että agraariolojen uudistuttua SDP saattaisi menettää näiden ryhmien kannatuksen. Sen sijaan kaupunkien lisääntyvässä teollisuusköyhälistössä oli sosiaalidemokraateille kasvava voimavara.⁵²

Loppuvuonna 1911 pidettiin jälleen maanvuokraajien edustajakokous. Tässä kokouksessa pyrittiin saamaan maanvuokraajat viljelyspakon hylkäämisen kannalle, kuten edellisen vuoden puoluekokouksessa oli päätetty. Maatalouskysymyksen käytännöllisen puolen alusti kokouksen puheenjohtajana toiminut Tokoi ja periaatteellisen osan alusti Gylling.⁵³

Gylling aloitti käsittelynsä maatalouskysymyksen historiallisesta taustasta. Kapitalistisen kehityksen alkaessa Suomessa 1800-luvun toisella puoliskolla tilattoman väestön määrä kasvoi nopeasti. Se oli kapitalismille välttämätöntä, koska teollisuus tarvitsi lisätyövoimaa. Vaikka tilaton väestö oli siis ainoastaan hetkellinen ilmiö, sen asema oli kuitenkin tällä hetkellä polttava ongelma. Gylling katsoi, että tilattomien siirtyminen kaupunkeihin ja teollisuuteen oli oikea kehitys-suunta. Porvarit pyrkivät kuitenkin tekemään heistä pienviljelijöitä, koska maan kysyntä kasvatti sen hintaa ja tilattomat olivat yhteiskunnallisesti radikaaleja. Gyllingin mukaan porva-

---

⁵²Gylling, Edvard, Vielä eräitä vaalitulosten opetuksia. Työmies 1.7.1910 (F).

⁵³Maanvuokraajien neljännen yleisen edustajakokouksen ptk. Tampere 1911, s.38,44.

reille oma hyöty oli tilattomien etua tärkeämpää. Sosiaalidemokraatit pyrkivät tilattoman aseman parantamiseen siten, ettei työväen luokka-asema heikenny.⁵⁴

Gylling puolusti puoluekokouksen päätöstä, missä otettiin odottava kanta viljelyspakon suhteen. Hän korosti, ettei pienviljelijän asema ole välttämättä parempi kuin palkkatyöläisen ja näiden kahden ryhmän edut ovat usein ristiriidassa. Kaiken lisäksi viljelyspakon läpimeno olisi mahdollista ehkä vain uuden suurlakon kaltaisen mullistuksen aikana. Sekä maanvuokraajien että tilattomien kannalta oli käytännöllisempää ajaa muun muassa maanvuokraajien vapautusta, työväensuojelun ulottamista maatyöväkeen, maatyöväen järjestäytymistä, asunto-olojen parantamista sekä yleistä ja yhtäläistä kunnallista äänioikeutta.⁵⁵

Vetoaminen viljelyspakon epärealistisuuteen teoreettisen ongelmallisuuden lisäksi oli taktisesti viisasta. Maanvuokraajat olivat epäilemättä valmiimpia hylkäämaan viljelyspakon enemmän sen vaikean toteutettavuuden kuin sen kautskyläisen vääräoppisuuden takia.

Myös kokouksen puheenjohtaja Oskari Tokoi asettui tukemaan viljelyspakon hylkäämistä, koska se voisi heikentää pitkällä aikavälillä työväenluokan asemaa⁵⁶. Monet kokousedustajat puolustivat viljelyspakkoa perusteluinaan muun muassa, että teollisuutta oli riittämättömästi työllistämään koko tilaton väestö. Gylling totesi, että alustuksessa esitetty ohjelma toisi viljelyspakkoa enemmän etua maanvuokraajille, koska porvarit oli mahdollista saada sen taakse. Hän kehotti maanvuokraajia vaatimaan tilojensa lunastamista. Kokous päätti pitää edelleen viljelyspakosta periaatteessa kiinni, mutta uudistaa vaatimuk-

---

⁵⁴Maanvuokraajien neljännen yleisen edustajakokouksen ptk. Tampere 1911, s.44-48.

⁵⁵Sama, s.48-54.

⁵⁶Oskari Tokoi oli SDP:n johtajista vastahakoisimpia siirtymään viljelyspakon vastustajaksi. Hän oli vielä keväällä 1911 kannattanut viljelyspakkoa, vaikka arvioikin, että se olisi toteutettavissa vasta sosialistisessa yhteiskunnassa. Rasila 1970, s.93-94.

sensa vasta, kun sillä on mahdollisuus toteutua.⁵⁷

Keskustelussa näkyi teoreettisemmin orientoituneen puoluejohdon ja välittämiä etujaan ajaneiden maanvuokraajien välinen ristiriita. Toisaalta Gylling ja Tokoi ymmärsivät kokouksen riviedustajaa enemmän politiikan "mahdollisen taitona".

8.4. Maaseudun ongelmien uusia ratkaisuyrityksiä

Vuoden 1912 valtiopäiville tultaessa sekä SDP että porvarillinen puoli olivat valmiita itsenäistämään maanvuokraajat. Keinoista vallitsi kuitenkin jyrkkä erimielisyys.

Vuonna 1912 sosiaalidemokraatit tekivät laajan anomusehdotuksen vuokramiehille myönnettävistä oikeuksista ja vuokraolojen järjestämisestä. Gylling oli ehdotuksen ensimmäinen allekirjoittaja ja puolueen maatalousasiantuntijana todennäköisesti myös tekstin kirjoittaja. Hänen korostamansa asiat olivat vahvasti esillä anomusehdotuksessa, missä painotettiin maanvuokraajien olojen tieteellistä selvittämistä ja asioiden historiallista taustaa.

Anomusehdotuksessa todettiin, että vuoden 1909 maanvuokralaki paransi vuokramiehen asemaa riittämättömästi, mutta se kuitenkin suojasi jonkin verran maanomistajan mielivallalta. Ongelmana oli, että maanvuokraaja yleensä pääsi lain piiriin vasta uutta sopimusta tehtäessä tai vanhaa uudistettaessa. Uusi vuokralainsäädäntö jäi tehottomaksi, lukuun ottamatta joitakin taannehtivia säädöksiä, jotka nekin olivat monessa suhteessa epätäydellisiä. Tärkeimmät taannehtivista säädöksistä olivat määräys lain voimaantulon jälkeen loppuvien vuokrasopimusten pidentämisestä korkeintaan seitsemällä vuodella ja säädös, missä rajoitettiin maanomistajan oikeutta irtisanoa vuokralaisensa. Näillä säädöksillä estettiin vuokramiesten mielivaltaiset häädöt vuoteen 1916 saakka, mutta tämän jälkeen rauhoitusaika

---

⁵⁷Maanvuokraajien neljännen yleisen edustajakokouksen ptk. Tampere 1911, s.55-63; Rasila 1970, s.104.

päätyi asteittain.⁵⁸

Ehdotuksessa arvosteltiin hallitusta siitä, ettei se ollut koonnut tarkkoja tietoja vuoden 1916 jälkeen turvattomaan asemaan joutuvien maanvuokraajien lukumääristä. SDP:n mielestä tämä osoitti hallituksen täydellistä välinpitämättömyyttä laajojen väestönkerrosten elinoloista. Hallitus ei ollut myöskään tehnyt selvitystä vuokramiesten vuokramaksuista tai veroista.⁵⁹ Gylling oli kirjoittanut jo vuoden 1910 alussa, että lain vaikutuksesta pitäisi laatia tilastoja, joiden pohjalta voitaisiin suunnitella lisä uudistuksia.⁶⁰

Anomusehdotukseen sisältyi historiallinen katsaus maanvuokraajaluokan kehitykseen. Sen mukaan suurviljelys syntyi Suomessa 1600-luvulla, jolloin syntyivät feodalismille ominaiset alustalaissuhteet. Siitä lähtien maanomistajien ja maanvuokraajien väliset olosuhteet olivat säilyneet pääpiirteittäin ennallaan. Toisaalta 1700-luvun lopulta alkaen voimistuva kapitalistinen kehitys moninkertaisti maanvuokraajien lukumäärän. 1800-luvun jälkipuoliskolla maanvuokraajien tosiasiallisesti vallinnut asumisoikeus vuokratiloihinsa alkoi horjua. Samalla maanvuokraajien oikeudet supistuivat ja lukumäärän kasvu pysähtyi. Taustalla olivat taloudellisen kehityksen muutokset, kuten metsätuotteiden nopea arvonnousu ja karjanhoidon lisääntymisestä johtunut päivätyön merkityksen lasku. Lisäksi myös lainsäädännöllä vähennettiin maanvuokraajien oikeuksia. Viimeaikainen kehitys oli huonontanut vuokramiesten taloudellista asemaa ja jätti heidät avuttomina isäntänsä armoille.⁶¹ Ehdotuksessa esiintyi jälleen käsite "tosiasiallinen asumisoikeus", minkä katsottiin syntyneen sukupolvia kestäneen raivaus- ja viljelystyön kuluessa, kunnes se alkoi horjua 1800-luvun loppupuolella.

SDP:n mielestä maanvuokraajien pitäisi saada tilaansa joko täysi omistusoikeus tai vakaa ja jatkuva hallintaoikeus. Heille olisi myönnettävä täydellinen vapaus viljellä ja käyttää ti-

---

⁵⁸1912 VP, anomusehdotus n:o 60, liitteet VIII, s.74-78.

⁵⁹Sama, s.79-82.

⁶⁰Gylling, Edvard, Mitä uusi torpparilaki vaikuttaa ja miten sitä noudatetaan? Työmies 25.2.1910 (E).

⁶¹1912 VP, anomusehdotus n:o 60, liitteet VIII, s.83-88.

laansa, mukaan luettuna oikeus sen siirtäminen vieraalle. Vallitseva raskas päivätyövelvollisuus olisi muutettava kohtuulliseksi rahasuoritukseksi. Tässä pitäisi huomioida, ettei vuokramies suorita veroa siitä, minkä on itse raivannut. SDP:n eduskuntaryhmä katsoi, että näin radikaaleihin uudistuksiin vaadittiin takautuvia säädöksiä, jotka muuttivat vallitsevia oikeussuhteita.⁶²

Suomessa ei ollut kehittynyt varsinaista maaorjuutta, mutta täälläkin oli ollut vastaava isännän ja alustalaisten välinen alistussuhde. SDP kannatti maanvuokraajien muuttamista tilojensa omistajiksi, koska omistusoikeus turvaisi - "niin varmasti kuin se yleensä kapitalistisessa yhteiskunnassa on mahdollista" - vuokramiehen tilaansa kiinnittämän pääoman ja työn "ryöstöpyyteiltä". Näin sekä toteutuisi vuokramiehen etu että mahdollistuisi taloudellinen edistys.⁶³

Vapauttamista ei kuitenkaan pitäisi toteuttaa maanomistajan ja vuokramiehen keskinäisillä vapailla sopimuksilla, kuten porvarilliset ryhmät ajoivat. SDP:n mielestä tämä veisi vuokramiesten entistä enemmän maanomistajien mielivallan alaiseksi. Sen sijaan lainsäädännöllä pitäisi säätää tarkat perusteet, joiden mukaan vuokramiehillä oli oikeus lunastaa tilansa. Laisa olisi määrättävä yleiset perusteet lunastushinnan arvioimiseksi, joissa vähennettäisiin vuokramiehen työntulon, perinnön tai oston kautta hänelle jo kuuluva osuus. Normaalia suurempaa vuokraa maksaneiden vuokramiesten pitäisi saada ostaa tilansa halvemmalla. Kun vuokramiehestä tehdään maanomistaja, pitää samalla lopettaa vuokramiehen metsänkäyttö- ja laidunoikeus talon mailla. Vuokramiehelle pitäisi samalla irrottaa nautinto-oikeuksia vastaava kappale maata. Jos se ei onnistu, menetettyjen etujen arvo tulisi vähentää ostohinnasta. Päätilaa seuraavista rasituksista vuokramiehelle jäävä osa pitäisi vähentää ostohinnasta.⁶⁴

Sosiaalidemokraatit katsoivat, että jos vuokramies ei pys-

---

⁶²1912 VP, anomusehdotus n:o 60, liitteet VIII, s.88-90.

⁶³Sama, s.91-92.

⁶⁴Sama, s.92-98.

ty maksamaan vapaaksiostohintaa heti, hänen pitäisi voida maksaa vähitellen kohtuullisella korolla. Valtio voisi toimia välittäjänä maksamalla maanomistajille ostohinnan ja keräämällä vähitellen varat vuokramiehiltä. Ongelmakohdat voitaisiin jättää puolueettomille lautakunnille, kuten esimerkiksi tuolloisille vuokralautakunnille. Maanvuokraaja päätettäväksi olisi jätettävä, milloin hän haluaa ostaa tilansa. Poikkeustapauksissa jätettäisiin maaomistajalle oikeus lunastaa vuokratila itselleen, jolloin vuokramies saisi korotetun korvauksen. Ehdotuksen mukaan asian ratkaiseminen vei runsaasti aikaa, joten vuoden 1909 taannehtivan asetuksen suomaa rauhoitusaikaa pitäisi jatkaa ainakin 20:llä vuodella.⁶⁵

Sosiaalidemokraattien tekemä anomusehdotus muistutti periaatteiltaan sitä maanvuokraajavapautusta, jonka "tynkäeduskunta" - missä oli lähes pelkästään porvarillisia edustajia - toteutti sisällissodan jälkeen. Tosin tuolloin hyväksytty lunastuslaki ei ollut aivan yhtä radikaali kuin SDP:n ehdotus.⁶⁶

Porvarillisilla puolueilla oli noina vuosina eduskunnan valiokunnissa niukka - usein vain yhden äänen - enemmistö. Porvarit järjestivät usein niin, että sosiaalidemokraattien tekemät aloitteet joutuivat yleensä käsittelyjärjestyksen jälkipäähän ja jäivät siten valiokunnissa käsittelemättä loppuun.⁶⁷ Tämä oli SDP:n vuoden 1912 maanvuokra-aloitteenkin kohtalo maatalousvaliokunnassa.

Eduskunnassa käytiin maaliskuussa 1912 perinpohjainen keskustelu maanvuokraolojen järjestämisessä. Gylling katsoi, että feodaaliselle pohjalle rakentuva maanvuokrajärjestelmä oli hajoamassa, kun se joutui vastakkain uuden kapitalistisen kehityksen välinen ristiriita. Kapitalistinen suurviljelijä ei tyytynyt toimintavapauttaan rajoittavaan maanvuokrajärjestelmään. Suurviljelyksen kehittyessä lisääntyivät myös maanvuokraajien häädöt. Myös metsän arvonnousu ja metsäkapitalismin kehitys lisäävät häätöjä. Maanvuokraajien asema jäi tämän kehityksen

---

⁶⁵1912 VP, anomusehdotus n:o 60, liitteet VIII, s.98-101.

⁶⁶Rasila 1970, s.389.

⁶⁷Sama, s.165.

jaloissa "sietämättömän huonoksi, sietämättömän epävarmaksi". Kaiken lisäksi myös lainsäädännöllä oli ennemminkin huononnettu kuin parannettu maanvuokraajien asemaa. Gyllingin mielestä vuoden 1909 maanvuokralain ainoa hyvä puoli oli, että maanvuokraajien asema vakiinnutettiin vuoteen 1916 asti. Tämän jälkeen heidän asemansa oli kuitenkin vähintään yhtä huono kuin ennenkin. Maanvuokraajien tekeminen maanomistajiksi on edistysaskel, jos sitä ei toteuteta maanomistajien ja maanvuokraajien vapail-la sopimuksilla, joka antaisi edelliselle määräysvallan.⁶⁸

Vanhasuomalainen J.K. Paasikivi (1870-1956) kuului sosiaalidemokraattien viljelyspakkohankkeen johdonmukaisempiin arvostelijoihin⁶⁹. Hän iloitsi, että SDP oli luopunut tuollaisesta "humbuugista" ja siirtynyt tukemaan pienviljelystä. Gylling vastasi, ettei SDP halua edistää pienviljelystä vaan lakkauttaa maanomistajien ryöstöoikeuden.⁷⁰

Sosiaalidemokraatit katsoivat vuoden 1912 valtiopäivillä, että porvarilliset ryhmät pyrkivät viivyttämään vuokramiesten asian ratkaisemista. Gylling ilmoitti tyytyväisyytensä siitä, että hallitus oli viimeinkin alkanut keräämään tilastollista aineistoa maanvuokraajien oloista, mutta katsoi, että tulosten odottaminen hidastaisi liikaa asian käsittelyä. Porvarilliset edustajat kielsivät pyrkimyksen haudata vuokramiesten ongelmat.⁷¹

Vuoden 1912 valtiopäivien päättyessä porvarillinen enemmistö oli jäädyttänyt SDP:n aloitteen ja sosiaalidemokraattinen vähemmistö oli äänestänyt porvarillisten ryhmien aloitteen yli vaalien. Tässä poliittisessa pattitilanteessa ongelma jäi edelleen ratkaisematta.

SDP:n eduskuntaryhmä uudisti anomusehdotuksensa vuokramiehille myönnettävistä oikeuksista ja vuokraolojen järjestämisestä vuoden 1913 valtiopäivillä. Gylling oli jälleen esityksen

---

⁶⁸1912 VP, ptk., s.93-96.

⁶⁹Immonen, Hannu, Agraaripoliitikko. Teoksessa Polvinen, Tuomo, Heikkilä, Hannu - Immonen, Hannu, J.K. Paasikivi. Valtiomiehen elämäntyö 1, 1870-1918. Juva 1989, s.160.

⁷⁰1912 VP, ptk., s.96-99.

⁷¹Sama, s.176-181.

ensimmäinen allekirjoittaja. Johdannossa valiteltiin, ettei ehdotus tullut edellisillä valtiopäivillä loppuunkäsitellyksi, eikä maatalousvaliokunnassa edes valmistelevalle käsittelyalaiseksi. Myönteistä kuitenkin oli, että hallitus aloitti tilastojen keräämisen maanvuokraajien oloista ja asetti komitean tutkimaan kysymystä. Valitettavaa sen sijaan oli, että komiteassa oli lähes pelkästään maanomistajien edustajia. Komitean jättämässä mietinnössä asiat pyrittiinkin järjestämään aivan toisin kuin SDP:n ehdotuksessa. Tämän "vuokramiesten oikeuksia räikeästi loukkaavan" esityksen vastapainoksi SDP:n eduskuntaryhmä uudisti oman ehdotuksensa. Vuoden 1913 anomusehdotus oli hieman tiivistetty versio edellisen vuoden ehdotuksesta. Asiallisia eroja ei ollut.⁷²

8.5. Maanvuokrakomitean ehdotus

Lokakuussa 1912 senaatin talousosaston kokouksessa perustettiin maanvuokrakomitea, jonka puheenjohtajaksi tuli A.O. Kairamo (1858-1938, vuoteen 1906 Kihlman). Komitea edusti eri puolueyhmittymiä, joskaan ei suhteessa niiden valtiopäiväedustukseen. Suomalainen Puolue sai puheenjohtajan lisäksi kolme paikkaa, Ruotsalainen Kansanpuolue tuli kolme paikkaa ja muut puolueet saivat kaksi paikkaa. SDP:n edustajiksi komiteaan tulivat Gylling ja Tokoi.⁷³

Komitea ehdotti helmikuussa 1913 antamassa mietinnössään takautuvan asetuksen jatkamista viidellä vuodella, jolloin vuonna 1916 päättyvät vuokrasopimukset jatkuisivat vuoteen 1921. Vuokraehtoja oli kuitenkin voitava muuttaa, mikäli niiden jatkaminen sellaisenaan olisi aiheuttanut maanomistajalle selvää vahinkoa, eikä olisi ollut yleisenkään edun kannalta järke-

---

⁷²1913 VP, anomusehdotus n:o 60, liitteet VIII, s.687-700.

⁷³Rasila 1970, s.140-141. Komitean muut jäsenet olivat maanviljelysneuvos H.G. Paloheimo, professori K.J. Ståhlberg, vapaa-herra O. Wrede, senaattori J.K. Paasikivi, pankinjohtaja E. Schybergson, agronomi K.V. Koskelin, Ikaalisten tuomiokunnan tuomari A. I. Björnvik, maanviljelijä T. Junnila, maanviljelijä O. Lahdensuo ja lakitieteiden kandidaatti K. Haataja.

vää.⁷⁴

Komiteamietintö oli lähellä vanhasuomalaista linjaa. RKP:n Ivar Björkvik jätti vastalauseensa, koska hän ei hyväksynyt laillisia oikeuksia loukkaavia takautuvia lainsäädäntötoimia. Toisen vastalauseen jättivät Gylling ja Tokoi. He yhtyivät komiteaan kantaan, että voimassa olevia vuokrasuhteita pitäisi pidentää viidellä vuodella. He eivät kuitenkaan hyväksyneet muutoksia vuokrasuhteisiin, paitsi jos päätilalla toimeenpantiin metsänhoitosuunnitelma. Siinä tapauksessa vuokramiehen metsänkäyttöoikeutta voitiin supistaa, jos samalla vuokraa laskettiin. Heidän mielestään vuokrasuhteisiin pitäisi tehdä vain välttämättömät muutokset, ettei lainsäätäjän käsiä sidottaisi lopullisen järjestelyn toteuttamisessa. Ei saisi myöskään riistää maanvuokraajan raivaustyöhön perustuvia oikeuksia.⁷⁵

Vaikka hallituksen esitys ennätti eduskuntaan vasta maaliskuun lopulla, asia tuli siellä esille komitean puheenjohtaja, vanhasuomalaisen A.O. Kairamon toimesta jo helmikuussa 1913. Myös oikeistolla ja sosiaalidemokraateilla oli omat aloitteensa asiasta. Syntyneessä eduskuntakeskustelussa Gylling erotteli kolme suuntausta. Nuorsuomalaisten Jonas Castrénin (1850-1922) ja Heikki Renvallin (1872-1955) aloite merkitsisi olojen palauttamista pääosin sille kannalle, joka vallitsi ennen vuoden 1909 maanvuokraaja-asetusta. Suurmaanomistajien liiton taholta oli esitetty vastaavia kannanottoja. Kairamon esitys oli erittäin lähellä maanvuokrakomitean anomusehdotusta. Molemmissa vaadittiin taannehtivan asetuksen pidentämistä ja pitkällä tähtäimellä pyrittiin maanviljelijöiden lukumäärän lisäämiseen. Gyllingin mukaan tämä tosin koskisi vain pientä osaa maanvuokraajista ja supistaisi maanvuokraajien oikeuksia. Kolmantena on sosiaalidemokraattien aloite, jota maatalousvaliokunta ei vuoden 1912 valtiopäivillä suostunut käsittelemään, mutta joka uudistettiin vuoden 1913 valtiopäivillä.⁷⁶

Gyllingin puheenvuoron pohjalta syntyi vilkas keskustelu.

---

⁷⁴Komiteamietintö 1/1913.

⁷⁵Sama, s.11-13.

⁷⁶1913 VP, ptk., s.108-110.

Edustaja Castrén totesi, ettei hänen ja Renvallin ehdotus palauttaisi tilannetta vuotta 1909 edeltäneeseen aikaan, kuten Gylling väitti. Hänen mielestään nykyistä maanvuokralakia oli muutettava ja maanvuokraajien pääsemistä maanomistajiksi helpotettava.⁷⁷ Maanvuokrakomitean esitys sai eduskunnassa osakseen toisilleen vastakkaista arvostelua oikealta ja vasemmalta.

SDP:n eduskuntaryhmä julkaisi lehdistössä "avoimen kirjeen" maanvuokraajille. Siinä pyydettiin maanvuokraajia pitämään kokouksia ja ilmoittamaan, pitäisikö komitean ehdotusta kannattaa vai vastustaa. Maaliskuun lopulla ja huhtikuun alussa ympäri maata pidettiin useita kokouksia, missä kehoitettiin SDP:n eduskuntaryhmää äänestämään esitystä vastaan.⁷⁸

Asia tuli esille myös huhtikuussa 1913 pidetyssä maanvuokraajien valtakunnallisessa edustajakokouksessa. Tokoi ja Gylling olivat kysymyksestä eri mieltä. Tokoin mielestä laki ei vaikuttanut nykyisiin oloihin kovin suuresti. Tärkeintä oli estää maanomistajia tekemästä joukkohäätöjä vuonna 1916. Tästä syystä olisi jäätävä odottavalle kannalle ja pyrittävä lisäämään sosiaalidemokraattien voimaa. Tokoi katsoi, että jatkamisesitystä ei pitäisi hylätä, vaan äänestää lepäämään.⁷⁹

Gylling korosti, että takautuva lakiehdotus varmistaisi viiden vuoden vuokra-ajan pidennyksen vain pienelle osan maanvuokraajista. Se nimittäin antaisi maanomistajille mahdollisuuden häätää ne vuokramiehet, joiden tila oli niin lähellä päättilaa, että ne voitiin ottaa yhteisviljelykseen. Sitä paitsi tuon viiden vuoden aikana maanomistajat voisivat heikentää vuokramiehen asemaa entisestään. Jos taannehtivaa lakia ei jatketa, ei hänen mukaansa ollut odotettavissa kovin paljoa häätöjä, koska ne pitäisi suorittaa vuoden sisällä. Gyllingin mielestä ei pitäisi jäädä Tokoin ehdottamalle odottavalle kannalle, koska perääntyminen rohkaisisi maanomistajia hyökkäykseen.⁸⁰ Asiaa käytettiin lukuisia puheenvuoroja, joissa ehdotuksen hylkää-

---

⁷⁷1913 VP, ptk., s.110-112.

⁷⁸Rasila 1970, s.143-150.

⁷⁹Maanvuokraajien viidennen yleisen edustajakokouksen ptk. Tampere 1913, s.14.

⁸⁰Sama, s.15.

misen kannalle.

Maanvuokravaliokunnassa hyväksyttiin päätöslauselma, jonka mukaan lainsäädännön perustana pitäisi olla, ettei yhtään maanvuokraajaa saa häätää tai vähentää heidän oikeuksiaan. Komitean ehdotus syrjäytti tämän lähtökohdan, joten sen läpimeno pitäisi estää. Kokous hyväksyi tämän kannan numeroin 208-22.⁸¹ Gylling sai siis linjalleen kokouksen selvän enemmistön tuen.

Vastalauseista huolimatta senaatti laati ehdotuksen armolliseksi esitykseksi miltei komitean mietinnön mukaisena ja esitti asian käsittelemistä perustuslain mukaisessa järjestyksessä. Maaliskuussa 1913 keisarin allekirjoittama esitys vuokrasuhteiden jatkamisesta saapui senaattiin ja esiteltiin eduskunnalle.⁸²

Esityksen lähetekeskustelu eduskunnassa 1.4. käytiin lähinnä kahden porvarillisen suuntauksen välillä. Vanhasuomalaisien selvä enemmistö kannatti esitystä, mutta oikeiston piirissä sitä vastustettiin. SDP vastusti myös esitystä. Sosiaalidemokraateista puhui lähetekeskustelussa kuitenkin ainoastaan Gylling. Hänen mukaansa kaikkia porvarillisia ryhmiä pelotti, että vuonna 1916 joudutaan laatimaan uuden vuokralain mukaisia sopimuksia niille maanvuokraajille, joita eivät voi häätää. Porvariensa oli vaikea tappaa "lypsylehmäänsä, jona torpparilaitos vuosisatojen kuluessa on heille ollut". Gylling katsoi, ettei vanhasuomalaisien linja poikennut paljoakaan oikeiston pyrkimyksistä, joskin se reaalipoliittisista syistä oli muodollisesti maltillisempaa. Molemmat pyrkivät kuitenkin jättämään maanviljelijälle vapauden häätää maanvuokraajat tai korottaa vuokraa.⁸³

Kairamo arvosteli Gyllingin näkemystä. Hänen mukaansa keskusta ja oikeisto olivat useasti samaa mieltä, mutta monessa asiassa myös erimielisiä. Ongelmana oli, että maanomistajien ja maanvuokraajien vaatimukset olivat monessa kohtaa aivan vastak

---

⁸¹Maanvuokraajien viidennen yleisen edustajakokouksen ptk. Tampere 1913, s.16-20.

⁸²Rasila 1970, s.141-143.

⁸³1913 VP, ptk., s. 313-314; Rasila 1970, s.152-153.

kaisia, eikä kompromisseille tuntunut löytyvän mahdollisuutta. Kairamo syytti tästä lähinnä sosiaalidemokraatteja.⁸⁴ Gylling puolestaan katsoi, että porvarit pyrkivät vapautumaan nykyisen vuokralain määräyksistä. Porvarilliset edustajat kielsivät tämän väitteen.⁸⁵

Hallituksen esitys hylättiin oikeiston ja vasemmiston äänillä. Perustelut hylkäämiselle olivat kuitenkin vastakkaiset. Oikeiston mielestä uusi takautuva asetus olisi rajoittanut liikaa maanomistajan "pyhää" oikeuttaan oman maansa suhteen. Sosiaalidemokraatit taas katsoivat, että se olisi mahdollistanut maanomistajan mielivallan maanvuokraajiaan kohtaan. Gylling oli hylkäämislinjan johtava edustaja SDP:ssä, kun Tokoi taas oli ollut kahden vaiheilla.

8.6. Vuoden 1914 valtiopäivät

Elokuussa 1913 suoritetuissa eduskuntavaaleissa SDP sai neljän paikan vaalivoiton. Tämän jälkeen eduskunnassa oli 110 porvaria ja 90 sosialistia. Seuraavien säännöllisten vaalien aika oli vasta elokuussa 1916, joten tämän eduskunnan oli ratkaistava maanvuokrakysymys, jos se tahdottiin ratkaista ennen vuokrasuhteiden jäädytyksen päättymistä ennen saman vuoden maaliskuussa. Vuonna 1914 uskottiin kuitenkin, ettei vielä ollut tulenpalava kiire, koska kysymystä ehdittäisiin käsitellä vielä vuosina 1915 ja 1916.⁸⁶

Senaatti jätti vuoden 1914 valtiopäiville asiallisesti saman esityksen, minkä maanvuokrakomitea oli turhaan tuonut edellisille valtiopäiville. Maatalousvaliokunnassa supistettiin maanomistajan häätöoikeutta, minkä jälkeen sosiaalidemokraatit

---

⁸⁴1913 VP, ptk., s.319-321; Suomalaisen Puolueen puoluekokouksessa Kairamo tosin myönsi sosiaalidemokraattien väitteen, jonka mukaan esityksessä oli huolehdittu ennen kaikkea maanviljelijöiden eduista, oikeaksi. KA, Suomalaisen Puolueen Arkisto, puoluekokouksen ptk. 2-3.5.1913.

⁸⁵1913 VP, ptk., s.784-789.

⁸⁶Rasila 1970, s.184.

suostuivat kannattamaan esitystä. Tällä kertaa kuitenkin suurin osa vanhasuomalaisista äänesti sitä vastaan, jolloin se jäi lepäämään yli vuoden 1916 vaalien.⁸⁷

SDP äänesti puolestaan porvarillisten ryhmien ajamat asetukset pientiloista ja maalaisväestön asutusrahastoista vuosien 1911 ja 1912 valtiopäivillä lepäämään yli vaalien. Vuoden 1914 valtiopäivillä nämä esitykset tulivat lopullisesti hyväksyttäväksi tai hylättäväksi. Sosiaalidemokraatit asettuivat esityksiä vastaan, koska ne sitoivat piiriinsä myös maanvuokraajat, joita varten olisi tarvittu aivan oma lainsäädäntönsä.⁸⁸

Gylling piti asiaa käsiteltäessä puheenvuoron, joka laajeni teoreettisiin näkemyksiin maatyöväen ja maanvuokraajien asemasta. Hänen mukaansa varsinaisen tilattoman väestön ja maanvuokraajien asema kuuluivat samaan kokonaisuuteen, mutta silti näiden ryhmien oloissa ja tulevassa kehityksessä oli merkittäviä eroja. Varsinainen tilaton väestö oli kapitalistisen kehityksen luoma, eikä sitä esiintynyt paljoakaan ennen 1800-luvun puoliväliä. Marxia lainaten Gylling totesi että tämä kehityshistoria oli kirjoitettu verellä. Jokaisen maan alkukapitalismin kehitykseen kuului tilattoman väestön synty. Saman luononlakia muistuttava välttämättömyyden mukaan se vähitellen siirtyi kaupunkeihin. Suomessa tämä kehitys ei ollut vielä päässyt pitkälle. Vaikkei tämän väestöosan elämä kaupungissa ole helppoa, merkitsi siirtyminen ammattityöväen joukkoon sille kuitenkin selvää parannusta. Lisäksi se merkitsi edistystä työväen luokkataistelun kannalta. Gylling korosti, että lainsäädännön tulisi perustua taloudellisen kehityksen viitoittamalle pohjalle. Kuitenkin porvarienv lakiehdotukset pyrkivät lisäämään pienviljelijöiden lukumäärää ja sitomaan heidät lainoilla maahan pitkäksi aikaa. Tämä oli huonoa politiikkaa tilattoman väestön kannalta ja vielä suuremmassa määrin maanvuokraajien kannalta.⁸⁹

Gyllingin mukaan maanvuokraajaluokka oli jäänne feodalis-

---

⁸⁷Rasila 1970, s.186-188.

⁸⁸Sama, s.184-185.

⁸⁹1914 VP, ptk., s.376-380.

mista, joten sen asema poikkesi olennaisesti tilattoman väestön asemasta. Maanvuokraajien ongelmat pitäisi ratkaista vapauttamislainsäädännön avulla, mutta porvarit halusivat pitää asian vapaaehtoisuuden pohjalla. Valtiolla ei kuitenkaan olisi läheskään tarpeeksi varoja toteuttaa vapautusta lainoilla, joten eduskunnan pitäisi hylätä ehdotetut toimenpiteet ja keskittyä maanvuokraajien vapauttamiseen. Porvarilliset puolueet olivat kuitenkin taloudellisen taantumuksen puolella, eivätkä halunneet toteuttaa tätä sinänsä porvarillista reformia.⁹⁰

Gylling kutsui yhteiskunnan kehitystä luonnonlainomaiseksi välttämättömyydeksi. Hän seurasi tässä varsin puhtaasti marxilaista historianfilosofista teoriaa sen kautskylaisessa "fatalistisessa" muodossa. Gyllingin ajattelun painopiste oli vuonna 1914 siirtynyt historiallisesta kansantaloustieteestä marxilaisuuteen. Samalla revisionistisen painotukset olivat vähentyneet ja kautskylaisuus lisääntynyt.

Seuranneessa keskustelussa porvarilliset edustajat korostivat maanviljelyksen pysymistä pitkään Suomen keskeisimpänä elinkeinona ja tilattoman väestön aseman paranemista pienviljelijäksi pääsemisessä. Tosin myös porvarilliselta puolelta katsottiin, että aivan pieniä tiloja oli muodostettu liikaa. Myöhemmin erittäin merkittävän uran luonut nuorsuomalainen Rudolf Holsti (1881-1945) arvosteli Gyllingin käyttämää marxilaista ajattelumallia liian yksipuolisena ja luonteeltaan lähinnä uskonnokysymyksenä. Vanhasuomalainen Antti Tulenheimo (1879-1952, vuoteen 1906 Thulé) säästi Holstia ja totesi, etteivät taloudelliset lait ole yhtä ehdottomia kuin luonnonlait. SDP:n vastustuksesta huolimatta kauan vireillä olleet asutuslait hyväksyttiin maaliskuussa 1914 porvarillisten edustajien äänillä.⁹¹

Vuonna 1914 SDP:n eduskuntaryhmä - Gyllingin ollessa jälleen ensimmäinen allekirjoittaja - uudisti anomusehdotuksensa maanvuokraajien vapaaksiostosta ja vuokralainsäädännön järjestämisestä. Sen mukaan porvaritkin olivat ymmärtäneet, että

---

⁹⁰1914 VP, ptk., s.380-382.

maanvuokraajakysymyksen järjestäminen oli välttämätöntä. Ehdotus oli SDP:n vaihtoehto maanvuokraajakomitean mallille, joka sen mukaan tarjosi vain huonot ehdot osalle maanvuokraajista.⁹² SDP:n aloite jäi jälleen maatalousvaliokunnassa käsittelemättä loppuun.

Gylling uskoi vuoden 1914 huhtikuussa, että maanvuokraajien asema saataisiin pian parantuisi, koska porvarillisellakin taholla suunniteltiin viimein uudistuksia. Huhuista huolimatta venäläisiltä ei ollut sen sijaan odotettavissa mitään apua maanvuokraajien aseman parantamisessa. Hän katsoi, että ansio mahdollisista uudistuksista kuului viime kädessä maanvuokraajien järjestäytymiselle ja painostukselle.⁹³

Maanvuokraakomitea kokoontui eduskunnan hylkäävän päätöksen jälkeen uudelleen kesäkuussa 1913, jolloin työtä päätettiin jatkaa. Kesäkuussa 1914 komitea antoi lopullisen mietintönsä, missä pyrittiin itsenäistämään suurin osa maanvuokraajista. Lakiehdotuksen mukaan maanomistaja saisi valita, jäisikö tila vuokralle vai olisiko maanvuokraajan lunastettava se. Osapuolet saisivat vapaaehtoisesti sopia lunastussummasta ja muista ehdoista. Jos yksimielisyyttä ei syntyisi, lunastushinta määrätäisiin kaksikymmentä kertaa niin suureksi kuin alueesta määritelty kohtuullinen vuosivuokra. Vuoden 1909 maanvuokra-asetus olisi uudistettava järjestelyn ulkopuolelle jääviä vuokrasuhteita varten.⁹⁴ Mietintö noudatteli edeltäjänsä tavoin lähinnä sosiaalireformistista keskustalaista linjaa.

RKP:n edustaja Ivar Björnvik ei hyväksynyt komitean pakko-toimenpiteitä ja jätti jälleen mietintöön vastalauseensa. Vastalauseen jättivät myös SDP:n edustajat Gylling ja Tokoi. Heidän vastalauseensa perustui pitkälti samoihin seikkoihin kuin SDP:n vuosien 1912 ja 1913 valtiopäiville jättämä aloite.⁹⁵

Gylling ja Tokoi katsoivat, että siirtyminen maanomistajaksi oli suoritettava pääasiassa maanvuokraajan eikä maanomis-

⁹²1913 VP, Anomusehdotus n:o 78, liitteet VII.

⁹³Gylling, Edvard, Torppariasiain uusin vaihe, Työmies 17.7.1914 (A).

⁹⁴Komiteamietintö 4/1914, s.58-59,71-72,161-162.

⁹⁵Sama, s.206-218.

tajan aloitteesta kuten komitea esitti. Lunastushinnan määräysperiaatteiden pitäisi olla maanvuokraajalle edullisemmat kuin komitea esitti. Lisäksi pysyvän hallintaoikeuden omaavien maanvuokraajien olisi saatava lisämyönnytyksiä. Erimielisyyttä oli myös syntyvien ristiriitojen ratkaisemisesta. Komitean mielestä ne oli jätettävä maanjako-oikeuksien ratkaistavaksi, joissa oli kuitenkin virkamiesten lisäksi vain maanomistajien edustajia. SDP:n mielestä niihin pitäisi lisätä maanomistajien edustajien lukua vastaava määrä maanvuokraajien valitsemissa jäseninä. Gylling ja Tokoi vastustivat myös komitean metsälakiin esittämää muutosehdotusta, koska siinä vähennettiin korvauksetta maanvuokraajien oikeuksia.⁹⁶

Maanvuokrakomitean mietintö valmistui vain muutama viikko ennen maailmansodan puhkeamista. Senaatissa ryhdyttiin valmistelemaan esitystä vuoden 1915 valtiopäiville, joita ei sodan takia kuitenkaan kutsuttu koolle.⁹⁷

Gylling uskoi kesällä 1914 optimistisesti, että maanvuokraajakysymyksen lopullinen ratkaisu olisi pian edessä. Ensimmäisen maailmansodan puhkeaminen johti kuitenkin lainsäädäntötyön keskeytymiseen. Jää arvoitukseksi, olisiko maanvuokraajakysymyksessä edetty ratkaisevasti ilman maailmansodan syttymistä.

---

⁹⁶Komiteamietintö 4/1914, s. 212-218.

⁹⁷Rasila 1970, s.160.

9. PUOLUEOPISTON LUENNOITSIJANA

9.1. Opiston taustaa

SDP järjesti maata kiertäville puhujilleen kursseja vuodesta 1903 alkaen. Suurlakon jälkeen korostettiin entistä voimakkaammin agitaattorien koulutuksen tarpeellisuutta. Lahdessa pidettiin vuoden 1906 lopulla valtakunnallinen agitaattorikurssi, joka kesti kaksi viikkoa. Tämän jälkeen siirryttiin järjestämään vaalipiireittäin kerran vuodessa muutaman päivän mittaisia luentokursseja. Lisäksi ryhdyttiin suunnittelemaan erityisen puolueopiston perustamista.¹

Puolueopiston perustaminen oli useita kertoja esillä puoluetoimikunnassa ja puolueuvestossa. Vuoden 1908 alussa puoluetoimikunta valitsi komitean suunnittelemaan opiston perustamista. Puolueuvesto valitsi siihen Gyllingin, Valpas-Hännisen, Kuusisen ja K. Satamavuoren.²

Puolueopistokomitea antoi helmikuussa 1908 puolueuvestolle mietinnön. Sen mukaan opisto voisi palvella agitaattorien lisäksi myös puoluelehtien toimittajien, puolueen ja ammattiyhdistysten luottohenkilöiden sekä yleensäkin nuorten puoluetoverien "sosialidemokratista sivistystarvetta". Komitea ehdotti, että vuosittain pidettäisiin noin 50:lle oppilaalle kolmen kuukauden kurssit ja varojen salliessa lisäksi jatkokursseja.³

---

¹Ehrnrooth 1992, s.190-199,211.

²Kertomus SDP:n puoluetoimikunnan toiminnasta 26.8.1906 - 15.7.1909. Helsinki 1909, s.7-9; SDP:n VI PK, s.8-9.

³SDP:n VI PK, s. 7-9. Joka arkipäivä oli tarkoitus olla neljä tuntia luentoja ja kaksi tuntia harjoitusaineita. Esitelmiä oli tarkoitus olla seuraavista aiheista: sosialismin teoria ja historia (60 tuntia), Suomen yhteiskunnallistaloudellinen kehitys (50), kansainvälisen sosialidemokratian historia (20), ammattiyhdistysliike (30), valtio-oppi (20), finanssioppi (20), sosiaalipolitiikan eri aloilta, kuten maatalous-, kunnallistyöväensuojelupolitiikka (60), lainoppi (20), osuustoiminta (10) ja raittiusliike (5). Harjoitusaineita ajateltiin suoritettavan seuraavilta aloilta: puhe- ja esiintymisopetus, kokousten pito, ainekirjoitus, laskuoppi, kirjanpito ja sanomalehden toimitustyö.

Hankkeen rahoitus ja opettajaresurssien riittämättömyys osoittautuivat kuitenkin vaikeiksi ongelmiksi. Puolueneuvosto päättikin elokuussa 1908, että opiston perustaminen siirretään seuraavaan syksyyn. Komitea ehdotti, että opiston sijaan järjestettäisiin Helsingissä iltaluentokursseja loppusyksystä. Puolueneuvosto myönsi tarkoitukseen vaadittavat varat.⁴

Helsingin Työväenyhdistyksen talolla järjestettiin ilta-kurssit 22.11. - 13.12. 1908. Luentoja oli kaksi kertaa viikossa; kokonaisluentomäärä oli 70 tuntia. Valtaosa luennoitsijoista oli niin sanottuja marraskuun sosialisteja. Gylling luennoi Suomen yhteiskuntataloudellisesta kehityksestä kymmenen tuntia.⁵ Iltakurssit olivat epäilemättä hyvää harjoitusta puolueopistoa varten.

Oulun puoluekokouksessa vuonna 1906 opistohanketta kannatettiin varsin yksimielisesti, vaikka varoja ei saatukaan. Sen sijaan Kotkan puoluekokouksessa kolme vuotta myöhemmin opistohanke synnytti kiistaa. Puoluejohto kannatti varauksetta puolueopistoa, mutta kentällä sen tarpeellisuudesta oli suuria epäilyksiä. Lopulta puolueopisto päätettiin kuitenkin perustaa ja puolueen kassasta varattiin sille 2 000 markkaa. Puoluekokouksen jälkeen kokoontunut Suomen Ammattijärjestö (SAJ) päätti antaa toimikunnalle saman summan. Puoluetoimikunta valitsi lokakuussa 1909 opintokomiteaan puolueen edustajiksi Gyllingin, Kuusisen ja Turkian sekä ammattijärjestön edustajiksi Eero Haapalaisen (1880-1938), A. Räsäsen ja J. Pietikäisen.⁶

Toukokuussa 1910 komitea esitti, että puolueopiston toi-

---

⁴SDP:n VI PK, s.8-10; Ehrnrooth 1992, s.215.

⁵Kertomus SDP:n puoluetoimikunnan toiminnasta 26.8.1906-15.7.1909. Helsinki 1909, s. 10; Ehrnrooth 1992, s.216. Muut luennoitsijat ja aiheet olivat seuraavat: Sirola kansainvälistä sosialistikongresseista (20 tuntia), Kuusinen kapitalismin kehityksestä ja sosialidemokratian periaatteellisesta ohjelmasta (21), A.B. Mäkelä kehitysopista (3), Julius Ailio maanpinnan muodostumisesta (2), Matti Turkia yhteiskunnallisesta vallankumouksesta (1), Jorma Järvinen uskontokäsitteiden kehityksestä (3), V. Vuolijoki maatalouden teknillisestä kehityksestä (2), S. Vuolijoki maatalouspolitiikan periaatteista (2) ja H. Vuolijoki historiallisesta materialismista (6).

⁶Kertomus SDP:n puoluetoimikunnan toiminnasta 13.9.1909-15.7.1911. Kotka 1911, s.1-2; Ehrnrooth 1992, s.216-218.

minta voitaisiin aloittaa ensi syksynä. Samalla komitea esitti oppisuunnitelmansa.⁷ Suunnitelma poikkesi monessa kohtaa vuosina 1908-1909 pidettyjen iltakurssien vastaavasta. Suurin ero oli, että opiston kurssi oli laajuudeltaan moninkertainen iltakurssiin verrattuna. Opintosuunnitelmassa oli luentoja 320 tuntia ja harjoitusaineita 115 tuntia, kun Helsingissä oli ollut vain 70 tuntia luentoja. Muun muassa luonnontieteet ja kehitysoppi oli jätetty pois, mutta mukaan oli otettu opetusta tilastotieteestä sekä työväensuojelusta- ja vakuutuksesta. Gyllingillä oli todennäköisesti suuri vaikutus siihen, että nämä aiheet oli sisällytetty opetukseen.

Puoluetoimikunta hyväksyi mietinnön sellaisenaan. Kuusinen tosin katsoi, ettei opistoa pitäisi käynnistää vielä syksyllä 1910, koska saatavissa olevat opettajat olivat epäpäteviä. Opistokomitea ehdotti heinäkuussa 1910, että opisto järjestettäisiin vain kahden kuukauden mittaisena mahdollisen luennoitsijavajauksen varalta. Neuvosto hyväksyi ehdotuksen ja päätti, että opisto aloitti toimintansa lokakuun puolivälissä, ellei "voittamattomia esteitä" ilmaannu.⁸

Voittamattomia esteitä kuitenkin ilmaantui, sillä neljään luentosarjaan ei saatu luennoitsijoita⁹. Puolueen puheenjohtaja Yrjö Sirolalla oli lisäksi opetuksen suunnittelussa vaikeuksia, jotka johtuivat erimielisyyksistä Kuusisen kanssa. Sirola olet-

---

⁷Kertomus SDP:n puoluetoimikunnan toiminnasta 13.9.1909-15.7.1911. Kotka 1911, s.3-4. Oppisuunnitelma käsitti seuraavat luennot: taloushistoriaa ja sosialismin historiaa (50 tuntia), Suomen yhteiskuntataloudellista historiaa (50), tilastotieteen perusteita (10), kansainvälisen työväenliikkeen historiaa ja sosialidemokraattisen menettelytavan perusteita (40), ammatillisesta työväenliikkeestä (50), valtio-opin alkeita (10), valtiontaloutta ja verotus- ynnä kauppapolitiikkaa (25), maatalous- ja metsäpolitiikkaa (20), kunnallissosialismia (15), työväensuojelusta ja -vakuutuksesta (25), lainopillisia neuvoja (20) ja osuustoiminnasta (5). Harjoitusaineissa oli seuraavat aihepiirit: ammatillinen kirjeenvaihto, työehtosopimusten laatiminen yms..(15 tuntia), ainekirjoitusta (40), laskentaa (25), kirjanpitoa (25) ja puhetaitoa, sanomalehtityötä y.m.(10).

⁸Ehrnrooth 1992, s.219.

⁹Kyseiset alat olivat maatalouspolitiikka, metsäpolitiikka, valtio-opin alkeet ja Suomen valtiollinen asema sekä valtiotalous, verotus ja kauppapolitiikka.

ti, että Gylling olisi ollut valmis luennoimaan opistossa. Lopulta supistetustakin opetusohjelmasta jäi täyttämättä 43 luentotuntia. Haapalainen, Räsänen, Pietikäinen ja Turkia esittivät opiston aloittamista lyhennetyssä muodossa, mutta Gylling ja Kuusinen vastustivat ajatusta. Kuusinen ilmoitti lisäksi, ettei suostunut luennoimaan taloushistoriasta ja sosialismin teoriasista, vaikka olikin aiemmin lupautunut. Myös Valpas-Hänninen kieltäytyi pitämästä luentoja. Vaikeudet johtivat jälleen opistohankkeen siirtymiseen. Luentokursseja kuitenkin järjestettiin eri puolella Suomea. Gylling ei luennoinut näillä kursseilla.¹⁰

Jari Ehrnroothin mukaan kiistassa oli viime kädessä kysymys valtataistelusta ja opillisesta puhtaudesta. Osa puoluejohdosta - kuten Matti Turkia ja Matti Paasivuori (1866-1937) - olisivat hyväksyneet opiston luennoitsijoiksi myös revisionisteja. Siltasaarelaisille opiston aatteellinen puhtaus oli kuitenkin tärkeä, joten ainoastaan oikeaoppiset marxilaiset saivat luennoida. Kuusisen johdolla kautskylainen suuntaus voitti kiistan.¹¹ Gylling ei ollut kiistassa kovin aktiivinen, mutta vastusti opiston käynnistämistä tynkämudossa. Tästä syystä hänen voidaan katsoa asettuneen siltasaarelaisten puolelle.

SAJ:n toimikunta päätti opistohankkeen kariuduttua järjestää oman kuukauden kurssinsa Helsingissä alkuvuodesta 1911. Ohjelma oli tiivis ja varsin teoreettinen. Vaikka Kuusinen oli kieltäytynyt luennoimasta puolueopistossa, hän luennoi SAJ:n kurssilla. Kuusinen luennoi yhdessä Gyllingin kanssa taloustieteestä, minkä lisäksi Gylling luennoi myös tilastotieteestä. Kurssin ohjelma muistutti suunnittelultaan ja toteutukseltaan varsin paljon puolueopiston ohjelmaa. Kurssin suoritti 63 henkilöä. Helsingin puoluekokouksen jälkeen puolue-toimikunta valitsi uuteen opistokomiteaan puolueen edustajiksi Kuusisen, Gyllingin ja Turkian. SAJ:n toimikunta nimesi komiteaan edusta-

---

¹⁰TA, Yrjö Sirolan kirje puolue-toimikunnalle 3.8.1910, kansio "puolueopisto 1910-1913"; Kertomukset SDP:n puoluetmk.:n toiminnasta 13.9.1909-15.7.1911. Kotka 1911, s.5-6; Helsingin puoluekokouksessa vuonna 1911 Otto Ville Kuusista syytettiin monella taholla puolueopistohankkeen siirtymisestä ja suoranaisesti juonittelustakin. SDP:n VII PK, s.35-36.

¹¹Ehrnrooth 1992, s.221-224.

jikseen Paasivuoren, J. Pietikäinen ja K. Vartiainen.¹²

9.2. Opiston toteutuminen

Syksyllä 1911 opistokomitea ehdotti, että puolueopisto toimisi supistetulla ohjelmalla joulukuun alusta tammikuun loppuun. Puolueoimikunta hyväksyi ehdotuksen, kuten myös oppiainesuunnitelman ja julkaistavaksi tarkoitetun tiedonannon opiston alkamisesta. Tiedonannossa esiteltiin oppiainesuunnitelma ja annettiin ohjeet opistoon hakemista varten. Opistokomitea ja opettajat valitsivat opistoon 75:stä hakijasta 57. Valintakriteereitä ei ilmoitettu.¹³

Puolueopiston ensimmäinen kurssi pidettiin Helsingissä 1.12.1911 - 2.2.1912. Opiston luento-ohjelma noudatteli melko tarkkaan opistokomitean suunnitelmaa. Merkittävimmät muutokset olivat valtio-opin ja osuustoiminnan luentojen jääminen pois, edellinen ilmeisesti opettajan puutteen vuoksi. Gylling luennoi kuusi tuntia tilastotieteen perusteita, 12 tuntia maatalous- ja metsäpolitiikasta sekä 30 tuntia Suomen yhteiskuntataloudellisesta kehityksestä. Hänellä oli siis luentoja yhteensä 48 tuntia.¹⁴

---

¹²Ala-Kapee Pirjo - Valkonen, Marjaana, Yhdessä elämä turvallisiksi 1. SAK:laisen ammattiyhdistysliikkeen kehitys vuoteen 1930. Helsinki 1982, s.258. Muut luennot olivat seuraavat: Voionmaa luennoi talousmaantieteestä, Yrjö Jahnsson työväen suojelusta, Haapalainen ammattiyhdistysliikkeestä, E. Torniainen Venäjän ja A. Halonen Yhdysvaltain ammattiyhdistysliikkeestä, Paasivuori ja Hilja Pärssinen sosiaalipolitiikasta sekä Väinö Hakkila rikoslaista. Lisäksi kurssilla opetettiin kirjanpitoa, äidinkieltä, laskentoa, sanomalehtityötä, kokoustaitoa ja kirjastonhoitoa.

¹³Ehrnrooth 1992, s.225.

¹⁴Sama, s.225,510. Gyllingin luentojen lisäksi muut luennot puolueopistossa olivat seuraavat: Kuusinen luennoi talousoppia (35 tuntia) ja kansainvälisen sosiaalidemokratian historiasta (21 tuntia), Saxman, Lehokas, Heinonen ja Torniainen ammattiyhdistysliikkeestä (42 tuntia), Keto finanssioppia (17 tuntia) ja kunnallispolitiikasta (10 tuntia), Paasivuori työväensuojelus ja -vakuutus sekä lainsäädännöstä (24 tuntia) sekä Hakkila lainopillisia luentoja (14 tuntia).

Puoluetoimikunta esitti heinäkuussa 1912 puolueuuevostolle, että opisto aloitettaisiin vasta syksyllä 1913 luennoitsijoiden lisävalmistautumisen vuoksi. Puolueuuevosto hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti. Opistokurssi toteutettiin kolmen kuukauden mittaisena laajempuna versiona. Kurssin ohjelmaan ei kuitenkaan otettu uusia aineita, vaan laajennus tapahtui oppiaineiden sisällä. Luennoitsijat olivat kuitenkin osittain vaihtuneet. Gylling luennoi Suomen yhteiskuntataloudellisesta kehityksestä 39 tuntia, maatalous- ja metsäpolitiikasta 11 tuntia sekä tilastotieteen perusteista seitsemän tuntia. Hänellä oli siis yhteensä luentoja 57 tuntia eli yhdeksän enemmän kuin edellisenä vuonna.¹⁵

Kuusinen ja Gylling olivat opiston teoreettisesti johtavat opettajat, joskin myös Paasivuori luennoi paljon. Kuusinen toimi opiston hallinnollisena johtajana eli rehtorina. Tampereen puoluekokouksessa loppuvuonna 1913 opisto herätti ristiriitaisia tunteita ja sen jatkuminen jäi epäselväksi. Ennen sisällissotaa puolueopisto ei enää toiminut.¹⁶

9.3. Gyllingin luennot

Gylling luennoi molemmilla puolueopiston kursseilla Suomen yhteiskuntataloudellista kehitystä, maatalous- ja metsäpolitiikkaa sekä tilasto-oppia. Tilasto-opin valitseminen luennoitavaksi aineeksi osoittaa, että puolueen johto koki sen merkityksen suureksi myös puolueen alemmilla tasoilla. Gyllingin panos tässä oli todennäköisesti keskeinen.

Suunnitellessaan luentojaan Gylling joutui huomioimaan

---

¹⁵Kuusinen luennoi talousopista tällä kertaa 51 tuntia, Keto finassiopista 22 tuntia ja kunnallispolitiikasta 14 tuntia, Paasivuori luennoi aiheesta työväensuojelus ja -vakuutus sekä lainsäädäntö peräti 53 tuntia, Laaksovirta luennoi lainopillisia luentoja 18 tuntia sekä Haapalainen, Lumivuokko, Tokoi ja Elo luennoivat ammattiyhdistysliikkeestä 45 tuntia. Kuusinen luennoi yhdessä Wiikin ja Tynnin kanssa kansainvälisen sosialidemokratian historiasta 24 tunnin ajan. Ehrnrooth 1992, s. 226, 510.

¹⁶Sama, s. 226-227, 510.

kuulijakuntansa luonteen ja oppineisuuden. Puolueopiston kursseille osallistuneet olivat keskimäärin melko nuoria ja lähes kokonaan miehiä. He olivat lähinnä kaupunkien työväestön edustajia. Osallistuneista oli kansakoulun läpäissyt noin kaksi kolmasosaa, kun vastaavasta ikäluokasta yleisesti kansakoulun oli käynyt noin puolet.¹⁷

Kurssilaiset olivat siis ikäluokkansa keskiarvoa hieman paremmin koulutettuja, mutta Gylling joutui varmaankin esittämään asiat kansanomaisemmin kuin luennoidessaan yliopistolla. Hänen tekemistään muistiinpanoista on säilynyt ainoastaan "Suomen yhteiskuntataloudellinen kehitys" -luentosarjaan tehty runko. Hänen pitämistään luennoista se olikin laajin ja merkittävin. Nämä luentomuistiinpanot ovat kiinnostava kokonaisuus, koska niissä esitettiin synteesi Suomen taloudellisesta kehityksestä, jolloin maatalouskysymys esiintyy laajemmassa perspektiivissä. Gyllingin kirjoituksissa oli ainoastaan suppeampia yrityksiä tämänkaltaiseen synteesiin.

Jari Ehrnroothin mukaan Gyllingin pitämät luennot Suomen yhteiskuntataloudellisesta kehityksestä olivat vallankumousproblematiikan kannalta keskeisiä, koska ne välittivät kuvan suomalaisen yhteiskunnan kehityksasteesta. Kuusinen puolestaan antoi talousoppi-luennoillaan kuvan sosialistisen vallankumouksen edellytyksistä. Näiden kahden kuvan lomittuessa päällekkäin oppilaille muodostui kuva Suomen vallankumouksellisesta kypsyyksasteesta.¹⁸

Gylling jaotteli yleisluonteisesti taloudellisen kehityksen viiteen pääjaksoon: perhe eli sukukuntatalouteen, feodaalitalouteen, pikkuporvarilliseen kauteen, kauppakapitalismin kauteen ja teollisuuskapitalismin kauteen. Perhetalouden aikana vallitsi kotitarvetuotanto, jossa työnjako oli kehittymätöntä ja tuotantoa johti perheen päämies. Työn tuottavuus oli huono, ja vaihdolla oli vähän merkitystä.¹⁹

Tarve talouden tehostamiseen ja puolustautumiseen ulkois-

---

¹⁷Ehrnrooth 1992, s.230-235.

¹⁸Sama, s.259.

¹⁹TA, Puolueopisto 1910-1913.

ta uhkaa vastaan johti sukukuntien yhtymiseen. Feodaaliherroista tuli johtava luokka, ja maaorjuus syntyi. Tuotanto oli edelleen pääasiassa kotitarvetuotantoa, joten vaihdon merkitys pysyi vähäisenä. Feodaalitalous oli vahvimmillaan 1000 - 1300-luvuilla, jonka jälkeen tavaratuotannon merkitys kasvoi. Tällöin feodaaliherroista kehittyi suurviljelijöitä ja talonpojista työveroa suorittavia alustalaisia. Gylling kutsui tätä feodaalitalouden erikoismuotoa kartanotaloudeksi, mutta ei erotellut sitä omaksi taloudelliseksi pääjaksokseen.²⁰

Pikkuporvarilliseen kauteen siirryttiin, kun työnjaon kehittyessä syntyi käsityöluokka, kaupunkilaitos kehittyi ja ammattikuntalaitoksen järjestämänä syntyi pientuotantoa. Vielä tuolloinkaan vaihdon merkitys ei kuitenkaan kasvanut suureksi. Tavaratuotannon merkitys kasvoi uudella ajalla, jolloin vaihtoa välittävän kauppiasluokan valta lisääntyi. Kauppa sai kapitalistisen leiman ja rahan käyttö yleistyi. Näin siirryttiin kauppakapitalismiin.²¹

Gyllingin mukaan taloudellisen kehityksen toistaiseksi viimeinen vaihe oli teollisuuskapitalismi. Siihen siirryttiin, kun koneellistunut suurtuotanto syrjäytti käsityömäisen pientuotannon. Kapitalismi tunkeutui vähitellen kaikkialle yhteiskuntaan, ja syntyi moderni palkkatyöväestö. Hän jaotteli teollisuuskapitalismiin kahteen alajaksoon: manufaktuurikauteen ja koneteollisuuden kauteen.²²

Gyllingin esittelemää historiallisen kehityksen mallia on syytä verrata Marxin - ja vähäisemmässä määrin myös Engelsin - kehittelemään historianfilosofiaan. Marx kehitteli historiallisen materialismin 1840-luvun puolivälissä. Se kiinnittyi kahteen peruskäsitykseen: luokkataistelun käsitteeseen universaalihistoriallisena moottorina sekä tuotantovoimiin ja tuotantosuhteisiin rakenneperiaatteina. Kolmantena keskeisenä tekijänä oli idea perustasta ja päällysrakenteesta. Sen mukaan historiallista kehitystä vie eteenpäin yhteiskuntien taloudellinen

---

²⁰TA, puolueopisto 1910-1913.

²¹Sama.

²²Sama.

perusta, jolle kulttuuri, aatteet ja politiikka ovat alisteisia.²³

Marxin mukaan historiassa esiintyi erilaisia yhteiskuntia, jotka voitiin jaotella omistusmuotojen mukaan seuraavasti Heimo-omistukseen perustuvassa yhteisössä väestö eli metsästyksellä, kalastuksella, karjanhoidolla tai maanviljelyksellä. Työnjako oli kehittymätöntä ja rajoittui perheeseen. Antiikin aikana syntyi vapaiden kansalaisten ja orjien vastakkaisuus. Seuraavaksi tuli feodaalinen omistus, missä keskeistä oli maaorjien ja feodaaliherrojen luokkataistelu. Myös kaupunkien ja maaseudun vastakohtaisuus lisääntyi. Työnjaon kehittyminen johdatti epätasaiseen työn ja sen tuotteiden jakoon, mikä synnytti kapitalistisen yhteiskunnan. Sen keskeinen tekijänä oli jatkuvasti kärjistävä ristiriita kapitalistien ja proletariaatin välillä. Tilanne johtaisi väistämättä vallankumoukseen, minkä jälkeen siirryttäisiin sosialistiseen yhteiskuntaan, joka kehittyisi kohti luokatonta kommunismia.²⁴

Gyllingin historiallisen kehityksen malli muistuttaa monessa suhteessa Marxin antamaa kuvaa. Molemmat olivat historianfilosofisesti materialisteja eli historian liikkeellepanevana voimana olivat taloudelliset tekijät. Työnjaon kehitys oli kummallakin keskeisellä sijalla. Näissä kahdessa jaottelussa oli kuitenkin myös eroja. Gylling ei korosta yhtä selvästi kuin Marx luokkavastakohtien merkitystä taloudelliselle kehitykselle. Marx jaotteli feodalismia edeltävän ajan kahdeksi talousmuodoksi kun taas Gylling käsitteli sitä vain yhtenä taloudellisena jaksona.

Gyllingin jaottelu on lähes seitsemänkymmentä vuotta uudempi kuin Marxin, joten on luonnollista, että Gylling jaotteli kapitalismin tarkemmin eri ajanjaksoihin. Hänen muistiinpanoissaan ei suoraan mainita, että teollisuuskapitalismin korvaantu

---

²³Schanz 1996, s.92,113-119. Schanzin mukaan Marx myöhemmin perääntyi historiallisesta materialismista jossakin määrin, mutta "marxilaisuuteen" se joka tapauksessa jäi keskeiseksi elementiksi.

²⁴Ks. esim. Marx - Engels 1970(1845-1846), s.15-34.

minen sosialistisella talous- ja yhteiskuntajärjestelmällä oli odotettavissa. Tämä lieni hänelle kuitenkin selvää. Sen sijaan tulevan sosialistisen järjestelmän olemus oli Gyllingille - kuten yleisemminkin sosiaalidemokraattien johdolle - varsin määrittelemätön.

Gylling ei käsittänyt kehittälemäänsä mallia dogmaattisen sitovaksi, sillä hän totesi: "Suomen taloudellisessa kehityksessä esiintyvät yleisistä taloudellisista kehitysjaksoista eräät varsin heikosti". Tämä tarkoitti lähinnä feodalismia, jota ei - ainakaan tyypillisessä muodossaan - ollut esiintynyt Suomessa. Lisäksi suomalainen yhteiskunta oli siirtynyt vasta puolittain teollisuuskapitalismin kauteen. Gylling erotteli Suomen taloudellisessa kehityksessä kaksi pääjaksoa: esikapitalistisen ajan (noin vuoteen 1850) ja kapitalistisen ajan (noin vuodesta 1850 eteenpäin). Hän jakoi esikapitalistisen ajan varhaisempaan jaksoon (noin vuoteen 1750) ja myöhempään jaksoon (noin 1750 - noin 1850).²⁵

Suomessa rälssiaatelin omaisuus pysyi keskiajalla vähäisenä. Aatelivalta rasitti rahvasta, muttei vakiintunut perinnölliseksi feodaalisuhteeksi. Feodaalivalta kasvoi unionikaudella, mutta "talonpoikien kapinat" estivät lopullisen siirtymisen feodalismiin.²⁶

Gylling katsoi, että talonpoikien oma taistelu esti heidän vajoamisensa maaorjuuteen. Rahvas ei siis ollut historian kullussa tahdotonta massaa, vaan se osallistui aktiivisesti olosuhteiden muokkaamiseen. Käsityksessä näkyy vahva usko luokkataistelun oikeutukseen ja merkitykseen. Samalla se osoittaa, ettei Gyllingin historiankäsitys ollut suoraviivaisen fatalistista, mikä on usein katsottu tyypilliseksi kautskylaisuudelle.

Gylling korosti, että historian tärkeimmät voimat olivat taloudelliset tekijät, jotka olivat uskonpuhdistuksenkin taustalla. Kuningas anasti uskonpuhdistuksen avulla kirkon omaisuuden ja synnytti modernin virkamieshallinnon. 1500- ja 1600-

---

²⁵TA, Puolueopisto 1910-1913; vrt. Heikkinen - Mauranen 1983 A, s.14-15.

²⁶TA, Puolueopisto 1910-1913.

luvulla sodat ja valtion rahantarve kasvattivat suuraatelin maaomaisuutta ja valtiollista valtaa. Kuninkaasta tuli aatelin tahdon toimeenpanija, mikä johti talonpoikien aseman heikkeneemiseen. Gylling katsoi, että vain talonpoikaiskuninkaaksi kutsuttu Kaarle IX piti jonkin verran kansan puolta. Suomen aatelisto oli hyödyttänyt vähäisessä mittakaavassa yhteiskuntaa järjestäessään hallintoa, perustaessaan kaupungeja ja parantaessaan kulkuneuvoja. Useimmat olivat kuitenkin vain "hyödyttömiä riistäjiä".²⁷ Tässä esiintyy selvästi myös historian moraalista arviointia. Gylling oli selvästi rahvaan puolella.

Gylling katsoi, että nuijasota oli "ponteva yritys päästä aatelin ikeestä". Se alkoi Pohjanmaalta taisteluna sotilaiden mielivaltaa vastaan, mutta kehittyi levitessään aatelisvastaiseksi kapinaksi, mikä "hukutettiin verivirtoihin". Vähitellen tyytymättömyys aatelivaltaan levisi myös porvariston ja papiston piiriin. Tuloksena oli iso reduktio, jonka tuloksena aatelin maaomistus väheni, mutta etuoikeudet pysyivät ennallaan.²⁸

Gylling oli selvästi talonpoikien puolella, mikä yhdisti hänet vanhaan fennomaanisen historiantutkimuksen traditioon. Sen johtava edustaja Yrjö Koskinen nimittäin asettui nuijasodassa varauksetta suomenkielisten talonpoikien puolelle ruotsinkielisiä riistäjiä vastaan. Hänen sankarikseen nousi kapinan johtaja Jaakko Ilkka.²⁹ Gyllingin puolenvaihtamisen aat-

---

²⁷TA, Puolueopisto 1910-1913.

²⁸Sama.

²⁹Koskisen tulkinnasta tarkemmin Yrjö-Koskinen, Yrjö Sakari, Nuijasota. Sen syyt ja tapaukset. 2. uudistettu painos. Helsinki 1877. Nuijasota on ollut eräs keskeisimmistä Suomen historiantutkimuksen kiistakysymyksistä ja mainio esimerkki historiantutkimuksen aikasidonnaisuudesta. Pentti Renvall esitti nuijasodasta 1940-luvulla uuden tulkinnan, missä hän katsoi kapinan syyksi sotaväsymyksen, talonpoikien henkisen tilan ja kruunua tavoitelleen Kaarle-herttuan kiihotuksen. Renvallin sankari oli Suomen kokonaisetua ajanut Klaus Fleming, kun taas Jaakko Ilkka esitettiin vain oman edun tavoittelijana. Ks. esim. Renvall, Pentti, Kuninkaanmiehiä ja kapinoitsijoita Vaasa-kauden Suomessa. II painos. Helsinki 1962, s.142-159, 176-192. Heikki Ylikangas arvosteli 1970-luvulla tätä näkemystä ja palasi osittain Koskisen linjoille. Ylikankaan mielestä kapinan syy oli viime kädessä suurissa yhteiskunnallisissa epäkohdissa ja ristiriidoissa. Ylikangas, Heikki, Nuijasota. Keuruu 1977, s. 302-319; Nuijasodan eri tulkintojen taustoista

teellisena taustana ei kuitenkaan ollut kielikysymys vaan marxilainen luokkataistelumuoto.

Länsi-Euroopassa kehittyi 1600-luvulla kartanotalous, joka vilkastutti teollisuutta ja kauppaa. Kehitys levisi syrjäisimpiinkin maihin, kuten Suomeen. Viljanvienti lisääntyi, jolloin aatelisten tuotantoa tehostaakseen muuttivat tilansa suurtiloiksi. Talolliset joutuivat monissa maissa maaorjiksi. Suomessakin osa aatelistiloista muuttui suurtiloiksi, mikä aiheutti lampu-tilaluokan kehittymisen ja "torppari" - käsitteen muuttumisen (ennen oli ollut uudisviljelijä kylän mailla). Suomessa alustalaisista ei tullut varsinaisia maaorjia, mutta samaan suuntaan vaikuttivat seuraavat tekijät: väestön liikuntavapauden supistaminen, rajoitukset torppari- ja uudistilojen perustamiseen talonpoikaistaloissa, pakkopalveluslainsäädäntö sekä aatelin oikeus "kotikurinpitoon" alustalaisiinsa nähden.³⁰

Gylling katsoi, että 1700-luvun puolivälissä maatalousoloissa tapahtui voimakas muutos. Taloudellinen kehitys voimistui johtuen seuraavasta neljästä seikasta: 1. pitkä rauhanaika, 2. vaihdon kehitys, minkä taustalla oli kulkuneuvojen parantuminen, uusien kaupunkien perustaminen ja kauppavapauden laajentuminen., 3. viljanhinnan nousu ja viennin kasvu sekä 4. metsätuotteiden viennin kasvu. Suomessa alettiin edistämään maataloustekniikkaa ja suosimaan uudisasutusta väestön lisäämiseksi. 1700-luvun loppupuolella väestö lisääntyi nopeasti, maan yksityisomistus vakiintui ja maaseudun yhteiskuntarakente muuttui. Ennen 1700-luvun puoliväliä maaseudulla ei ollut paljoakaan talonpoikia alemmää väestöä, mutta sen jälkeen maanvuokraajien ja maatyöläisten määrä alkoi kasvaa nopeasti. Kaikki nämä tekijät mullistivat maaseudun olot 1700-luvun loppupuolella.³¹

Gylling käsitteli myös teollisuuden kehitystä. Hän totesi, että manufaktuuri tuotantoa edistettiin erityisesti 1700-luvun

---

tarkemmin Ahtiainen, Pekka - Tervonen, Jukka, Menneisyyden tutkijat ja metodien vartijat. Matka suomalaisen historiankirjotukseen. Helsinki 1996, s.139-142.

³⁰TA, Puolueopisto 1910-1913.

³¹Sama.

alkupuolella. Kapitalistinen kehitys alkoi varsinaisesti teollisuudessa vasta 1800-luvulla, jolloin ruukit alkoivat muuttua kapitalistiseksi. Suomessa tapahtui 1800-luvulla selvää kauppakapitalistista kehitystä lainsäädännön luoman monopoliaseman turvin.³²

Gylling ei näissä luentomuistiinpanoissa käsitellyt kapitalismin aikaa, mutta yhdessä jäsenyksessä käsittely jatkuu siihen asti, tosin suhteellisen lyhyenä ja ylimalkaisena. On kuitenkin lähes varmaa, että hän luennoi myös kapitalismin ajasta. Suomen yhteiskunnan tila suhteessa tulevaan sosialismiin oli nimittäin keskeinen asia SDP:n kannalta. Sitä paitsi hänen luentoja pohjalta laatimissaan kysymyksissä käsiteltiin myös 1800-luvun loppupuolta³³.

Gylling katsoi, että Suomessa kapitalistinen kehitys alkoi vauhdittua 1860- ja 1870-luvuilla. Taustalla vaikuttivat taloudellisen elämän vilkastuminen, säätyvaltiopäivien säännöllisen kokoontumisen vuodesta 1863 alkaen ja vuosien 1867-1868 katovuodet. Nämä tekijät vaikuttivat lainsäädännön muuttamiseen kapitalistisempaan suuntaan. Kuitenkin vasta 1890-luvulla alkoi varsinainen kapitalismin läpimurto - sitä edeltävät vuosikymmenet olivat murroskautta.³⁴

Kapitalismin kehittyessä teollisuus - erityisesti puutavara-teollisuus - otti vähitellen maataloudelta johtavan aseman. Lainsäädännössä tehtiin porvarillisia uudistuksia, joilla talous liberalisoitiin. Metsäkapitalismin kehittyminen huononsi toimentulomahdollisuuksia maaseudulla. Metsän hinnan nousu ja talonpoikien rahan tarpeen lisääntyminen johtivat torpparien ja mäkitupalaisten metsännautintaoikeuksien supistamiseen. Nämä tekijät saivat aikaan sisäistä muuttoliikettä ja siirtolaisuutta. Gylling totesi lopuksi, että kapitalismin edelleen kehitty-

---

³²TA, puolueopisto 1910-1913.

³³Sama. Gylling laati luentoja pohjalta opistolaisille kysymyksiä, jotka oli ilmeisesti tarkoitettu joko tentittäväksi tai keskustelun aiheeksi. Näitä kysymyksiä olivat esimerkiksi seuraavat: mistä syystä Suomessa ei ollut maaorjuutta?, ovatko työpalkat nousseet viimeisen 20-40 vuoden aikana? ja mitkä olivat 1867-1868 nälkävuosien vaikutukset?.

³⁴Sama.

essä tekniikan edistyminen ja voimistuvat suhdannevaihtelut tulevat aiheuttamaan välillä suurta työttömyyttä.³⁵

Gyllingin mukaan kapitalistinen kehitys oli ollut Suomessa suhteellisen voimakasta ja nopeaa. Tässä kehityksessä keskeistä oli jatkuva muutos. Hän ei luennoissaan suoranaisesti arvioinut suomalaisen kapitalismin kehitystasetta, mutta ilmeisesti katsoi, että kapitalistinen kehitys oli agraarisessa Suomessa vielä selvästi kesken.³⁶

Kautskylaisen näkemyksen mukaan sosialistinen vallankumous oli mahdollinen vasta kapitalismin viimeisessä vaiheessa. SDP:n ideologinen johtaja Otto Ville Kuusinen antoi opistossa pitämässään "talousoppia" -luentosarjassa varsin ulkopuolisen kuvan sosialismista ja siihen johtavasta vallankumouksesta. Finanssikapitalismin kehitys muokkasi kaiken valmiiksi, joten työväenliikkeen tehtäväksi jäi vain joukkojen organisoiminen ja tietopuolinen valmistaminen sekä kehityksen seuraaminen vallankumouksen osuvaa ajoittamista silmälläpitäen. Vallankumouksellisen tilanteen edellytyksenä oli, että tuotannon omistus oli keskittynyt harvalukuiselle finanssikapitalistien ryhmälle, joka esiintyi koko muun kansan omistamattomuuden vastakohtana. Sosialismiin siirtyminen oli siis odotettavissa ensin siellä, missä kapitalismi oli kehittynyt pisimmälle.³⁷

Gyllingin luentojen antama kuva suomalaisessa yhteiskunnasta poikkesi selvästi Kuusisen esittämän vallankumouksellisen tilanteen kanssa. Finanssikapitalismin voimakkaasta keskittymisestä sekä kapitalistien ja proletariaatin kärjistyneistä suh-

---

³⁵TA, puolueopisto 1910-1913.

³⁶Vrt. Ehrnrooth 1992, s.263-265. Gyllingin näkemykset eivät tässä kohdin ole välttämättä ristiriidassa, kuten Ehrnrooth katsoo. On mahdollista, että Gylling katsoi kapitalistisen kehityksen olleen Suomessa varsin nopeaa, mutta sen olevan kuitenkin vielä kesken ja jäljessä kehittyneimmistä kapitalistisista maista.

³⁷Ehrnrooth 1992, s.245-250; Kurssilaisten suhtautumisesta opetuksen on säilynyt muistelmia. Niiden mukaan Kuusisen luennot olivat useimmille liian teoreettisia. Sen sijaan Gyllingin luennot Suomen talouselämän kehityksestä koettiin varsin kiinnostaviksi. Ks. KA, AYK, kansio 2, muistiinpanot Seija Mannisen Erkki Vuorelle tekemästä haastattelusta ja Louhikko, E. K., Teimme vallankumousta. Helsinki 1943, s.83-84.

teista johtuva vallankumouksellinen tilanne ei ollut täällä vielä lähellä. Maatalouden ongelmat olivat vielä tässä vaiheessa huomattavasti keskeisempiä kuin teollisuuden tilanne. Gyllingistä - ja ilmeisesti koko puolueen kautskylaisesta johtoryhmästä - sosialismi näytti kaukaiselta utopialta, joka ei ainakaan Suomessa toteudu vielä vuosikymmeniin.

10. PÄÄTELMIÄ

10.1. Gyllingin tieteelliset lähtökohdat

Gylling tuli yliopistoon aikana, jolloin ero yhteiskuntatieteiden ja historian välillä oli syntynyt, mutta läheinen suhde oli edelleen olemassa. Hän yhdistikin tutkimuksissaan sekä menneisyyden että nykyajan analyysin.

Gyllingin tärkeimpiä akateemisia opettajia yhdisti kaksi asiaa: yhteiskunnan tutkiminen ja pyrkimys ratkaista sosiaali- poliittisin keinoin oman ajan ongelmia. Hänen tärkein opettajansa oli Hannes Gebhard, joka teki konkreettista sosiaalitutkimusta tavoitteenaan sosiaalipoliittiset sovellukset. Gebhardin lähtökohtana olivat kansantaloustieteen historiallisen koulukunnan opit, jotka välittyivät myös Gyllingille. Koulukunnan vaikutus vahvistui edelleen opintomatalla Berliinissä, missä varsinkin Gustav Schmoller teki häneen voimakkaan vaikutuksen.

Maatalouskysymys oli 1900-luvun alun keskeinen yhteiskunnallinen ongelma. Siitä tuli Gyllingin keskeinen tutkimuksen kohde jo vuonna 1903, kun hän teki pro gradunsa maatyöväen asemasta.

10.2. Miksi Gyllingistä tuli sosialisti?

Gylling alkoi kannattaa sosiaalidemokraatteja viimeistään vuonna 1905. Tämä oli sivistyneen säätyläisperheen lapselta varsin poikkeuksellinen ratkaisu, mihin on syytä etsiä taustatekijöitä. Kysymykseen ei voi antaa varmaa vastausta, koska konkreettisesta lähteistöstä joudutaan siirtymään loogisen spekulatiiviseen suuntaan. Erilaisten näkökulmien esittely on kuitenkin perusteltua, koska se syventää kuvaa Gyllingin aatteellisesta kehityksestä.

Monessa yhteydessä on väitetty, että Gyllingin ajatteluun vaikuttivat myöhemminkin ratkaisevasti hänen kouluaikaiset ys-

tävänsä Sulo Wuolijoki ja Otto Ville Kuusinen¹. Erityisesti Kuusisen on usein katsottu olleen johtajahahmo, jonka vanave-
dessä Gylling ja Sulo Wuolijoki ajautuivat sosialismiin². *Hella Wuolijoki* korostaa puolestaan, että Gylling oli yliopistovuosi-
naan Sulon vanhemman veljen Väinö Wuolijoen poliittinen oppi-
las³.

On kuitenkin muistettava, että tämän kaltaiset vaikutus-
suhteet ovat ainakin jossakin määrin kaksisuuntaisia. Lisäksi
myöhemmän kehityksen valossa on vaarana erityisesti Kuusisen
vaikutuksen liioittelu, joskin hänellä varmasti oli vahvoja
johtajaominaisuuksia.

Ystävät vaikuttavat toistensa käsityksiin, mutta tämän
vaikutuksen nostaminen henkilön aatteellisen valinnan päämotii-
viksi aliarvioi yksilöä. Jos Gylling olisi tulkinnut tapahtumia
täysin eri tavoin kuin esimerkiksi Kuusinen tai Sulo Wuolijoki,
heidän ystävyytensä olisi todennäköisesti heikentynyt. Näin
ajaudutaan kehäpäätelmään: samanlaiset mielipiteet lähentävät
henkilöitä, mikä puolestaan yhtenäistää mielipiteitä. Tämän
kehän ympäriltä on kuitenkin löydettävissä yhteiskunnallisia,
poliittisia ja aatteellisia taustatekijöitä, jotka veivät kol-
mikön monen muun nuoren ylioppilaan tavoin kohti sosialismia.
Tätä todistaa sekin, ettei Martti Koverosta - joka ilmeisesti
oli kolmikön läheinen ystävä lyseoaikoina - tullut sosialistia.

On myös tuotu esiin taloudellisten vaikeuksien - isän en-
nenaikainen kuolema ja Kalmaan tilan velat - katkeroittava vai-
kut⁴. Näilläkin asioilla lienee jotain merkitystä, joskin on
vaikea todentaa, mihin suuntaan ja kuinka paljon. Ratkaisevia

---

¹KA, AYK, kansio 2, Seija Mannisen tekemiä haastatteluja, Arvo
"Poika" Tuomisen sekä Gerda Järvisen ja Lauri Järvisen haastat-
telut; Järvinen, Klaus A.J., Edvard Gylling, Älykäs idealisti,
jonka kohtalo ajoi sosialismin syöveriin. Teoksessa Edvard Gyl-
ling 1881-1991. Ikaalinen 1991, s.18.

²KA, AYK, kansio 2, Seija Mannisen tekemiä haastatteluja, Arvo
"poika" Tuomisen haastattelu. Tuominen korosti kuitenkin Kuusi-
sen ja Gyllingin luonteiden erilaisuutta. Edellisellä oli tai-
pumusta hyökkäävään fanaattisuuteen, kun jälkimmäinen oli aina
rauhallinen ja viileä tiedemiestyyp³; vrt. Tanner 1948, s.309.

³Wuolijoki 1973, s.92.

⁴Järvinen 1991, s.18.

ne tuskin olivat, varsinkin kun Gyllingit eivät missään vaiheessa olleet varsinaisesti köyhiä. Tietenkin sosiaalinen lasku saattoi aiheuttaa katkeruutta, mikä purkautui oppositiomielialana.

Heikki Ylikankaan ja *Jussi Pajunojan* mukaan Suomen kolme yliopistoradikalismien aaltoa (1870- ja 1880-luvun fennomania, 1920- ja 1930-luvun Akateeminen Karjala-Seura sekä 1960- ja 1970-luvun uusvasemmisto) yhdistävät seuraavat tunnusmerkit: ylioppilaiden tarjonta ylittää kysynnän ja osa ylioppilaista liittoutuu alemman kansan kanssa vahvistaakseen omaa asemaansa. Retorisella tasolla tämä ilmenee syyttämällä vallanpitäjiä välinpitämättömyydestä ja kansan enemmistön sorrosta.⁵

Joidenkin ylioppilaiden radikalisoituminen vuosisadan alussa sopii melko hyvin edeltävään teoriaan. Ylioppilaiden määrä oli nopeassa kasvussa, joten "herrapaikoista" saattoi syntyä pulaa⁶. SDP:seen liittyneet ylioppilaat liittoutuivat radikaalimmalla mahdollisilla tavalla kansan köyhimpien kerrosten kanssa. Heidänkin retoriikassaan korostui näkemys vallanpitäjien välinpitämättömyydestä ja kansan enemmistön sorrosta. Tämä teoria ei kuitenkaan sovellu erityisen hyvin Gyllingiin. Hän oli nimittäin oppilasaineksen huippua, jolle sosiaalinen kohoaminen näytti suhteellisen helpolta. Ainakin poliittinen menestys näytti nopeimmalta työväenliikkeessä, missä oli pulaa akateemisesti koulutetuista henkilöistä.

Gyllingin pro gradun aiheella oli todennäköisesti suuri vaikutus hänen käsityksiinsä⁷. Kouluaikeiden romanttis-idealistiset käsitykset muuttuivat sitä tehdessä realistisempaan ja kriittisempään suuntaan. Tosin Ikaalisissa maatyöväen asema oli parempi kuin Suomessa keskimäärin, mutta Gylling näki myös siellä vakavia epäkohtia.

Gylling oli looginen ja rationaalinen tiedemiestyyppi. Tämänkaltaista ihmistä nouseva sosialismi saattoi kiinnostaa,

---

⁵Pajunoja, Jussi - Ylikangas, Heikki, Lauri Kivekäs, aikansa ajaton radikaali. Juva 1987, s.136-148.

⁶Klinge 1968, 169-170.

⁷Vrt. Järvinen 1991, s.18 ja Salomaa 1967, s.162-164.

koska marxilaisuus korosti omaa tieteellisyyttään vastakohtana porvarilliselle epätieteellisyydelle. Tosin käytännössä sosialismin sanomassa oli myös paljon tunteeseen vetoavia elementtejä.

Suurlakko laukaisi suomalaisen yhteiskunnan nopean radikalisoitumisen. Sen vaikutus yhteiskunnalliseen ilmapiiriin oli valtava. Kansa - mukaan luettuna köyhimmät - näytti voittamattomalta voimalta, joka saattoi nopeasti muuttaa maailmaa. Tämä ilmapiiri ei voinut olla vaikuttamatta Gyllingiin, jolla tiedemiehen luonteesta huolimatta oli myös vahva idealistinen puolensa.

10.3. Yhteiskuntatieteilijä Edvard Gylling

Gyllingin pro gradu oli empiirinen ja tilastollinen tutkimus, missä yhteys ajan sosiaalipolitiikkaan oli selvä. Hän teki väitöskirjan maanvuokraajajärjestelmän kehittymisestä tarkoitukseen ongelman valottaminen historiallisesta perspektiivistä. Teos oli puhtaasti tieteellinen, eikä siinä otettu poliittisesti kantaa. Tämäkin tutkimus oli otteeltaan varsin empiirinen ja tilastollinen. Se ei sisältänyt mitään varsinaista teoreettista viitekehystä, vaikka eräät kohdat sopivatkin hyvin marxilaiseen perusnäkemykseen. Väitöskirjan taustalla oli kuitenkin vähintään yhtä paljon historiallinen kansantaloustiede.

Gylling sai vaikutteita myös Werner Sombartilta, jonka tuolloinen ajattelu oli lähellä oikeistososialistista revisionismia. Gyllingin ajattelussa lisääntyivät vähitellen kautskylaiset eli "oikeaoppiset" marxilaiset piirteet, mutta missään vaiheessa hän ei analysoinut suomalaista yhteiskuntaa dogmaattisen marxilaisesti.

Sakari Heikkinen ja *Tapani Mauranen* ovat kuvanneet Gyllingin lähestymistapaa kolmella määreellä: historiallinen, empiirinen ja tilastollinen. Nämä määreet sopivatkin kiistatta Gyllingin tutkimusotteeseen. *Heikkisen* ja *Maurasen* mielestä Gyl-

lingin luokittelu marxilaiseksi ei ole ongelmattonta.⁸ Pekka Korpinen katsoo, ettei Gyllingin tutkimuksia voida varsinaisesti laskea marxilaiseksi yhteiskunta-analyysiksi, vaan ne olivat ennemminkin sosiaalipoliittista kansallista tutkimusta⁹.

Pohdittaessa Gyllingin marxilaisuutta on tarkennettava käsitteen sisältöä, kuten Jari Ehrnrooth tekee. Hän katsoo, että Gyllingin talouskriittinen teoreettinen marxilaisuus oli vähäistä. Sen sijaan yhteiskuntamuotojen universaaleja kehitysvaiheita koskeva historianfilosofinen marxilaisuus oli hänellä keskeistä.¹⁰

Gylling ei tosiaan ollut marxilainen talous- ja yhteiskuntateoreetikko samalla tavoin kuin esimerkiksi Kuusinen. Sen sijaan historianfilosofiassaan Gylling oli selvemmin marxilainen. On kuitenkin huomattava, että siinäkin suhteessa marxilaiset elementit lisääntyivät selvästi vuosien 1905 ja 1914 välillä.

Gyllingin artikkeleissa maatalouskysymys oli väitöskirjan jälkeenkkin keskeisellä sijalla. Samalla hän kirjoitti entistä enemmän myös muista aiheista, kuten väestökysymyksistä. Niilläkin oli tosin usein yhtymäkohtia maatalouskysymykseen.

Gylling hyväksyttiin tilastotieteen dosentiksi, ja hän opetti yliopistossa sitä vuodesta 1910 lähtien. Erkki Salomaa väittää, että Gyllingille tarjottiin professuuria, mikäli hän jättäisi työväenliikkeen¹¹. Väitteen uskottavuutta heikentää, ettei Gylling tehnyt yhtään laajaa tutkimusta väitöskirjansa jälkeen, joten hänellä oli siis varsin vähän tieteellistä näyttöä. Henkilökohtainen ylimääräinen professuuri olisi kuitenkin saattanut olla mahdollinen. Gebhard oli nimitetty maanviljelyksen kansantalouden ja tilastotieteen ylimääräiseksi professoriksi vuonna 1909. Hän ei kuitenkaan monilta julkisilta tehtäviltään ehtinyt hoitamaan tehtävää kovinkaan paljoa, joten alan

---

⁸Heikkinen - Mauranen 1983 A, s.19-20.

⁹Korpinen, Pekka, Edvard Gylling - sosialisti ja tiedemies. Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen katsaus 4/1981, s.47.

¹⁰Ehrnrooth 1992, s.257-260.

¹¹Salomaa väittää, että Fanny Achren olisi sanonut näin. Salomaa 1967, s.165-166.

lisäopetukselle saattoi olla tarvetta¹².

10.4. Poliitikko Edvard Gylling

Gylling oli pitkään ensisijaisesti tiedemies, mutta vähitellen poliittinen toiminta alkoi viedä yhä suuremman osan hänen ajastaan¹³. Tämä on sinänsä ajalle tyypillistä: yhdistelmä tiedemies ja poliitikko oli 1900-luvun alussa varsin yleinen ilmiö. Sitä paitsi Gyllingin tutkimustoiminnassa oli alusta alkaen mukana vahva yhteiskunnallinen ulottuvuus.

Vaikka useita akateemisia nuoria tulikin suurlakon aikoihin SDP:seen, sivistyneistöä ei silti ollut puolueessa riittävästi. Gyllingille kasautuikin puolueen piirissä yhä enemmän tehtäviä. Tätä lisäsi hänen perehtyneisyytensä maatalouskysymykseen, mikä oli keskeinen yhteiskunnallinen ongelma. Maatalouskysymys olikin selvästi yhdistävä linkki Gyllingin tiedeellisen tutkimuksen ja poliittisen toiminnan välillä.

Marxin keskittymisteorian mukaan suurtuotannon piti syrjäyttää pientuotanto maataloudessakin. Kehitys ei kuitenkaan yksiselitteisesti tukenut tätä teoriaa. Kansainvälisessä sosialistisessa liikkeessä syntyi kiista, miten tähän olisi suhtauduttava. Kautskylaisten mielestä suurviljelys syrjäytti pitkällä aikavälillä pienviljelyksen kun taas revisionistit katsoivat kehityksen osoittaneen teorian vääräksi.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue oli yleisesti ottaen selvästi kautskylaisilla "keskustasosialistisilla" linjoilla. Toisaalta maatalouskysymys agraarisessa Suomessa oli sosiaalidemokraateille sekä erittäin tärkeä että erityisen vaikea. Tilaton väestö halusi yleensä oman tilan, mikä taas ei sopinut sosialismin teoriaan. Gylling kannatti viljelyspakkoa, minkä SDP ottikin suurlakon jälkeen ohjelmaansa. Viljelyspakon kautta oli mahdollista ratkaista maatalouskysymys lisäämättä maanomis-

---

¹²Alanen 1964, s.242-243.

¹³Tätä seikkaa korostetaan oikeutetusti monissa kirjoituksissa. Ks. esim. Tanner 1948, s.309; Salomaa 1967, s.168; Yläräkkö 1976, s.20-21.

tajien määrää, mutta toisaalta sen toteutuminen olisi merkinnyt pienviljelmien lisääntymistä.

Vuoden 1909 maanvuokralaki jähdytti vuokrasuhteet vuoteen 1916 asti. Tänä aikana oli tarkoitus saada ongelma lopullisesti ratkaistuksi. Gyllingin johdolla SDP:ssa siirryttiin pois pienviljelyä tukevasta viljelyspakkovaatimuksesta. Uusikaan linja ei ollut varsinaisesti sosialistinen. Sen mukaan sosiaalidemokraatit pyrkivät - porvarillisten ryhmien tavoin - tekemään maanvuokraajista tilojensa omistajia. Keinoista eri puolueet eivät kuitenkaan saavuttaneet yksimielisyyttä, joten maanvuokraajakysymystä ei saatu ratkaistua ennen ensimmäistä maailmansotaa. Muun tilattoman väestön ongelmat oli tarkoitus hoitaa muilla toimilla, mutta niissäkään ei juuri edistytty.

Gyllingin linjaukset maatalouskysymyksessä osoittavat, ettei hän ollut poliittisestikaan dogmaatikko. Gylling oli enemmän käytännöllinen empiirikko kuin teoreetikko. Tosin hän pyrki sovittamaan näennäisen epäsosialistiset linjaukset sosiaalidemokraattiseen teoriaan.

Hannu Soikkasen mielestä Gylling ei ollut selkeä reformisti, kuten ehkä Tanner tai Voionmaa. Toisaalta hän katsoo, että Gylling poikkesi myös Kuusisesta, Sirolasta ja Mannerista, jotka kuuluivat puolueen kautskylaiseen valtavirtaukseen.¹⁴ Nämä määritykset eivät ole ongelmattomia ja yksiselitteisiä, koska sijoittuminen SDP:n sisäisellä oikeisto-vasemmisto - akselilla riippui tilanteista ja muuttui vähän väliä. Tämä täsmennys huomioiden *Soikkasen* arvio on oikea. Toisaalta Gylling ja Kuusinen olivat useimmiten samalla puolella ennen ensimmäistä maailmansotaa. Voidaankin arvioida, että suurlakon jälkeen Gylling oli reformisti, mutta vähitellen hän siirtyi kohti puolueen valtavirtaa.

Gylling valittiin kansanedustajaksi useille valtiopäiville, joissa hänen panoksensa oli merkittävä myös valiokuntatyössä. Gyllingin käyttämistä puheenvuoroista varsin suuri osa koski maatalouskysymystä, missä hän oli valtiopäivien aktiivi-

---

¹⁴KansA, KGS, kansio 1, Hannu Soikkasen alustus aiheesta: Gyllingin aatteellinen kehitys 1903-1918, reformistista vallankumouksmieheksi.

sempia toimijoita. Hän oli SDP:n johtava asiantuntija maatalouskysymyksessä. Seuraavina tulivat Oskari Tokoi ja Sulo Wuolijoki.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Helsingin yliopiston keskushallinnon arkisto (HYKA)
-Kanslerinviraston vihkot

Helsingin yliopiston kirjasto
-Savo-Karjalaisen osakunnan arkisto

Jyväskylän maakunta-arkisto (JMA)
-Jyväskylän lyseon kokoelma (JLK)

Kansallisarkisto (KA)
-Arvo Yläraakkolan kokoelma (AYK)
-Edvard Gyllingin kokoelma (EGK)
-Nuorsuomalaisen Puolueen arkisto
-Suomalaisen Puolueen arkisto

Kansan arkisto (Kansa)
-Kokoelma Gylling-seminaarista (KGS)

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
-Kirjekokoelma

Työväen arkisto (TA)
-Puolueopisto 1910-1913 (PO)
-SDP:n eduskuntaryhmän pöytäkirjat 1907-1914
-Turun läänin Pohjoisen sosialidemokraattisen piirin aineistoa
-Ylioppilaiden Sosialidemokraattisen Yhdistyksen (YSY) pöytäkirjat

Painetut alkuperäislähteet

Edvard Gyllingin kirjoitukset

- 1904 A Nykyisestä siirtolaisuudestamme. Satakunta 8.11.1904.
1904 B Nykyisen siirtolaisuutemme syistä. Satakunta 19.11.1904.
1905 A Maatalouskysymys puolueohjelmassamme. Sosialistinen Aikakauslehti (SosA) 1, näyttenumero.
1905 B Kapitalistisesta tuotannon järjestyksestä nykyaikana. Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja (YhtA) 3/1905.
1905 C Arvostelu teoksesta A.A. Issaieff, Der Sozialismus und das öffentliche Leben. YhtA 6/1905.
1905 D Perintötorpista. Satakunta 26.8.1905.
1906 A Väestö-, invaliditeetti ja tulosuhteet Tuusulan, Humpilan, Kymin, Räisälän ja Vihannin kunnissa vuonna 1903 II. Taululiitteitä. Invaliditeettivakuutuskomitean julkaisu III. Helsinki 1906.
1906 B Sosialismista ja maatalouskysymyksestä. Kansan Kalenteri II. Helsinki 1907.
1906 C Siirtolaisuutemme ja tilaton väestö. SosA 3, näyttenumero.

- 1906 D Torpparit ja työväenliike. SosA 4.
- 1906 E Uusi vaalilakiehdotus. SosA 6.
- 1906 F Torppariolojen uudistamisen johdosta. SosA 7.
- 1906 G Torpparikokous Tampereella. SosA 8.
- 1906 H Viljelyspakko ja tilattoman väestön asema. SosA 17-18.
- 1906 I Sosialidemokratia ja suomettarelaiset. SosA 20-21.
- 1907 A Maanviljelystyöväen taloudellisista oloista Ikaalisten pitäjässä v. 1902. Taloustieteellisiä Tutkimuksia III. Helsinki 1907.
- 1907 B Väestö-, invaliditeetti ja tulosuhteet Tuusulan, Humpilan, Kymin, Räisälän ja Vihannin kunnissa vuonna 1903 I. Invaliditeettivakuutuskomitean julkaisu II. Helsinki 1907.
- 1907 C Maalaistyöväki ja sosialismi Suomessa. Työmies 27.2.1907.
- 1907 D Ylä-Satakunnan torpparioloista. Satakunta I, Kotiseutu-tutkimuksia. Helsinki 1907.
- 1907 E Pakkoluovutuksen ja viljelyspakon entinen ja nykyinen asema meillä. SosA 26.
- 1907 F Työhön kaikki! SosA 30.
- 1907 G Uutta maalaisolojamme valaisevaa tilastoa. SosA 30.
- 1907 H Päättyneet valtiopäivät ja maakysymys. SosA 34-35.
- 1907 I Katsaus viime eduskuntavaaleihin. Työväen Kalenteri I. Helsinki 1908.
- 1907 J Suomettarelaiset vastustamassa viljelyspakkoa. Työmies 22.2.1907 ja 2.3.1907.
- 1908 A Torpparihäätöjen estäminen. SosA 37.
- 1908 B Suomen torpparien toinen edustajakokous Tampereella. SosA 37.
- 1908 C Hiukan lampuotitilojen, torppien ja mäkitupa-alueiden vuokramaksuista. SosA 40 ja 41.
- 1908 D Torpparit, tilattomat ja köyhälistöpuolue. SosA 42.
- 1908 E Eduskunnan hyväksymä asetus maanvuokrasta. SosA 44-45.
- 1908 F Katsauksia Suomen taloudelliseen kehitykseen. Työväen Kalenteri II. Helsinki 1909.
- 1908 G Suomettarelaitosten maatalousohjelmasta. Sosialidemokraatti 14.5.1908.
- 1909 A Suomen torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet Ruotsinvallan aikana. Taloustieteellisiä Tutkimuksia IX. Helsinki 1909.
- 1909 B Hufvuddragen af torpparenklassens utveckling i Finland. Folktribunen 12/1909.
- 1909 C Katsaus torpparilaitoksen kehitykseen Suomessa. Työväen Kalenteri III. Helsinki 1910.
- 1909 D Hiukan vanhemmasta väestötilastostamme. YhtA 2/1909.
- 1909 E Suomen torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet. Työmies 2.6.1909.
- 1910 A Katsaus Suomen väkilukuun 1749-1908. Työväen Kalenteri IV. Helsinki 1911.
- 1910 B Milloin talolliset saivat oikeuden torpparien verottamiseen. Uuden ajan kyyneksellä, Suomen työväen joulualbumi XIII. Helsinki 1910.
- 1910 C Maanvuokraolot. Yhteiskunnallinen Käsikirja. Helsinki 1910.
- 1910 D Eräitä uusia tilastotietoja Suomen siirtolaisuudesta. YhtA 2/1910.
- 1910 E Mitä uusi torpparilaki vaikuttaa ja miten sitä noudatetaan? Työmies 25.2.1910.

- 1910 F Vielä eräitä vaalitulosten opetuksia. Työmies 1.7.1911.
 1911 A Statistiska bidrag till den svenska folkstammets historia i Finland. Helsingfors 1911.
 1911 B Väestö. Sata vuotta Suomen sivistyselämää. Kansanvalistusseuran toimituksia 158. Helsinki 1911.
 1911 C Väentiheys v. 1749 ja väenlisäys vuosina 1749-1908. Suomen Kartasto 24-28, IV. Helsinki 1911.
 1911 D Väestön ryhmitys syntymäpaikan mukaan ja sisäinen muuttoliike Suomessa. Suomen Kartasto 24-28, VI. Helsinki 1911.
 1912 Arvostelu teoksesta Karl Mannelin, Finlands smörexport. YhtA 2/1912.
 1913 Muutamia tilastotietoja Helsingistä. Työväen Kalenteri VII. Helsinki 1914.
 1914 A Torppariasian uusin vaihe. Työmies 17.7.1914.
 1914 B Maamme viljalajeista. Työmies 21.10.1914.

Muiden kirjoitukset

- Bernstein, Eduard, Enemmistövaalit vai suhteellinen vaalitapa. Sosa 3, näyttenumero(1906).
 Danielson-Kalmari, J.R., Edistyksen jarruttaminen. Uusi Suometar 25.11.1906 (1906 A).
 Danielson-Kalmari, J.R., Herra Sulo Wuolijoki. Uusi Suometar 12.3.1907 (1907 D).
 Danielson-Kalmari, J.R., Meikäläinen sosialidemokratia I. Uusi Suometar 2.12.1906 (1906 B).
 Danielson-Kalmari, J.R., Meikäläinen sosialidemokratia II. Uusi Suometar 4.12.1906 (1906 C).
 Danielson-Kalmari, J.R., Meikäläinen sosialidemokratia II, jatko-osa. Uusi Suometar 6.12.1906 (1906 D).
 Danielson-Kalmari, J.R., Sosialistien viljelyspakko. Uusi Suometar 14.7.1907 (1907 A).
 Danielson-Kalmari, J.R., Sosialistien viljelyspakko II. Uusi Suometar 16.2.1907 (1907 B).
 Danielson-Kalmari, J.R., Sosialistien viljelyspakko III. Uusi Suometar 26.2.1907 (1907 C).
 Danielson-Kalmari, J.R., Sosialistiväittelyä. Uusi Suometar 29.12.1906 (1906 E).
 Gebhard, Hannes, Maatalousoppi ja maanviljelyksen kansantaloustiede tutkimus- ja opetusaineina. Valvoja 1901.
 Gebhard, Hannes, Yhteiskuntataloudelliset olot Suomen maalaiskunnissa. Teoksessa Oma maa 4. Toim. Palmén, E.G. et al., Porvoo 1909.
 George, Henry, Edistys ja köyhyys. Suom. Järnefelt, Arvid. Helsinki 1906(1879).
 Kautsky, Karl, Enemmistövaalit vai suhteellinen vaalitapa. Sosa 3, näyttenumero(1906).
 Kautsky, Karl, Erfurtin ohjelma. 3. suomenkielinen painos. Helsinki 1974(1891).
 Kilpi, O.K., Suomen siirtolaisuus ja 19. vuosisadan kansantalous. Taloustieteellisiä Tutkimuksia XXII. Helsinki 1917.
 Kuusi, Eino, Työväenkysymys. Teoksessa Oma maa 5. Toim. Palmén, E.G. et al., Porvoo 1910.

- Marx, Karl, Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Hamburg 1867. Julkaistu sarjassa Marx, Karl - Engels, Friedrich, Gesamtausgabe. Zweite Abtailung. "Das Kapital" und vorarbeiten. Band 5. Berlin 1983.
- Marx, Karl - Engels, Friedrich, Feuerbach. Materialistisen ja idealistisen katsantokannan vastakkaisuus (kirjoitettu 1845-1846). Teoksessa Marx, Karl- Engels, Friedrich, Valitut teokset 1. Moskova 1970.
- Sosialistisen Aikakauslehden toimitus, Tarkotuksemme, SosA 1, näytenumero (1905).
- Yrjö-Koskinen, Yrjö Sakari, Johtavat aatteet ihmiskunnan historiassa. III painos. Helsinki 1960 (1900).
- Yrjö-Koskinen, Yrjö Sakari, Nuijasota. Sen syyt ja tulkinnat. 2. uudistettu painos. Helsinki 1877.
- Yrjö-Koskinen, Yrjö Sakari, Suomen kansan historia. 3. painos. Historiallinen Kirjasto II. Helsinki 1933 (1881).

Muut painetut alkuperäislähteet

- Jyväskylän Lyseon oppilasmatrikkeli, Jyväskylän Lyseo 1858-1983. Toim. Mikkola, Eero. Jyväskylä 1983.
- Kansantaloudellisen Yhdistyksen jäsenluettelo, vuosi 1903 ja esitelmäluottelo vuosilta 1904-1914. Teoksessa Harmaja, Leo, Kansantaloudellinen Yhdistys 1884-1934. Helsinki 1934.
- Kertomus SDP:n puoluetoimikunnan toiminnasta 26.8.1906 - 15.7.1909. Helsinki 1909.
- Kertomus SDP:n puoluetoimikunnan toiminnasta 13.9.1909 - 15.7.1911. Kotka 1911.
- Komiteamietintö 1/1913.
- Komiteamietintö 4/1914.
- Maalaisliiton maatalousohjelma. Painettuna teoksessa Borg, Olavi, Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880-1964. Porvoo 1965 (A).
- Maanvuokraajien kolmannen yleisen edustajakokouksen pöytäkirja. Helsinki 1910.
- Maanvuokraajien neljännen yleisen edustajakokouksen pöytäkirja. Tampere 1911.
- Maanvuokraajien toisen yleisen edustajakokouksen pöytäkirja. Helsinki 1908.
- Maanvuokraajien viidennen yleisen edustajakokouksen pöytäkirja. Tampere 1913.
- Nuorsuomalaisen Puolueen maatalousohjelma. Painettuna Borg 1965 A.
- Ruotsalaisen Kansanpuolueen maatalousohjelma. Painettuna Borg 1965 A.
- Selonteko Keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1910-1911. Helsinki 1911.
- Selonteko Keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1911-1912. Helsinki 1912.
- Selonteko keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1912-1913. Helsinki 1913.
- Selonteko keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajain toiminnasta lukuvuonna 1913-1914. Helsinki 1914.
- Suomalaisen Puolueen maatalousohjelma. Painettuna Borg 1965 A.
- Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen kuudennen edustajakokouksen pöytäkirja. Kotka 1909. (SDP:n VI PK)

Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen maatalousohjelma. Painet-
tuna Borg 1965 A.
Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen seitsemännen edustajako-
kouksen pöytäkirja. Helsinki, ei painovuotta. (SDP:n VII
PK)
Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen viidennen edustajakouksen
pöytäkirja. Ei painopaikkaa ja -vuotta. (SDP:n V PK)
Torpparien ensimmäisen yleisen edustajakokouksen pöytäkirja.
Helsinki 1906.
Valtiopäiväaineisto
Asetuskokoelma 1909
Asiakirjat 1907-1909
Liitteet 1909-1914
Pöytäkirjat 1908-1914

Tutkimuskirjallisuus ja -artikkelit

Aalto. A., Oras vuosina 1890-1902. Teoksessa Jyväskylän lyseon
satavuotishistoria 1858-1958 ja juhlaulkaisu. Toim. Oksa-
la, Päiviö et al., Jyväskylä 1958.
Afanasjeva, Aleksandra, Materiaalia Edvard Gyllingin viimeisis-
tä elinkuukausista. Teoksessa Edvard Gylling 1881-1991.
Ikaalinen 1991.
Ahtiainen, Pekka - Tervonen, Jukka, Menneisyyden tutkijat ja
metodien vartijat. Matka suomalaiseen historiankirjoituk-
seen. Helsinki 1996.
Ala-Kapee Pirjo - Valkonen, Marjaana, Yhdessä elämä turvalli-
seksi 1. SAK:laisen ammattiyhdistysliikkeen kehitys vuoteen
1930. Helsinki 1982.
Alanen, Aulis j., Hannes Gebhard, Helsinki 1964.
Alapuro, Risto - Alestalo, Matti - Eskola, Antti - Toiviainen,
Seppo, Marxilainen tutkimus. Teoksessa Suomalaisen sosio-
logian juuret. Toim. Alapuro, Risto et al. Porvoo 1973.
Alapuro, Risto - Alestalo, Matti, Konkreettinen sosiaalitutki-
mus. Teoksessa Suomalaisen sosiologian historia. Toim. Ala-
puro, Risto et al. Juva 1992.
Alapuro, Risto, Marxilaisesta yhteiskuntatutkimuksesta Suomessa
vuosisadan alkupuolella. Tiede ja edistys 2/1977.
Alapuro, Risto - Stenius, Heikki, Kansanliikkeet loivat kansa-
kunnan. Teoksessa Kansa liikkeessä, Toim. Alapuro, Risto et
al., Vaasa 1987.
Allardt, Erik, Suomalaisen sosiologian tutkimisesta. Teoksessa
Suomalaisen sosiologian juuret. Toim. Alapuro, Risto et
al., Porvoo 1973.
Autio, Veli-Matti, Roudan aika. Savo-Karjalaisen osakunnan his-
toria III, 1888-1905. Porvoo 1997.
Borg, Olavi, Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880-1964. Por-
voo 1965 (1965 A).
Borg, Olavi, Suomen puolueideologiat. Periaateohjelmien sisältö
analyttinen vertailu sekä katsaus niiden historialliseen
taustaan ja syntyprosessiin. 2. painos. Helsinki 1965 (1965
B).
Ehrnrooth Jari, Sanan vallassa, vihan voimalla. Sosialistiset
vallankumousopit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkees-
sä 1905-1914. Historiallisia Tutkimuksia 167. Helsinki
1992.

- Ehrnrooth, Jari, Tuottaako uusi näkökulma "uutta historiaa" - esimerkkinä Foucaultin diskurssianalyysin sovellutus oppi-historiaan. Historiallinen Arkisto 93. Toim. Enden, Rauno. Helsinki 1989.
- Eräsaari, Risto, Konkreettisen sosiaalitutkimuksen syntymekanismit. Teoksessa Edvard Gylling - työväenliikkeen tiedemies. Helsinki 1983.
- Eräsaari, Risto - Rahkonen, Keijo, Johdanto. Teoksessa Työväenkysymyksestä sosiaalipolitiikkaan. Tapiola 1975.
- Eskola, Seikko, Sosiaalipolitiikka Suomalaisen Puolueen ohjelmassa vuonna 1906. Studia Historica Jyväskyläensiä I. Jyväskylä 1962.
- Foucault, Michel, The Archeology of Knowledge. London 1974 (1969).
- Gillespie, Neal C., Charles Darwin and the Problem of Creation. Chicago 1979.
- Gronow, Jukka, On the Formation of Marxism. Karl Kautsky's Theory of Capitalism, the Marxism of the Second International and Karl Marx's Critique of Political Economy. Commentationes Scientiarum Socialium 33. Helsinki 1986.
- Haapala, Pertti, Muotia vai ei? Suomalaisen sosiaalihistorian muuttuvat näkökulmat. Teoksessa Yksilö ja yhteiskunnan muutos. Viljo Rasilan 60-vuotis juhlakirja. Toim. Kinnunen, Kyösti et al., Acta Universitatis Tampereensis, ser A, vol 202. Tampere 1986.
- Haatanen, Pekka, Sosiaalihistoria. Teoksessa Suomalaisen sosiologian historia. Toim. Alapuro, Risto et al., Juva 1992.
- Hakalehto, Ilkka, Maalaisliitto-Keskustapuolueen historia 1. Maalaisliitto autonomian aikana 1906-1917. Helsinki 1986.
- Harmaja, Leo, Kansantaloudellinen Yhdistys 1884-1934. Helsinki 1934.
- Heikkilä, Hannu, Elämähistoriallisen tutkimuksen lähtökohdista. Historiallinen Arkisto 82. Helsinki 1974.
- Heikkilä, Jouko, Kansallista luokkapolitiikkaa. Sosiaalidemokraatit ja Suomen autonomian puolustus. Historiallisia Tutkimuksia 164. Tampere 1993.
- Heikkinen, Antero, Ihminen historian rakenteissa. Mikrohistorian näkökulma menneisyyteen. Helsinki 1993.
- Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Edvard Gyllingin kirjallinen tuotanto 1904-1937. Teoksessa Edvard Gylling - työväenliikkeen tiedemies. Toim. Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani. Helsinki 1983 (1983 B).
- Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Edvard Gylling suomalaisen yhteiskunnan tutkijana. Teoksessa Edvard Gylling - työväenliikkeen tiedemies. Toim. Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Helsinki 1983 (1983 A).
- Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Edvard Gylling. Tiede ja edistys 4/1981.
- Heikkinen, Sakari - Mauranen, Tapani, Edvard Gylling, yhteiskuntatiede ja historia. Teoksessa Patriotismi, historia ja sosiaalireformismi. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 2. Toim. Pulkkinen, Tuija. Helsinki 1985.
- Hodgson, John H., Edvard Gylling ja Otto Ville Kuusinen asiakirjojen valossa 1918-1929. Helsinki 1974.
- Hyrkkänen, Markku, Aatehistorian mieli. Historiallinen Aikakauskirja (HAik) 1989.

- Hyvönen, Antti, Työväenliikkeen nousu - Suomen torpparien pelastus. Teoksessa Suurlakkovuosi. Toim. Tuominen, Jussi et al., Kuopio 1955.
- Iggers, Georg G., New Directions in European Historiography. Revised edition. Middletown 1984.
- Immonen, Hannu, Agraaripoliitikko. Teoksessa Polvinen, Tuomo, Heikkilä, Hannu - Immonen, Hannu, J.K. Paasikivi. Valtiomiehen elämäntyö 1, 1870-1918. Juva 1989.
- Jalkanen, K.J., Jyväskylän lyseo 1858-1908. Teoksessa Jyväskylän lyseon satavuotishistoria 1858-1958. Toim. Oksala, Päiviö. Jyväskylä 1958.
- Johdanto. Teoksessa Teoksessa Diskurssianalyysin aakkoset. Toim. Jokinen, Arja et al., Tampere 1993.
- Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suominen, Eero, Diskursiivinen maailma. Teoreettisen lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Diskurssianalyysin aakkoset. Toim. Jokinen, Arja et al., Tampere 1993.
- Jussila, Osmo, Suomalaisuusliike Venäjän paineessa vuosina 1890-1917. Teoksessa Herää Suomi. Suomalaisuusliikkeen historia. Toim. Tommila, Päiviö. Jyväskylä 1989.
- Jutikkala, Eino, Suomen talonpojan historia. 2. uudistettu painos. Helsinki 1958.
- Järvinen, Klaus A.J., Edvard Gylling, älykäs idealisti, jonka kohtalo ajoi sosialismin syöveriin. Teoksessa Edvard Gylling 1881-1991. Ikaalinen 1991.
- Kallio, Topi, Palvelijapolitiikasta Suomessa 18. vuosisadalla. Taloustieteellisiä Tutkimuksia XI. Helsinki 1913.
- Kiuasmaa, Kyösti, Oppikoulu 1880-1980. Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun. Oulu 1982.
- Klinge, Matti, Ylioppilaskunnan historia 3. Porvoo 1968.
- Korpinen, Pekka, Edvard Gylling - sosialisti ja tiedemies. Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen katsaus 4/1981.
- Koskimies, Rafael, Y.S. Yrjö-Koskisen elämä II. Nuijamiheksi luotu. Keuruu 1974.
- Kovero, Martti, Gylling, Edvard Otto Vilhelm. Teoksessa Kansallinen elämäkerrasto II. Porvoo 1929.
- Kujala, Antti, Venäjän hallitus ja Suomen työväenliike 1899-1905, Historiallisia Tutkimuksia 194. Helsinki 1995.
- Kuusisto, Seppo, Kansallishenkeen uskoen. Hämmäläis-osakunnan historia 1. Helsinki 1978.
- Luther, Georg, Suomen tilastotoimen historia vuoteen 1970. Tilastokeskuksen Tutkimuksia 205a. Helsinki 1993.
- Manninen, Juha, Hegelianismen i Finland på 1800-talet. Lychnos. Lärdomshistoriska samfundets årsbok 1977-78. Uppsala 1979.
- Manninen, Juha, J.V. Snellman - Aatteet ja elämä. Teoksessa J.V. Snellman ja nykyaika. Toim. Huovinmaa, Kai. Helsinki 1981.
- Manninen, Juha, Tiede, maailmankuva, kulttuuri. Teoksessa Maailmankuva kulttuurin kokonaisuudessa. Toim. Manninen, Juha et al., Jyväskylä 1989.
- Mariás, Julián, History of Philosophy. New York 1967.
- Michelsen, Karl-Erik, Historiankirjoituksen historia ja itsereflektion ongelma. Teoksessa Historia, sosiologia ja Suomi. Yhteiskuntatutkimus itseymmärryksen jäljillä. Toim. Ahtiainen, Pekka et al., Helsinki 1994.
- Mikkeli, Heikki, Aatehistoriasta käsitehistoriaan. Teoksessa Historia Nyt. Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta. Juva 1990.

- Noro, Mauri, Kaitselmusaate Topeliuksen historianfilosofiassa. Porvoo 1968.
- Nygård, Toivo, Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä. Ideologiset juuret, järjestöllinen perusta ja toimintamuodot. Studia Historica Jyväskyläänsiä 25. Jyväskylä 1982.
- Paavolainen, Jaakko, Väinö Tanner, senaattori ja rauhantekijä. Elämäkerta, osa 2. Helsinki 1979.
- Pajunoja, Jussi - Ylikangas, Heikki, Lauri Kivekäs, aikansa ajaton radikaali. Juva 1987.
- Pakkanen, Martti, Kyläräätälin poika. Teoksessa Nuori Otto Ville Kuusinen 1881-1920. Toim. Salminen, Vesa. Jyväskylä 1970.
- Pekkarinen, Jukka, Kansantaloudellinen Yhdistys ja taloudellinen keskustelu Suomessa. Teoksessa Sata vuotta suomalaista kansantaloustiedettä. Kansantaloudellinen Yhdistys 1884-1984. Toim. Koskenkylä, Heikki et al., Vammala 1984.
- Peltonen, Matti, Talolliset ja torpparit. Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa. Historiallisia Tutkimuksia 164. Helsinki 1992.
- Pietiäinen Jukka-Pekka, Rudolf Holsti, Lehtimies, tiedemies, poliitikko 1881-1919. Espoo 1986.
- Pitkänen, Kari, Väestöntutkimus ja yhteiskunta. Suomalaisen väestöntutkimuksen historia 1700-luvulta noin vuoteen 1950. Suomen väestöntutkimuksen historian julkaisuja n:o 11. Helsinki 1988.
- Rasila, Viljo, Suomen torpparikysymys vuoteen 1909. Historiallisia Tutkimuksia 59. Helsinki 1961.
- Rasila, Viljo, Torpparikysymyksen ratkaisuvaihe. Suomen torpparikysymys vuosina 1909-1918. Historiallisia Tutkimuksia 81. Helsinki 1970.
- Rasila, Viljo, Vuoden 1910 yhteiskunnan kerrostumat. HAik 1995.
- Rahikainen, Marjatta, N.R. af Ursin. Aatelismies Suomen työväenliikkeessä. Historiallisia Tutkimuksia 135. Helsinki 1986.
- Rautkallio, Hannu, Suuri viha. Stalinin suomalaiset uhrit 1930-luvulla. Juva 1995.
- Relander, O., O.A. Hainari, muistelmia. Kansan valistusseuran toimituksia 175. A-sarja n:o 1., Helsinki 1917.
- Renvall, Pentti, Kuninkaanmiehiä ja kapinoitsijoita Vaasakauden Suomessa. II painos. Helsinki 1962.
- Renvall, Pentti, Neuvosto-Karjalan suomalaisuuden kriisin alkuvaiheista. HAik 1944.
- Rommi, Pirkko, Myöntyväisyyssuunnan hahmottuminen Yrjö-Koskisen ja Suomalaisen Puolueen toimintalinjaksi. Historiallisia Tutkimuksia 68. Helsinki 1964.
- Saarinen, Esa, Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin. Juva 1985.
- Salminen, Vesa, Estetiikan opiskelijasta poliitikoksi vuosina 1900-1906. Teoksessa Nuori Otto Ville Kuusinen. Toim. Salminen, Vesa. Jyväskylä 1970.
- Salomaa, Erkki, Edvard Gylling. Teoksessa Tiennäyttäjät 2. Toim. Soikkanen, Hannu. Rauma 1967.
- Salomaa, Erkki, O.W. Kuusinen, Teoksessa Tiennäyttäjät 3, Toim. Soikkanen, Hannu. Rauma 1968.
- Santonen, Arvo, Kansainvälinen I. Utopia ja vallankumous - työväenliike vuoteen 1945. Espoo 1988.
- Schanz, Hans-Jørgen, Karl Marxin teoria muurin murtumisen jälkeen. Helsinki 1996.

- Seitkari, O., Eduskuntalaitoksen uudistus 1906. Teoksessa Suomen kansanedustuslaitoksen historia V. Helsinki 1958.
- Sinivaara, Eero, Jyväskylän lyseon opinkäynti vv. 1858-1908. Teoksessa Jyväskylän lyseon satavuotishistoria 1858-1958. Toim. Oksala, Päiviö. Jyväskylä 1958.
- Sintonen, Matti, Positivisismi. Teoksessa Vuosisatamme filosofia. Toim. Niiniluoto, Ilkka - Saarinen, Esa. Juva 1987.
- Soikkanen, Hannu, Edvard Valpas. Teoksessa Tiennäyttäjät 1. Toim. Soikkanen, Hannu. Rauma 1967.
- Soikkanen, Hannu, Kohti kansanvaltaa 1, SDP:n historia 1, vuodet 1899-1937. Vaasa 1975.
- Soikkanen, Hannu, Sosialismin tulo Suomeen. Porvoo 1961.
- Soikkanen, Hannu, Vuoden 1905 tapahtumat ja niiden taustakehitys suomalaisen tutkimuksen näkökulmasta. HAik 1966.
- Suutala, Maria, Luonto ja kansallinen itsetarkoitus. Teoksessa Hyöty, sivistys, kansakunta. Toim. Manninen, Juha - Pataluoto, Ilkka. Oulu 1986.
- Takala, Irina, Gyllingin - Rovion juttu. Carelia 9/1991.
- Tervonen, Jukka, Historioitsijasta kansantaloustieteilijäksi. Teoksessa Patriotismi, historia ja sosiaalireformismi. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 2. Toim. Pulkkinen, Tuija. Helsinki 1985.
- Tervonen, Jukka, J.R. Danielson-Kalmari, Historiantutkija ja -opettaja. Historiallisia Tutkimuksia 163. Helsinki 1991.
- Thompson, Kenneth, Auguste Comte. The Foundation of Sociology. London 1976.
- Tommila, Päiviö, Suomen historiankirjoitus. Tutkimuksen historia. Porvoo 1989.
- Torvinen, Taimi, J.R. Danielson-Kalmari Suomen autonomian puolestajana. Porvoo 1965.
- Tuominen, Uuno, Autonomian ajan yksikamarinen eduskunta 1907-1916. Teoksessa Suomen kansanedustuslaitoksen historia V. Helsinki 1958.
- Turunen, Ilkka, Ammattiyhdistysutopia. Vuosisadan vaihteen liberalistista yhteiskuntapolitiikkaa. Teoksessa Kansa liikkeessä. Toim. Alapuro, Risto et al., Vaasa 1987.
- Töttö, Pertti, Werner Sombart ja kiista kapitalismin hengestä. Jyväskylä 1991.
- Uino, Ari, Biografisen tutkimuksen ääri viivoja. Teoksessa Historia nyt. Historiallisen Yhdistyksen julkaisuja 5. Juva 1990.
- Vares, Vesa, Vanhasuomalainen Lauri Ingman ja hänen poliittinen toimintansa. Juva 1996.
- Viikari, Matti, Die Krise der "historischen" Geschichtsschreibung und die Geschichtsmethodologie Karl Lamprechts. Dissertationes Humanarum Litterarum 13. Helsinki 1977.
- Viitala, Heikki, Gylling - kuopiolainen 1881-1981. Kansan Sana 9.7.1981.
- Virtanen, Keijo, Kulttuurihistoria - tie kokonaisvaltaiseen historiaan. Turun yliopiston julkaisuja C60. Turku 1987.
- Ylikangas, Heikki, Nuijasota. Keuruu 1977.
- Yläräkkölä, Arvo, Edvard Gylling. Keuruu 1976.

Muistelmat

Louhikko, E. K., Teimme vallankumousta. Helsinki 1943.

Tanner, Väinö, Nuorukainen etsii sijaansa yhteiskunnassa. Helsinki 1948.
Wuolijoki, Hella, Yliopistovuodet Helsingissä. Tapiola 1973.
Wuolijoki, Sulo, Vaari muistelee. Pori 1954.

Arvostelut ja mielipidekirjoitukset

Uola, Mikko, Gylling-kronikka. HAik 1977.
Uola, Mikko, Se koira älähtää..., HAik 1977.
Väisänen, Seppo, Gylling ja vallankumous. HAik 1978.
Yläräkkölä, Arvo, Gylling-kronikka. HAik 1977.

Painamattomat opinnäytteet

Jussila, Petri, Lamprecht-keskustelu Suomessa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Suomen historian pro gradu. Jyväskylän yliopisto 1995.
Kukkonen, Jukka-Matti, E.G. Palmén historioitsijana. Suomen historian pro gradu. Turun yliopisto 1976.
Reuna, Risto, Sivistyneistön tulo Suomen vanhaan työväenpuolueeseen. Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen ensimmäinen sivistyneistösukupolvi. Suomen historian pro gradu. Helsingin yliopisto 1978.
Veijola, Jorma, Karl Kautskyn käsitys yhteiskunnasta ja vallankumouksesta. Yleisen historian pro gradu. Jyväskylän yliopisto 1981.

Runokokoelma

Saarikoski, Pentti, Tanssiinkutsu. Keuruu 1980.

Kuunnelma

Kalemaa, Kalevi, Edward Gylling, Karjalan kuningas. Dokumentti-kuunnelma vuodelta 1987.